

ХРОНИКИ НА ДОБРОТО

СБОРНИК ОЧЕРЦИ

ХРОНИКИ НА ДОБРОТО

Сборник очерци

Автори: Диана Желязкова, Елена Тилова, Паулина Гегова,
Петя Генова, Росинка Проданова, Цвета Ненова

Съставители: Георги Генчев, Ралица Николова

Редактори: Любомир Василев, Георги Генчев

Графичен дизайн: Владимир Любенов

Илюстрация на предна корица: Oreste Vinciguerra, платформа The Greats

Снимките в сборника са предоставени от гражданските организации от очерците.

Издател: Фондация „Програмен и аналитичен център за европейско право“ (ПАЦЕП)

© Фондация „Програмен и аналитичен център за европейско право“ (ПАЦЕП), 2021 г.

Този сборник е издаден с финансовата подкрепа на Фонд „Активни граждани България“ по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от фондация ПАЦЕП и при никакви обстоятелства не може да се приема, че отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Фонд „Активни граждани България“.

СЪДЪРЖАНИЕ

Ключовете от Портала	
Увод.....	5
Формата на водата	
Фондация „Александър Русев, Русе	7
Дворец на децата: Как едно селско училище разчупва клишетата	
Училищно настоятелство към ОУ „Св. св. Кирил и Методий“, с. Царев брод, обл. Шумен	12
Мисия „Спасяване на древен застрашен вид“	
Фондация „Геа Челония“, с. Баня, обл. Бургас.....	18
Мисия здравен медиатор	
Сдружение „Национална мрежа на здравните медиатори“, София, национален обхват	24
Три мерки за превенция от домашно насилие и пет стъпки за действие, когато то се случи	
Фондация „Джендър алтернативи“, Пловдив.....	29
Аз съм колега на шефа	
Сдружение „Закрилници“, Монтана.....	36
Риболовът като грижа	
Сдружение „Централна рибно-опазваща организация“, Стара Загора, национален обхват.....	41
Да нахраниш пет хиляди души за ден	
Народно читалище „Никола Вапцаров – 1927 г.“, с. Бабово, обл. Русе	45
Анна Линд от Разлог	
Сдружение „Международни инициативи за сътрудничество“, Разлог	50
Силвена и Красимир, които сътвориха цяла вселена за своето малко слънце	
Фондация „Живот със синдром на Даун“, Варна	56
„Аварийно спасяване Пловдив“ – доброволците, които учат другите как да оцеляват в екстремни ситуации	
Сдружение „Аварийно спасяване Пловдив“, Пловдив.....	62
Магарешкият пенсионерски клуб	
Сдружение „Ветеринари в действие“, с. Баничан, обл. Благоевград.....	69
Настоятелството – двигателят на българското образование	
Училищно настоятелство към ОУ „Христо Ботев“, с. Търнава, обл. Враца	74

Памет и бъдеще за дунавската цивилизация	
Сдружение „Българо-румънска търговско-промишлена палата“, Русе.....	81
Мисия „Криле“	
Фондация „Мисия криле“, Стара Загора и Харманли.....	86
Техният живот трябва да бъде като нашия	
Сдружение „Закрила“, Ловеч	91
За тайната на дълголетие и силата на общуването	
Фондация „Трета възраст“, Русе.....	100
Когато розите убиват	
Асоциация НАЯ, Търговище	105
Живей един живот – спаси хиляди	
Съюз на българските спасители, Сандански, национален обхват	112
Пловдивската фондация, която създаде културна традиция	
Фондация „Соул сити“, Пловдив.....	117
Само днес, или как се прави първата стъпка по дългия път на лечение от зависимости. Асоциация „Само днес“, Варна.....	124
За децата с лицеви аномалии и техните ангели пазители	
Сдружение „Асоциация на пациентите с лицеви аномалии и техните родители“, Пловдив.....	129
Да инвестираш в бъдещето на другите	
Сдружение „Верният настойник, Бургас.....	135
С любов към децата, земята и природата	
Фондация „Ботаника лайф“, с. Надарево, обл. Търговище	140
БиоВселена	
Фондация „Биоселена“, Карлово	147
Когато цветето увехне, преди да разцъфти	
Плевенски обществен фонд „Читалища“, Плевен	154
Чуйте нашите гласове!	
Фондация „Сийдър“, Казанлък и Кюстендил.....	161
Да помагаш на наранените да лекуват душата и тялото си	
Сдружение „Екатерина Каравелова“, Силистра	167
Детството не бива да боли	
Сдружение „Самаряни“, Стара Загора	172
НЕСлучайно... спасение дебне отвсякъде	
Сдружение „Граждански инициативи – Ловеч“, Ловеч	179

КЛЮЧОВЕТЕ ОТ ПОРТАЛА

Скъпи читатели,

Спомнете си случаите, в които сте чули или прочели истинска история за доброта, състрадание, помощ и отдаденост и ви е идвало да запееете или пък да заплачете. Такива силни, истински, красиви истории има навсякъде около нас. Те не винаги имат добър финал, но зад тях винаги стоят силни хора – със силни и красиви души, сърца и умове. От тези, които преобръщат светове, рушат стени и предразсъдъци, отключват врати, от тъмнината правят светлина, вдъхновяват ни и ни припомнят защо сме хора.

Такива истории искаме да ви подарим ние от екипа на **Информационният портал за неправителствените организации в България** (<https://ngobg.info>), представяйки ви това издание.

Порталът беше създаден през 2010 г. и се администрира от Фондация „Програмен и аналитичен център за европейско право. Най-голямата част от съдържанието му са материали, публикувани от регистрираните в него граждански организации. С помощта на доброволци и стажанти успявахме да разкажем по-подробно за някои от тях, за техните стремежи, постижения и трудности, но това ставаше не толкова често, колкото искахме, а поради финансовите си ограничения успявахме да пишем основно за организации в София.

Да имаме кореспонденти в страната бе отдавнашна наша мечта. Благодарение на Фонд Активни граждани България през пролетта на 2020 година това стана факт. Онази пролет, в която светът се преобръна за всички ни, когато много бързо трябваше да пренастроим живота си и когато за съпричастността, подкрепата, дарителството и доброволчеството се заговори повече от всякога. За нас в НПО Портала обаче тези думи са всекидневие, независимо дали има пандемия или не, защото всеки ден се срещаме с десетки примери за човешка отдаденост в подкрепа на другите, за целенасочени усилия за развитие на обществото ни, за истинско гражданско участие. И за нас съвсем не е клише, че доброто е навсякъде. Доказателствата за това също са навсякъде, но много често те остават анонимни, тихи, понякога дори неразбрани. Винаги сме искали да разказваме истории от отдалечените от нас села и градове. Защото има толкова много за разказване...

В продължение на близо две години, през които работихме с кореспондентския ни екип, публикувахме на НПО Портала над 100 разказа за граждански организации. Пред вас са 30 от тях. Защо точно те? Защото искахме да ви

покажем примери от работата на организации в различни сфери на дейност и в различни населени места – от малки села до големи градове. Има и такива, които работят в цялата страна.

Много човешки съдби стоят зад тези разкази, много трудни преживявания, надежди, успехи, постижения и силното усещане, че от нашето участие или безучастие зависи много, а понякога всичко.

Различни са областите, в които нашите герои работят и отдават времето, знанията и труда си – образование и наука, здравеопазване, култура, развитие на местни общности, дарителство и доброволчество, деца и младежи, икономическо развитие, защита на животните и природата, на човешките права.

Общото във всички истории е непримиримостта на дейни и отговорни хора.

Щастливи сме днес да ви подарим 30 ключа към Портала, към света на доброто в действие. Онова, което всеки ден е на първа линия и работи без почивен ден.

Приятно четене!

И предайте нататък, разказвайте и вие.

*Георги Генчев,
ръководител на екипа на НПО Портала*

*Ралица Николова,
главен редактор*

ФОРМАТА НА ВОДАТА

Или как Фондация „Александър Русев“
променя живота на специални деца

Автор: Цвета Ненова

На видима възраст тийнейджър, Светльо всъщност е на 20 години. Придвижва се с патерици и много се старее да движи краката си активно, макар и с усилия. Във водата това не личи. Плува почти самостоятелно, прави упражнения, полага забележителни усилия.

„Илиян много ми помага – правим големи тренировки. Благодарение на него разпънах дясната си ръка!“ Споделя ми тези думи, докато баба му Зорка го подкрепя по стъпалата на излизане от плувния басейн на Спортното училище в Русе.

„Идваме при Илиян от три-четири години. За Светльо се грижим аз и дядо му, казва Зорка. Той се чувства много по-добре, когато идва тук. Раздвижва се във водата. Има голямо желание да идва. А Илиян – нямам думи за него! Толкова добро сърце има, с всички деца се отнася, сякаш са негови собствени. Дано да направи собствен басейн – да не се притесняваме, да знаем, че е за тях. За такива деца с проблеми е много необходимо – има много такива деца в Русе – и малки, и големи...“, казва баба Зорка. *„Светльо много трудно си намира приятели – има един, говорят си с него, играят на компютъра... Все тъжи, че е самотен. Здравите деца отбягват такива като нашите. Не искат да контактуват с тях. А тук се чувства в свои води. Не можеше да плува. Не беше*

влизал никога в басейн. Случайно разбрахме за Илиян от едно момче, което работеше на басейна. И веднага започнахме да идваме. Нищо не плащаме. Не знам дали има втори човек, който работи, без да получава заплата – да се грижи за толкова деца.“

В името на сина

Илиян Русев – Скури е човекът, който всеки божи ден се занимава с деца и младежи, основно с двигателни проблеми, чрез водни упражнения. Прави го вече шеста година. Доброволно, безплатно, приема го като мисия и кауза. Илиян е основател и мотор на **фондация „Александър Русев“**. Гражданската организация със седалище в Русе е регистрирана в обществена полза през 2016 г. в памет на сина на Илиян – Александър Русев. Сашко е бил елитен състезател по плуване, а след това и треньор. Помагал е с водни упражнения на деца с детска церебрална парализа да подобрят двигателните си възможности.

Голямата му мечта е била да изгради и развие модерен плувен комплекс, който да разполага със специализирана апаратура за рехабилитации, особено на деца с увреждания. Сашко води тежка битка с рака си отива през 2014 г., преди да навърши 25. Завещава на близки и приятели своята мечта.

„Идеята за фондацията е на сина ми. Това е неговата идея. Събрахме се с Цецко и Биляна Калчева и те ми казаха – добре, искаш да правиш нещо, но за да стане, трябва да дойдат приходи – и така започнахме“, обяснява ясно и просто Илиян. Цецко е Цветомир Анастасов – днес е мениджър на голяма компания, базирана в Русе. Няколко декади млади хора го познават като Цецо Енимъла – фронтмен на първите русенски рок-групи от полъха на промените в страната. Пее и до днес. Води различни събития на фондацията – благотворително, естествено.

Биляна Калчева е уважаван адвокат. В управителния съвет на фондацията влизат личности като Венелин Венков – барабанистът на Слави Трифонов, лекоатлетът Евгени Игнатов... Връзката между Илиян и музикантите от зората на промените в Русе е през първия частен нощен клуб за жива музика в града, създаден от самия него.

„Каквито приходи влизат във фондацията – не излизат. Нито стотинка. Всички работим за каузата, безвъзмездно, без възнаграждение. Преди правехме повече събития и концерти. Откакто ни връхлетя пандемията – по-малко. Но се надявам да се отворят нещата и отново да събираме повече средства“, признава Илиян.

Мисия „Плувен комплекс за деца с увреждания“

Целта е ясна, записана е и в устава на фондацията – да се изгради и експлоатира плувен комплекс, където да се провеждат водно-рехабилитационни занимания за деца с увреждания, да се организират състезания и турнири по плуване и плувни спортове.

Докато описва как ще изглежда бъдещия център, Илиян просто го вижда пред очите си. Нищо, че вниманието му е поделено между мен и три-четири деца, които плуват с помощта на пояси или гүмени макарони. Чува и моите въпроси, и наставленията към децата, отправяни от спасителя Камен, който е поел водното занимание в този момент.

„Докато нямаме парцел, архитект, истински проект, няма да е адекватно каквото и да е оценяване за стойността на проекта за плувен комплекс“, казва Илиян. „В началото ми обяснявах, че не знам какво искам, че не си давам сметка... Сам човек нищо не може да направи. Но аз затова и не съм сам – дарителите и приятелите, които помагат, доказват, че нещата ще се получат. Точно сега започнахме и разговори с общината – да видим при какви условия могат да ни преотстъпят място. Дай, Боже, да се случи. Защото тези деца имат нужда да се развиват като всички останали хора...“

Приходите във фондацията се използват само за създаване на водно-рехабилитационен център. Ще има различни зали, с няколко басейна, басейн с повдигащо се дъно – за да може малките деца да започнат да правят първите крачки по дъното... Да идват от бебета, после като отраснат, после по-големи деца... И още един басейн, по-голям, от който да се издържат останалите дейности.

Днес при Илиян Русев – Скури идват около 60 деца, а преди пандемията са идвали към стотина общо. Графикът му е запълнен със седмици наред. Идват основно деца с двигателни проблеми. Отскоро се занимава и с аутисти – тях просто ги учи да плуват. Защото в техния по-различен свят водата може да ги привлече силно и да скочат, а ако не знаят да плуват това да се окаже фатално. Има деца със синдром на Даун, които се чувстват по-уверени и на сушата, когато са минали през водните упражнения. **„Напредъкът на децата е наистина невероятен във водна среда. Обемът на движенията им е много по-голям, отколкото при традиционната рехабилитация. Те се чувстват по-уверени, по-свободни,“** казва Ивелина, която води от месеци дъщеря си тук.

Илиян подчертава, че заниманията, които той води, не са медицинска рехабилитация, а по-скоро вид упражнения за раздвижване във водна среда. Въпреки че е учил лечебен масаж и термална терапия, най-голям кураж му дава собственият му опит. *„Започнах тези упражнения със собствената си дъщеря, която има удължаване от 21 см на единия крак. Днес е на 22 години – пълноценен човек, студентка трети курс, кара кола, ходи да танцува... Така първо едно детенце, после няколко – и до днес...“*

Процесът се подпомага и от кинезитерапевти, рехабилитатори, които дават съвети за един или друг конкретен случай. Всяко дете има определен час. В басейна Илиян може да работи едновременно с не повече от две-три деца. Първо ги научава да плуват. След това започват и упражненията. Твърди, че постоянството е най-добрият помощник, особено когато става дума за двигателни проблеми. Ако родителите искат резултат – трябва постоянство.

Подкрепа дебне отвсякъде

Всички занимания са безплатни за децата. Откъде идва подкрепата? Илиян твърди, че съпругата и дъщеря му го разбират и са плътно до него в избора му. **Огромна е подкрепата от Спортното училище в Русе, което предоставя на Фондация „Александър Русев“ плувния си басейн безплатно.** Въпреки че елитното до преди години спортно училище има своите си проблеми, особено по време на пандемията.

Деница Великова е отскоро директор на училището – млада, открита, енергична. Преподава история. **„Всеки от нас е част от гражданското общество. И всеки от нас трябва да бъде отговорен не само към себе си, но към обществото – на това уча учениците си. Илиян Русев е пример за това как човек поставя в центъра на света не себе си, а другите, тези, на които помага“**, казва Великова. И допълва: **„Много е важно, че децата, възпитаници на нашето училище, се срещат с други и различни деца. Това им дава по-различен поглед: помага им по-рано да се осъзнаят за важните неща в живота. За съседа по чин, за партньора в залата за тренировки, за партньора в качака... Така се усилва и социалната функция, която изпълняваме, за нуждите и потребностите на тези деца, за да може да им е една идея по-леко – на тях, на техните семейства...“**. Подкрепяйки каузата, тя се надява да се намерят повече привърженици на идеята, че спортът възпитава. Че добрите примери в спорта възпитават.

Най-трудноподвижните и по-големи деца и младежи влизат и излизат от басейна с портативен лифт. Направен е от русенската фирма „Титан“ ЕООД, специализирана в автоматизация и роботизация. Обикновено подобни съоръжения струват над 15 000 лв. Компанията обаче оказва подкрепата си, след като благотворителна кампания „За децата на Фондация „Александър Русев“ преди две години успява да събере около 5000 лв. за лифта. **Парите са събрани от голям концерт и от двойка младоженци, които вместо цветя и подаръци събират средства за съоръжението. Днес лифтът работи всеки ден.**

Даренията се набират с различни кампании. Помагат русенски бизнесмени, приятели, съмишленици. Две поредни години за първия учебен ден фондацията организира инициативата „Спаси цвете, дари надежда“ – ученици и родители даряват средствата, които биха похарчили за букети на учителите за 15 септември. Така през 2019-а например за един ден са събрани 13 000 лв. Ентузиастични и покорители на рекорди обявяват свои инициативи в полза на фондацията. През 2018-а русенецът Теодор Цветков плува 10 км. в езерото Липник край Русе с една ръка. Дарява привлечените приходи за каузата.

Водно-рехабилитационните центрове за деца са оскъдни за България, но все пак ги има в София, във Варна, в Бургас... Центърът, към който се стреми Фондация „Александър Русев“, трябва да бъде напълно достатъчен за пълноценното развитие на децата със специфични потребности: да има кинезитерапевти, рехабилитатори...

„Това няма да остане за мен – остава за Русе и децата на България. Затова фондацията е с обществено полезна дейност – ще остане за обществото. Защото за съжаление ще има още такива деца“, казва Илиян. И отново влиза в басейна, защото е дошло следващото му дете, което във водата се чувства по-добре, отколкото на сушата.

Натиснете тук, за да прочетете разказа на НПО Портала, където можете да видите повече снимки, а и да го споделите, ако ви е харесал.

ДВОРЕЦ НА ДЕЦАТА: КАК ЕДНО СЕЛСКО УЧИЛИЩЕ РАЗЧУПВА КЛИШЕТАТА

Основното училище „Св. Св Кирил и Методий“ в шуменското село Царев брод е емблематичен пример за успешна съвместна работа на ръководство, настоятелство и местна власт

Автор: Диана Желязкова

Дворец на децата, музей, приказно царство, райска градина – така гости от цялата страна и от чужбина наричат едно селско училище в България. В паметната му книга на седем езика са изписани суперлативи за атмосферата и прекрасните деца и преподаватели в основното училище „Св. св. Кирил и Методий“ в шуменското село Царев брод.

Известно като „различното училище“, то изобщо не се вмести в клишетата за малко, занемарено селско школо. Това е едно от най-добрите основни училища в региона и успешно се конкурира с градските учебни заведения. Носител е на редица областни и национални награди, но с изключителна гордост всички говорят за отличието на Националната мрежа за децата, получено преди 10 години, може би защото е сред първите. През 2011 г. неправителствената организация връчи националната си награда „Златна ябълка“ на училището в Царев брод за принос към живота и благосъстоянието на българските деца. Това е голяма чест, вълнува се и днес директорът на ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ Тихомир Трифонов, който е експонирал отличието в училищния музей.

„Различното училище“ е със 101-годишна история и макар че много други селски училища имат печална съдба, това продължава да е живо и кънтящо от детски гласове. Училището е уникално и по етнически състав, както и самото село Царев брод, в което живеят православни християни, католици и мюсюлмани от 7 различни етноса. Тук има българи, турци, татари, черкези, руснаци, а в миналото е имало немци, унгарци, албанци и арменци. От края на 19-и век селото е било дом на най-голямата немска колония в България, след като цар Фердинанд поканва немски заселници от Бесарабия, Унгарски и Румънски Банат, за да обработват плодородните земи, освободени от турците. До Втората световна война немската колония в Царев брод е достигнала около 450 души в 74 семейства, които са развивали интензивно земеделие и скотовъдство. Почти всички са се върнали в Германия през 40-те години, но и до днес в района има потомци от смесени бракове. През 1910 г. немската общност създава католическа църква, която прераства в съществуващия и сега манастир на сестрите бенедектинки в Царев брод, които са добър приятел и партньор на селското училище.

В края на 19-и век тук се заселват и банатски българи – католици – които се приобщават към немската общност. Децата им учат първоначално в немското училище, преди да се открие българско през 1920 г. Така през миналия век в Царев брод е имало три училища – немско към манастира, татарско към джамията и българско, както и три храма – православен, католически и мюсюлмански. Това мултиетническо население, което споделя живота си в делници и празници, е възпроизведено днес в големите класни стаи на местното училище, подслоняващо общо 106 деца от първи до седми клас.

Училището като галерия, музей, спортен клуб, дом

Самото училище се е превърнало и в своеобразна галерия музей по инициатива на директора Тихомир Трифонов, който е тук вече 27 години. Дългите коридори са отрупани със снимки и постери, запечатали всички най-важни моменти от живота на ученици и преподаватели през последните десетилетия. Картини и ръчно изработени пана и сувенири допълват всяко свободно място по стените. **Класните стаи пък са изрисувани с различни стенни картини и създават неповторима атмосфера.** В училището има общо 120 стенни рисунки, дело на дългогодишния преподавател Павел Павлов и на украинката Виктория Шидерова, чиито деца и внуци са учили тук. В училището се работи много и за патриотичното възпитание, а снимки от откритите уроци и срещи с изявени писатели са монтирани на видно място. От пръв поглед се вижда, че и училищната сграда, и големият

двор около нея са изключително добре поддържани. Всички прозорци и врати в училището са сменени. Прозорците в училището са общо 81, преброили са ги, когато са сменяли последния в стаята на музея. За всяко дете са осигурени заключващи се шкафчета и гардеробчета, учебните стаи са просторни, слънчеви и реновирани. Училището се гордее с добре оборудван кабинет по музика, в който има орган, подарък от сестрите бенедектинки, а по стените са аранжирани различни музикални инструменти. Децата разполагат и с добре оборудван кабинет по мултимедии, компютърна зала, ателие по изобразително изкуство, библиотека с читалня, дори боксова круша за снижаване на агресията. Навсякъде е осигурен безжичен интернет, а на тоалетните с топла вода и заключващи се врати могат да завидят дори градски училища.

Училището си има и собствен музей, открит преди 21 години, по повод 80-годишнината на учебното заведение. В музея се пазят експонати от различни събития, а в над 100 албума са съхранени снимки на всички випуски и на най-важните инициативи през учебните години. Музеят е реновиран миналата година със средства на училищното настоятелство и сега в него се провеждат откритите уроци по родолюбие, което е силно застъпено в учебната програма.

Учителската стая за 16-те преподаватели шеговито е наречена „гнездото на осите“, но иначе е модерно и уютно обзаведена и има дори масажен стол за учителите, подарък от директора.

Селското училище в Царев брод предлага целодневно обучение, а пътуващите деца винаги се придружават от преподавател. За учениците е осигурено столово хранене, както и плодове, мляко, кашкавал, сирене и мед по проект 4 дни в седмицата. През юли се организира традиционен летен лагер за децата.

Тук много се грижат и за спорта и свободното време – училището разполага с физкултурен салон, фитнес зала и тенис маса, а в красивия и поддържан двор има спортни площадки с нови уреди, пейки и беседки. Момчетата се посвещават на двата престижни училищни спортни клуба – по футбол с професионален треньор и по карате коикушин. Момичетата пък предпочитат сборните групи по изкуства и танцовия състав към читалището.

Царевбродското училище-галерия е известно в региона и предизвиква огромен интерес у всеки посетител. На последните избори през април, когато класните стаи бяха превърнати в секции, застъпниците с часове разглеждаха снимките и документите в сградата.

Настоятелството като инвеститор, строител, превозвач, лекар, спортен и детски благодетел

Този „дворец на децата“ обаче не е подарък от образователната система, а дело на дългогодишните целенасочени усилия на училищното настоятелство, съвместно с училищното ръководство. Резултатът е едно от най-хубавите училища в региона. Училищното настоятелство в Царев брод е създадено през

2000 г. като гражданска организация в помощ на местното училище. Начело на 7-членния управителен съвет сега е кметът на Царев брод **Стефан Живков**, най-дългогодишният селски кмет в Шуменско, изключително деен човек, когото съгражданите му ненапрасно избират вече пет мандата. И макар че училищните настоятели работят без заплащане, настоятелството е изключително ефективна структура, която подпомага както учебния процес, така и инициативите и празниците на децата.

Без преувеличение може да се каже, че финансовата помощ от настоятелството на практика спасява училището. От общо 106 ученици, над 60 са от други населени места и пътуват до Царев брод всеки ден. Едва за 12 от пътуващите деца обаче училището получава средства от държавата. Другите над 50 деца ходят на училище в Царев брод за сметка на училищното настоятелство. „Държавата плаща транспорта до най-близкото средишно училище, а нашето не е най-близкото за децата от съседни общини. Родителите обаче го избират, защото е по-добро. Но пътуването на тези деца трябва да се поеме или от самото училище, или от общината“, обяснява кметът на Царев брод. **За да не загубят тези над 50 ученици, училищното настоятелство плаща техния транспорт до съседни общини или квартали на Шумен. И така успява да запази статута на средишното училище в Царев брод.**

„Вече шест години плащаме за транспорта на учениците от село Златна нива, например, което е в друга община“, казва кметът Стефан Живков. И обяснява, че преди тези разходи са се поемали от община Шумен, но от 6 години администрацията отказва да дава пари за деца от други общини. Затова ние плащаме, само и само да запазим децата и училището, коментира кметът на Царев брод. Децата до Златна нива се превозват всеки ден с малко бусче, а транспортът им струва на настоятелството около 1000 лв. на месец. Но ще продължим да плащаме, за да може да съществува училището, категоричен е селският кмет.

Настоятелството получава приходи основно от рентата на училищните земи. През 1929 г. с указ на царя са дадени общо 625 дка на училището в Царев брод, а днес тези ниви спасяват учебното заведение. С приходите от земята се превозват ученици от общо 10 селища, включително от два шуменски квартала, казва кметът Стефан Живков.

Освен за осигуряване на транспорта, усилията на настоятелството са насочени към учебния процес и материалната база, обяснява Живков. Със средства на настоятелството се правят или съфинансират много от ремонтите. Една част от училището е стара сграда още от 1941 г., а през 1975 г. към нея е долепена друга, по-голяма постройка. *„Все очаквахме по някакъв начин да ни се помогне за саниране на сградата, за облагородяване на двора, но така и не бяхме включени в някакъв общински или европейски проект. Затова започнахме да си правим всичко сами“*, обяснява директорът Тихомир Трифонов. И изчислява, че за всичките 27 години, през които ръководи училището, един единствен път е получил от община Шумен средства за ремонт. Дадоха ни 4000 лв. за падналата мазилка от

фасадата, а пък аз преди това 3 години писах докладни за тази мазилка, спомня си Трифонов.

Поради липсата на външно финансиране всички ремонти се правят с пари на настоятелството и на дарители. „Плочите пред входа са сменени със средства на настоятелството, защото старите бяха на по 30 години, хлътнали, счупени, заливаха децата с вода. И улуците сменихме, което беше голям проблем – старите тръби течеха, водата отиваше директно по стените“, изброява училищният директор. Той обаче особено се гордее с новите тоалетни за децата. „Всичко в тях сме си правили сами, но сега те са с теракота, фаянс, огледала, осветление със сензори. Не че е супер лукс, но в колко училища го има това“, пита със задоволство Трифонов.

Наскоро завърши и реновирането на училищния двор, където са монтирани нови спортни уреди, подновени са старите пейки, поставени са нови кошчета. „Десет години поред кандидатствах по ПУДОС за ремонт на училищния двор и все не ни огряваше за едни 5000 лв. по екопроект. Накрая с пари от училищното настоятелство, от дарители и от нашия бюджет събрахме не 5000, а 8000 лв. и направихме всичко, което искахме“, обяснява директорът.

Сега училището за първи път е получило пари за ремонт на спортната зала. Средствата обаче не са достатъчни, затова настоятелството ще доплати за нови врати. Но пък ще стане нещо наистина хубаво, ново игрище, нови съблекални, радва се директорът.

Училищното настоятелство подпомага и учебния процес, като финансира обучения на местни преподаватели – двете учителки по английски език, например, са се преквалифицирали със средства на настоятелството. Искахме да си осигурим учители по английски, защото трудно се намират, обяснява кметът Стефан Живков.

Настоятелството отпуска и средства за лечение на болни ученици и преподаватели. В момента съвместно с училището се организира акция в подкрепа на учителка която се лекува в чужбина. **Настоятелството помага и на ученическите спортни клубове, като осигурява екипи и уреди.**

Настоятелство + Местна власт = ВНЛ

„Това, което правим вече толкова години, е един чудесен пример как местната власт и училището работят заедно“, казва директорът на училището Тихомир Трифонов. И продължава: „С настоятелството се допълваме и си помагаме, просто е удоволствие да видим резултата от нашата работа. Всеки разход, направен от училището, се пази в големи папки с документи. Настоятелите работят на обществени начала, никой не е взел един лев, въпреки че отделяме много време и труд“, не пести похвалите си училищния директор.

Освен на училището, настоятелството помага и на други институции в селото. Миналата година то е осигурило близо 8 000 лв. за ремонт на местното читалище, което също имаше 100-годишен юбилей. „Осигурихме им средства за смяна на

прозорци и врати, за нова ел. инсталация, за прожектори за сцената, и така едно по едно станаха почти 8000 лв., което е доста голяма част от нашите приходи“, каза председателят на настоятелството Стефан Живков.

На детската градина в селото са отпуснали 1200 лв. за шкафчета на децата и за нови пердета. Помогнали и на пенсионерския клуб, в който наистина има активен живот и се събират много хора. *„Там става много горещо през лятото, затова им направихме една козирка над входа като подарък за Осми март, ще им пази сянка, а през зимата ще ги пази от дъжда и снега“*, обяснява училищният директор Тихомир Трифонов. Козирката излязла 700 лв., но разходите не свършили дотук. Настоятелството продължава да помага на възрастните хора с пари за още ремонти на клуба, за екскурзии, за озвучаване на празници и рождени дни. Изобщо, настоятелството помага на цялото село, гордее се училищният директор, който също е член на управителния съвет.

И настоятелството, и училището имат и много дарители. За тях Тихомир Трифонов прави специален празник преди началото на учебната година, който вече се е превърнал в традиция. *„През септември каним на голямо тържество нашите дарители, настоятелите, кметовете, с които работим, става страхотен празник. Подаряваме им сувенири, изработени от децата, за да изразим нашата благодарност за подкрепата им. Снимки от тези тържества през годините са закачени в училищните коридори“*, разказва Трифонов.

Училището, също като настоятелството, не се ограничава само в учебната дейност, а се опитва да бъде близо до общността. За Великден децата раздават козунаци на самотни възрастни хора, а училищните тържества се превръщат в празници за цялото село. Помагат непрекъснато и на детските градини в съседните села, които ги *„захранват“* с ученици. Подаряваме им игри, материали, детски автомобили, озвучителни уредби, гостуване на фокусници и детски спектакли. *„Така искаме да благодарим на хората, че ни избраха“*, казва Тихомир Трифонов. И се хвали, че работи също толкова добре и с всички селски кметове, чиито деца се обучават в Царев брод.

Така със съвместните усилия на училищното ръководство и училищното настоятелство едно селско училище успява да разчупи клишетата и да докаже, че добро образование в прекрасна обстановка може да се постигне и извън големите градове.

Натиснете тук, за да прочетете разказа на НПО Портала, където можете да видите повече снимки, а и да го споделите, ако ви е харесал.

МИСИЯ „СПАСЯВАНЕ НА ДРЕВЕН ЗАСТРАШЕН ВИД“

Или как една гражданска организация се посвещава изцяло на опазването на костенурките в България

Автор: Елена Тилова

Костенурките са едни от най-популярните животни. Четем за тях в детските приказки и ги разпознаваме в първите детски книжки. Все по-рядко ги срещаме в природата и все по-често – затворени в градините или домовете на познати. Те са уязвими не само заради невъзможността да избягват бързо опасности, но и заради бавния темп на растеж и възпроизвеждане. Нужни са им 12-13 години, за да съзреят и да снесат първите си яйца. Но не всички яйца или люпила са оплодени и така шансовете за ново поколение намаляват още повече. След излюпването на малките, смъртността в първите години е много висока и едва четири от хиляда излюпени костенурки доживяват до зряла възраст, за да започнат на свой ред да се възпроизвеждат.

На ръба на изчезването

Костенурките са сред малкото живи наши съвременници, които са видели появата и залеза на динозаврите. Те са древни животни, развили през епохите успешни механизми за приспособяване към променящите се условия. С появата на човека на еволюционната сцена с бързи темпове започват да изчезват видове

и днес те са най-заstraшената от изчезване група гръбначни животни. Според критериите на Световния съюз за защита на природата (IUCN) от съществуващите **356 съвременни вида костенурки, 148 вида са категоризирани като уязвими, застрашени или критично застрашени** (данните са за 2017 г.).

В България се срещат два вида сухоземни костенурки – шипобедрена (*Testudo graeca*) и шипоопашата костенурка (*Testudo hermanni*). Различават се трудно от неспециалисти, основно по формата на опашката. Не теория, те са разпространени в цялата страна, в районите под 1300-1400 м, но в действителност на много места са почти напълно унищожени или изключително редки.

Шипоопашата костенурка е разпространена на територията на цялата страна от морското равнище до около 1450 м.н.в. без Добруджа и високите полета и планини в западна България. Въпреки че географски се е срещала в целия този район, на много места е изключително рядка, например на североизток от линията Русе-Балчик и в Тракийската низина. Отделни екземпляри могат да се намерят случайно в Софийското поле и заобикалящите го планини, но те не са автохтонни, а са пренесени там от човека. Тези костенурки, пуснати в неподходящи за тях местообитания, са осъдени на бавна смърт от недохранване или измръзване през зимата. Шипоопашата костенурка най-често се среща в нископланински и хълмисти райони, обраснали с храсти и ниски разредени гори. Най-висока е плътността на популациите в районите с храсти и разредени гори в нископланинския пояс в Южна България. Този вид е по тясно свързан с гората.

Шипобедрената костенурка е разпространена в цялата страна от морското равнище до 1300 м. н. в. с изключение на високите затворени полета в Западна България. Отсъства или е много рядка на северозапад от линията гр. Никопол – с. Главаци (Врачанско). По долината на р. Струма се среща на север до гр. Земен (много рядка в Кюстендилското поле). Поради интензивното земеделие днес почти не се среща в Тракийската низина. Отделни екземпляри могат да се намерят случайно в Софийското поле и заобикалящите го планини, но не са автохтонни.

Обсебен от костенурки

„Имам рядко генетично заболяване, което още няма научно обяснение“, шегува се Иво Иванчев от фондация „Геа Челониа“ – единствената организация в България, отдадена изцяло на мисията по опазване на костенурките. „Заболяването ми е странно, необяснима и непородена от нищо конкретно любов към земноводните и влечугите“ – добавя Иво. „От това заболяване страдат няколкостотин души на планетата и аз се познавам с повечето от тях“. Така отговаря той на въпроса какво е провокирало любовта му към тези животни. Подобно на други любители на влечугите, от дете той носи вкъщи гущери, змии и костенурки, което накарало родителите му да му купят барабани (другата му страст) с надеждата да се отчужди от своето странно хоби. Той станал музикант, но с времето страстта му към опазване на костенурките се превърнала в негова втора професия. През 2007 година Иво основава фондация „Геа Челониа“ и създава **Център за рехабилитация и размножаване на сухоземни костенурки** с мисията да опазва и популяризира костенурките в страната. Той се намира в Не-

себърското село Баня, само на 5 км. от брега на морето (Иракли). Към него се присъединява Ива Лаловска, с която днес освен екип са и семейство. През годините двучленният екип на гражданската организация е подпомаган в дейността си от много съмишленици, партниращи организации и учени с интерес към тези уникални животни.

Да те спасяват от любовта на хората

Много диви животни страдат от неправилно отношение и от целенасочени действия от страна на хората, водещи до унищожаването им. Странно е, че **едно от основните негативни въздействия върху костенурките е симпатията, която предизвикват у хората.** Често, намирайки костенурка в дивата природа, човек изпитва желание да я прибере у дома, дори това да е в апартамент, далече от естествения и дом. Друг път я „спасява“ за да не е самотна или изгубена, а най-честият случай е да я прибере далече от пътя, за да не бъде сгазена.

Преди време жена от София намерила костенурка на пътя и я прибрала у дома, за да я „спаси“. След месец костенурката снесла няколко яйца и жената не знаела как е правилно да постъпи с тях. Предала костенурката и яйцата в центъра, след като прочела в Интернет, че една женска костенурка се нуждае от 13-14 години, за да достигне полово зряла възраст и да снесе своите 5 до 8 яйца, и че в най-добрия случай едва 4 на хиляда новоизлюпени костенурчета достигат на свой ред до полово зряла възраст... Това е един от малкото щастливи случаи. **Често „спасените“ костенурки линейт, изпадат в летаргия, разболяват се или умират, стават жертва на домашните любимци или на игрите на децата.**

Все по-често можем да видим сухоземни костенурки в градини на ресторанти, частни дворове или домове. Когато след период на отглеждане в плен човек пуска костенурка отново на свобода, това обикновено са много неподходящи за тях места – покрайнини на градове и вилни селища, паркове, близките планини. Малко хора знаят, че костенурките са силно привързани към местообитанията, в които са отраснали. Те предпочитат сравнително малки територии, които добре познават и в които избират най-подходящите убежища, източници на храна и вода, места за яйцеснасяне и зимуване. Възрастните костенурки, отделени от местообитанията им и освободени на непознати места, имат не повече от 40% шанс да оцелеят. А при малочислените видове животни, каквито са костенурките, смъртта на всеки индивид е заплаха за оцеляването на вида.

„В края на шейсетте и седемдесетте години сериозна заплаха за двата вида сухоземни костенурки е консумацията им. Днес тази практика е все по-рядко срещана, но износът на костенурки от страната ни е допринесъл чувствително за намаляването им. В някои райони все още има традиции на костенуркоядство, но усилията на природозащитните организации за ограничаването им все повече се увенчават с успех. Това е изключително важно, защото костенурките са силно опаразитени животни и консумацията им може да бъде опасна за хората. Особено опасно е пиенето на сурова кръв от костенурка, за което все още битува митът, че лекува тежки заболявания!“ – разказва Иво.

Спасителен център за костенурки

Основната дейност на фондация „Геа Челония“ и в частност на спасителния център е да приема пострадали и болни костенурки, да ги лекува и да ги връща обратно в природата. Костенурки им изпращат хора и организации от цялата страна. „Приемът на костенурки стартира с тяхното събуждане от зимен сън и продължава до края на октомври. Получаваме сигнали за намерени костенурки от цялата страна. Това най-често са ранени костенурки, такива, попаднали в несвойствена за тях среда (например в градове или дворове), отглеждани като домашни любимци или незаконно излагани и търгувани. Приетият пациент преминава преглед за определяне на състоянието, обезпаразитяване, ако се налага, създаване на индивидуален картон и курс на лечение или рехабилитация. Някои костенурки пристигат в критично състояние и в зависимост от клиничната картина се пристъпва към незабавно лечение – от дезинфекция на повърхностни рани до спиране на кръвоизливи и имобилизиране на открити или закрити фрактури. Следват ежедневни грижи за животните в зависимост от вид, възраст, клинично състояние и други, почистване на загражденията и съдовете, зареждане на храна и вода“, разказва Иво. И допълва: „След възстановяване на пациента, той се транспортира до мястото, от което произхожда или максимално близо до него. Освен че поддържа и разширяваме външните заграждения, всяка година се стремим да подобряваме базата. Сред тези дейности са подмяна на дървените огради на загражденията, които са амортизирани или изгнили, подмяна на скъсани предпазни мрежи, изграждане и преустройство на нови заграждения, създаване на подходящи условия за яйцеснасяне, изграждане на укрития за зимуване. През зимата от ежедневни грижи се нуждаят незимуващите костенурки, както и тези чужди видове, произхождащи от топли райони, които не хибернират. Те се нуждаят от отопление в помещението, в което ще пребивават през зимата, и свежа зелена храна“.

Опазване на вид на ръба на оцеляването

Освен със спасителната си дейност на костенурки, **Фондацията се занимава също така с размножаване, отглеждане и повторно въвеждане на млади костенурки в природата в места с критично намалели популации.** „Програмите за повторно въвеждане (реинтродукция) на млади костенурки в природата са с утвърден положителен дългосрочен ефект при редица застрашени видове, което в най-голяма степен важи в сферата на опазване на костенурките. Младите костенурки, които се реинтродуцират са излюпените и отглеждани в центъра костенурки, а техни родители са приетите пациенти – ранените, конфискуваните от властите или предадените от граждани. За яйцеснасяне са създадени подходящи условия – повишения, наподобяващи хълмове с подходящи почвено-температурни параметри. В периода на яйцеснасяне женските костенурки се наблюдават ежедневно и непосредствено след снасяне гнездата се маркират. Повечето яйца се събират и поставят в инкубатори при определена температура и влажност с цел поддържането на оптимални условия и максимална излюпваемост. Новоизлюпените се преместват в отделни

волиери с мрежи, осигуряващи защита от дребни гризачи, грабливи птици, котки и др. Там те се отглеждат до около тяхната трета година, когато се освобождават отново в природата. Счита се, че на тази възраст те са достигнали размер, при който най-уязвимия период от живота им е преминал и шансовете им за самостоятелно оцеляване са добри“, казва Иво.

Освен пряката си дейност, насочена към опазване на отделни индивиди, гражданската организация провежда и множество научни изследвания, които са ценни за практическото опазване на вида. Екипът провежда множество наблюдения и изследвания върху биологията и екологията на двата вида, които се срещат в България.

Да приобщиш повече хора към каузата си

Информационните дейности според Иво имат по-голям и дългосрочен резултат, дори от преките грижи за отделни пациенти. **„Центърът за костенурки ежегодно се посещава от близо 1000 души, които в по-голямата си част са туристи, от които 40 % са чужденци. През годините от създаването си изградихме посетителска база. Тя разполага с експозиционна зала с информационни материали, оборудвана с аудио и видео техника и подходяща за различни мероприятия, стаи за гости, самостоятелно помещение за хранене и готвене. Създадохме различни по вид, обхват и продължителност туристически програми и пакети, подходящи за всички възрасти. Всяка година в периода юни – октомври организираме херпетологични обиколки по интересни маршрути, където нашите гости наблюдават в естествената им среда всички видове земноводни и влечуги, срещащи се по българското Черноморско крайбрежие. За децата, които са най-важният фактор за бъдещото оцеляване на костенурките, провеждаме зелени училища, образователни лагери, бригади и развлекателни мероприятия, свързани с костенурките и тяхното опазване. Така възпитаваме позитивно и правилно отношение към природата и животните.“**

Питаме Иво кое е най-важното, което иска да сподели с хората, а той отговаря: **„Най-важно е хората да знаят какво да правят, когато намерят костенурка, за да не ѝ навредят, вместо да помогнат“.** И ето – споделяме с вас, насоките на експертите:

- **Ако видите костенурка извън населено място да пресича пътното платно или е в непосредствена близост до него, убедете се, че е в добро състояние и няма следи от травми и наранявания. Костенурките обитават даден район и често пресичат опасни участъци, каквито са пътищата, за да стигнат от едно място на друго в неговите предели. Правилния подход при подобна ситуация е да преместите костенурката извън пътя, в посоката, в която е тръгнала на достатъчно разстояние, за да предотвратите риска от сгазване. Най-доброто за животното е то да бъде оставено в своята естествена среда.**

- **Ако намерената костенурка е ранена, свържете се незабавно с нас (Иво Иванчев – 0886913916 и Ива Лаловска – 0882518566).**

Ако костенурката се намира в селище, в градски парк или в друга неестествена среда, тя вероятно е била пренесена там от хората и изясняването на произхода и ще е невъзможно. В този случай можете да се свържете с Регионалния инспекторат по околната среда и водите – РИОСВ. В България има 18 РИОСВ, проверете кой отговаря за вашия район – Телефоните са посочени на сайта на Министерството на околната среда и водите – тук: www.moew.government.bg/bg/zelen-telefon-za-podavane-na-signalii/regionalni-inspekcii-po-okolna-sreda/. Служителите на РИОСВ ще освободят костенурката в подходящ район или ще ви пренасочат към нас. Когато се свържете с нас, ще уточним как да я изпратите или донесете в Центъра за костенурки, където нашия екип ще се погрижи тя да бъде върната в природата в подходящ за нея район.

Ако костенурката се намира в двор, заведение, къща или апартамент, информирайте собственика за защитния и статус и опитайте да го убедите да я освободи на мястото, където е била уловена. При несъгласие от негова страна, подайте сигнал в съответния РИОСВ. Имате право да изисквате по-нататъшна информация за развитието на случая.

Ако намерите яйца на костенурка в двора си или на друго нехарактерно място, вдигнете ги внимателно, за да избегнете риска от завъртане или обръщане на яйцата, поставете ги в подходяща по размер кутийка в малко пръст или пясък, така че те да не се местят при пренасяне. Сигнализирайте в Регионалната инспекция по околната среда и водите ли по възможност ги донесете в Центъра за костенурки за доизлюпване.

С това приключва нашия разказ за едни чудаци, без които застрашените костенурки няма да имат свои отдадени закрилници в страната ни и България би могла да загуби едни от най-редките и застрашени видове в природата ни!

Натиснете тук, за да прочетете разказа на НПО Портала, където можете да видите повече снимки, а и да го споделите, ако ви е харесал.

МИСИЯ ЗДРАВЕН МЕДИАТОР

Срещу минимално заплащане всеотдайни хора от една гражданска организация помагат на ромите в борбата с Covid-19 и не само

Автор: Росинка Проданова

„Пустите улици в ромските махали и дисциплината на останалите под карантина там хора изцяло се дължи на здравните медиатори, осъществили информационната кампания почти без предпазни средства“. Думите са на проф. Ивайло Търнев, световно признат изследовател в областта на неврологията, със забележителна професионална и административна кариера, наричан „баща“ на професията „здравен медиатор“ в България.“

Днес те са 240 българи, които работят в 130 общини на територията на 27 области. Зад всяко име крие конкретна човешка съдба, силен характер и паметни житейски истории. Световната пандемия и извънредното положение в България изведоха на преден план най-доброто у тях, показаха колко работливи, отговорни, инициативни са здравните медиатори. И скромни – не шумят, не са в околото на буйния медиен поток, но всеки ден са сред своите от общността. Всеки ден се срещат с тревоги, неразбиране, невежество, бедност, дори озлобление. И все-

ки ден преодоляват бариери в общуването, разговарят, информират, насочват, успокояват, убеждават, помагат с търпение и съпричастност, решават спорове и потушават конфликти, поддържат връзка със здравните власти по места, непрекъснато се консултират с колегите си от страната, търсят помощ от експертите от обединяващата ги гражданска организация – Националната мрежа на здравните медиатори.

Рожден ден по време на пандемия или за историята на Националната мрежа на здравните медиатори

Професията здравен медиатор е с повече от двадесетгодишна история в Европа. И независимо как се наричат хората, които я упражняват в различните страни – „интеркултурни посредници“ във Финландия, „образователи на етническите малцинства“ в Холандия, „санитарни медиатори“ в Румъния и Молдова, „здравни медиатори“ в Словакия, „теренни здравни работници“ в Сърбия – техните функции и задачи са сходни.

В България моделът на здравния медиатор започва като експеримент през 2001 година с пилотен проект на фондация „Здравни проблеми на малцинствата“. *„Тогави си мислехме, че това е модел, който няма да продължи много дълго, който ще изиграе своята роля при разясняването на здравната реформа, която започна тогава, че функциите на здравния медиатор в някакъв момент ще се изчерпят. За съжаление се оказва, че това не е така“*, спомня си **Цвета Петкова, сега експерт и член на Управителния съвет на Националната мрежа на здравните медиатори**. А защо за съжаление? Защото здравният медиатор още в самото начало като концепция е насочен към ромските общности, тъй като и тогава, а и сега те продължават да са сред най-бедните общности, с нисък образователен ценз и с висока безработица, често без жилища, с най-затруднен достъп до здравни грижи. *„Да, затова казах за съжаление, защото мислехме, че в някакъв момент функциите на здравния медиатор ще се изчерпят и нещата ще се развият благоприятно за здравната система и за достъпа до здравни грижи за всички“*, пояснява Цвета Петкова и продължава: *„Но се оказва, че това не само не се случва, а като че ли проблемите се задълбочиха, нуждата от здравните медиатори в ромските общности, както в големите квартали, така и в малките населени места, е изключително важна и нужна“*.

През април 2007 година е учредена гражданската организация Националната мрежа на здравните медиатори. Регистрирана като сдружение, тя започва да се разширява, макар и бавно, получава подкрепа и от държавата. Това е **един от емблематичните за България примери на проект, инициран от малка гражданска организация, който се превръща в държавна политика**. Днес, централната власт осигурява чрез държавния бюджет нужните средства на общините за заплати на здравните медиатори.

Създаването на професията „здравен медиатор“ в България е свързано с името на **проф. Ивайло Търнев. Той е със световно признание в неврологията, експерт**

перт по наследствени неврологични и метаболитни болести, ръководител на клиника и центрове за тяхното изследване. Част е от екипа на Александровска болница, консултант е на Националната здравна осигурителна каса по редки болести, преподава в Нов български университет, ръководи българските дружества по невромускулни заболявания и по епилепсия. Член на Световното дружество по невромускулни заболявания и Европейската мрежа по невромускулни заболявания. Откривател е на тринайсет редки наследствени заболявания, заради което получи българския медицински „Оскар“ (2018) за цялостен принос. Като председател на фондация „Здравни проблеми на малцинствата“ именно той прокара пътя на здравните медиатори в България. През 2019 година професията влиза в Закона за здравето, което позволява ясно да бъдат разписани начинът на избор и назначаване на здравните медиатори, тяхната дейност, функции и контрол. Това са част и от гаранциите за постигане на устойчивост на професията. Българският модел на здравния медиатор има награди от Европейската комисия и от Европейския център за превенция и контрол на заболяванията, той е въведен в Македония, Словакия, Сърбия.

Кой и как може да стане здравен медиатор

Най-важното условие е здравният медиатор да принадлежи към общността, в която работи, да живее там и да познава спецификите, защото ромската общност е нехомогенна, с много различни групи и културни особености. И още – трябва да е комуникативен, деликатен, искрен и с позитивна енергия, да проявява съпричастност, уважение, честност и човечност. Защото в позицията на човек, който се занимава със здравни въпроси, понякога му се налага да навлиза в лични сфери на хората, да ги консултира по деликатни въпроси. И когато е почитен, с авторитет и лидерски качества, хората от общността му дават своето доверие.

Професията „здравен медиатор“ е записана в Националната класификация на професиите и длъжностите. За нея се кандидатства по утвърдени правила. Общинските администрации оповестяват своите намерения за разкриване на нови работни места и изпращат заявка с техния брой до Национална мрежа на здравните медиатори, като описват целевата група, в която ще работи здравният медиатор, готовността за провеждане на подбор в общината и възможността за заплащане на обучението на кандидатите. Националната мрежа на здравните медиатори съгласува със здравното министерство заявките на общините и след тяхното утвърждаване се формират комисиите за избор на кандидатите за здравни медиатори. Те включват представители на сдружението, на общините, лични лекари. След утвърждаване на кандидатите за здравни медиатори, те преминават обучение, полагат изпит и тези, които го издържат, получават сертификат, който им дава право да упражняват професията в своите населени места. Предварителният синхрон между институциите гарантира работата на новите медиатори, които общинските власти назначават с трудов договор.

Тази година се подготвят 45 здравни медиатори. Отворена е и поканата към желаещите нови общини за включване в програмата през 2021 година и за вече

включени, но заявяващите допълнителни бюджетни позиции за здравни медиатори. **Срокът за кандидатстване през 2020 г. е, както всяка година, до края на юни.**

Какво работи здравният медиатор

По принцип здравният медиатор посредничи между общността и здравните и социални институции. Когато обаче се навлезе в детайлите, се оказва, че той прави много и различни дейности: консултира, насочва, придружава до здравни и социални институции, застъпва се пред медицински специалисти по конкретни казуси, в много близък контакт работи с институции като Регионална здравна инспекция, община, болнични заведения. Около медиатора се сформира групи от съмишленици и доброволци – например младежки или женски групи, които инициират различни общностни действия и които понякога стават катализатор на важни процеси и промени. Това са от онези невидими неща, които няма как да се опишат във формалните отчети за работата на здравния медиатор, но водят до същностния, дълбок ефект от дългогодишната работа на терен повече от 10 години. Срещу това медиаторите получават възнаграждение в размер на минималната работна заплата.

Сред един от първите здравни медиатори в страната е **Петър Цветанов** – работил е като такъв първо в родното си село, после във **Вълчедръм** и **Монтана**. Десет години той е председател на Управителния съвет на Националната мрежа на здравните медиатори, в момента е заместник-председател на организацията, има висше образование по етнология. Сега повече от всякога е сред своите от общността – обяснява и настоява защо и как да се спазват мерките за предпазване от корона вируса, попълва списъци на крайно нуждаещи се, раздава помощи, прави дезинфекция на публични места, открива завръщащи се от чужбина, които на границата са подали непълна или неточна информация. Казва, че на институционално ниво нещата стават все по-координирани и ефективни, за разлика от първите дни, когато всеки е трябвало буквално да се справя сам с подръчни средства. Местната община вече ги е снабдила с маски, ръкавици и дезинфектанти, а очаква екипировката и от Националната мрежа на здравните медиатори, която ще включва костюми, очила, още дезинфектанти, предпазни ръкавици и маски. **„Това, което ни помага сега, е извършената огромна работа в общността през изминалите години, личният авторитет и изграденото доверие помежду ни“**, убедено анализира ситуацията Петър.

Колегката му **Елеонора Димитрова** от **Златарица**, област **Велико Търново**, го допълва: *„Откакто сме в извънредно положение, ние нямаме нормален режим на живот. Не, не се оплаквам, а се гордея с това, че сме изваяни ЧОВЕШКИ СЪЩЕСТВА, които неуморно мислят и живеят със случващото се в цял свят. Ставаме рано сутрин, молим се на Господ с цялата си душа и сърце, за да ни избави от болестта, даваме всичко от себе си на хората и институциите, прибираме се по домовете си изморени и гледаме да се наспим, за да сме бодри и*

свежи за новият ден. Замислям се, ако не беше създадена Национална мрежа на здравните медиатори, кой „ЛУД“ щеше да се занимава с всички проблеми, които имаме, не само сега по време на пандемията, а като цяло!?”

Подобен е и разказът на колегите им **Ирина Илиева от Шумен, Катя Кирилова от Благоевград, Димитър Миланов от Трън** – неспирно раздават брошури, маски, дезинфектанти и храна, посещават адреси на поставени под карантина, съставят списъци на крайно нуждаещи се, шият маски, помагат за онлайн обучението на децата. Всички те, членовете на сдружение Националната мрежа на здравните медиатори, са хората, които по думите на Калина Василева „изпълват със смисъл популярната напоследък дума „солидарност“.

„Искрено се надявам, че и здравното министерство няма да забрави здравните медиатори, които са с минимални работни заплати. Отправили сме предложение те също да бъдат сред стимулираните, за да бъде оценен трудът им на първа линия“, казва и Цвета Петкова, член на Управителния съвет на Националната мрежа на здравните медиатори.

Точно в ситуации като днешната – кризата с корона вируса – най-ясно проличава смисълът от работата на здравните медиатори и на гражданската организация, която ги обединява – да има изградена мрежа от отговорни хора в цялата страна, които работят на най-горещата първа линия и безусловно се включат в рискови, дори мисионерски дейности. И го правят, не защото здравното медиаторство за тях е професия. А защото е мисия.

Натиснете тук, за да прочетете разказа на НПО Портала, където можете да видите повече снимки, а и да го споделите, ако ви е харесал.

ТРИ МЕРКИ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ ОТ ДОМАШНО НАСИЛИЕ И ПЕТ СЪПКИ ЗА ДЕЙСТВИЕ, КОГАТО ТО СЕ СЛУЧИ

Според изпълнителния директор на Пловдивската фондация „Да“ в основата на проблема са силната обществена нетолерантност към другите и държавно управление, което налага модела „бъди агресивен, за да успееш“

Автор: Паулина Гегова

Пловдивска област е една от най-големите и развити в страната. Може да се похвали с много възходи, но зад бляскавата в някои отношения обвивка прозират проблеми, които от години чакат да им се обърне внимание. Такъв огромен проблем са жертвите на домашно насилие, които с всяка следваща година се увеличават. И вместо българското законодателство да постави този казус на фокус, реалността е точно обратната. На територията на цялата област работи една единствена организация в защита на жертви от домашно насилие, трафик на хора и човешки права. Това е фондация „Джендър алтернативи“, позната още като фондация „ДА“.

В името си фондацията влага единственото легално понятие на думата „джендър“, а именно „пол“ в социалния смисъл на думата. Т.е. какво се приема, че е адекватно да правят като модел за себе си жените и какво се приема, че е адекватно да правят като модел мъжете. Организацията не се занимава с ЛГБТ тематиката и се опитва да образова хората за разликата в понятията, които през последните няколко години сякаш се сляха и разбуниха духовете в обществото.

В организацията работят 12 специалисти – седем адвокати, двама психолози, един социален работник и двама филолози. Поне 1/3 от делата в Районния съд в Пловдив са минали първо през техните консултации.

Разговаряме с изпълнителния директор на фондацията адв. Милена Кадиева.

– Г-жо Кадиева, какви услуги предоставяте на жертви на насилие? Всички ли са безплатни?

Фондация „Джендър алтернативи“ предоставя няколко вида безплатни услуги за пострадалите от домашно насилие, сексуално насилие и трафик на хора. Основно това са безплатни юридически консултации и безплатни социални и психологически консултации, включително за деца, които се дават всеки ден по график. Провеждат се в Дом Левски на Главната улица, ет. 1, стая 12.

– През последните години случаите на насилие зачестяват или намаляват?

От април 2005 година, когато законът за защита от домашно насилие влезе в сила, случаите постоянно и постепенно се увеличават. Това е статистиката на Районния съд. През 2005-а имаше 38 казуса. През последните 5 години се задържат между 230 и 250. Говорим само за случаите в Пловдив, които са влезли в съда. Ако говорим за консултациите, защото не всяка води до съдебната зала, тогава трябва да кажем, че хората, които идват при нас, също се увеличават. За 2019 година сме имали 515 консултации. Но дори те не са реалният брой пострадали. Данните от Министерството на вътрешните работи сочат, че всяка четвърта жена в България е жертва на домашно насилие.

– Какво трябва да се промени в обществото и бюрокрацията ни, за да намалее насилието върху човешки, а и не само, същества?

Огромният проблем е, че обществото е силно нетолерантно към другите, към различните, по-слабите, по-уязвимите, без значение дали говорим за пол, възраст, визия и раса. Моделът на управление, който ни се дава от най-високото ниво на държавата, е че трябва да си агресивен, за да успееш. Хората нямат разбиране, че правят нещо лошо, ако поведението им е такова. Това означава, че целият манталитет на народа трябва да се промени, което няма да стане лесно, отнема десетилетия. Но може да започнем с три основни неща: на **първо място** държавата е длъжна да осигури законодателство, политики и практики, които адекватно да защитават пострадалите от домашно насилие, защото в момента то не е адекватно криминализирано в страната. Сега се изисква се т.н. системност на домашно насилие, за да може насилникът да бъде осъден в дело, което е наказателно по характер, а не гражданско, каквото е по закона за домашно насилие. Това означава, че жертвата трябва да се е оплакала поне три пъти, за да може прокуратурата да приеме, че има достатъчно данни за извършено престъпление. Едва на четвъртия път ще се задвижи държавната машина и ще защити пострадалото лице.

Второто, което трябва да се промени, е да се наблегне на образованието за защита на човешките права и да бъде заложено в образователната система още от най-ранна детска възраст. Да започне в детската градина, да премине в училище със специализирани часове по човешко достойнство и права и стигне до университета.

Третото е да се говори за домашното насилие. Затова винаги призоваваме клиентите си, независимо какво им се е случило, да намерят близък, с когото да поговорят. Говорейки се осъзнава, че има проблем и се взима решение, което води до конкретни стъпки за справяне с проблема.

– А какво може да направи една жертва, за да се спаси от тази участ? Кои са стъпките, които трябва да поеме? Към кого първо да се обърне?

Ще ги изброим конкретно.

Първа стъпка: когато има инцидент, веднага спешно обаждане на телефон 112. Лицето се представя кое е, къде е, на кой адрес, в кой град, кой е с него, какво извършва по отношение на него, като обясни подробно думите и действията, за да може да се удостовери официално извършването на домашно насилие. В националната система 112 има записи, които се пазят продължително време и на хартия, и на звуков запис и ако пострадалото лице реши да стигне до съдебната зала, за да се защити, съдът може да използва записите, за да се докаже извършеното насилие.

На второ място: ако има познат адвокат, задължително трябва да му се обади, за да получи консултация оттук насетне какви са му правата и възможностите по българското законодателство. Ако няма адвокат, има организации, като нашата, които осигуряват консултации с юрист, социален работник и психолог.

На трето място: ако насилието е физическо, задължително на втория или третия ден след инцидента се отива в **Съдебна медицина** към Медицинския университет на града и веднага се освидетелства. Казвам втория или третия ден, защото кожата на всеки е различна и белезите, кръвонасяданията и синините не избиват веднага след физическото насилие. Желателно е тези контузии да са видими, за да се установят по-лесно от медицинския екип и по-подробно да се опишат в съдебно-медицинските удостоверения, които после са много важни за съдебните производства.

Четвърто: при всички случаи, задължително се пише **жалба в полицията**, като се запазва екземпляр и за самата жертва. Тя трябва да знае кога и къде какви документи е подала.

На пето място: всяка травма оставя трайна следа, затова препоръчваме да се говори с **психолог**.

– *От опита си бихте ли казали, че българските жени все още се срамуват и страхуват да говорят за проблемите в семейната си среда, както и да търсят помощ в институции и организации?*

Обществото е доста по-информирано вече и в големите градове много хора търсят помощ. Проблемът е по-скоро в малките населени места, където насилниците често са на висока позиция. Те са например кметове, кметски наместници, селският полицай, магазинер или кръчмар. Или пък мъжете се познават и се защитават взаимно. По този начин мотивират жените да се откажат от жалби и сигнали. В отдалечените райони темата за домашно насилие е все още табу. Там не се коментира, не се приема, не се търси помощ, не се стига до дела. А истината е, че в селските райони насилието е много по-тежко в психически и физически план и жертвата няма избор, защото няма към кого да се обърне.

– *Какви са актуалните Ви инициативи и какво ви предстои?*

За десета поредна година осигуряваме постоянните консултации. Осигурили сме си финансиране и за следващата календарна година, затова всеки, **който иска да се свърже с нас, може да го направи на телефон: 0879 26 01 01.**

Допълнително към основните ни услуги правим младежка програма. Опитваме се да вложим повече усилия в превенцията на насилието. В момента обучаваме десетима студенти от Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, с които работим по темите, свързани с насилие, дискриминация, език на омразата, тормоз на работното място, сексуални репродуктивни права и други.

Другата ни младежка инициатива е интерактивно обучение в училищата. Нашите колеги отиват при децата и разказват през реални казуси какво е да се работи по гореизброените теми. Прожектираме им видеа, направени през годините и после обсъждаме видяното. Важно е да споменем, че **има национална телефонна линия 116 111, която е специализирана само за подпомагане на деца жертва на насилие**. Те се обаждат лично, специалисти поемат обажданията, отработват ги, според ситуацията се свързват незабавно с полицията, прокуратурата и компетентния отдел за закрила на детето и се реагира.

– Екипът Ви се състои главно от жени. Това означава ли, че малко мъже професионалисти се захващат да работят в сферата защита на правата на нежния пол? Защо тази тема стана ваша професионална кауза?

Не ни е било за цел. Така се случи, защото жените са по-ангажирани и емпатични. Но имаме много колеги мъже от другите среди, с които работим. В момента имаме трима мъже. Не търсим хора по критерий пол. Важно е да са полезни.

Причината именно човешките права да се превърнат в моя кауза са много. Още докато бях студент, осъзнах, че темата за човешките права почти изцяло липсваше в материята, която ни се преподаваше. А на мен тя ми беше интересна. Имах възможността да работя като доброволец първоначално, а после и като експерт в Асоциация за европейска интеграция и права на човека на колегата адвокат Михаил Екимджиев. Той води най-много дела срещу България в Страсбург пред съда по правата на човека. Бидейки при него осъзнах, че полето за човешки права е огромно, а в неговия офис имаше повече дела с наказателната част, отколкото казуси за жени. Беше ми интересно защо жените не се оплакват, когато им са нарушени правата. Започнах да търся организации в България, които се занимават само с женски човешки права и се оказа, че към онзи момент – 2000 година – те се брояха на пръсти. Една от тях беше в София. Запознах се с колегите и през 2002 година създадохме клон в Пловдив. Обучавахме се, работихме, а през 2011-а с екипа решихме да се занимаваме самостоятелно и създадохме фондация „ДА“.

– Вие сте носител на наградата „Жени на Европа за 2019“ в категория „Жена на действието“. Разкажете ни малко за приликите и разликите между проблемите на жените в България и тези в по-развитите европейски страни.

Когато говорим за домашното насилие, то съществува в глобален мащаб. Разликите са в начина на мислене, философията и начина на живот. Домашно насилие в голяма степен има и в западните държави, но те действат по друг начин. Всички имаме законодателство, което ни защитава от домашно насилие. То обикновено е гражданско и наказателно. Само че в България такова се прие, както казах, през 2005 година, а криминализирането, при това неадекватно, се случи през

2019-та. Всички държави от Западна Европа имат такова законодателство още от 90-те години на миналия век. Трябва ни много време, докато стигнем до тях.

– *На ниво държавна политика ли са разликите, на ниво общество и предразсъдъци или...?*

Някои от държавите в Европа имат Министерство на равнопоставеността или Министерство за защита правата на човека. Швеция и Дания например имат такива министерства. Въобще скандинавските държави са с невероятно добро законодателство и политика. Ние, в България, имаме закон за равнопоставеност между мъжете и жените едва от 2016 година, който е напълно нефункционален. Той е една красива хартия и не работи. Не създава адекватна рамка, няма адекватни компетентни органи, няма дори национален орган, който се занимава с този въпрос.

Другото различие е във финансирането. В Италия на годишна база се отделят 30 милиона евро за работа в сферата на домашно насилие. В България финансирането, което се осигурява през бюджета на Министерството на правосъдието, е половин милион лева. На организации, като нашата, се дават обикновено общо между 250 000 и 450 000 лв. Къде отива разликата никога не става ясно. Максимумът, за който може да кандидатства една организация, е 20 000 лв. Те стигат само за шест месеца. Ние даже в момента работим само за пет месеца. Т.е. посланието на държавата е следното: **„ние ви даваме пари за горе-долу адекватни услуги, които вие да изпълнявате като организация в рамките на пет календарни месеца. Какво ще правите след това и какво ще правят пострадалите, нас не ни интересува. Оправяйте се сами!“**

Същото е с кризисните центрове. В страната те са близо десет, където могат да се настаняват жени и деца, пострадали от домашно насилие. Техният капацитет е не повече от 10 бройки на център. В Пловдив кризисният център е с девет места...

– *Когато в обществото ни се обсъждаше доста яростно дали Република България да ратифицира Истанбулската конвенция, фондации, като „ДА“ и членовете ѝ, бяха подложени на психологически тормоз, дори на физически заплахи. Как преминахте през този период?*

Периодът беше невероятно стресиращ за целия екип. Имаше физически заплахи за живота и здравето ни. Мъже, анонимни, ни заплашваха по телефона, че ще ни убият, застрелят, залееят с киселина и какво ли още не. Че сме пропагандирали неморално поведение. Събирахме се екипно, за да преценим как ще преминем през тази кризисна ситуация и решихме просто да не даваме никакви публични изявления, тъй като погрешното говорене за това що е джендър и що е Истанбулска конвенция беше толкова истерично, че дори да използваш гласа на разума, нямаше кой да ни чуе. Затова решихме да не сме публични, да не взимаме отношение, отказвахме на медиите. Когато истерията отмина, направихме лекция на тема човешки права, женски и детски права, какво е джендър и какво правим ние, като организация. С тази визитка почваме всяко наше обучение, за да могат хората правилно да ни разберат. Да не се притесняват, да не се страхуват и сами да преценят дали това, което правим е полезно. С времето те започнаха повече да разсъждават, да четат и да се интересуват.

– Каква е средата, в която днес продължавате да работите за каузата си? По-скоро подкрепяща или по-скоро враждебна, с предразсъдъци?

Нещо по средата. Част сме от структурата „Равни БГ“, включваща 30 неправителствени организации от цялата страна. Те са обединени, за да покажат положителния образ на неправителствените организации. Всяка една прави кампания през последните шест месеца, представяйки позитивното лице на своята работа. Нашата кампания тече паралелно с тази на колегите от „Голям брат, голяма сестра“ в Пловдив. Те се занимават с младежка работа. Невероятно добри професионалисти и хора са. **Заедно изготвихме дванадесет мита за това какво представляват гражданските организации и каква всъщност е истината за тях.** Направени са красиво, цветно и на разбираем език. В момента в социалните мрежи се върти 11-ият мит. Доброволците на „Голям брат, голяма сестра“ създадоха и кратко видео, което ще започне да се върти също в публичното пространство през примера на младите доброволци. То показва защо е важно да се работи в гражданския сектор.

– Какво е професионалното Ви мнение за практическите ползи от Истанбулската конвенция?

От юридическа гледна точка, тя е най-добрият, модерен, всеобхватен и адекватен правен инструмент, който защитава жените от насилие. Съдържа информация какво представляват различните видове насилие, как трябва да бъдат практически отработени от страна на държавите. Не твърдя, че тя ще ни реши проблемите и като я ратифицираме няма да има насилие в България. Никой не очаква подобно нереалистично нещо. Но твърдя, че стандартите за работа по тези теми ще са много по-високи и тогава държавата ще е длъжна да приложи законодателството и да си върши както трябва работата – сензитивно и с разбиране.

– Кой е най-тежкият случай, когото сте защитавала в съда?

За мен всеки случай е тежък, защото за всяко пострадало лице, това, което му се е случило се превръща в център на света му. Но, ако трябва да коментирам тежък случай, от гледна точка на последиците, мога да кажа за един казус, за когото помагах като млад адвокат: Насилникът беше заплашвал и тормозел жертвата много дълго. Ставаше въпрос за млада двойка с четиригодишно момиченце. Бяха се разделили, майката се беше пробвала да избяга, но той я преследваше. По различни причини прокуратурата не помогна. Стигна се дотам, че насилникът я беше пресрещнал на площадката пред апартамента им и я беше залял с киселина в лицето. Нараняванията беше изключително жестоки. Жената остана обезобразена. В следствие ѝ правиха поредица операции, но не с пълен успех. Мъжа го осъдиха, но това не върна нормалния ѝ начин на живот. Тогава реших да не се занимавам с наказателни дела, защото материята е страшно тежка, и избрах гражданската страна на правото.

– Свикнали сме жертвите на насилие да са по-често жени, но съществува и обратната страна на монетата. Разкажете и за проблемите на другия пол. Имате ли случаи на насилие над мъже, които защитавате?

Около 5% от всичките ни случаи на домашно насилие са на мъже. Въпросът е, че мъжете много рядко се оплакват, най-вече заради срам. В последните години се наблюдава леко отприщване и търсенето на помощ, най-вече, когато жените злоупотребяват с правата си по отношение на децата. Примерно не са се разделили в добри отношения, не могат да се разберат как да виждат децата, майките ги вземат и не им позволяват да виждат бащите си. Или ги настройват срещу тях.

Последният ни такъв казус е на млада двойка, в която момчето е от бедно семейство, от малък град, а момичето от богато, от Пловдив. Голяма любов, женят се, живеят първоначално в дома на нейните родители. Тя забременява, ражда им се момиченце, взимат си квартира в същия блок, за да могат родителите ѝ да им помагат. Те обаче през цялото време им се бъркат в отношенията. Опитват се да контролират абсолютно всичко финансово, битово, за отглеждането на детето. Заради всичко изброено съпрузите започват да се карат и в един момент, той просто си събира личните вещи и се изнася. Дойде на консултация и аз му предложих, понеже детето е малко, да се започне производство по семейния кодекс, за да може да се реши въпросът кой упражнява родителските права. Предложихме на майката стандартно споразумение за срещи на бащата, но тя отказа. Беше груба и агресивна.

Две седмици по-късно момчето ми се обади и ми сподели, че съпругата му въобще не му дава да вижда дъщеря си. Посъветвах го да пусне жалба в полицията, защото все още са равнопоставени като родители. Отиде, пусна и след няколко дни получи писмо, че не могат да му съдействат, защото срещу него е издадена заповед за незабавна защита. Или на по-прост език – ограничителна заповед. Жената е решила да опише, че във вечерта, в която са се разделили, се е разиграло някакво страшно домашно насилие, че той е пребил нея и детето, изкарала си е медицинско почти две седмици след инцидента. Как се получава така, че две седмици след инцидента още да имаш синини, е друг въпрос. Представила е всички тези твърдения на съда и съдът ѝ е дал заповед. В момента момчето не може да си види детето. Това е класически случай на злоупотреба с право от страна на майка. Сега водим дело. Аз защитавам само хора, които са жертва на домашно насилие. За нас той е пострадалият – психически и емоционално, не е извършителят и има нужда от помощ.

Натиснете тук, за да прочетете разказа на НПО Портала, където можете да видите повече снимки, а и да го споделите, ако ви е харесал.

АЗ СЪМ КОЛЕГА НА ШЕФА

Бригада „Закрилници“ и работата като път към интеграцията на хора с проблеми

Автор: Петя Генова

Георги е бригадир, работи с Христо, Людмил, Явор и Радой. И петимата са младежи с умствена изостаналост. Те са бригада „Закрилници“ и сгъват кашони за акумулатори – дейност, предоставена им от „Монбат“ в Монтана. Бригадата е част от екипа на сдружение „Закрилници“ създадено в областния град през 2015 г. от Милен Гечовски и негови съмишленици.

Милен е дългогодишен социален работник, консултант, обучител. Обича предизвикателствата и смислените начини за подкрепа на хора в неравностойно положение. Вярва, че трудът осмисля човека, заявява го пред света, особено, когато този труд носи видим продукт.

Така сдружението започва допълнителна стопанска дейност, която подкрепя хора с интелектуални затруднения. Първоначално изработват сувенири, но те не са рентабилни на пазара. **Преди две години създават социално предприятие „Пчелин“ и започват производство на мед „Закрилници“.** Ментор на момчетата е Тони Тодоров, управител на Кризисния център в Монтана. Медът обаче не може да осигури постоянна работа, на пчелина не се ходи всеки ден. Тези мисли вълнуват Милен и екипа му и точно тогава идва предложението на „Монбат“ Монтана да предоставят дейността по сгъване на кашони за акумулатори на закрилниците. Нито Милен, нито шефовете на предприятието знаели ще сполучи ли тази идея. А тя не просто потръгва, тя се оказва изключително

успешен модел за приобщаване. **За изграждане на трудови навици и умения за самостоятелен живот на момчета, расли в институции, без образование и с големи дефицити.**

През тази година и няколко месеца Гечовски, който е и председател на Управителния съвет на сдружението, е неотменно до тях в работата им. Не им помага в сгъването, а е техен наставник и ментор.

Един работен ден

Всяка сутрин в началото на работния ден Гечовски прави чай с мед „Закрилници“. След това си припомнят правилата за работа, всъщност правят го постоянно.

Правилата са съставени с участие на младежите и улесняват трудовия ден – да не говорят по време на работа, особено когато сгъват кашоните; да слушат наставника; да си помагат взаимно; да не се обиждат. „Работят 25 минути и после имат 5 минути почивка. Тогава могат да разговарят. Иначе се разконцентрират и намалява качеството“ – допълва Милен.

За тези 14 месеца младежите сякаш се възраждат, израстват, окриляват се. Те вече имат заплата – ежемесечни средства, които могат да използват за нуждите си, както всеки друг човек. Плаща им се на брой сгънати кашони. Равносметката е доста внушителна – **вече са сгънали над 200 000 кашона**. „Със средствата, които получават младежите, веднъж месечно ходим на ресторант, когато не сме в локдаун, разбира се. Избираме различни места, на които да се храним, **за да могат да ни виждат и ние да виждаме другите хора от общността**. Ходим в различни магазини да си купуват дрехи, обувки и различни неща, от които имат нужда. Не такива втора употреба, защото те цял живот са получавали втора употреба – не само дрехите, всичко им е било втора употреба. Например нашият колега Георги си купи за пръв път телевизор, лично негов, със спестени средства“ – вълнува се закрилникът. Той ги учи и да пестят, да разпределят парите си – нещо наистина трудно и предизвикателно.

Наставникът си е изградил схеми при работата с младежите, около тридесет стъпки, които следва заедно с останалите от екипа на сдружението – кой на кого кога се обажда, за да се координира всичко, да се подсещат за някои неща, да се окомплектова целият процес.

Трудът ражда промяна

Младежи работят между четири и пет часа на ден. Както при всички хора, но особено при тях, всеки ден е много различен. Защото това са младежи с интелектуални затруднения и най-малко осемдесет процента умствена изостаналост. Подкрепата при тях трябва да е ежедневна, ежечасна, ежеминутна. Тя не се изразява в това Милен да им помага в сгъването на кашони. Неговата роля е да ги напътства, да им напомня правилата и те да следват работния режим, в който момчетата се развиват. В началото закрилниците си мислят, че променят основно живота на младежите. И това е така, но голямата промяна настъпва при работниците от „Монбат“, с които ежедневно контактуват при товарене и разтоварване на пратките, при хората, които работят в складовете и никога не са имали допир

до такива момчета. В постоянното общуване и опознаване работниците променят нагласите си и разбират, че тези младежи – въпреки дефицитите, въпреки това, че са били в институция, въпреки изостаналостта и проблемите които имат – могат да правят същите неща като хората в завода, само че по един по-различен начин. И качеството е налице.

Развитие по време на локдаун

При първото затваряне младежите спират производствения процес. Но всъщност затварянето не оказва много голямо влияние върху тях, защото, както казва едно от момчетата, *„ние достатъчно време сме били затворени в Берковица и това не ни е проблем“*. При сегашния локдаун те не спират да ходят на работа. Всъщност ходенето на работа е тяхното легитимиране. **Всеки ден те извървяват разстоянието от единия до другия край на Монтана – от защитеното жилище до цеха. Правят го с работно облекло на „Монбат“.** Това им дава усещане за принадлежност, кара ги да се чувстват значими, горди, че работят за фирмата. Отделно, по различни поводи – празници, рождени дни, Коледа – ги посещават колеги от Монбат и от ръководството. Разбира се, на тези срещи идеята не е да получават подаръци, само защото имат нужда, а да може младежите да разкажат сами как се случват нещата и какво са постигнали.

Мечтите са за смелите

И в това вярват закрилниците. Затова правят и големи планове за бъдещето си.

На старта на социалното предприятие били петима младежи, но в момента са трима. Двама са със заболявания и в момента е по-разумно да се пазят. Но след това ще се върнат на работа. Идеята е да привлекат и други хора. Милен Гечовски вече има първоначални частични разговори с Бюрото по труда и с и Агенцията по заетостта. *„Имам амбицията да привлечем и хора, които не са с някаква степен на увреждане. Има например достатъчно млади хора, които не са обхванати от образователната система или са с много ниско ниво на образование, които не могат да започнат работа, т. нар. „нийтс“ (от английски, NEET – Not in Education, Employment, or Training). Те са от 29 до 35-годишна възраст. Но това е следваща стъпка.“* Така ще се увеличи броят на хората в цеха за пакетаж. Но не само това. Водят се разговори и с още две фирми в Монтана – освен сгъване, те да предоставят възможност за пакетиране на конкретни продукти. Това ще бъде свързано и с обучение. Младите хора трябва да подготвени и адаптирани – нещо много важно, защото *„смесването на различни целеви групи е колкото похвално, толкова и рисково“*. Гечовски осъзнава, че това много зависи от нагласите на самия бизнес и от хората, които работят там. Да повярват в тях, както са повярвали „Монбат“.

Аз съм колега на шефа

Тънък е балансът между това да си наставник, без да се превърнеш в командир и надзирател. А трябва постоянно наставничество. Най-вече, за да се компенсира освен умствената изостаналост и честата липса на семейна среда в миналото. В предприятието четирима от младежите са от защитеното жилище и едно от семейна

среда. И той е с интелектуални затруднения, но разлика има, категоричен е Гечовски. *„Най-простото – той се храни по различен начин. Много е важна средата, в която е живял човек и навиците, които са пропуснати в миналото. Момчетата казват „вие сте нашето семейство“. Ние не можем да сме тяхното семейство, но можем да сме техни добри приятели и партньори в ежедневието им.“*

Когато говори за момчетата, Милен винаги ги нарича „колеги“. Принципът е – щом работиш с мен, ти си мой колега. *„Разбира се ние имаме йерархия. Той ми казва „сефе“ (шефе), аз му казвам колега. Когато го наричаш „колега“, повишаваш неговото самочувствие. Той се чувства ценен, важен. Винаги, когато имаме социални събития, ние ги посещаваме с конкретен колега. Отивайки там, колегата Георги например, разказва от първо лице единствено число какво се случва. И не можем да го спрем.“*

Ние идваме да ви разкажем...

Така колегата Георги стига и до зам.-министъра на МТСП Адриана Стоименова. Георги попитал възможно ли е да се срещне с нея. Милен Гечовски ѝ пише мейл и тя веднага определя дата за срещата. Това е първото посещение на Георги в София. *„И му казвам на шега, на майтап, Георги, ти постигна такъв успех – хора от 20 години работещи в системата не са се срещали със зам.-министър. А ти на първата година.“*

Получава се страхотна екскурзия. Освен министерството, посещават УНИЦЕФ, Български център за нестопанско право, където също имат срещи. Следва разходка – Народно събрание, Президентство, Министерски съвет, мол, Джъмбо. За момчето това е първа среща и с трамвай, с метро – едно специално преживяване. Георги със собствените спестени средства си накупил неща, от които има нужда. *„Това пътуване за него бе един вид награда, че работи. Отива, среща се, разказва спокойно, без притеснение. Когато г-жа Стоименова го попитала как може да бъде полезна, Георги без притеснение отвърнал: „Ние не искаме помощ, ние идваме да ви разкажем какво правим. На нас има кой да ни помага.“ (На снимката: Георги на среща със зам.-министър Адриана Стоименова)*

Социално предприемачество за социална интеграция

„Ние не изпълняваме проекти, ние осъществяваме дейности“ – обяснява Милен. Разбира се, има достатъчно проекти за развитие на социално предприемачество. Всъщност бъдещето на социалната система е в социалното предприемачество, така реално може да се подобрява животът на хората. Защото е най-лесно да сключим договори и да изпратим пет-десет човека да метат улиците. Но тази дейност, достойна за уважение сама по себе си, не носи продукт, нищо не се създава“. А меда, който правят с името „Закрилници“, хилядите сгънати кашони, са продукти, които са видими.

Работа, работа и пак работа

Може да звучи като лозунг от времето на комунизма, но за опитния социален работник това е най-прекият и смислен начин за пълноценна интеграция на тези момчета, а и на всички маргинализирани хора, която в България, знаем, се полу-

чава трудно. Чрез работата се подобрява животът на всеки човек, но най-важно – чрез работата си той показва на другите, че може и, макар че е различен, е достоен за уважение. Този урок Милен научава още преди да го приложи в своята работа. Вижда го в Нидерландия, където има огромни социални предприятия за хора с всякакви проблеми и всякакви дефицити, от различни уязвими целеви групи. Впечатлен е, че там не делеят хората – „това е цех за незрящи, другият за хора с увреждания, глухонему“. „Идеята е тези хора да виждат другите“ – обяснява социалният предприемач. – „Ако аз съм на инвалидна количка, а пък ти си излязъл от затвора, ние имаме различни проблеми, но и двамата правим неща с ръцете си, с които можем да сме доволни от работата си и да допринасяме. Идеята на социалното предприемачество е допринасянето. То е и социална работа, но е и една стъпка нагоре. Ние сме още в началото, но това нещо има ефект – върху хората, които са наши колеги, и върху другите най-вече.“

Цех „Закрилници“

Помещението (90 квадрата, предишен гараж), в което работят от началото на сътрудничеството с Монбат, е дадено безвъзмездно от Община Монтана, партньор в дейностите. Когато младежите започват да съгват кашоните за акумулатори там, условията не били добри, нямало дограма. Милен Гечовски намира донори, поставена е дограмата, пообзаведено е и с други необходими вещи за една по-комфортна работна среда. На 4 декември 2020 г. го откриват символично в присъствието на своите партньори от „Монбат“ и Общината. Естествено, наричат го цех „Закрилници“. В него момчета се чувстват добре и щастливи. Припознават го като свое място.

За смелостта да не униваш

Смелост е любимата дума на закрилниците и на страницата на сдружението във Фейсбук можете да прочетете много мисли, свързани с нея. Като например тази: „Успехът не е окончателен. Неуспехът не е фатален. Важното е да имаш смелостта да продължиш.“ Закрилниците вярват, че подкрепяйки тези момчета да се справят с живота, усилват куража им. Защото всеки може да се оплаква и да търси съчувствие, но не всеки може да каже като Георги на зам.-министърката „Ние не искаме помощ, ние идваме да ви разкажем какво правим.“

Натиснете тук, за да прочетете разказа на НПО Портала, където можете да видите повече снимки, а и да го споделите, ако ви е харесал.

РИБОЛОВЪТ КАТО ГРИЖА

Гражданската активност на ЦРОО осигурява зарибяване и облагородяване на водоеми, ограничаване на браконьерството и ангажиране на държавните институции

Автор: Елена Тилова

Снимки на млади мъже с черни маски обикновено се асоциират с представители на крайно десни групировки или на ГДБОП. В нашия разказ обаче не става дума за рецидивисти, нито за военизирани държавни структури, а **за една гражданска организация, чиято мисия е да спомага за спазване на законите и опазване на рибните ресурси на страната.**

Централна рибно-опазваща организация (ЦРОО) е създадена през 2013 г. и регистрирана официално през 2015 г. **Днес тя наброява повече от 30 000 симпатизанти**, изразили съпричастност към работата на организацията чрез купуване на членска карта на сдружението в риболовните магазини.

Риболовът не просто като улов, а като грижа за рибните ресурси

В България по официални данни има 250 000 риболовци, които са регистрирани и са си купили риболовни билети. Сред тях е и **Стефан Тодоров** – един от хилядите българи, които обичат досега с природата и тръпката от улова. „*Като всеки риболовец редовно посещавах големите язовири в Тракийската низина.*“

Редовно обаче „нямахме слуга“, просто защото в язовирите нямаше риба. Буквално пред очите ни всяка сутрин браконieri вадеха мрежи, и то по време на размножителния период на рибите. Подавахме редица сигнали до отговорните институции, но без успех. Често бяхме свидетели как представители на контролните органи придружаваха браконьерите. Тогава разбрахме, че ако искаме да променим нещо, трябва да вземем нещата в свои ръце“, споделя Стефан. Тогава той се събира със свои съидейници, които се вълнуват от същия проблем, и правят първите самостоятелни граждански акции за залавяне на браконьерите. **„Като граждани ние нямаме правомощия да ги преследваме или санкционираме. Разчитахме на чисто мъжкото респектиране и на факта, че браконьерите не очакват подобна съпротива от други граждани“.** Така те започват своите акции на различни язовири, като конфискуват десетки мрежи, а уловената в тях риба пускат обратно в язовира.

“Често акциите ни бяха доста рисковани, като се е случвало да ни преследват, да пукат гуми на автомобилите ни или дори да стрелят по нас! На язовир Ал. Стамболийски ни посрещнаха браконieri с брадви... Имаме и случаи на членове, приети в болница след нападение от страна на престъпниците“, споделя Стефан. **„Въпреки това, ние бяхме силно мотивирани да ликвидираме браконьерството и проявихме мъжество и упорство, които гордо можем да кажем, че дадоха своя резултат“.**

Как гражданската активност може да ангажира и отговорните държавни институции

ЦРОО не срещат съдействие от отговорните по закон институции, чиято пасивност е и основната причина за проблема с браконьерството. А колко абсурдно е било положението в Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури (ИАРА) се доказва от факта, че бившият вече директор на институцията Янчо Янев е уволнен за корупция. **Именно проблемите в контролните институции налагат гражданската намеса.**

Упорството на хората от ЦРОО, постигнатите резултати, получената публична подкрепа и медиен отзвук, активират и от отговорните институции. Сега често са придружавани в свои акции от представители на ИАРА и от полицията. **„Благодарение на хилядите хора, които ни подкрепят, дейността ни нашумя, като принуди институциите също да ни съдействат. Сигналите ни станаха повод за уволнението на служебни лица, които се свързани с браконьерите или не изпълняват своите законови задължения“.**

В резултат на дейността на организацията, браконьерството днес е изкоренено от някои язовири, напр. Сопот, Копринка, Пчелина... ЦРОО почти всекидневно охранява 12 големи държавни язовира и 8 големи реки, в които в продължение на години са залагани браконьерски мрежи. Това прави дейността икономически неизгодна за браконьерите и съчетано с риска от залавяне и санкции, на практика е довело до преустановяване на тази дългогодишна практика. Днес ЦРОО има 16 клона на територията на цялата страна и бързо разширява своята мрежа. Организацията търси подкрепата на гражданите за закупуване на

термокамери и друга техника, повишаваща ефективността в борбата с браконьерите, които често са добре подготвени. До момента от ЦРОО са успели да закупят 6 броя термокамери висок клас. На язовирите, охранявани с тази техника, браконьерството е изкоренено. **В подкрепа на организацията могат да се купят членски карти, които се разпространяват в рибарските магазини в страната и струват 2 лева.** Събраните пари се използват за обществено полезна дейност на Сдружението.

Риболовците като добри стопани

Освен борбата срещу браконьерството, организацията прави кампании за събиране на средства за зарибяване на водоемите. Благодарение на тях, във водите на много от водоемите ни плуват милиони риби от видовете шаран, бял амур, сом, бяла риба, есетри и толстолоб. През март 2019 г., Сдружението официално поема стопанисването на яз. Сопот, като поема ангажимента да се грижи за охраната на изкусителния за бракониеери язовир. ЦРОО се задължава още да осъществява ежегодни зарибявания на стойност минимум 10 000 лева. След като получава стопанисването на яз. Сопот, организацията провежда среща с любители риболовци и членове на сдружението от цялата страна. За първи път в страната са гласувани правила, които са в полза на опазването на трофейните риби. Тук идеята на ЦРОО е риболовът да се превърне в хоби, а не в начин на припечелване на средства. По този начин Сдружението показва как една гражданска организация може да възроди живота в един непривлекателен за риболовци язовир, като го превръща в рай. В момента яз. Сопот се посещава от рибари от цялата страна.

Аналогично на ЦРОО действат и някои по-малки регионални формирания на риболовци, напр. риболовен клуб Милет (охраняващ доброволно рибните ресурси в яз. Батак), Риболовен клуб „Олимпик 2002“ (на язовир Пясъчник), Риболовен клуб „Приятели“ (на яз. Искър), както и Риболовния клуб „Балканка“, ангажиран изключително активно по проблема с неконтролируемото изграждане на мини-ВЕЦ по планинските реки.

Протести в защита на важни водни обекти

Сред най-известните акции на Сдружението са протестите им срещу остарелия и неефективен Закон за рибовъдството и аквакултурите. След протести на ЦРОО в няколко града, законът е променен и браконьерите вече понасят заслужени санкции.

ЦРОО организира и няколко протеста срещу замърсяването на река Струма и яз. Пчелина. **Марио Антонов (организатор на ЦРОО Перник)** споделя: *„Гледката беше потресаваща. Още от май месец река Струма течеше мътна, черна, червена, кафява, сива. Реката беше замърсена от силно отровни промишлени води от предприятията в околността. Въпреки множеството сигнали, от РИОСВ не взеха никакви мерки. В момента река Струма е отпаден канал. Всички граждани на Перник и областта смятаме, че не се взеха адекватни мерки. Държавата дори не се направи труда да види колко умряла риба има.*

По наши груби сметки става въпрос за тонове умряла риба в язовира. Директорът на Басейнова дирекция инж. Георгиев твърди, че причините са природни явления – цъфтеж на водорасли, слаб приток на вода и презарибяване на язовира. На пресконференция ние опровергахме неговите думи. Причината е замърсяване на водите“, казва още Марио Антонов. За доказване на своите твърдения, ЦРОО постъпва изключително адекватно, като изпраща проби от язовира във Финландия. Изследванията показват, че язовирът е силно замърсен и че това, което се случва в европейска държава, е изключително тревожно. От ЦРОО доказаха още, че язовир Пчелина не служи за утайник, както твърдяха институциите, а е бил създаден за напоителни цели. В резултат на всичко това и протеста, който ЦРОО организира в Перник, директорът на РИОСВ Перник е уволнен.

Инвестиция в бъдещето

Централна рибно-опазваща организация **провежда и ежегодни почиствания на охраняваните от нея язовири**. В почистванията се включват стотици членове. От една година ЦРОО започва кампании и по залесяване на язовирите. На яз. Сопот са засадени над 300 дръвчета, а тази година още около 350 ще бъдат засадени на яз. Ковачево.

Членовете на ЦРОО организират детски състезания, като по този начин се опитват да научат децата да опазват природата, както и да ги привлекат в своите редици, и ги превърнат в будни граждани на страната ни.

Натиснете тук, за да прочетете разказа на НПО Портала, където можете да видите повече снимки, а и да го споделите, ако ви е харесал.

ДА НАХРАНИШ ПЕТ ХИЛЯДИ ДУШИ ЗА ДЕН

Или за пътя от домашната тенджера до юнашкия казан
в едно русенско село

Автор: Цвета Ненова

На 30 минути път с кола от Русе в посока към Силистра се намира село Бабово. От края на селото до брега на Дунав са към три километра. Днес постоянните жители тук са около 500 души. Има един февруарски ден в годината обаче, когато улиците отесняват от оживление. И буквално хиляди хора се стичат от близо и далеч – весели, усмихнати и любопитни. Понякога и гладни. Шест поредни години в Бабово местните хора организират **фолклорния празник**.

„Греяна ракия и зелева чорба от старовремската софра“.

Още в началото са нужни няколко пояснения. Първо, „зелева чорба“ тук е гореща гозба, която се прави със сока на киселото зеле. В него врат праз, свинско месо, слага се чубрица за подправка. Второ, „софра“ е дума за подредена трапеза с празнични ястия, но и за ниска, кръгла, често трикрака дървена масичка от фолклорното минало. Трето, греяната ракия – е, тук май няма нужда от пояснения.

Защо тази публикация започва с малко география и кулинарен фолклор? Нали уж пишем за неправителствените организации и как те променят живота на местните общности?

В случая на Бабово фолклорният празник наистина променя местния живот през последните години. Че каква по-голяма промяна от това да посрещаш хиляди хора, пък било то и за един ден, през най-мразовития месец на годината.

Както много други идеи, и тази се ражда уж случайно, като желание да се създаде някакво забавление за жителите на селото. Има активни хора, читалищни деятели, има и млади, жизнени и дейни пенсионери, които търсят смислени занимания.

„На една репетиция на танцовата група по-скоро се шегувахме и се питахме за какво му е времето сега, през февруари, какво се хапва, какво се пийва – и ей-така просто решихме да си направим едно събитие за нас самите. Обещахме си, ако се окаже успешно, да започнем да го правим всяка година. Избрахме февруари, защото през зимата наистина е трудно и студено, но пък съвсем липсват разни събития и събирания.“ Това разказва **Пепа Стоянова, секретар на читалище „Никола Вапцаров 1927 г.“** от двайсет години. Тя има две пораснали деца и двегодишен внук. Активистка в клуба за народни танци, познава почти всички в Бабово.

През 2016 година организацията на БЧК в Русе ги насърчава да се включат с конкретни инициативи за подобряване на живота на възрастните хора. Така се стига до първото издание на фолклорния празник. Защо точно зелева чорба и грейна ракия?

„Това е типично за зимата и най-студеното време на годината. Всяка къща прави кисело зеле, а от неговия сок – и типично местната рецепта за горещата гозба. С нея пък върви най-добре грейната ракия. Здравословни храни, прости, помагат за имунитета и са от нашия край,“ обяснява Пепа Стоянова.

Първото издание през 2016-а събира основно местните хора. Кметът на селото – Пламен Пенков – е млад, но вече трети мандат хората му се доверяват. Той е сред най-ревностните активисти на фолклорния празник. Бабово се намира административно в община Сливо поле на Русенска област. Кметският екип от общинския център винаги е сред членовете на журито на многобройните конкурсни прояви, които се развиват през годините с всяко следващо издание. Кметът на Сливо поле Валентин Атанасов искрено се забавлява всяка година при откриване на концертната програма.

Колко са посетителите и как събитието расте през годините – на <https://m.facebook.com/folklorenpraznik/posts/2464484927181035> може да видите кратката история в снимки. Личи си най-вече по съдовете, в което готвят фестивалните гозби. Ако в началото успяват да се справят с няколко от най-големите тенджери, които се намират в селото, то вече четвърта година идват вълшебни помощници – шеф Ангел Ангелов от Копривщица и неговите юнаци с юнашки тигани. Най-големият юнашки тиган побира 450 литра течност. През 2020-а идват най-много гости – успяват да сготвят и раздадат пет хиляди порции чорба. Тази година го правят отново, макар и без посетители заради пандемията – но за това след малко.

Конкурсите се оформят постепенно през годините. Най-интересен и за местните хора, и за гостите на фолклорния празник, е **„За най-автентична старовремска софра“**. Идеята е да се подредят и представят традиционни гозби – да са характерни за региона, да са по стари рецепти, да представят типични ястия за даден празник или обичай. *„Трябва да ни замирише на бабини гозби, журито търси атмосферата на едновременната къща, вижда бързо кои рецепти са нови и кои са от старите традиции на хората“*, обяснява Пепа Стоянова.

Хората много искат да опитат ястията, да разберат какво е например еченица (счукани орехи във вряла вода, с оцет и сол на сос), долангач (вид наложена баница с ръчно точени кори), раки (пълнени чушки)... Само че обикновено участниците са приготвили по няколко порции, колкото журито да дегустира. Така се стига до най-симпатичната проява на предприемачески дух: местните жени се престрашават и започват да се организират ден-два преди самия празник. Месят, точат, пекат. И в деня на празника продават направените домашни баницы, мекици, бабини курабии...

А посетителите купуват – и **за мнозина сигурно това не е просто парченце храна, а късче от вкуса на мястото, което посещават**. Спечеленото едва ли успява да покрие разходите за продукти, но все пак е заявка за смелост да предложи направеното и да поискаш отплата за него.

Освен хиляди гости на живо и многобройни медийни публикации, фолклорният празник в Бабово привлича и интересите на изследователите. Изданието през 2019-а година е представено от етнолога д-р Стефана Йорова на национална научна конференция „Стари места – нови празници“. Публикацията излиза в том XXII от престижната поредица *Известия*, издавана от Регионален исторически музей в Русе.

„Съвременните локални празници са от особено значение за селски или отдалечени общности, където в допълнение към икономическата роля на фестивала за насърчаването на туризма те се превръщат в средство за укрепване на връзките в общността и форма за изява на чувството за местна идентичност.“ Това обобщава проф. Николай Ненов, един от съвременните задълбочени изследователи на образите на наследството.

„И в този фестивал добре са използвани мотивите за храненето и софрата, тъй като по същността си те са подходяща метафора на тези процеси, предполагат заедност, споделеност...“, отбелязва д-р Стефана Йорова.

Конкурси, конкурси, концерти: и на живо, и виртуално

През 2021-ва конкурсът за най-автентична старовремска софра в Бабово обаче е едно от трите състезания, които минават във виртуална среда. Снимки на 55 трапези от цяла България се борят за признанието на първите места. Много странно звучи, наистина, да оценяваш гозби само по картинки, но организаторите не се отчайват.

„Нас една пандемия не може да ни уплаши. Хората си искат празника, питат за него, явно им харесва и го ценят. Затова разделихме нещата на части: едната мина виртуално чрез снимки и предварителни заявки: три от конкурсите. Е, този за гряната ракия отпадна по разбираеми причини, но останалите ги проведохме. Ако беше до мен, исках да дадем награди на всички участници. Защото е толкова ценно – те са положили толкова усилия“, разказва Пепа Стоянова.

Със снимки и виртуално се провеждат и още два конкурса: за „най-напет юнак“ и „най-лична мома“, разделени в две възрастови категории всеки: за подрастващи до 13 годишна възраст и за по-големи. До крайния срок в средата на февруари снимки изпращат 210 участници от 55 населени места на 17 български области. Всички са облечени в традиционни фолклорни одежди, мнозина представят облекло, характерно за дадена етнографска област. За организаторите виртуалното провеждане си има и добра страна – идеята се популяризира в социалните мрежи, включват се хора от другия край на България, които иначе едва ли биха дошли до село Бабово, Русенско, на брега на Дунав. Всички получени заявки и снимки са публикувани в албуми по категории на *Фейсбук страницката* на празника.

Пет хиляди порции храна: за благотворителна кауза

Въпреки виртуалните конкурси на фолклорния празник през този февруари на пандемичната 2021-ва, организаторите не се отказват от юнашките тигани и приготвянето на емблематичната зелена чорба. Добавят и кметски кебап – ястие от свинско с месо, дарено от кмета. При строги мерки за дистанция и без външни гости и посетители успяват да сготвят пет хиляди порции храна. Каузата е благотворителна. Чорбата и кебапът са безплатни – както всяка година – но голяма част от порциите отиват, за да нахранят бездомниците от кризисната трапезария на Червения кръст в Русе. Идеята е на младата директорка на БЧК Русе Антоанета Ябанозова, която гледа на всяка подобна инициатива като на кауза, която си струва да бъде подкрепяна, поощрявана. И най-вече – с благодарност към безкористната подкрепа. За съвсем кратко време успяват да създадат организация и храната да стигне и до всички ползватели на услугата за домашен социален патронаж в 11-те селища на община Сливо поле. Както и за хората в Бабово, естествено.

„Доброволците, доброволците да са живи и здрави! Поне 40 доброволци ни се връзват на тихата лудост и протягат ръка всяка година. Това си е тежка работа – режеш, носиш, готвиш, чистиш – за няколко хиляди души!“ Пепа Стоянова се вълнува, защото освен всичко останало, и времето през февруари си е истинско предизвикателство край Дунав: я мъгла ще натисне, я температурата ще падне до минус 15-16 градуса. Доброволците не се плашат и от това – тази година не са толкова много, естествено, заради пандемията, но иначе са мотивирани и верни. И спонсори помагат със средства –бабовският фолклорен празник се про-

вежда с помощ от кметството, от община Сливо поле, но и от много близки и подалечни приятели, които държат на традицията и се радват на оживеното място. По-добре да не посочвам в тази публикация колко точно е годишният бюджет на фестивала. Защото в него не влизат нито трудът на хората, нито енергията, нито помощта в натура.

„Не сме свикнали да оценяваме труда си в пари. Добре, че имаме приятели – нищо, че те може и да съжالياват, че са ни приятели, защото рано или късно им се налага да помагат“, шегува се Пепа Стоянова. И разговорът приключва, защото жената, която гледа на работата си като на хоби, трябва да започне да разпраща десетките грамоти за участие в конкурсите, отличията и благодарствените писма.

Натиснете тук, за да прочетете разказа на НПО Портала, където можете да видите повече снимки, а и да го споделите, ако ви е харесал.

АННА ЛИНД ОТ РАЗЛОГ

Как гражданското сдружение „Международни инициативи за сътрудничество“ отвори град Разлог и региона за активен межкултурен диалог

Автор: Росинка Проданова

Костадинка Тодорова е родена в разложкото село Баня. В средното училище изучава английски и руски език, по-късно и испански. Четири години работи в местна неправителствена организация, убеждава се в силата на гражданското общество и решава да намери своето място в него. Така през 2003-та учредява в град Разлог **сдружението „Международни инициативи за сътрудничество“**.

Началото

Първоначално организацията се насочва към младежки дейности, образование, социално и икономическото развитие, към опознаване на различни култури и сближаване. *„Фокусът бяха младежите, но те са подстъпът към техните*

родители, баби и дядовци“, подчертава Костадинка Тодорова, председател на сдружението. С годините екипът расте, разширява своята дейност сред повече възрастови и социални групи, гради успешен опит в реализирането на проекти, проправя път в нови области, създава традиции. Изгражда и поддържа мрежа от доброволци на различна възраст, които помагат на организацията да осъществява инициативи сред местната общност. Младежи доброволци участват в европейски младежки семинари, обучения и обмен. Сдружението от години е гостоприемнен домакин на доброволци и стажанти от Европа, от арабските страни, от Азия и Латинска Америка.

Биографията на организацията за изминалите вече 17 години включва множество дейности в разнообразни тематични области и сред различни целеви групи. Още от своето създаване насочва усилия за подобряване прозрачността и отчетността на държавната администрация. Провежда обучения за постигане на добро управление, за предоставяне на качествени услуги от общинските служители и хората, работещи в съдебната система. **Безспорен принос са направените за първи път дигитализация на документи в Районния съд в град Разлог и организираното обслужване на гражданите на едно гише.**

Постоянна част от работата на екипа са социалните дейности за качествен живот на хората с увреждания, за насърчаване на толерантността в обществото, за намаляване на детската престъпност. Резултатите са впечатляващи. Достатъчно е само да споменем изградените **преходно жилище за хора с увреждания в село Горно Драглище и едно от първите социални предприятия за хора с увреждания в Разлог.** В икономическата област сдружението успява да защити поредица от проекти, финансирани чрез различни европейски програми. Това му позволява да **работи за развитие на алтернативния туризъм в региона, да предоставя консултантска и логистична подкрепа на малки и средни предприятия, да стимулира социалното предприемачество сред уязвими групи.** Последният в тази посока е проектът от 2019 година „Занаяти и социална икономика: движеща сила за растеж чрез социално включване в трансграничния регион“, финансиран по програма INTERREG V-A ГЪРЦИЯ – БЪЛГАРИЯ 2014 – 2020. Той приключи със създаването на механизъм, основан на информационните технологии, който позволява на занаятчиите от двете страни на границата да обединяват усилията за свободен пазар на продукцията си и да се развиват системно в устойчива мрежа. Забележителното е, че става дума за **подкрепа на уязвими групи, като лица с увреждания, хора с икономически проблеми и лица в риск от отпадане от пазара на труда – жени, младежи, дългосрочно безработни, домакинства под линията на бедността, представители на ромската общност и други специфични социални групи.** Създадена е среда за увеличаване на достъпа им до алтернативна заетост и чрез социални предприятия.

В стремежа си да работи все по-мощно и резултатно, сдружението става част от международните мрежи Eurodesk и YouthNET, мрежа от младежки организации от Централна и Източна Европа и Кавказ, от редица национални мрежи.

Поема и отговорността да бъде координатор на българската мрежа на Евро-средиземноморската фондация за диалог между културите „Анна Линд“.

Каузата „Анна Линд“

Фондацията е наречена на името на една от най-влиятелните фигури в съвременната политика в Швеция – Анна Линд. Наричат я „роевропейският глас на Швеция“. Тя оглавява кампанията за присъединяване на страната към еврозоната, като външен министър има решаваш принос за предотвратяване на война в Северна Македония. Убита е през 2003 година. **„Един човек може да бъде убит, но идеите му — не“** са пророческите и думи, които тя произнася години по-рано на погребението на министър-председателя на Швеция Улоф Палме. **В памет на тази забележителна жена са учредени Евро-средиземноморската фондация за межкултурен диалог и наградата „Анна Линд“.** Фондацията е основана през 2004 година по политическата инициатива на председателя на Европейската комисия Романо Проди и става първата обща институция за диалог, създадена съвместно от Европейския съюз и неговите партньори от Средиземноморския регион, *„за да се предприемат действия за рестартиране на диалога и за намаляване на риска от сблъсък на цивилизации“.* Централният офис на фондацията е в град **Александрия** (Египет), организацията има координатори в повече от 40 държави.

Фондацията „Анна Линд“ е непозната в България, докато разложкото сдружение не започва да привлича български членове, упорито, последователно и настойчиво да ги „запалва“ за каузата на межкултурния диалог, да работи за опознаване и приобщаване. *„Беше много интересно за мен да откроя, че арабската култура е много по-близка до нашата, отколкото предполагахме. Много по-близко дори от това, което се случва в Норвегия и Финландия, с които държави иначе сме в Европа. Можем да открием много повече близост с някои арабски традиции, вярвания, кухня. Така например, при едно от нашите съвместни събития с Клуба на арабските съпруги в България разбрахме, че редица наши детски приказки водят началото си от арабския свят. Настрадали Ходжа и Хитър Петър са герои, които съществуват в Йордания и в Сирия“*, разказва Костадинка Тодорова.

По-света и у нас

„С името „Международни инициативи за сътрудничество“ търсихме нещо, което да привлича вниманието, а то стана наша съдба. Ние сме едни от първите в България, които отворихме границите за българските и чуждестранните младежи за много проекти, не само европейски. Организираните сме повече от 20 младежки групи годишно за различни обучения, семинари, обмен. Бяхме първите, които започнахме да работим по европейската програма „Младежта в света“, която по-късно прерасна в „Еразъм“, споделя Костадинка Тодорова и подчертава, че „Международни инициативи за сътрудничество“ е една от 50-те организации в Европа, които работят с Азия и Латинска

Америка и от 15 години реализират младежки дейности с организации от тези райони. Костадинка с вълнение припомня едно от най-силно преживените удовлетворения от своята работа. Става дума за 2010 година и първите паралелни обучения във Виетнам и Непал с партньорски граждански сдружения от Перу и Мексико. С местните избират темите, които най-много ги интересуват, като тази със замърсяването с боклук. Това е огромен проблем за Непал, заради което страната е наричана „бунището на света“. *„През 2013 година се върнах в Непал, където бяхме правили обученията и видях, че е доста по-чисто, отколкото преди три години. По-чисто беше и от другите места, през които преминавахме. Обясниха ми, че това се дължи на някаква организация, която преди години ги е обучавала как да се организира събирането и селектирането на боклука. Те не помнеха името на организацията, но това, че сме оставили конкретен отпечатък върху тези хора и живота им, е вълнуващо. Връщаш се след години и виждаш, че едно място, което е било супер мръсно, вече е значително по-чисто, че там вече не се хвърля безразборно и безотговорно. Усещането е уникално!“*

Интересно е, че „Международни инициативи за сътрудничество“ става разпознаваема организация най-напред в Европа и света, а после в Разлог и България. *„Това ни подтикна към повече местни инициативи. Убедихме се, че можеш да бъдеш активен едновременно на местно, национално и международно ниво. Този баланс е нашата запазена марка“*, споделя Костадинка опита от извървения път и посочва примера с една от запомнящите се местни инициативи – коледния булевард на елхите. Той е възможност за всеки да украси елха с коледни украшения, с отличителни символи на своята институция, организация, самодееен състав или фирма. Стотици хора на различни възрасти участват с ентузиазъм, забавляват се и се радват на прекрасно настроение. Включват се и младежи от различни държави, които по това време изпълняват своята европейска доброволческа служба в сдружението. *„Булевардът на елхите“ се превръща в обичана традиция, част от духа на Коледа в Разлог. „За тази Коледа много мислехме по какъв начин в условията на пандемия да доведем коледния дух до разложани. Минахме през различни идеи и се спряхме на примера с коледната лотария в Испания. Там тя е с комерсиална цел, но ние решихме да направим билетчето 1 лев, за да може всеки човек да си го позволи и участва, а събраните средства да дарим на болницата в Разлог“*, пояснява Костадинка и споделя, че за организацията Коледа винаги е нещо специално. *„Поставихме и кутии за даряване, за тези, които нямат възможност да участват в лотарията онлайн или просто не са разбрали за нея, макар че разпространихме информацията по многобройни канали. Създадохме и уебсайт, чрез който всеки можеше да разбере какво и как се случва, на какъв етап е кампанията, кои са дарителите. Излъчихме директно и тегленето на лотарията“*.

Убедена е, че това е много добра практика за набиране на средства, за откритост и прозрачност пред общността, за нейното мобилизиране да участва в значи-

ма кауза – като тази за купуване на кислородни апарати за болницата в Разлог, в която са събрани 9055 лева. В акцията се включват десетки местни доброволци и шестимата младежи от Турция и Испания. Те са на обмен в сдружението, живеят в семейства в Разлог, опознават българските обичаи и традиции, правят разнообразни онлайн събития – фотоконкурс, обучение за разпознаване на домашното насилие във всичките му проявления и начините на противодействие, езикови курсове по английски, испански и турски език за местните жители, независимо от възрастта им.

Проблеми и решения

Умението да се оцелява е друга съществена черта от запазената марка на разложката организация „Международни инициативи за сътрудничество“. През нелекия път на обществото и държавата, въпреки кризисните месеци без европейско финансиране, тя успява да се съхрани. Нейната жизненост е доказателство за уменията на екипа, за неговите знания, упоритост, иновативност, готовност да жертва лично време, сили, да влага сърце, да се раздава. Според обстоятелствата екипът мени броя на членовете си, без сдружението да спира дейността. А това е безспорен успех за българските условия, които принудиха доста сродни организации да прекратят съществуването си. Ковид-пандемията усложни още повече съдбата на гражданските организации. И в „Международни инициативи за сътрудничество“ редица задачи изостават, други са прекратени. Но на екипа най-вече тежи липсата на контакта „лице в лице“. Програмите, по които работи, дават възможност за онлайн работа с партньорите, но не е така с младите хора. **Особено когато става дума за младежкия обмен**, който носи силни емоции, възможности за опознаване и създаване на приятелства за цял живот. Това няма как да се случи пред екрана на компютъра.

Успех за организацията са привлечените и обучени млади хора за работа в гражданския сектор, тяхното мотивиране за личностно и професионално развитие. Те имат възможност в реална среда да разберат как работата в неправителствена организация изгражда дисциплина, развива креативност, умения за бърза преценка и реакция. Свидетели са на прояви на екипност, работа под напрежение, адаптивност, умения да се „хване“ появила се възможност. Такива ситуации учат да се приема новото, непознатото, различното. *„Работейки с хора от толкова различни култури и с толкова различни начини на мислене, жизнени модели, поведения, се научавах да ги разбираш“*, казва Костадинка Тодорова. Така държави като Непал, Филипините, Уганда, Индонезия, Виетнам или Мексико стават познати и не толкова далечни.

А благодарение на „Международни инициативи за сътрудничество“ испанецът Давид Райгал открива България и избира живота в Разлог пред този в Барселона и Южна Испания. Разлог го очарова със запазенения възрожденски дух, който му напомня и какво е загубила Испания от урбанизацията и модерното развитие.

Според Костадинка Тодорова основният проблем на гражданските организации е работата на парче. Всички знаят, че „Една птичка пролет не прави“, но повечето следват максимата „И сам войнът е войн“. Така се дублират и развиват дейности, не се постига обхватът, който НПО биха могли и трябва да имат. „Ние знаем, че имаме обща цел и няма нужда да се състезаваме и показваме колко сме по-добри от другите. Нужно е обединение. Това търсим и това ни дава участието в няколко мрежи на граждански организации. Това се опитваме да правим и с всеки проект – да създаваме връзки, контакти, да обединяваме тематично организации, те да разпознават приоритетите и заедно да работят регионално или национално по важните за тях въпроси“, подчертава Костадинка Тодорова. И отбелязва, че с годините българските програми стават по-бюрократични, формалните изисквания към гражданските организации нарастват, все с аргумента за по-добра отчетност пред европейските донори.

В гражданския сектор трудно се планира дългосрочно. Това е голям риск за всяка организация, защото според одобрения брой проекти може да изпита недостиг на работна ръка или да е невъзможно да захрани екипа си с достатъчно работа. „В нашия сектор хората не се обучават от днес за утре. Нужен е по-дълъг период и целенасочени усилия“, пояснява Костадинка. Тъкмо затова сдружение „Международни инициативи за сътрудничество“ ще изследва и анализира какви знания и умения липсват на гражданския сектор в комуникацията с обществото, има ли и какви са добрите практики. В първите дни на 2021 година започна онлайн проучване сред активно работещите граждански организации. То е предвиденото в рамките на проекта на сдружението „Визуална комуникация и идентичност“, като целта е поне 200 български организации да се включат в него.

„Онлайн събития и надежда за повече срещи „лице в лице“, 2021 ще бъде годината за постигане на баланса между двете неща“ с оптимизъм завършва своя разказ Костадинка Тодорова.

Натиснете тук, за да прочетете разказа на НПО Портала, където можете да видите повече снимки, а и да го споделите, ако ви е харесал.

СИЛВЕНА И КРАСИМИР, КОИТО СЪТВОРИХА ЦЯЛА ВСЕЛЕНА ЗА СВОЕТО МАЛКО СЛЪНЦЕ

Как основателите на фондация „Живот със Синдром на Даун“ успяват да преборят догми, наредби и учебници, за да осигурят по-добър живот на дъщеря си и другите като нея

Автор: Диана Желязкова

Тя е една малка принцеса, бърбори, рецитира, пее, обожава Зумба, учи се да чете. Като всяко 6-годишно момиченце. Микаела е слънцето на мама Силвена, татко Красимир и батко Крис. И на още много хора, за които това усмихнато дете е вдъхновяващ пример и лъч надежда.

Родена със Синдром на Даун, 6-годишната Микаела има знания и умения, които не отстъпват на децата в норма. Но зад тези постижения стоят непрекъснатите усилия и грижи на нейните родители, решени да осигурят по-добър живот на дъщеря си. **Стъпка по стъпка те градят една нова вселена за своето малко слънце и хората като нея – променят обществени стереотипи и предразсъдъци, несправедливи наредби, дори остарялото учебно съдържание. Едно уж обикновено семейство, което постига необикновени неща.**

Днес хиляди хора познават **Силвена Христова и Красимир Ламбов от Варна**, а тяхната **фондация „Живот със Синдром на Даун“** е подкрепа и утеха за много други семейства с подобна съдба. Двамата варненци са популярни **влогъри** с над 160 000 последователи в социалните мрежи, където показват своето ежедневие с двете си

деца, по-малкото от които е със Синдром на Даун. **„Искаме хората да разберат какво е Синдром на Даун, да свикнат с нашите деца и да ги приемат такива, каквито са. Нашите деца не са болни, не са страдащи, те са просто различни. Те имат нужда от повече грижи, но ще ви отговорят за тях с безкрайна обич. Те могат да имат живот като всички останали, ако получат необходимата подкрепа“** – така Силвена представя каузата на своето семейство. И голямата цел – че може би скоро и България ще стане като онези държави, в които хората със Синдром на Даун са неизменна част от обществото – те работят в магазини и кафета, те са таланти художници и музиканти, те са модели и актьори.

Как се променят стереотипи? Как се бориш с една консервативна система? Стъпка по стъпка, и всяка една е важна, отговаря Силвена Христова. Затова искаме да ви покажем техните малки големи стъпки.

Един клип и едно голямо начало

През 2016 г., когато Микаела е само на две години, родителите ѝ правят видеоклип, в който съобщават без драми и трагедии, че дъщеря им е със Синдром на Даун. Само за три дни този първи видеоклип е гледан от хиляди в социалните мрежи, влиза дори в телевизионните програми. **„Тогавя разбрахме, че хората имат потребност някой да говори за даден проблем, но по различен начин“**, казва Силвена Христова.

С този клип семейството става финалист в конкурса на фондация „Промяната“ и през 2017 г. учредява фондацията „Живот със Синдром на Даун“, на която Силвена е председател. **„Започнахме да създаваме видеоклипове, в които показваме нашето ежедневие – какво ни се случва, какво правим за развитието на Микаела“, припомня си началото Силвена. Видеата са важна част от мисията на Силвена и Красимир, затова са изработени така, че да достигат и до деца, и до възрастни. „Ние нямаме никакви специфична аудитория, за нас е важно, че всеки ни гледа – и хората, които не знаят нищо за Синдрома на Даун, и тези, които имат в семейството си дете и се притесняват, срамуват се, изолират се“** – така Силвена определя аудиторията на семейната „кинопродукция“. И дава примери за ефекта от клиповете: Много родители се притесняват да отидат с детето си на кафе или на игралната площадка, но като виждат, че ние го правим, те се окуражават и казват: ние също можем!

Нейната голяма радост обаче е детската аудитория. **Много деца гледат видеоклиповете на Фондацията, следят живота на Микаела в Ютуб и дори започват да „просвещават“ родителите си за Синдрома на Даун. „Това е, към което се стремим – да запазим детската аудитория, да я ангажираме, защото тя израства с нашите деца и на нея разчитаме да ги приема без предразсъдъци“**, казва Силвена. И допълва: **Децата са много чисти, те са по-склонни да приемат всичко, когато им се обясни по достъпен начин. За тях не е важно, че хората със Синдром на Даун имат 47-а хромозома. Но за Микаела е важно, когато отиде на детската площадка, другите да не странят от нея. Затова сме решили да показваме дъщеря си, изобщо не се притесняваме, че тя в някои моменти има по-различни реакции. Просто тя си е такава. А ние искаме да отправим послание към останалите: Микаела има нужда от същите неща, които са необходими на всички деца – любов, разбиране и много грижа в семейството“**, коментира Силвена.

Всеки нов етап е истинска битка

Всеки нов етап в живота на Микаела е една голяма битка за нея и за семейството ѝ. Яслите, детската градина, училището – тези преходи са притеснителни за всеки малчуган, а за децата със Синдром на Даун са истински стрес и често се превръщат в непреодолима бариера.

Яслата е помогнала изключително много на Микаела, оценява нейната майка. *„Първоначално отказаха да приемат Микаела в яслата, защото нямаха опит с такива деца и се страхуваха как ще се справят, но после директорката осъзна, че греши“*, припомня си Силвена. Семейството попаднало на опитни медицински сестри в яслата, които имали дълъг стаж и желание да работят с Микаела, и нещата се случили. Момиченцето започнало да се справя като останалите деца, участвало във всички занимания и тържества, научило всички песнички.

Следващият голям стрес е детската градина. *„Страхувахме се да не попадне на място, където не е желана“*, припомня си Силвена и допълва, че това често се случва с тези деца. Тревогите се оказали напразни – един от директорите изобщо не се поколебал да вземе Микаела. *„Останах изненадана от неговата позитивна нагласа, но, разбира се, нещата никак не бяха лесни. Имаше трудности с учителите, които бяха притеснени и цяла година с много труд и усилия се сработвахме заедно“*, разказва Силвена. Сега Микаела е изключително добре приета и много харесва детската си градина, а учителите са намерили правилния подход към нея.

Важно е да се разбере, че децата със Синдром на Даун имат място в градината, коментира Силвена Христова. И призовава хората да не се отчайват, ако нещата не се случат изведнъж. *„Много хора си мислят, че Микаела се развива, защото имаме късмет с нея. Не! Всичко е резултат на много работа, много борба, много усилия и от нейна страна, и от наша. Просто не трябва да се отказваш, трябва да се стремиш в името на детето да се случват нещата“* – това е формулата за успех на Силвена и Красимир.

Следващата голяма битка за семейството ще бъде училището. Догодина Микаела ще бъде първокласничка и нейните родители не крият притесненията си от този нов етап в живота ѝ. *„Училището вече е място, където подкрепата от държавата липсва. Там няма изградена система, която да помогне на децата ни. Там за тях е въпрос на оцеляване“*, тревожи се Силвена. И си мечтае за образователната система на Исландия, с която се е запознала на място. *„Там здравната, образователната и социалната система са едно цяло и действат в една посока. Там не децата трябва да се внедрят в системата, а системата трябва да се пригоди към всяко дете“*. Но българското училище все още е далече от тази мечта. *„Децата със специални потребности имат нужда някой непрекъснато да се занимава с тях, за да не изостават, но ресурсното подпомагане се изчерпва с кратки уроци два пъти седмично. И понеже държавата не го прави, се принуждаваме единият от родителите да не работи, за да може да помага на детето“*, казва Силвена.

Експерт в туризма по образование и професия, тя отдавна е изоставила кариерата си, за да се посвети на дъщеря си и на фондацията. *„Ако искаш детето ти да се развива, няма как да работиш“*, обяснява Силвена. Програмата на Мика-

ела е натоварена като олимпийска подготовка – тя ходи на логопед, психолог, рехабилитатор, музикотерапия, плуване, на Зумба.

Крчка по крчка – от промени в наредбите до промени в учебниците

Сблъсквайки се с проблемите, родителите на Микаела показват качества на истински бойци – не се предават и упорито, крчка по крчка, вървят към успеха. Още при постъпването на момиченцето в ясла, семейството се натъкнало на нормативни недомислици – яслите и детските градини във Варна имали различни критерии, за да признаят предимство на децата с ТЕЛК. В яслите изисквали 70 % инвалидност, а в детските градини – 50 %. Фондацията „Живот със Синдром на Даун“ предизвикала общественото внимание и през 2017 г. извоювала промени в общинските наредби, така че сега детските заведения имат еднакви критерии.

И още един голям успех на фондацията – благодарение на нейната активна работа са отпаднали таксите за ясли и градини на децата със специални потребности. В резултат над 170 деца от община Варна посещават детските заведения безплатно. **Промяната в общинските наредби са първите сериозни крачки на фондацията, която започва своята дейност с летящ старт.**

Следва нова битка, насочена към бъдещето. **Фондация „Живот със Синдром на Даун“ успя да промени съдържанието на учебниците по Биология за 10-и клас, в които досега имаше остаряла информация за синдрома.** *„Голяма част от хората със Синдром на Даун могат да учат, да работят и да се грижат сами за себе си, ако получават помощ от специалисти и ако държавата създаде адекватен модел за подкрепа. А в старите учебници пишеше страшни неща – че това са хора с тежка умствена изостаналост, които умираат рано. Което може да е било вярно преди 50 години, но с днешната медицина и обществени нагласи синдромът изглежда по различен начин“*, разказва емоционално Силвена, за която промяната в учебниците е един от най-големите успехи на фондацията.

„Децата трябва да четат съвременна информация. Учебниците трябва да казват, че Синдромът на Даун не е нито наследствен, нито е болест, това е генетична аномалия, която може да се случи на всеки. С необходимите грижи, хората със Синдром на Даун могат да се развиват“, повтаря Силвена. И основателно се гордее, че учебното съдържание е променено точно в тази насока.

Започва битката с държавата – за правото да живеят по-добре

Ако си мислите, че за 3 години семейството е водило и спечелило достатъчно битки, прави сте. Но сега им предстои още по-тежка и по-важна битка, този път със самата държава. **Фондация „Живот със Синдром на Даун“ настоява за промяна в нормативната уредба за децата с генетични аномалии.** Според сега действащата наредба, тези деца подлежат на ТЕЛК на 3-годишна възраст и ако се развиват добре, процентът им на инвалидност се намалява от 50 % на 30%, което ги лишава от финансова помощ от държавата. Това ощетява децата и ги връща назад в развитието им, категорична е Силвена Христова.

Фондацията иска всички деца с генетични аномалии да получават 50 % инвалидност пожизнено, тъй като синдромът е генетична аномалия за цял живот. В същото време, за да се развива едно дете със Синдром на Даун, е необходима

всекидневна грижа със специалисти, което е свързано с много финансови разходи, а повечето семейства не могат да си ги позволят. Ако децата получат 50% инвалидност пожизнено, те ще имат финансова подкрепа от държавата в размер на 350 лева месечно, които също не са достатъчни, но са по-добре от нищо, коментира Силвена.

Искането на фондация „Живот със Синдром на Даун“ за промяна в нормативната уредба е отправено до Министерствата на здравеопазването, на социалната политика, до Омбудсмана и до Народното събрание и е подкрепено от много национални организации. „За съжаление, решението се взема от здравното министерство, а от тях получихме един общ отговор, че ни подкрепят, но без никакви конкретни ангажименти, без срокове за решаване на проблема“, обяснява Силвена и не крие разочарованието си от бездействието на институциите.

Проектите на Фондацията подкрепят 57 деца

„Ние не би трябвало да съществуваме като организация. Но вършим работата на държавата, когато тя отсъства“ – така Силвена обобщава ролята на фондацията в помощ на хората със Синдром на Даун. **Организацията подкрепя чрез свои проекти 57 деца със Синдром на Даун от цялата страна, за които се провеждат занимания по адаптирано плуване, физиотерапия, арттерапия и музикотерапия.**

Има родители, които не могат да си позволят такава терапия, другаде пък липсват такива услуги. Първият проект на фондацията е за адаптирано плуване, започнал с 20 деца през 2017 г. **„Имахме дете, което не можеше да плува, а в момента участва на национални и международни състезания и печели медали. На децата обаче им трябва различно време, за да се научат, затова тези проекти не са за месеци или за година. Всеки проект, който сме започнали, продължава и до днес“**, разказва Силвена.

Проектите се финансират от спонсори, но тази година е много трудна за всички неправителствени организации, защото традиционните спонсори пренасочиха средствата си към болниците. За издръжката на четирите проекта през 2021 г. фондацията трябва да осигури около 42 000 лв., затова Силвена и Красимир се притесняват дали ще съберат необходимите средства. Организацията има целогодишна **DMS кампания** за проектите си, чрез която всеки може да подкрепи каузата им.

Силвена и Красимир **разчитат и на социалното предприемачество, за да подпомогнат дейността си.** В сайта на фондацията се предлагат продукти с кауза, от чиито продажби се финансират проектите. Дизайнерски чаши, тетрадки с послания от Микаела, шарени чорапи и популярната детска книжка за живота на семейството са част от артикулите, чрез които се финансират дейностите на фондацията. Когато хората си купуват нещо от сайта, те знаят какво подкрепят, посочва Силвена.

Продуктите с кауза правят възможен и още един голям успех на фондацията – **летни лагери за семейства с деца със Синдром на Даун.** Лагерите са безплатни за всички участници, а тази година са се събрали над 100 души, за да обменят опит и да си отдушнат от натовареното ежедневие. Вече три години лагерите се

финансират от продажбата на шарените чорапи, символ на подкрепа към хората със Синдром на Даун. Въпреки извънредното положение, стотици хора си купиха чорапи и с тяхна помощ осигурихме летния лагер и тази година, казва Силвена и не пести огромните си благодарности към стотиците българи, които помагат.

Само след броени месеци ще се появи и нов продукт с кауза – през ноември излиза втората част от популярната книжка „Приключенията на Крис и Микаела“ – „Искам при баба“. Първата част „Слънце в семейството“ беше отпечатана миналата година. Това е първата детска книга в България за живот със Синдрома на Даун. Автори са родителите на Микаела, които се опитват за разкажат на децата по разбираем и забавен начин какво е да живееш със Синдром на Даун. *„Книгата разказва за нашето семейство през погледа на сина ни Кристиан. Първата част предизвиква много емоции, а в новата книжка ще има приключения, пакости, срещи с други деца“*, разкрива Силвена..

Животът ни е хубав

„Трябва да се приемат проблемите, защото това е животът. Много често нас, родителите, ни съжаляват. Но няма за какво. Микаела ежедневно ни доказва какво щастие е донесла в дома ни. Тя ще те целуне 200 хиляди пъти на ден, ще те гушне още толкова. Толкова много любов има в тези деца, че думата „страдание“ по техен адрес изглежда не на място. Факт е, че има много трудности, много грижи и усилия. Има от всичко, но искаме да покажем другата страна на нашия живот. Животът ни е хубав, защото ние го правим такъв“, казва развълнувано Силвена.

Семейството вече има над 160 000 последователи в социалните мрежи, 85 създадени видеоклипа и над 25 милиона гледания. Силвена е благодарна и на медиите, които популяризират дейността им. „Всяко нещо, което разказваме, е важно. Дори и един човек повече да научи за Синдрома на Даун, това е крачка напред, защото разпространяването на актуална информация е в основата на всичко“, убедена е Силвена. И много се надява, че усилията на фондацията ще дадат по-голям шанс на хората със Синдром на Даун...

Ако искате да помогнете на Фондация „Живот със Синдром на Даун“, можете да ги следвате в социалните мрежи, за да научите повече за дейността им.

Натиснете тук, за да прочетете разказа на НПО Портала, където можете да видите повече снимки, а и да го споделите, ако ви е харесал.

„АВАРИЙНО СПАСЯВАНЕ ПЛОВДИВ“ – ДОБРОВОЛЦИТЕ, КОИТО УЧАТ ДРУГИТЕ КАК ДА ОЦЕЛЯВАТ В ЕКСТРЕМНИ СИТУАЦИИ

Сдружението обхваща разделите на полевата медицина – пожарна безопасност, първа долекарска помощ и спасителни акции, с два клона – в Пловдив и София

Автор: Паулина Гегова

Хората могат да бъдат полезни на околните по много начини. Чрез дребни, но значими жестове или чрез мащабни прояви. Добрият пример и борбата за промяна към по-добро се изразяват с различни методи, каузи и надежди, но рядко са свързани с екстремното. Защото, за да се впуснеш да помагаш при екстремни ситуации, се изискват умения, които се придобиват с много време и практика. Но има и пловдивски доброволци, които с годините доказаха, че няма ситуация, с която не могат да се справят. Наложиха се като едни от най-добрите специалисти, що се отнася до бедствия в цялата страна, а трудът им не остава незабелязан. Това са доброволците от сдружение „Аварийно спасяване Пловдив“, към което е регистрирано доброволно формирание.

Основна дейност и акции, в които са участвали

„Аварийно спасяване Пловдив“ е съвсем нова организация. Официално се формира през 2020 година, но историята му може да се проследи назад във

времето, защото основателите са отделили се членове от общинското доброволно формирание „Пловдив 112“, създадено през 2013-а. **Председател е отличният в националния конкурс „Пожарникар на годината“ за 2016 година Георги Влайков.**

Основната цел на гражданската организация е да обхваща разделите на полевата медицина – пожарна безопасност, първа долекарска помощ и спасителни акции. **Функцията му е да подкрепя Бърза помощ, Пожарната и друг вид общински звена при по-мощни природни бедствия или да предаде щафетата, ако първи са се озовали на място, на което се е случил инцидент.** Доброволците често биват канени да участват като наблюдатели или обучители на различни мероприятия, фестивали и преходи из цялата страна.

Част са от Национална асоциация на доброволците в Република България, където всеки доброволец изкарва първоначален курс и специализира в допълнителен модул, ако желае. Сдружението си партнира и с други организации, като Съюз на българските спасители (СБС), Планинско спасяване – Пазарджик, Академия Първа помощ, Offroad клуб Пловдив.

Друго направление, което развиват, е провеждането на обучения за първа долекарска помощ на хора, които искат да придобият умения за реакция в екстремна ситуация, да надградят вече придобитите или са се захванали с хоби, което носи риск за здравето. Идеята за практически и теоретични курсове се появява по естествен път, защото доброволците осъзнават, че изпитват необходимост да предадат знанията си на другите, че те не бива да останат само за тях, а да помогнат на повече хора да се грижат за себе си, ако попаднат в неприятен инцидент. Но най-вече да им вдъхнат увереност, че могат да разчитат на себе си.

В момента, заради пандемичната обстановка обученията се извършват чрез платформата ZOOM и са главно с теоретична насоченост. В тях могат да участват както българи, така и чужденци. За кореспонденция, въпроси и информация от сдружението всеки може да им пише на Facebook страницата им, на телефон 089 547 1787 или на имейл rescuer.plovdiv@gmail.com.

Самите доброволци често подчертават, че те не заместват Бърза помощ, Пожарна и Пътна помощ, а помагат, когато им е необходимо допълнително съдействие или ако са се озовали първи на инцидента. Включително могат да бъдат повикани и от Общината в случай на по-мощно бедствие, но не се отзовават и на частни случаи.

Сдружението издържа дейността си от членски внос и дарения. Засега няколко фирми от Пловдив и София са дарили екипировка, нужна за обученията или спасителните акции.

През изминалата година участват в няколко благотворителни и практически акции. Такава са дежурствата, които доброволците даваха през ноември и декември 2020 година в Covid отделенията на Окръжна болница Пловдив. Причината е, че липсва достатъчно персонал, който да извършва санитарните задължения, затова пловдивчаните помагат с на пръв поглед дребни, но важни и не-

обходими задачи. Като преместването на пациенти между отделните кабинети и стаи, включително и с инвалидна количка, дезинфектиране на стаите, разнасяне на медикаменти за улеснение на медицинските сестри. Две от доброволките пък са помагали за въвеждането на данни в медицинските картони.

Една от последните инициативи, в които се включват, е акцията **за раздаване на 60 хранителни пакета**, дарени от организацията „Ангели за България“. Тя е основана в Англия с цел да обедини българи, живеещи в чужбина, които да подпомагат живота на сънародниците си в Родината. В акцията доброволците се включват с разнасянето на пакетите на възрастни хора с off-road автомобили, в отдалечени и слаборазселени места.

Екип

Екипът се състои от 32-ма човека, от които 5 са жени. **Всички те са обучени в допълнителните модули пожарогасене, спасителна дейност и долекарска помощ, включващи височинни спасители, лекари, off-road специалисти, планински спасители, водолази.** Една от доброволките е специалист по въжено спасяване, а останалите четири – в долекарската помощ. Извън доброволното формирование хората са с различни професии – **служители в IT сектора, заварчици, студенти, съдебен заседател и още много.** Доста от тях са семейни, но значимостта на каузата ги подтиква да отделят от времето си.

„Разбира се, всеки отделя толкова от времето си, колкото може да си позволи. Истината е, че доста от хората нямат предишен опит в тази сфера, но са се занимавали с друг тип доброволна дейност. От обучение на обучение или чрез общи познати са стигнали до нас и са осъзнали, че се чувстват добре тук. Може би едно от привлекателните неща в тази кауза е, че им дава и възможност за развитие на личните умения. Знанията, които придобиват, и това, че идват в екип, изпълнен с разнообразни специалисти, поддържа интереса им. Има го и социалния фактор, защото такъв тип организация събира на едно място хора, които реално не биха се запознали в ежедневието си“, обяснява Георги Влайков.

За да стане човек част от организацията, на първо място е нужно да покаже желание, че иска да се развива сериозно в тази област, а не да е дошъл за една акция, тъй като няма самостоятелна работа. Действа се в екип и е важно хората да могат да разчитат един на друг. Предварителната физическа подготовка не е задължителна, макар че има акции, в които тя ще е плюс. Но даже човек да не е подходящ за терен, може да помогне с много други технически неща, като управление на социалните медии, преводи, организация на събития, водене на комуникация и документация.

Настоящи инициативи

От 10 май 2021 г. до края на месеца доброволците от „Аварийно спасяване Пловдив“ дават дежурства в спешното отделение на УМБАЛ „Св. Георги“ – Пловдив, по молба на началника на отделението, за да запълнят графика на т.н. „носачи“. Денят на един доброволец в спешното отделение започва в 07:30 су-

тринта и приключва в 19:30. Втората смяна е от 19:30 до 07:30. Дейността им е да придружат пациентите, които посещават отделението и на които трябва да им се проведат редица изследвания. Доброволците ги водят от кабинет в кабинет, някои от тях са трудноподвижни или в инвалидни колички. Помагат и за местенето им от количка в легло, както и обратно.

Доброволци в „Спешното“

Само за първото дежурство през „Спешното“ са минали 97 пациенти. Случаите са всякакви – от удар с камък, през ПТП, счупени крайници, травми и други. Освен да им съдействат с изследванията, доброволците често помагат на хората и чисто психически. Георги си спомня за едно момче на 17 години, което е пристигнало само и се е наложило да стоят с него и да го успокояват, докато се обадят на родителите му и те пристигнат в болницата. Или за много възрастна пациентка, с която не е имало придружител, не е можела да се ориентира сама, не е чувала добре и затова е имала нужда от по-специално внимание.

„Специалистите се държат много добре с нас. Самите те са задружен екип и изобщо не ни възприемат като външни хора. Много сме благодарни, че имаме възможността да даваме тези дежурства, защото в момента шест човека от формиранieto се обучаваме за парамедици и виждаме нещата отвътре“, споделя Георги Влайков.

Аварийно спасяване Пловдив и offroad-ът

Доброволци от „Аварийно спасяване Пловдив“ осигуряват пожарна безопасност и първа долекарска помощ към offroad преходите на клуб „Offroad Пловдив“ от 2019 година насам. Доброволците не само ходят по състезания, но са също и почитатели на спорта. **Провеждат обучителни преходи за начинаещи шофьори и лекции за прилагане на първа долекарска помощ при инциденти.** А те не са нещо неочаквано. Такъв бил случаят с преход на Беглика, където една майка била облякла хубаво детенцето си, тъй като там е хладно, но не му сложила шапка. Детето цял ден тичало и си играло, но получило много силен слънчев удар. Вечерта вдигнало висока температура, повръщало.

По време на Националния offroad фест в Приморско през 2019-а, където доброволци следят за безопасността на участващите състезатели и на зрителите, организаторите правят затворено трасе, което е повече за шоу. В един момент до медицинския пункт идва мъж и съобщава, че е ужилен от стършел. След него още двама, после още трима. Оказва се, че са разровили стършелово гнездо до храстите, около които са гледали шоуто. Влайков ги нарежда всичките на столчета, маже ги с крем за успокояване на кожата и започва да наблюдава дали някой ще развие тежка алергична реакция, за да му сложи инжекция.

„По-възрастните шофьори имат много опит в offroad средата, но им е нужна долекарската помощ и пожарната безопасност, защото не им се случва често и не го практикуват много. Ако три пъти месечно например ходят на разходки, поне веднъж ще има закъсала кола, която вадят. И с течение на времето стават много добри в това. А когато има медицински проблем по време

на преход, идваме ние, тъй като се занимаваме най-вече с полева медицина“, споделя той.

По време на обучителните преходи също не е изключено да се стигне до инцидент. Например през март тази година по време на обучителен курс за начинаещи един от джиповете се килва странично при взимане на рязък завой нагоре, по пътя към хижа „Фенера“, след Старосел. Двата мъже вътре се свличат на една страна, ключът също изпада от ключалката, при което колата не може да се загаси, защото е дизелова. Доброволците откачат дори акумулатора, но тя пак не загасва. Затова изкарват мъжете отвътре, вместо тях влиза професионалист от аварийно спасяване, избутват джипа обратно по гуми и той превъртява скоростите и го спира. Всичко се разминава без сериозни щети и наранявания, но екстремният спомен ще държи на новациите влага дълго време.

„Това, което ми прави впечатление, е, че по-старите offroad-ъри по-трудно се поддават на обучение за нови неща, защото имат дългогодишен опит. Докато хората, дошли специално за курс с идеята, че са начинаещи, възприемат по-лесно. Дори на база техните знания нещата, които чуват, да са странни, те задават въпроси, което е хубаво, защото тогава мога да им обясня всичко подробно“, разказва председателят на сдружението.

Обучение по първа помощ

Както вече казахме, част от членовете на гражданската организация са развили медицинските си умения до професионално ниво, поради което провеждат любителски и по-задълбочени обучения за прилагане на първа долекарска помощ при инциденти от всякакво естество – пътни произшествия, наранявания в природна или градска среда, алергични прояви, инсулт и други. **Обученията са подходящи за всеки, който иска да придобие допълнителна квалификация, без значение дали желае да реагира адекватно ако сам попадне в неблагоприятна ситуация, или за да помогне на други в беда.** Лекциите са насочени и към offroad шофьори, които често могат да се наранят заради екстремността на спорта.

Затова е много важно да знаят с какво да запълнят аптеката си, която трябва да е здрава, по модел на тези в линейките, с отделни разделения, и да се прикрепя стабилно в автомобила. Важен атрибутит от първа необходимост е бинтът, като доброволците съветват по-възможност той да е израелски, защото е еластичен и служи за всякакъв вит превръзки. В България обаче е много скъп и затова те си го поръчват директно от Израел. В аптеката също трябва да има воден разтвор на йод „Йодасепт“, медицински ръкавици, медикамент срещу анафилактичен шок, „Урбазон“, болкоуспокояващи, Изокет“, адреналин и температурсвалящи лекарства.

При желание може да се снабдите и с лекарства за успокояване на епилептични пристъпи, макар че съветът на обучителите е, ако човек около вас получи такъв пристъп, да го оставите да отmine, като наблюдавате състоянието му. *„Има голяма разлика между нормален припадък и епилептичен. Нормалният припадък се случва заради рязко падане на кръвното, при което човек пада*

напред или назад с подкосени колена. При епилептичния припадък, тъй като е вследствие на заболяване на мозъка, системата се претоварва, при което цялата мускулатура се стяга и получава неконтролиран спазъм. Човек се изпъва и пада втвърден. Важно е какво се прави след това. Първото нещо, колкото и противоречиво да звучи, е да си погледнете часовника, защото е важно да се изчисли колко време продължава пристъпът. Имайте предвид, че епилептичен гърч, който продължава до 5 минути, в повечето случаи не е проблемен. Важно е също да се подчертае, че макар инстинктите ни да ни водят в посока да уловим гърчещия се, не бива да го хващаме, защото се добавя допълнителен дразнител към нервната система. Единственото, което трябва да ни интересува, е да не си нарани главата. Затова по време на гърча може да застанем в близост до него и да я обградим с нещо меко, да речем дреха, за да не я блъска. След като пристъпът приключи, е нужно да наведем главата назад, за да не му пропадне езикът и да не се задуши“, обяснява Георги. Това е пътят за помощ в тези случаи. След време човекът сам ще се събуди. Ако пристъпът продължи повече от 5 минути, е препоръчително да отиде на скенер за главата. По време на гърча е възможно човек да се изпусне, затова не бива някой да му се подиграва.

Основните насоки, които се дават при обученията, са относно най-често срещаните спешности – загуба на дишане, загуба на сърдечна дейност и силно кръвотечение, като при последното се разглеждат случаите на кръвозагуба от артериите, а не от вените. Най-силните артериални течения са от крайниците, а за да се спрат, е нужно да се борави с турникет. Веднъж поставен, без значение дали купен готов или направен от подръчни материали, той не бива да се маха, докато жертвата не е стигнала в болница. При липса на готов турникет, може да се замени с пръчка и въже, с колан, а според Георги Влайков в краен случай може да запушите артерията и с пръст.

Други елементи от обученията са как да се прилага сърдечен масаж, как да се превързват рани и как да се бие инжекция при алергична реакция. По време на пандемията обученията са само теоретични и се случват онлайн – през платформата Zoom. Доброволците са категорични в едно – на първо място е безопасността на спасителя, защото ако той се нарани по време на първа долекарска помощ, няма да може да я приложи и сам ще се превърне в нуждаещ се от такава. Ако на вас се случи да приложите бърза помощ, е изключително важно да запазите самообладание, да не позволите емоциите и притеснението да надделеят над здравия разум.

Софийски клон на сдружението

Освен в Пловдив, гражданската организация **сформира и софийски клон, който се ръководи от Иван Христов и Лазар Радков, познат на широката аудитория като основател на кампанията „Капачки за бъдеще“.** Лазар, заедно с още няколко ентузиаста, инициира идеята да започнат обучения за генерална подготовка на хора при екстремни и непредвидени ситуации. Георги Влайков е първият човек, когото привличат, като най-опитен, да обучава хората на първа помощ.

Когато се събират повече желаещи, по естествен път решават да направят доброволно спасително формирование.

„Искахме да дадем своя принос към обществото. Всеки човек трябва да направи нещо добро за останалите, нещо, което да облагороди средата, в която живее. Жоро е много готин, отдаден и сериозен в нещата, с които се занимава, и е удоволствие да се учим от него. Логично беше нашето формирование да влезе под крилото на пловдивското и той да ни бъде ръководител, защото се е доказал многократно“, споделя Лазар Радков.

В софийския клон, сформиран официално в началото на 2021 година, участват петнадесетина души, сред които и две жени, които се обучават за парамедици. Те са отделили от собствените си финансови средства и са си купили автономен дефибрилатор, който да се включи в обученията им. Групата тепърва ще се развива, но амбицията е до началото на летния сезон доброволците да са подготвени дотолкова, че да се включват в съвместни обучения, събития и практически акции с пловдивската част и други национални формирования.

Натиснете тук, за да прочетете разказа на НПО Портала, където можете да видите повече снимки, а и да го споделите, ако ви е харесал.

МАГАРЕШКИЯТ ПЕНСИОНЕРСКИ КЛУБ

Второ десетилетие екипите на „Ветеринари в действие“ полагат грижи за магарета и други животни в нужда, помагат на техните собственици, работят за утвърждаване на хуманно отношение към природата и околната среда

Автор: Росинка Проданова

„Можете да помогнете на животните, само ако помагате и на хората“ – житейската кауза, която през 2005 година събира в Швейцария трима приятели ветеринарни лекари. Те създават асоциацията „Vets in Action“ (Ветеринари в действие) и през годините я утвърждават като международна, политически независима, нерелигиозна организация с нестопанска цел, за която спасяването на ранени, малтретирани или изгубени животни е приоритет. Системно се ангажират и с големи проекти за кастрация на бездомни котки и кучета в критични райони по света, както и с медицинско обслужване на животни в нужда. Реагират енергично при неприемливо човешко поведение спрямо животни, влагат много време и сили за образование на деца и възрастни за опознаване света на животните. Средствата за тази мащабна дейност се набират от частни дарители, които споделят ценностите за прагматична и целесъобразна помощ за животни и за ефективност и социална справедливост, защото понякога положението на човека също трябва да се подобри, за да се помогне на животно. Работят с местни ветеринарни лекари, обучават ги и осигуряват възможности да споделят опит в международен мащаб. Активно се популяризират ветеринарните дейности и изследвания, реализират се проекти и кампании в областта на животновъдството, защита на потребителите и други.

Първата международна акция на „Ветеринари в действие“ е в Южна Италия. Въпреки съпротивата на една организация, която печели от държавните приюти, в които страдат и умират хиляди кучета, местни членове на фондацията успяват да поемат работата в тях и изграждат модерен Център за защита на животните близо до град Поджардо (регион Пулия). Превръщат го в еталон за спасителен център за кучета, котки и диви животни от целия регион. В Гърция фондацията е създала и поддържа в град Серес спасителен център за кучета и котки. Първата кастрационна кампания на „Ветеринари в действие“ е през 2016 година. С днешна дата тази дейност обхваща цяла Гърция, като са подписани договори за дългосрочно сътрудничество с местните власти.

„Долината на магаретата“ – уникалният български проект

Българският проект на организацията „Ветеринари в действие“ се осъществява в село **Баничан**, община Гоце Делчев. Познат е като „Долината на магаретата“, наричан е още „Приют за магарета“ или „Пенсионерски клуб за магарета“. **Извиква го на живот необходимостта да се осигурят ветеринарни грижи за местните работещи магарета и за тези, които вече са стари, болни и немощни.** За тях приютът е спасение от кланиците в Италия, към които ги води активен действащ канал за „износ“ на магарета. Трасето минава през България, Гърция и Румъния. А мястото на приюта в България е избрано след специално проучване, според което в общините Гоце Делчев, Гърмен, Хаджидимово и Сатовча има над 200 магарета.

Официалното откриване на приюта за магарета в Баничан е на 29 септември 2016 година. До него се стига след десетилетна трудна и обемна предварителна работа, свързана с грижи за магаретата в региона, с разговори и обучение на техните собственици. Скептицизмът, че някой е готов да направи нещо добро за тях и за техните животни, отстъпва място на доверието и уважението към сдружението „Ветеринари в действие“. Началото полагат основателят на гражданската организация **Щефан Вебер** и **д-р Константин Анто** – **ветеринарен хирург**, член на борда на фондацията и председател на нейния български клон, който като сдружение „Ветеринари в действие“ е регистриран в България по закона за юридическите лица с нестопанска цел. **Д-р Марио Дърпатов** поема отговорностите на главен лекар в приюта. И до днес се поддържа мобилен екип, който редовно и безплатно осигурява ветеринарни и ковашки грижи за животните в селата от региона. Единственото условие към собствениците е, когато престанат да използват магаретата си, да ги даряват на приюта. *„Нашата задача е магаретата да имат по-комфортен живот по селата със своите стопани, насърчаваме ги да си ползват животните, ограмотяваме ги, обучаваме ги, поддържаме самите животни в добро здраве, за да нямат проблеми и да им служат дълго време“*, разказва д-р Константин Анто и подчертава, че *„по смисъла и същността на това, което правим, ние сме единствените в България“*.

Приютът край Баничан е разположен на площ от 240 дка. Част от земята е закупена от частни собственици, но по-голямата е общинска собственост и е предоставена на сдружението на концесия. Финансирането на приюта е пряко от централата на „Ветеринари в действие“ в Швейцария, като нейните български представители работят за привличане на местни дарители и доброволци. Оби-

тателите на приюта разполагат с магарилници, плевня с просторни и светли отделия, в които животните имат достатъчно място да се движат свободно в групата. Специално е отделена и добре оборудвана зала за лечение. Благодарение на щедро дарение е налице мобилен рентген и ветеринарите могат да работят без проблеми с него под просторен навес. Всички сгради са в синхрон с традиционната местна архитектура, като са съобразени със специфичните нужди на своите дългоуки обитатели, които не живеят в клетки и не работят. Те се радват на живописно, добре поддържано обширно пасище. Боледуват рядко, но зимният период е критичният за тях, защото са топлолюбиви животни. Тогава отопляват помещенията им, а изхранването е със сено, ечемик, моркови и ябълки. Първоначално капацитетът на приюта е за около 30 магарета, но се налага да бъде удвоен. Първите обитатели са 8, после стават 17, а днес на спокойни старини и много приятели се радват 55 магарета на достолепните 30 и повече години. „*Повечето идват с името Марко и се налага да ги прекръстим на стари години*“, казва д-р Марио Дърпатов. Така имената на магаретата са най-различни – все пак има Марко, но и Алипи, Калина, Мурат, Мориц, Херкулес, Шон, Тошко, а техни снимки могат да се разгледат на сайта на организацията (<https://stie.ch/en/about-us>). От време на време на свиждане идват старите им собственици. Други се обаждат по телефона, а от приюта им изпращат актуални снимки на техните магарета. Сегашните обитатели на приюта са най-вече от региона на Гоце Делчев, но има и от други места на страната. За всички тях се грижат двама ветеринарни лекари, четири гледачи и двама охранители.

За магаретата и хората

„Нямаме намерение да превръщаме приюта за магарета в атракцион, въпреки, че многократно сме питани и са ни обещавали с автобуси да доведат туристи. На никого не съм отказал достъп, който иска може да дойде, но това не е атракцион, който предлага туристически пакети за уикенда“, категоричен е д-р Константин Антов. И подчертава, че тази форма излиза извън философията на „Ветеринари в действие“, че начинът по който хората се отнасят към животните, е свързан със знанието. **Убеден е, че хуманното отношение към животните може да бъде ефективно, само ако се основава на информация и образование.** *„Хора, които са мотивирани, наистина се интересуват и имат желание да помогнат и да доброволстват, са добре дошли при нас. Опитваме да влезем в училищата с образователни програми, подрастващите да идват на място, за да провокираме поне малко емпатия в по-младото поколение*“, споделя още д-р Антов. Защото днешните деца и млади хора са тези, които в близкото бъдеще ще вземат важните решения за обществото. А в ранната си възраст те са възприемчиви към формирането на уважение и хуманно отношение към животните. Ветеринарите в действие посещават училища и детски градини, организират образователни дни и дни на отворените врати, посрещат подрастващите в приюта, запознават ги с животните, ползата от тях и грижите от които се нуждаят. **Целта е не само да се дадат знания, но и да се обърне внимание на последиците за животните от човешкото действие. Да научат и разберат, че собственикът е отговорен за своя домашен любимец.**

„Запознавайки се с животните и техния живот, младите хора се ентусиазират, повече и по-добре разбират темите, на които са посветени нашите мероприятия. Работим с деца от детски градини и училища, като в парка съчетаваме култура с образователни дейности“, допълва картината на партньорството **Румяна Джибова, секретар на читалище „Изгрев“ в село Баничан**. Посочва още удовлетворението от активното сътрудничество с екипа на приюта за магарета, финансирал големите награди „Цар и Царица на кромида“ посветени на прочутия баничански воден лук кромид и връчени в проведения в селото през 2019 година първи за Югозападна България кулинарен фестивал. Пандемията ограничава общите инициативи, но тази пролет традиционният ритуал „лазаруване“, както и участието в националното преброяване на вrabчетата, се осъществяват в „Долината на магаретата“. С гордост местните средношколци я показват и на своите връстници от страните партньори в проектите по европейската програма „Еразъм+“. Важна роля във Великденската украса на Баничан тази година имат балите от сено, които се осигуряват от управата на приюта. „Украсата стана страхотна, за първи път я направихме в началото на селото, което е на международния път за ГКПП Илинден–Ексохи, Гърция“, горда е Румяна Джибова. И разказва още, че 6-те филма, направени от читалището за културно-историческото наследство на региона, са снимани при тях.

Радва се на инициативите, подкрепя каузата на сдружението и отбелязва, че със своето съществуване и дейност е въздействащ пример за местната общност, защото магаретата живеят спокойни старини и хората продължават да ги обичат. И защото „след разрухата в земеделието и животновъдството, неправителствената организация е отворена да финансира хората, които искат да продължават да отглеждат магарета и да ги съхранят като биологичен вид“, държи да отбележи Румяна Джибова. **Следващата идея на работещите в приюта е да провеждат терапия на деца с различни увреждания.**

Проектът „Залез“ (Sunset) и уличните животни

Основна дейност на гражданската организация „Ветеринари в действие“ е да поддържа спасителни центрове за животни, които поради различни причини не могат да бъдат пуснати обратно на открито. Такъв има точно до входа на приюта за магарета край село Баничан. В него могат да живеят близо 30 кучета, а често пациенти стават котки и диви животни. Когато не могат да се върнат към свободата или да намерят ново семейство, на тези животни, както на старите работни магарета, им е позволено да останат докрай при своите спасители.

Сдружението изгражда добре оборудвани центрове за кастрация на бездомни животни. Такъв работи в близост до приюта за магарета и е на разположение на лекарите от сдружението. Юридическата форма е ветеринарна практика.

Д-р Константин Антов води всички кастрационни проекти на гражданската организация, обучава местните ветеринари в щадящи за животните техники за кастрация. Последната кампания е по покана на местната власт в община Сандански, където **за 10 дни са кастрирани близо 200 бездомни кучета и котки**. „Опитваме се да овладеем популацията на бездомните животни с кастрационни и обра-

зователни проекти, за да провокираме отговорност у хората да не изоставят своите любимци. И чисто просветно да ги накараме да започнат да ги кастрират. Трудно се излиза на глава с хората, масово троят бездомните кучета“, очертава ситуацията д-р Антов и посочва, че сътрудничеството с община Сандански ще продължи. В плановете са още подобни проекти и в други общини. „Много често, заедно с д-р Антов и на добра воля кастрираме бездомни кучета. Тази година са над 500, тук, в региона на Гоце Делчев“, допълва картината д-р Марио Дърпатов и припомня, че бездомните животни са били домашни любимци. Казва, че виждат решението на проблема в добрата информираност и високата отговорност на собствениците на животни. В повечето европейски страни законодателството третира жестокостта към животните и тяхното изоставяне за престъпление.

Спазването на закона е съществен инструмент в хуманното отношение към животните. Ефективното правоприлагането обаче често е проблем. В решенията на важния проблем с бездомните животни е съществена ролята и на местните власти. Прилаганите през последните 20 години от тях политики и практики се доказваха като не особено ефективни. Ветеринарите в действие застават зад кастрацията като единственото разумно, устойчиво и хуманно решение.

Ветеринарният лекар – герой за животните и хората

Да си ветеринарен лекар не винаги е лесно, но тази работа носи голямо удовлетворение, подчертават докторите от „Долината на магаретата“. Убедени са, че не искат да правят нищо друго, независимо или тъкмо защото очакванията на общността към тях са много високи и разнообразни. Имат обаче прекрасната възможност постоянно да усъвършенстват знанията и уменията си, да стават още по-добри в професията, да се радват на уважение и обществено доверие. Вярват, че **каузи и инициативи като тези на сдружение „Ветеринари в действие“ помогнат за утвърждаване на хуманното отношение към животните, природата и околната среда, за намаляване загубите на животни и бедността сред хората.** „Дай боже да има повече такива приюти, като нашия за магаретата, повече инициативи и повече хора, които ни подкрепят в тези и други подобни начинания“, с надежда към бъдещето гледат Константин Антов и Марио Дърпатов от „Ветеринари в действие“. И не искат да спират дотук, решени да отидат по-далеч.

Натиснете тук, за да прочетете разказа на НПО Портала, където можете да видите повече снимки, а и да го споделите, ако ви е харесал.

НАСТОЯТЕЛСТВОТО – ДВИГАТЕЛЯТ НА БЪЛГАРСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Как едно малко училище в с. Търнава доказва, че училищното настоятелство е жизнена форма за подкрепа на учители и ученици

Автор: Петя Генова

На гости в с. Търнава

Посетих училище ОУ „Христо Ботев“ в първите дни на септември. Посрещнаха ме директорът **Ирена Янкова** и председателят на училищното настоятелство и учител в школото – **Цветелина Къслъвска**. В погледите им имаше усмивка и една спокойна гордост, която бързо разбрах, че е съвсем заслужена.

Това селско училище в община Бяла Слатина изглеждаше по-добре от много други, които съм посещавала, при това в големи градове. Стените бяха украсени със снимки, картини, трофеи. Всяка педя напомняше името на своя патрон. Станите още се подготвяха за първия учебен ден, подреждаха се помещенията за отдих, трябваше да се монтира и последната придобивка – нова електронна дъска (вече трета). Имаше интернет и компютър във всяка стая.

Усетих топлина и грижа у двете учителки – видимо възрожденки по дух. Когато говореха за учениците, по често ги нарича „децата“, „нашите деца“, бягаха от административното говорене, думите им бяха прости, изпълнени с обич и с много, много отговорност.

Питам ги за селото. Ирена говори с такава топлота, че се изненадах, когато по-късно разбрах, че е от съвсем друг край на България. *„Селото ни е много хубаво, то е от най-живите и е най-голямото в общината. В момента наброява около 1800 души. Късмет е, че трети мандат имаме за кметица Габриела Раловска, която е бивш учител и ни подкрепя абсолютно. Тя е и бивш председател на Училищното настоятелство. Разработи много проекти, за да облагороди селото и да го направи добро място за живеене.“* През миналата година е направен голям ремонт на читалището и учениците имат място за изява, винаги подкрепят и общинските празници в Бяла Слатина.

И тук болката е като навсякъде – децата намаляват, много родители отиват да работят в големите градове и в чужбина. Но все пак млади хора има. Само на пет километра е общинският център, което води до „изтичане“ на ученици, но засега пълняемостта на паралелките е добра. 150 са общо учениците в училището, средно около 22 деца има в паралелка. Тази година посрещат 18 първокласници.

Настоятелството – преди и след регистрацията

Училищното настоятелство може да бъде реален двигател и подкрепа на процесите в образованието. В това са категорични моите домакини.

„Настоятелството е част от училищния живот – обяснява г-жа Янкова. То е съществувало и е било активно и по стария закон, без регистрация. Чела съм протоколната книга на Училищното настоятелство, ровила съм в архивите във Враца и от прочетеното у мен се затвърди убеждението, че това дело трябва да продължава.“

Съгласно измененията на Закона за народната просвета, след 2002 г. **всички училищни настоятелства са регистрирани официално като юридически лица с нестопанска цел.**

Това е и годината, в която Ирена Янкова става директор на училище „Христо Ботев“. След подготовка на документите, през 2004 г. настоятелството е официално регистрирано. Скоро след това спечелват проект към Асоциация „Родители“ за работа със семейства. През 2006 г. по покана на Ева Борисова – един от създателите на Асоциация „Родители“ – Училищното настоятелство става член на Националната мрежа за децата (НМД) – обединение на неправителствени организации с грижа към децата. **„Това членство много ни помага в реализирането на наши идеи. Чрез НМД ние получаваме актуална информация за различни проекти, новости, контакти. Благодарение на нашето членство в Мрежата сме доста иновативни, без да го афишираме като училище пред МОН. Но е факт, че вървим с една крачка пред другите“** – с удовлетворение споделя г-жа Янкова.

Настоятелството – смислено и живо

Ирена Янкова има дългогодишни наблюдения и е убедена, че **жизнената форма за гражданско участие в образованието е именно тази.** „Настоятелството много повече ме удовлетворява от Обществените съвети. Тук се включват хора със сърцата си, с вътрешната нагласа за обществена работа. Може да са на 25, може да са и на 75 години, но имат отношение към образованието, към училищното дело. Бивши учители, бивши наши ученици, бивши родители. И те идват да подкрепят училището. Докато Общественият съвет е малко като „насила“ създаден и непрекъснато се променя.“ Директорът вижда два основни проблема в Обществените съвети. На първо място това е текучеството на хората – задължително е изискването членове да бъдат родители на деца, които в момента са ученици. Така с излизането на ученика неговият родител автоматично отпада от съвета. Второ, прекалено „административният“ статут на тази форма на участие.

Много от членовете на настояществото са бивши родители, които са пожелали да останат и да подкрепят училището. „Който е влязъл веднъж в него и се е задържал две години – остава. И баба, и дядо да станат, продължават да си работят. Средно се събираме около 12 човека, а общо сме 17. Но ние разчитаме най-вече на преките контакти с членовете. Например един от нашите членове осигурява логистиката при участието на децата в похода Козлодуй – Околчица. Друг осигурява транспортиране на хигиенни материали, дарение от „Фикосота“ Шумен. Всеки има с какво да е полезен, независимо дали е родител или не. Защото това са деца на общността и всички трябва да полагаме грижи за тях. Те са наши.“

За НМД и Златната ябълка

Именно заради тази философия в грижата за децата, работата ѝ като директор и активността на настояществото, през 2016 г. Ирена Янкова получава наградата „Златната ябълка“ на НМД за цялостен принос към повишаване благосъстоянието на децата в България.

Призът е много ценен за нея и стои на видно място в кабинета ѝ в училище. „Бях изненадана, развълнувана, разплакана даже. Това ми дава сили да работя още по-всеотдайно и да мисля какво им трябва на нашите деца в тези сложни времена. Защото възрастните сме хората, които трябва да им покажем верния път, да им отворим очите за света, най-вече за „човешката страна на нещата“. Според дългогодишния педагог и общественик днес семейството е много затруднено да определя правилната посока за развитието на собствените си деца и училището трябва да бъде онази добра подкрепа, която да допълни родителската.

„Мегафон“ за децата

Част от „добрата подкрепа“ е включването на ученици от школото в програмата „Мегафон“ на НМД. Вече четири години Мрежата развива този модел за участие на децата и за създаване на млади лидери – отворени към света, отстояващи свободата, човечността, справедливостта.

В началото на септември се провежда Общото годишно събрание на НМД. На срещата освен Ирена Янкова и Цветелина Къслъовска се включват и седмокласници от училището. Помагат в логистиката на събитието, провеждат свои самостоятелни сесии, общи срещи с възрастните. *„За съжаление тези наши деца завършиха седми клас и няма да останат при нас. Не зная дали техните знания ще бъдат използвани адекватно и дали няма да бъде прекъсната линията на развитие на тяхното лидерство. Сега ще се включат нови деца в поредната двугодишна програма, която са от други училища и са подкрепени от Сдружение „Първи юни“ Бяла Слатина.“*

На Общото събрание Цветелина Къслъовска е избрана за член на новия Управителен съвет на Мрежата – едно сериозно признание за дейността на училището и на настоятелството.

Гласът на всеки е важен

Ученическият съвет в училището е още една форма за активиране на учениците и не е „проформа“. Има го още преди официално да се заговори за тази възможност за самоуправление. Членовете му понякога не са много инициативни, но когато знаят, че има сбирка, идват, вземат решения, активизират се. Директорът също участва в тези заседания „за авторитет“.

Деца могат да бъдат чути и по друг начин. В училището има кутия за техни предложения. Обединяват се около най-смислените и изпълнимите – като направения в двора велопаркинг. Сега предстои организирането на класна стая на открито. Понякога идеите са много смешни, разказва госпожа Янкова. *„Един ученик бе нахъсал един лист на малки парчета и на всяко бе написал „ескурзия до Дубай, ескурзия до Испания“ (правописът е оригинален) и не знам още до колко места. Но въпреки такива ситуации, това е единият от начините да попитаме децата, да ги провокираме, защото новите поколения ученици стават все по-малко инициативни и все по-разединени. И тук е работата на възрастните – да помогнат на децата да се обединят, да се избере нещо, за което да се работи с общи сили.“*

Вече трета година имат и клуб „Млада дама“ по линия на немско дарение. Момичетата проявяват голям интерес, защото на много от тях майките са в чужбина или са ги изоставили, или нямат добри социални умения. С тях няма кой да поговори за „женски работи“ – за мода, за поведение, за всякакви опасности, за хигиена, за превенция. „Защото ако едно момиче забременее, то носи изцяло последствията. Опитваме се и в това отношение да ги учим, защото математиката няма да ги научи на това“ – вълнува се Ирена Янкова.

Заедно в празника

През 2002 година в училището е възстановена традицията на Коледуване и Лазаруване като форма за въвличане на учениците в живота на общността.

Майките помагат, даже някои от тях се обличат в носии. С бащите при коледуването е по-трудно, но и там си има постоянни участници. Има и приемственост

между децата, така че да се учат помежду си. Събраните пари отиват за събдяване на училищните идеи и за децата „Не вярвах, че ще се случи, но за този един ден децата забравят телефоните – обличат носията, взимат гегата и тръгват“ – разказва с възнение Цветелина, която е ръководител на групите. Дори хората си дават предварително поръчка да отидем до техния дом. Гледаме да не подминем някоя къща.“

От 2013 г. е възстановено участието и в похода Козлодуй – Околчица. Родителите и настоятелството пак помагат – с превоз, с организация. Направени са специални тениски, шалчета, екипи – за да се знае, че това са възпитаници на ОУ „Христо Ботев“ в с. Търнава. Дори с пари от Коледуването и Лазаруването е закупен генератор, за да могат да си зареждат телефоните, докато са на Ботевия поход.

Семейството – опора, но и предизвикателство

В училището много държат на пряката връзка и доброто познаване на семейството, на проблемите и възможностите в тази най-малка единица на социума, за да могат децата да получат най-адекватна грижа от своите учители.

Но родителите често се оказват „препъни камък“ и „остър проблем“, защото са на много различни нива на осъзнатост като родители, и не дават достатъчна подкрепа за училището и за собствените си деца.

В изминалата тежка пролет с дистанционното обучение, много от тях не оказват съдействие и децата не влизат в часовете. Има и група семейства в тежко материално положение и до тях се достига много трудно. За тях се търси материална подкрепа с помощта на Сдружение „Първи юни“ от Бяла Слатина – дрехи, домашни потреби, храна.

Най-голямото предизвикателство е, че родителите се сменят – също като учениците „изтичат от училището“ и „обучението“ на следващите трябва да започне отново.

„Доброто семейство – основа на доброто училище“

Преди няколко години проект с това име се опитва да компенсира родителски-те „дефицити“.

Финансирането е от Центъра за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства. Включени са родители на най-заstraшените от отпадане деца. Освен тях, в ролята на медиатори, са включени родители, които са обучени как да помагат на другите. По проекта е имало готварско ателие и театрална работилница „Сръчни ръце“. Проведени са много конкурси и общи празници, дори голям спортен празник на стадиона с деца и родители. Събират се повече от двеста човека. Е, имало и сърдити родители – един получил шапка, друг тениска. „Но и това показва нивото на родителска осъзнатост, държача се като деца – хем поучително, хем смешно“ – припомня си Цветелина. – „Но възненията бяха страховтни, ФБ беше задръстен със снимки.“

Новата учебна година донесе и първата добра новина – ОУ „Христо Ботев“ с. Търнава спечели поредния си проект към Център за образователна интеграция на деца и ученици от етнически малцинства към МОН със заглавие „Доброто семейство – основа на доброто училище 2“.

Вярват, че само чрез пряка работа с родителите могат да им покажат колко голяма е отговорността за съдбата на собствените им деца. **„Не да обвиняват държавата, комшията си или някой друг, който примерно е предложил наркотици на детето. Родителите трябва да определят интересите и моралните ценности на собствените си деца“** – вълнува се Ирена.

Мигове, от които разбираш, че си струва

Въпреки стръмния път, в учителската професия има достатъчно малки и не толкова малки победи, които ти изправят раменете и поглеждаш към небето.

Ирена разказва за своя колежка вече пенсионер. Преди години започва усилено да работи с едно момче, Николай (с осем братя и сестри). Самият той тръгва в първи клас на 11 години. Класната на Ники го подкрепя във всичко, дава му увереност и сили да мечтае. Един ден момчето пристига в училище и казва *„Аз не мога повече да живея в този дом.“* Успяват да го настанят в дома за деца, лишени от родителски грижи в с. Бърдарски геран. След време завършва висше образование – социални дейности. В момента работи в чужбина, за да събере пари за свой дом, защото тук няма къде да с прибере.

Ирена Янкова се гордее и със своите успели ученици. Самата Цветелина Къслъвска е неин възпитаник.

Един от милите мигове от преди и от днес е училищният вестник. Преди 19 години Ирена е още учител по литература. Дава задача да се направи проект за училищен вестник. На другия час най-голямата дъщеря на сегашната кметница донася съвсем сериозно направен проект – с рубрики, коментари, новини, илюстрации. Така се ражда вестник „Мечтател“. *„Всичко се пишеше на ръка, една колежка рисуваше. Вестникът излизаше всяка седмица. Принтираше се в завод „Пионер“ в Бяла Слатина. Нарисуваните от колежката илюстрации се оцветяваха на ръка от децата. Това вече се превръщаше в събрана книжка и се разпространяваше между учениците. И до момента този вестник излиза и догодина ще навърши двадесет години. Това момиче завърши право в СУ, в момента е зам.-кмет в Община Надежда в София. Казва се Виктория Раловска.“*

За победите и разочарованията

Училището е първото в общината, което започва да обучава деца със специални образователни потребности. Тук за пръв път в област Враца се въвежда и целодневното обучение във вариант Б – часът за самоподготовка следва веднага след основния час.

Но разочарованията също са част от деня ѝ. Тогава си припомня притчата и си казва *„И това ще мине“*. Приема и успехите, и разочарованията като етап от

живота и се стареа да види у всеки човек нещо добро и хубаво, да си обясни защо постъпва така. „И към децата се отнасям така. Макар че те са способни понякога да изкарат човек „извън кожата му“. Но аз съм доволна, че съм сред тях. Дават ми страхотна енергия за работа. Даже да съм много изморена, даже да е в повече шумът, само като ме погледнат и кажат „госпожо“ и се размеквам и им се отсърдвам“ – усмихва се госпожа Янкова.

Най-важните думи

„Благодаря на господ, че съм тук, че съм жена, че съм учител, че съм родена в България. Семейството, домът и България. България не я заменям за нищо“ – споделя госпожа Янкова, която ще се пенсионира следващата година и с тъга, но и с радост ще предаде щафетата.

Питам я какво иска да каже на всички хора.

“Да си отворят очите и да разберат, че целият свят около нас е жив и всичко, което правим към природата, към другия човек, то е с някакъв отзвук, който се връща обратно към нас. И че не трябва с лошо. Да имаме любов към себе си. Мисля, че на хората им липсва себеуважение и любов към самите себе си. Защото ако обичаш и уважаваеш живота, който ти е даден, ти ще бъдеш такъв и към живота на останалите.“

Натиснете тук, за да прочетете разказа на НПО Портала, където можете да видите повече снимки, а и да го споделите, ако ви е харесал.

ПАМЕТ И БЪДЕЩЕ ЗА ДУНАВСКАТА ЦИВИЛИЗАЦИЯ

Или как една гражданска организация използва ресурсите на наследството за подкрепа на местните общности и развитието на регионите по долното течение на Дунав

Автор: Цвета Ненова

Мария Радева, Тутракан: *„Целият ми род е рибарски. Бащата на майка ми беше рибар, после брат ми, неговите синове, моят син – всички са рибари. И аз – рибарка-магазинерка, само че не ходя за риба, само приемам от рибарите и продавам. Сестра ми е рибарка, зетят и той... Поколения рибари...“*

Жените рибарки са необичайно явление само на пръв поглед. За истинския риболов с лодка неизменно трябва двама души. Често екипът се състои просто от семейство съпрузи.

Кристиян Лукашевски, Гюргево: *„Аз съм страстен борец за добруването на рибите и доброто развитие на риболова по Дунав. Реката тече от хиляди години по тези места. Днес на нас, хората край Дунав, е отсъдено да правим всичко по силите си, за да опазваме многообразието на рибите и птиците.“*

Иван Сосоев, квартал Татарница, Силистра: *„Най-голямата риба, която съм хващал, беше сом – 110 килограма! Беше нощем, като задърпахме мрежата, мислех, че се е оплел чукан. После като го грабнах, увих го в мрежата, сграбчих го и той сам влезе в лодката! Два метра и десет сантиметра дълъг!“*

Виорел Кристя, Кълъраш, Румъния: *„Напролет можеш да ловиш дунавска скумрия – морска риба, която се качва срещу течението, хвърля си хайвера и се връща обратно. Когато хвърляш мрежата в сутрешната тишина, сякаш си в приказка от Хиляда и една нощ! Разказвам и настръхвам...“*

Искате ли да чуете и видите още такива истории за рибите и хората край Дунав? Или да се реете от птичи поглед над недостъпни острови? Лесно е – сайтът tetofish.eu представя десетки събрани истории и великолепни природни пейзажи по течението на великата европейска река между България и Румъния. Може да гледате кратки видео филмчета за десет места на рибарски общности от двете страни на реката.

Като това за влажната зона в района на румънските села Мостищя-Галацуй (точно срещу биорезервата Сребърна). Или това за Видин с мъжете, които са млади, но вече имат минало на риболовци, борили се с риби чудовища.

Или да се срещнете в дълги разговори лице в лице с хора, за които реката, рибите и историите са целият им живот. Може и друго, много по-практично – да изберете някой от предлаганите туристически маршрути и да го изпробвате. Със семейство, с деца, с групи възрастни хора. Възможно е.

Преодоляваме граници. Градим партньорства. Подкрепяме успеха

Възможно е благодарение на няколкогодишни системни усилия на група партньори, приятели и колеги, водени от Българо-румънската търговско-промишлена палата (БРТПП), базирана в Русе. И на трансграничната програма Интеррег VA Румъния – България, която финансира проекта **„МЕМОФИШ – памет и бъдеще. Истории за дунавската цивилизация“**. Изпълнява го консорциум, в който БРТПП е водеща, а партньори са Сдружение „Паралел – Силистра“, Регионалният исторически музей Русе и румънските граждански организации от Кълъраш Сдружение „Акчес“ и Местната инициативна рибарска група.

БРТПП е неправителствена организация, която обединява компании с интерес да развият своя бизнес в България и/или Румъния. *„Вече 18 години подкрепяме клиентите си в стремежа им към устойчиво присъствие и растеж на двата пазара. Позиционирани сме в Русе, само на 60 км от Букурещ и така имаме бърз физически достъп и до двете държави. В организацията ни членуват около 80 български и румънски компании, които представляват различни сектори на икономиката“*, разказва **Елеонора Иванова, един от основателите на Палатата и неин изпълнителен директор и днес**. И продължава да очертава измеренията на тази силна и независима гражданска структура: *„Бизнес общността ни се допълва и от партньорствата, които създаваме с организации със сходни на нашите интереси и ценности. Сред тях са мрежата на Българската търговско-промишлена палата, връзките ни с другите двустранни камари в България и Румъния, BNI България, BNI Румъния, Международната асоциация Pro Danube International, мрежата EURES.“*

В портфолиото на БРТПП има много големи международни проекти, които Палатата управлява или подкрепя като стойностен и незаменим партньор. Приоритетите ѝ са от заетост и пазар на труда, през навигация и корабоплаване, до образование и обучение през целия живот.

Следват мотото си „Преодоляваме граници. Градим партньорства. Подкрепяме успеха.“ праволинейно и отговорно. Екипът е млад, амбициозен, образован и неуморен. В офиса освен български и, разбира се, румънски език, се чуват често английски и руски. Всекидневието им е свързано с това да съдействат на фирми от различни точки на света да намерят нови партньори в България и Румъния.

Трансграничният фокус ги отличава от всички останали подобни структури. И се оказва ключов при осъществяването на идеята за съхраняване и популяризиране на наследството на рибарските общности по Дунав.

МЕМОФИШ е различен от всички останали проекти, които Палатата е осъществявала. Защото **се опира на наследството, съчетава методите на културната антропология и аудиовизуалните изследвания**. Така се случва първото по рода си теренно аудиовизуално проучване на десет места – по пет в България и в Румъния – където традициите на рибарските общности са живи и имат потенциал. Проф. Николай Ненов, директор на Регионалния исторически музей в Русе и задълбочен изследовател на местни общности, е автор на методологията за теренните интервюта. С колегите си етнолози обикалят заедно с аудиовизуалния екип. Той пък е воден от Димитър Липовански, директор на Арена Медиа в Русе. Присъединява се и известният български аерофотограф Явор Мичев. Резултатът е десетки часове интервюта, визуална документация на практики за улов на риба, традиционна култура, местни пейзажи.

Аерофотографът Явор Мичев и режисьорът Димитър Липовански в действие на терен. Островите може да се окажат твърде далеч, когато разстоянието се измерва в единица живот на батерия за дрон. Особено ако фотографът е перфекционист, а режисьорът – също.

Йон Думитру, Гюргево, Румъния: „Тръгнахме от Канала на растенията към Дунава с корабчето ми, натоварено с риба. И изведнъж от водата изскочиха четири рибица и – право в лодката! По 4-5 килограма едната – толстолоб. Имах решетка на предното стъкло – като скочи толстолобът, огъна я и счупи стъклото. Да.“

Васил Йорданов, село Бръшлен край Русе: „Човек колкото е по-малък, толкова рибата му се струва по-голяма. Като дете съм виждал сомове по 80-90 килограма. Тогавя нямаше коли, с каручка с магаренце ги пренасяха. Опашката му виси и се влачи отзад – не се събира в каруцата!“

Богдан Бидиличи, Олтеница, Румъния: „Река Арджеш носи тук много неща, с които рибата се храни. Затова всички казват, че заради вливането на Арджеш в Дунав от нашата страна на реката има повече риба. Има с какво да се храни, наистина е повече, отколкото отсреща в българската част...“

Да насърчаваш развитието на регионите

МЕМОФИШ не спира просто до съхраняването на наследството на рибарските общности край Дунав. Използва резултатите от проучването за разработване на **три вида туристически маршрути: за младежи, за големи групи и за семейства**. В рамките на проекта маршрутите се представят пред различни аудитории и се изпробват на практика как работят. Поредица събития увеличат местните общности, насърчават интереса на професионалисти от туристическия сектор. Глобалната цел съвпада с кредото на Българо-румънската палата – да насърчават развитието на регионите от двата бряга на Дунав. Колкото и трудно да е това заради икономическите предизвикателства, свръхцентрализираната държава България и трудното всекидневие на хора, които обитават обезлюдяващи се територии.

Виорел Кристя (в лодката вляво) прави екскурзии за семейства и малки групи до румънските дунавски острови. Проф. Николай Ненов (в лодката в средата) изследва рибарските общности в България и в Европа близо десетилетие. Операторът Теодор Мечев е и великолепен монтажист на филми за наследството.

Марин Ходорожа, село Чоканеци, Румъния: „Винаги съм се увеличал по отглеждането на риба. Харесва ми да откривам тайните на тази професия и да правя така, че тя да се развива по-нататък. Във фермата имаме развъдник. Произвеждаме малки рибки за заребяване. В Румъния сме сред малкото частни сдружения, които правят това.“

Румен Тросков, Тутракан: „Повече от 30 години правя лодки. Днес съм последният, който се занимава с този занаят. Лодката трябва да е дълбока 42 сантиметра – това е закон! Като дойде голямата риба, лодката трябва да може да се наклони и да загребне малко вода. Така голямата риба сама влиза в нея. Туй е стар тутракански обичай. Ненапрасно сме известни в целия свят с тези лодки...“

Истории за риби и рибари няма как да минат без много важна част от наследството на местните общности – традиционните храни и рецепти. По време на проучването за МЕМОФИШ тайните на рибената чорба или различните подправки за различните видове риба остават пръснати в отделните интервюта. В туристическите маршрути обаче са описани всички места, където със сигурност ще ви нагостят с местните риби и гозби от тях – стига рибарите да са донесли улова.

МЕМОФИШ разкрива потенциала на крайдунавските общности за развитие, без да скрива или замита основни проблеми: че в Румъния има по-добра система за насърчаване на рибарските общности от България; че и в двете страни парадоксално, но факт, трансграничните региони край Дунав са по-бедни, сравнени с останалите им територии; че прекомерната експлоатация на естествените рибни ресурси води до нарушаване на природните баланси. Поне за героите на този разказ обаче Реката дава живот и благоденствие, стига да имаш очи и сърце и да не си алчен.

Георги Ангелов, Видин: „Моруните са праисторически риби, запазили се до ден днешен. Достойни риби за рибари, достойни за улов, като трофеи. Не се забравя такъв улов, дори и една да хванеш. Хубаво е, че забраниха улова на есетровите риби, за да оцелеят за децата ни и тези след нас...“*

Виорел Кристя, Кълъраш: „На Дунавските острови има девствена природа. Чувствата се така, сякаш преди вас човешки крак не е стъпвал там. А сте на половин час от оживения град. През пролетта птиците пеят до забрава – правят гнезда, събират се на двойки, пеят, а ти седиш и се наслаждаваш на този концерт, изнасян сякаш специално за теб...“

Един различен и много личен финал на тази публикация

През далечната 2007 година маестро Зубин Мета, диригент на Новогодишния концерт на Виенската филхармония, си позволява нетрадиционен жест. Поздравява с един от бисовете на концерта двете Дунавски държави – България и Румъния – с влизането им в Европейския съюз. Маестрото ги вижда като част от семейството на 20-те страни, от които събира водите си тази втора по дължина река в Европа. А самите те рядко се виждат такива.

За нас, които живеем на брега – и пишещата тези редове включително – понятието „дунавски държави“ е всекидневие. Както и за Българо-румънската търговско-промишлена палата, видно и от проекта МЕМОФИШ, и от цялата ѝ дългогодишна дейност.

* Уловът на есетрови риби в акваториите на река Дунав и Черно море е забранен, защото са изчезващ вид. Допреди няколко десетилетия прекомерният им улов заради ценния хайвер подлага на риск оцеляването на видовете. Забраната е въведена за пръв път през 2012 година. За последно е подновена в началото на тази година и важи до 2026 г.

Натиснете тук, за да прочетете разказа на НПО Портала, където можете да видите повече снимки, а и да го споделите, ако ви е харесал.

МИСИЯ „КРИЛЕ“

Как българи и бежанци, бягащи от (спомените за) насилието, намират упование в една гражданска организация от Стара Загора

Автор: Елена Тилова

Мария има престижна професия. Тя е обичана и уважавана в обществото, майка на две деца. Успешна в работата си, с ползотворни отношения с приятели и роднини. Но у дома Мария живее в капана на домашното насилие. Обидите и физическото насилие са ежедневие за нея, но темата е табу пред всички близки и познати. Срамът, чувството за вина, гневът, страхът за децата ѝ пречат да промени живота си. Докато един ден нещата ескалират и тя едва се спасява. Оказва се на улицата, без средства, дом или помощ, без подслон и човек, на който може да се обади. Сигнализира в полицията...

Рожин е млада жена от Сирия. Домакиня, обичана съпруга и майка на две деца. Но в родината ѝ започва война. Войници нахлуват в дома ѝ. Убиват обичния ѝ съпруг пред очите на децата ѝ. Животът им е застрашен всеки ден. Тя решава да избяга в Турция, където се свързва с трафиканти с обещанието да се добере до Германия. Там са единствените ѝ роднини. Вземат всичките ѝ пари, но по пътя малките деца не могат да настигнат групата. Припадат от изтощение и умора. На-

мират ги българските власти. Заплашена е да се върне в страната, където я дебне призракт на войната...

Страданието няма народност, пол, възраст

Това са само две кратки истории – два абзаца събрали в себе си цели човешки съдби. Съдби, изпълнени с болка, страдание, тревога, унижение. Едни от хилядите примери, че всички сме просто хора и сме свързани от изконните човешки стремежи за сигурност, благоденствие, любов, подкрепа. За жалост, личните истории често остават зад паравана на политическото говорене или пропагандата в социалните мрежи. Живеещият от векове на кръстопът български народ лесно може да бъде убеден, че бежанците са заплаха за сигурността на страната. Вроденото ни родолюбие лесно може да доведе до заблуди, като тази, че зад правозащитни документи като Истанбулската конвенция се крият чужди интереси, които искат да разрушат морала и устоите на обществото ни. Между лесно манипулираните обществени нагласи и вродената за българина състрадателност има един вакуум, в който попадат всички тези хора с техните изпитания. И там институциите често отсъстват или дори са пречка за спасяването на човешки съдби. И тук се намесват гражданските организации като „Мисия Криле“, създадена през 2018 г. За мисията ѝ ни разказва **основателят – Диана Димова**.

„Винаги съм искала да помагам на хората. Това ме мотивира да завърша бакалавърска и след това магистърска програма по социална работа в Пловдивския университет. Когато се завърнах в родния си град Стара Загора в края на 90-те години, това беше периодът на тежка икономическа криза. Това, което обаче остана зад кулисите и злободневните теми за ниските заплати и курса на валутата, бяха десетки бездомни деца в Стара Загора. Те живееха буквално на ЖП гарата. Хранеха се от кофите за смет. Някои проституираха в опит да си осигурят прехраната. Започнахме да помагаме с приятели напълно спонтанно, без да имаме намерение да основаваме организация или да се занимаваме професионално с това. Постепенно темата ни погълна и така започна всичко. Основахме организацията „Самаряни“, а по-късно станах основател и на „Мисия Криле“, разказва Диана.

Бежанците – заплаха или изпитание за нашата състрадателност

Повече от две години „Мисия Криле“ оказва професионална помощ на нуждаещи се – без оглед на тяхната националност, религия, възраст или пол.

Преди шест години Диана започва да работи като доброволец с пристигащите бежанци в региона на Харманли. Заедно с други съмишленици насочват усилията си да подкрепят справянето с възникналата хуманитарна криза с хиляди бежанци от границата. Проблемът става особено остър след химическите атаки в сирийския град Алепу през август 2013 г., когато стотици хиляди бежанци от войната потърсиха спасение в Европа.

Такъв е и Хамид от Иран – понастоящем преводач във фондацията. Той прекарва близо две години и половина в затвор в Иран, където е жестоко измъчван. Причината – страница във Фейсбук, където с приятели иронизират управление-

то на страната и религиозните ѝ лидери. „Не можех да стоя безучастен към случващото се в родината ми. Ще ви дам само един пример – в страната ни властват законите на шерията. Счита се за нормално баща да убие жестоко дъщеря си. Провокиран бях от такъв случай, в който баща буквално закла 14-годишната си дъщеря, заради опита и да избяга с обичания от нея мъж. Преди това той е направил консултация с адвокат – тоест актът е бил планиран и хладнокръвен. За подобно престъпление в страната ни няма наказание – дъщерята е собственост на баща си и той с декларация може да обяви съжаление си и да избегне юридическа отговорност. Тогава разбрах, че не можем да сме безучастни. В една страна без граждански права хуморът беше нашият начин да опитаме да разклатим устоите на системата. Попаднахме в затвора и бяхме жестоко измъчвани. Успях да избягам по време на краткото ми освобождаване – буквално дни преди да влезе в сила ефективна присъда за поне 10 г. Оттогава се боря да получа статут на политически бежанец, което е изключително трудно и съм щастлив, че България ми даде тази закрила наскоро“.

Хамид е само един от безбройните случаи на хората, които са смазани от религиозно-политическата система в Близкия Изток или от военните конфликти в Ирак и Афганистан. Въпреки масовото мнение, че бежанците са основно икономически мигранти, според експертни оценки основна част от тях са жертви на военните конфликти и политическите репресии в страните си. За съжаление Европа и България не бяха подготвени за огромните хуманитарни кризи и проблема с бежанците. Обикновено хората са разделяни на признак националност, като сирийците, например, получават убежище, докато такова се отказва на хора от Афганистан, Ирак и Иран, без да се вникне в личните им истории. Много от тях са преживели в страната си по произход преследване, насилие и имат тежък травматичен опит. До тях се опитва да достигне „Мисия Криле“, като предоставя възможност за терапевтична работа и подкрепа на пострадалите.

„Опитваме се да изградим доверителна връзка и вникнем в личните им истории, за да подкрепим нуждаещите се с предоставяните от нас услуги. Често това са хора, преживели ужасите на войната, станали свидетели на зверски и масови убийства или системно измъчвани в домовете или от институциите в страните си. Особено тежко е положението на жените в страните, в които властва шериятът, където те не се третират като човешки същества“, допълва Диана и разказва за последния им случай, в който търсят жилище на жена от Ирак, която с четирите си деца остава на улицата. **„Помагаме с правни консултации, разходи за наем, съдействие за издаване на документи, намиране на дом, храна и лекарства. За последните няколко месеца сме подкрепили близо 160 души, от които 58 деца.“**

Работата на „Мисия Криле“ с бежанците получава и заслужено признание от Върховния комисариат на ООН за бежанците (ВКБОУОН). UNHCR Bulgaria номинира за особен принос проекта на Фондацията в престижния конкурс Проект на годината 2019 г. на Фондация Лале. *„Имахме честта да участваме и в официалната церемония по награждаването на 8-и юли в Клуб „Перото“ в столицата.*

Изключително сме трогнати от високата оценка за работата ни и постижения в областта на подпомагането на възстановителния процес и закрила на бежанци и мигранти, както и застъпничеството за права, по което работим усилено през последната година и половина“, споделя Диана.

Център за обществена подкрепа в помощ на всички нуждаещи се

Въпреки че темата с бежанците излиза на преден план през последните години, тя далеч не е основният принос на организацията. **В Стара Загора „Мисия Криле“ предоставя услугите в Комплекса за социални услуги за деца и семейства от 2018 г.**, към който са Центърът за обществена подкрепа и Звеното „Майка и бебе“. В Комплекса работят психолози и социални работници, които обслужват месечно около 150 семейства. В Центъра се намира и т.нар. „Синя стая“ – помещение за щадящо изслушване на деца жертви или свидетели на престъпления. *„Това е изключително важно, тъй като един непрофесионален подход може да предизвика сериозни психологически травми или да попречи на събирането на ценна за разследването информация“,* споменава Диана. *„Реално институциите не разполагат с подобно звено и нашата гражданска подкрепа е от изключително значение, което те самите споделят“.*

Центърът се посещава също и от група от младежи с увреждания и техните семейства. С помощта на чуждестранни доброволци те участват в танцово терапевтично студио всяка сряда. *„Макар това да звучи несериозно за някои, подобни групи имат огромно терапевтично значение, спомагат за създаването на личностни отношения и истинска общност, в която взаимната подкрепа помага на такива младежи и семейства да излязат от обръча на изолацията“.*

В Звеното „Майка и бебе“ се настаняват жени с техните деца, за които са изчерпани всички възможности за живот в общността и се налага, поради различни неблагоприятия в семейството, да бъдат настанени за известен период от време. Често възрастни или деца се оказват директно на улицата, среднощ, без възможност да бъдат приютени от близки или институции, напълно зависими от помощта и ангажираността на гражданската организация. *„В такива случаи оказваме психологическа подкрепа, съдействаме с правни консултации, но най-вече се опитваме да създадем сигурна среда, особено, когато от нея се нуждаят децата, за които подобни кризи могат да дадат отражение за цял живот“.*

Близко 400 деца и родители всяка година ползват услугите на Комплекса. Много от тях са преминали или преминават през различни страдания и имат нужда да бъдат приети с уважение, без да бъдат осъждани и обвинявани. Екипът се опитва да поддържа сигурно, дружелюбно, отворено и подкрепящо реално място, където всеки може да се чувства защитен и значим. Професионалната мисия на екипа е да върне достойнството на тези хора, да им се помогне да открият ресурсите в себе си и обкръжението си, в общността, за да продължат напред. Над 300 майки и деца са преминали през Звеното „Майка и бебе“, от както то е създадено преди 15 години. Много от майките са получили подкрепа

от Община Стара Загора с общинско жилище и намиране на работа. По-голямата част от жените са успели да продължат напред в живота и да се справят самостоятелно.

В Комплекса в Стара Загора „Мисия Криле“ събират и подготвят и хранителни помощи за най-нуждаещи се, в случаи на кризисни ситуации, като тази с пандемията от Ковид-19. *„Много хора бяха истински затруднени и изправени на прага на оцеляването, а в много семейства ескалира домашното насилие“*, разказва Диана. **През последните месеци фондацията е разпределила пакети за близо 100 семейства с общо над 170 деца** в регионите Стара Загора и Харманли. Списъкът с дейности на „Мисия Криле“ е дълъг и остава отворен... За нуждаещите се деца и родители.

„През последните години организацията ни пострада и стана жертва на фалшивите новини, насочени срещу социалните работници, работата на гражданския сектор, срещу стратегически нормативни документи, нужни за нашата работа и гарантиращи високи стандарти на социалните услуги. Въпреки това ние вярваме, че подобни заблуди ще избледнеят във времето, тъй като българинът е състрадателен и съпричастен и все по-активно ще се включва в благородни начинания, за да подкрепи най-уязвимите“, споделя Диана.

Натиснете тук, за да прочетете разказа на НПО Портала, където можете да видите повече снимки, а и да го споделите, ако ви е харесал.

ТЕХНИЯТ ЖИВОТ ТРЯБВА ДА БЪДЕ КАТО НАШИЯ

Ловешкото сдружение „Закрила“ преодолява неразбиране, недоверие, предразсъдъци и безсърдение в името на добруването на хората с интелектуални затруднения

Автор: Петя Генова

Ани е на 35 години. Обича да слуша Фреди Меркюри и фолк. Обича да танцува и го прави като истински рокаджия. Обича картопки и кола. Обича да ходи на кафене и на ресторант. Ани е с тежки интелектуални затруднения. Не говори, но много обича да общува. Ани има късмет да е дъщеря на една страхотна българка – Мария Недялкова. Ани е обичана. Ани е под запрещение. Съдба, която споделят над 8000 българи.

За Анито, както я нарича майка ѝ, и за борбата в защита и подкрепа на хората с интелектуални затруднения си говорим с **Мария Недялкова**, създател и председател на сдружение „Закрила“ в Ловеч.

Анито

Мария разбира, че Ани има някакъв проблем, със самото раждане. Бебето е доста преносено. Веднага е поставена в кувъз. „Не ми я дадох 24 часа, плаках там цяла нощ“ – спомня си майката. – „И казаха, че няма да ми я дадат. След което дойде един възрастен лекар акушер гинеколог. Видя ме, че плача и ме попита защо. Казах му, че не ми дават детето. Защо не ти го дават – защото не е нормално. Какво не му е нормалното? Ами, викам – с голяма глава, с дълги

ръце и с дълги крака. Ти можеш ли да ходиш? – Ми да, ще стана и ще ходя. Отиде и като видя Ането в кувъза се развика на персонала. Какво му е на детето, защо не го давате на майката? Те и майката, и бащата са високи и детето е такова високо“. (на снимката – Мария Недялкова – майката на Ани)

Но след това при Мария идва педиатърка и ѝ казва, че бебето има най-вероятно хидроцефалия. „Остави я в дом. От нея човек няма да стане. Роди си друго дете. Ти си млада“ – такива приказки чува майката. Тогава Мария е на 28 години. Това ѝ е второ детенце. Със съпруга ѝ били такива – силни, етични, любящи, осъзнати, и нито за секунда не се поддавали на внушенията, нито за миг не си помислили да изоставят момиченцето.

Тя не упреква майките, които изоставят децата си в домовете. Защото тези майки нямат никаква подкрепа. От никого, включително понякога и от съпрузите си и от семействата си. Защото, когато се роди детенце, което има някакъв проблем, за много хора това „не е нормално човешко същество“. И не всяка майка има сила и вяра, че може да се справи с това да го отгледа.

„Петя, искам да ти кажа нещо много важно. Важното нещо е, че всеки ден се раждат в света такива деца. Само че в „белите“ държави тези майки имат подкрепа от психолог, най-малкото от психолог – някой ходи и говори с тях. Те са ужасно уплашени, всички плачат“ – с горчивина разказва Мария. Тя е категорична, че в България и до ден днешен това не се случва. Смята, че една такава майка, ако бъде подкрепена в такъв момент, ако и бъде обяснено, че има начини, че има и лечения, и услуги, няма да има толкова много изоставени деца в България.

За Анито и хората

Ани прохожда късно, на три и половина. Завеждат я в Института по педиатрия, където научават мама Мария да ѝ прави масажи. „Благодарение на двете ми ръце Ани проходи.“ А прохождането било много важно за „включването“ на Ани в някакъв социален живот, като детската градина например (това също било смела мисъл). „Благодарение на моя приятелка, детска учителка, успяхме да „вкарáme“ момиченцето ми в детска градина близо до дома ни. Беше абсолютен прецедент. Първото дете в Ловеч“ – спомня си Мария.

Това била първа победа, но предизвикателствата „чакали на опашка“. Като това например, че един педиатър насъскал родителите на останалите деца. Събрал 60 подписа да се махне Анито от детската градина, защото е „луда“. Все пак историята има добър финал. Учителката си свършила много добре работата тогава, нищо че нямала опит с други деца с дефицити. Обяснила на малчуганите: „Ани е вашата кукличка, вашето бебе. Ще я преобувате, ще ѝ помагате да се храни.“ И децата приели ролята си на „големи и отговорни“. Благодарение на тях Ани се научила да сяда на масата, да се храни, да си носи чинийките до количката за отсервиране. Преди лягане да си подрежда дрешките на столчето, обувките под столчето. Точно имитирането на това, което правят другите деца, помага тогава на Ани.

Така момиченцето става в училищна възраст. Мария, както всяка любяща майка, успява да измисли как да остави Анито още една година в градината. Започва работа там като обща леля и това дава право на Ани да удължи престоя си като дете на работещата там. След тази година обаче вратички нямало. Сбогом, детска градина, но... без „Добре дошло, училище“.

И днес Мария помни един 15-и септември. Домът им е до голямо училище, открива се хубава гледка – майки, деца с букети отиват за първия учебен ден. „И аз така дълго си поплаках на терасата, че не мога да изпратя Ани с тях, защото това бяха децата от нейната група. Но тези деца и до днес, като я видят на улицата, ѝ се радват, поздравяват я, говорят си с нея.“

Присъда „социална изолация“

След детската градина Мария и Ани си остават да се гледат у дома. Ани дърпа назад. Няма вече кого да имитира. Защото е много важно децата да живеят заедно, да растат заедно. И да играят заедно – това най-много помага. За Мария дните са дълги, еднакви. Обичта към Анито и всеотдайната грижа не могат да запълнят празнината от общуването с възрастни себеподобни. „Чаках да чукам пет часа, слагам джезвото с кафето, да дойдат комшийките след работа да пием кафе. Правех им прически. Те ходеха на банкети, аз не ходех никъде.“

Нещо като детска градина, ама по-хубаво

В онези първи години на демокрацията много от нещата в социалната сфера си били съвсем същите като преди – резидентна грижа, казармени условия, дехуманизиране на хората с дефицити. Трудно било навлизането на нов тип грижа, на нова философия за това как да се отнасяме към „различните“. Ето защо, когато майката на Мария се обажда по телефона и ѝ казва, че в Пазарджик са отворили нов дом „за дечица като Анито“, Мария категорично отказва да слуша – „не искам да чувам думата „дом“, знаеш, че няма да я оставя“. Бабата на Ани живеела в с. Мокрище, на два километра от Пазарджик, била чула хубави неща за новия дом и настояла: „Ела бе, мама, ела да го видиш. То не е дом, то е нещо като детска градина.“ Годината е 1995. „Вдигнах се аз, отидох в Пазарджик, намерих го – тогава се казваха все още домове, нямаше термина „дневен център“. Посрещна ме госпожа Илияна Малинова от Сдружение „Егида“. То бе основано една година по-рано като клон на Националната асоциация за подкрепа на хората с интелектуални проблеми. Госпожа Малинова бе невероятен човек, създател на един от първите дневни центрове в България. Била е известно време зам.-директор на Агенцията за социално подпомагане. Тя ме посрещна, разказах ѝ всичко. Разведе ме и тогава видях нещо, което бях гледала само по телевизията. В България нямаше такова чудо. Пак гледаш детска градина, но вътре има деца с увреждания. Там едни хора работят с тях, занимават ги. Има рехабилитатор, има уреди – не много, тогава нямаше“ – спомна си председателят на сдружение „Закрила“. Така тя разбира за пътя, по който трябва да тръгне, за да направи в Ловеч същото нещо. Анито остава в този дневен център на седмична грижа. Братът на Мария я кара в понеделник, а в петък я прибира.

Дневният център в Ловеч, да рушиш стени и предразсъдъци

Илияна Малинова записва Мария Недялкова за Общото събрание на Национално дружество за подкрепа на лицата с интелектуални затруднения в България – предшественик на сегашната БАЛИЗ. *„Отидохме с един родител от Ловеч и аз не можах да повярвам – една огромна зала на Института по хигиена, колко много родители има, специалисти, как говорят, какво говорят, какво трябва да се направи.“*

Мария се връща в Ловеч, тогава все още имало само радиоточка, по която пу-ска съобщение. Малко поизлъгва – че инициативен комитет на родители на деца с увреждания кани на среща, *„за да направим бъдещето на децата по-добро“*. Още си пази тази покана. Събират се в едно кафене. Дошли 6-7 родители, учители от Помощното училище, решили, че се открива възможност за нова работа. Родителите съставят едно писмо с предложение до Община Ловеч, че искат създаването на *„дом за нашите деца“*. Обосновават се, изреждат нуждите си и най-вече тези на децата с интелектуални проблеми. Сред това започват лични срещи с общинските съветници, на които разказва какво са направили сдружение *„Егида“* в Пазарджик. После разговори в комисиите и решение на Общинския съвет. Успяват да убедят местния парламент в нуждата от такова защитено място за децата и Общинският съвет изпраща писмо до Агенцията за социално подпомагане. Агенцията излиза с решение *„за“*.

Общината предоставя детска градина в квартал на Ловеч. Но започват брожения, че тук *„ще има едни луди деца“*. Че трябва да се издигнат огради, за да не ги гледат здравите деца и да се тормозят. Преместват ги в друга сграда на детска градина.

От нищо нещо

Всъщност Мария и останалите родители получават празна сграда със стари библиотеки, едно столче гъбка и две пейки. Започват да търсят начини да я ремонтират и оборудват. От Общината помагат – направили ремонт на покрива, естакада по проект на МТСП. Родителите борци вече са член и на Националната асоциация за подкрепа на хората с интелектуални проблеми. С тяхна помощ се свързват с ирландската организация *„Сестри на милосърдието на Исус и Мария“*, също родителска организация и членове на Inclusion Irish. Всъщност, родителите имат създадена много солидна и авторитетна мрежа – родителските организации в Европа са обединени в Inclusion Europe, която пък е част от Inclusion International. Така в Ловеч пристига Джон О’Горман, председател на ирландската организация. Мария взима от *„Социални грижи“* списък на родители на дечица с интелектуални проблеми, изпраща им покани за срещата с мистър Горман. Събират се в Клуба на инвалида, дори ми е неловко да изпиша това абсурдно име. Идват родители от Угърчин, Ловеч, околните градчета. Чакаат го близо осем часа – била тежка зима с огромни преспи. Джон О’Горман води със себе си още една светла личност, професор Тимчев, един от най-добрите психиатри в България и един от създателите на Националното дружество за подкрепа на лица с интелектуални затруднения в България. Срещата е вълнуваща, вдъхновяваща. Джон им казва: *„Ако вие сега*

станете една силна родителска група, която знае какво иска, която мисли за децата си, ние ще се опитаме да ви подкрепяме през цялото това време.“ Показват му сградата, дадена им за дневен център. Той веднага моли Мария да напише малък проект, за да подпомогнат финансово оборудването му. Мария си няма и понятие какво трябва да направи, не била писала до тогава проекти. Но мистър Горман не бил администратор, а практик и ѝ казал: *„Просто напиши един списък с това, което ви трябва“*. Това било лесно. Мария кръщава проекта „Игротека“, а от Ирландската организация получават 1500 долара. Така успяват да купят първите черно-бели телевизори, един грамофон, плочи, книжки, цветни моливи, хартия. И така започват лека полека, стават и членове на Националното дружество за подкрепа на лица с интелектуални затруднения в България.

Военните също помагат – дават им легла, дюшеци, войнишки одеяла. „Нямаше храна от Социалните грижи – спомня си Мария. – Нямаше достатъчно пари и носехме от вкъщи буркани със зелен боб, домати, каквото се сетите. Правехме в един бидон зеле. Първите дечица бяха много малко – 7, 8, 9, 10. По едно време стигнахме 12.“

Лека полека нещата в България се променят и **сега Дневният център е модерна социална услуга вече на 23 години**. Там работят 19 човека, включително помощният и административният персонал. Капацитетът е 46 посетители, но постоянно се работи над капацитета. Сдружение „Закрила“ управлява центъра от 2007 година.

Сдружение „Закрила“

В началото всички подобни родителски обединения се водят клонове на националното дружество. През 1999 година всички те се обособяват в юридически лица с регистрация в местните съдилища. **Така през 1999 г. се създава сдружение „Закрила“ в Ловеч**. Сдружение „Закрила“ има близо сто членове – младежи с интелектуални проблеми, специалисти, родители. Младежите плащат символичен членски внос от 1 лев на година, за да се чувстват истински членове. Родителите плащат по един лев на месец. *„Много се събираме – вълнува се Мария. – Имаме си ритуал от известно време – преди Ковид. Ходим веднъж седмично, в сряда, на ресторант, говорим си, който може идва. Като едно семейство сме.“*

А разговорът за сдружението неизбежно води и до **„болната“ тема – за партньорството между държавата и неправителствения сектор**.

НПО – почтеност, гъвкавост, близо до хората

Мария Неделчева преди много години е разбрала, че неправителствените организации са успешната форма за управление на социални услуги. НПО е организацията, която е близо до хората, които имат определена потребност. Тя е близо до целевата група, всичко е по-гъвкаво. Тези организации влагат много усилия за постоянно повишаване на капацитета си – на човешкия ресурс, на специалистите, на експертите. *„По-гъвкава е и по отношение на донорства, по отношение на работата по проекти, дори те да са много малки като сума. И най-вече, когато си близо до човека с проблеми и решаваш неговите проблеми, той ти*

има доверие. *Общините също управляват услуги, но системата е много тромава там. Ако аз съм общинска структура и искам да ги заведа на море, това ще стане много трудно, вероятно пак ще се стигне и до обществена поръчка, а ние имаме по-гъвкав модел.“*

„Сдружението ни управлява Дневния център след проведен конкурс. Имаме програма за дейността си, доказали сме човешки ресурс, капацитет, явили сме се на комисия, показали сме какво можем. Предоставили сме и лиценз за предоставяне на такава услуга. И това го казвам по повод на всички приказки на разни организации като РОД и подобни. Всичко се прави на абсолютно нова база“ – обяснява председателят на сдружение „Закрила“.

Тя е категорична, че всички НПО, които управляват социални услуги, спазват законодателството на България – закона за държавния бюджет, закона за счетоводство, закона за достъп до информация, закона за личните данни и т.н.

Техният живот трябва да бъде като нашия

Всеки ден в Дневния център минава шарено. Децата и младежите са разделени на групи. Всички са максимално включени в дейности. Защото за хората с интелектуални затруднения, независимо дали са деца или възрастни, ритъмът на живот трябва да бъде като този на всички останали хора. *„Едно такова дете или младеж сутрин трябва да стане, да се измие, да закуси и да замине на училище или на работа. В случая на големите, те знаят, че тук идват като на работа. Децата идват като на училище. Имат занимания според програмата, след това малко почивка – или ще излязат на двора, или ще отидат на разходка. После ще обядват, ще си вдигнат чиниите – има си дежурни – ще си заредят съдомиялната. Разбирате ли, техният живот трябва да бъде като нашия – вълнува се Мария. – Сутрин, когато дойда на работа, в момента, в който се появя и вляза в една от групите, искат да те гушнат, да ти се радват, да се похвалят какво са направили. Какво са сготвили. Да мирише на курабийки, да мирише на баничка.“*

Те са същите хора, както всички хора

Питам Мария какво вълнува децата и младежите в центъра. Защото колкото и да са болни и да имат дефицити, те са човеци като всички останали. *„Точно така, вълнуват ги неща като другите деца. Пишем писма, пишем на Дядо Коледа например. Посрещаме Дядо Коледа. Ходят на разходка като другите деца, събират шишарки като другите деца, играят като другите деца. Искат да отидат на театър, уви – сега не могат.“*

Два пъти седмично психологът, заедно със социалния работник, правят групова среща с младежите. На нея си говорят по теми, задавани от самите тях. Вълнуват се как изглеждат извънземните. Питат за секса, за брака. Калоян, който е на 36 години и е част от програмата за подкрепено взимане на решения, мечтае да има семейство. А Боби е футболен фен и знае за всички мачове, дори си купува спортен вестник. Ако го попитате какво иска да прави, той ще ви отговори: *„Искам да работя на стадиона“.*

Когато попитате Силвия за какво мечтае, тя ще ви отговори, че иска да бъде булка. *„Тя си пише с някого по интернет, той ѝ казва, че иска да се ожени за нея и тя ни раздава покани за сватба. Разбирате ли, същите хора като всички хора.“*

Дневният център в ситуация на Ковид

Мария Недялкова не определя изминалите месеци като много трудни за организацията. Четири семейства, с които работят, преминават през болестта. Подкрепят ги, носят им храна в болницата първите дни, лекарства. БАЛИЗ (**Българска асоциация за лица с интелектуални затруднения**) се активизира в подпомагане на своите членове. По програма раздават на семействата в цяла България маски с въглен, ръкавици, антибактериални гелове. Подкрепени са и семейства, загубили работата си заради Ковид или принудително пуснати в неплатен отпуск – по нея се изплащат по двеста лева. Подадена е ръка и на семейства, които имат нужда от по-сериозно лечение, със суми за лечение и лекарства. Дневният център спира работа само по време на първото затваряне през март 2020 г. През останалото време работата е продължила, дори с децата и младежите са ходили на море. *„Когато ги водим на море, каним и родители. Прекарваме си чудесно – вълнува се Мария. – През септември си започнахме работа, само че ограничени – по пет деца в група. Извозваме ги на отделни групи с микробуса. Сега в дневния център имаме по над 25 посетители всеки ден.“*

Да си част от БАЛИЗ

За Мария БАЛИЗ е важна и смислена организация. *„Това е голяма идея, която никога не трябва да умира“*. Тя обединява много специалисти, много семейства, много млади хора с интелектуални затруднения – вече членове (т. нар. самозастъпници). Гражданската организация обединява местните сдружения на хора с интелектуални затруднения и се бори за техния по-добър живот, за интегрирането им. **Асоциацията разкрива първите модерни социални услуги в общността в България. С помощта на мрежата са изведени първите деца и младежи от големите институции в защитени жилища, най-напред в Батак, в Кула, във Видин.** *„Когато местните сдружения, като част от БАЛИЗ, тръгнаха да правят първите защитени жилища, принципът бе такъв – петдесет процента родителски деца, петдесет процента деца от институциите – спомня си Мария, която осем години е била председател на Управителния съвет. Милен и Мишо лично аз съм ги извела от Моголино, когато бях председател на БАЛИЗ. Нямаме представа колко съм плакала тогава. Знаех, че има едно място за дете в защитеното жилище на „Егида“ в Пазарджик. Отидох за Милен и като си тръгнах, те ме изпращат двамата и искат да дойдат с мен. И аз му казвам на Мишо, че друг ден ще му отида на гости.“* Мария си тръгва със свито сърце, звъни в Пазарджик и разказва какво се е случила. От там ѝ казват: *„Ама то има две места“*. *„Спряхме колата и аз се разревах като малко дете. Тези две момчета в момента са прекрасни млади хора и още са там.“*

БАЛИЗ е организацията, която първа започва борба за промяна на законодателството в България в интерес на хора с интелектуални затруднения. Мария

си спомня тези усилия. „Например аз с бащата на Анито и други родители сме ходили на срещи в Министерството на образованието и заедно с наши партньори от Австрия и Германия сме водили разговори за промяна на Закона за народната просвета – тогава така се казваше. През 2005 година в Пазарджик се организира първата международна конференция в България с участие на много високо ниво, на която за пръв път се заговори за това, че в България децата с увреждания имат право да посещават училище и да бъдат заедно със своите връстници, разбира се при определени стандарти.“

БАЛИЗ и финансово, и логистично е подкрепила създаването на дневни центрове и защитени жилища почти в цяла България – Тетевен, Горна Оряховица, Севлиево, Варна – дневния център и семеен център „Мария“, Видин и още много.

Мрежата е национално представена организация, която получава държавна субсидия – неголяма, но важна за работата. Една трета от средствата отиват за малките сдружения, които са над 40 в България. С тях се финансират малки проекти до 3000 лева. С останалата част се поддържа офис в София и трима човека персонал. Правят се и обучения за родители, за специалисти. Мария определя като особено важна пред последните години кампанията за обучения в самозастъпничество при младите хора с интелектуални затруднения и премахването на запрещението. **Това е голямата борба на БАЛИЗ, на Българския център за нестопанско право и на Глобална инициатива в психиатрията – София.**

Родени готови

Вече осем години продължават усилията да бъде убедено обществото, юридическата общност, дори и част от родителите, **че запрещението е жестоко, нечовешко, че е „социална смърт“, че „инвалидизира“ социално хората с интелектуални дефицити.** Защото да си под запрещение означава, че не можеш да гласуваш, не можеш да сключваш брак, да работиш, да си свободен. **Ти си „невалиден“, нещо абсурдно в 21. век.** Още през 2012 г. България ратифицира Конвенцията за правата на хората с увреждания на ООН от 2008 г., която изисква всички форми на запрещение да бъдат отменени. Това налага и промяна на българското законодателство. Все още повече от 8000 човека в България са под запрещение.

Кампанията „Родени готови“ (www.bornready.me) има тази цел – отмяна на запрещението в България. Тя е организирана от БАЛИЗ и Българския център за нестопанско право.

Много инициативи ще се проведат до април 2021 г., с които да се променят нагласите на обществото за стойността на хората с интелектуални дефицити, както и да се стигне до промяна на законодателството в посока премахване на запрещението. Лица на кампанията са самозастъпници – хора с интелектуални затруднения, които успяват да изразят волята си, желанията си, да защитава правата си с помощта на доверени лица. Алтернатива, която се нарича „подкрепено вземане на решения“. **Всеки може да се подпише под петицията, част от кампанията „Родени готови“.** На страницата на кампанията ще се запознаете с Нуша,

Илия, Лъчезар, Мариета, Иван, Димитър. Зад тези обикновени имена се крият необикновени човеци и мечтатели. Точно като всеки от нас. И да, те са готови да вземат живота си в ръце. Да бъдат.

Как се става, когато толкова много пъти си падал?

Това питам Мария Недялкова в края на нашия разговор. Защото е преживяла толкова много събития, поражения, победи и продължава да твърди, че е просто една обикновена майка и жена.

„Как се става – с любов. Защото всяка майка си обича детето. И след като го обича, всяка майка се опитва да направи всичко възможно, за да подкрепи детето си и да му помогне, ако то има някакви проблеми или някакви дефицити.“

Когато мечтите са „обикновени“

Мария Недялкова мечтае да е жива и здрава, близките ѝ също. Мечтае да има сили да помага дълги години на Радостин, момченцето, което преди три години осиновяват с мъжа ѝ. Мечтае си да има богат набор от социални услуги, добре развити, в които работят добри специалисти. И най-вече хората с интелектуални затруднения да имат някаква реализация в социалния живот – по отношение на образование, работа.

Разбираш ли

По време на разговора ни Мария многократно ме пита „*Разбираш ли?*“. Колко ли безброй пъти е срещала стена от неразбиране, от недоверие, от бесърдечие. И въпреки това продължава да вярва и да се опитва да накара другите да вярват, да разберат. А то е много просто за разбиране – хората с проблеми имат нужда от това, от което и всички останали – да бъдат подкрепяни и обичани.

Натиснете тук, за да прочетете разказа на НПО Портала, където можете да видите повече снимки, а и да го споделите, ако ви е харесал.

ЗА ТАЙНАТА НА ДЪЛГОЛЕТИЕТО И СИЛАТА НА ОБЩУВАНЕТО

Фондация „Трета възраст“ осмисля времето
на десетки възрастни хора в Русе

Автор: Цвета Ненова

„Аз не съм имала сестра – един брат имах, Бог да го прости! А тук имам 50 сестри – всичките ги смятам за родни сестри. Повече от десет години идвам тук и ако прескоча някой ден, се чувствам като че ще ми пишат отсъствие. Съпругът ми почина преди 16 години. Три години жалих, жалих, щях да си отида и аз... Една приятелка ми вика един ден – Стефче, хората от оня край на града идват, а ти си на една педя място. И дойдох. Оттогава – и досега.“

Стефка Мартева изглежда на около 60 години и ми разказва това, докато крачи по бягащата пътечка на съвременен фитнес уред. Ако бях на нейно място, щях да пъхтя като хипопотам и едва ли бих си събрала думите, какво остава за усмивка като нейната. Оказва се, че ще навърши 82 скоро, да е жива и здрава. Работила е в легендарния в миналото завод „Дунавска коприна“ в Русе, пенсионира се след 23 години зад щанда на фирмения му магазин в центъра на града. Има двама правнуци, които отглежда в момента. Това не ѝ пречи да идва за гимнастика и за раздумка с приятели в **Центъра за социална рехабилитация и интеграция (ЦСРИ)**, управляван от **Фондация „Трета възраст“**.

Центърът се намира на втория етаж в сграда от времето на социализма в един от старите работнически квартали на Русе – Дружба 2. Нов асансьор говори на посетителите, докато го ползват. Просторни помещения са оборудвани като истински дом, но за повече обитатели от нормалното семейство. В кухнята могат едновременно да се вихрят няколко домакини. Трапезарията със сигурност събира поне 25 души. Компютърната зала по нищо не се различава от модерна класна стая – само столовете са за по-големи хора. Фитнес оборудването, термомасажното легло и още няколко уреди за физиотерапия са заети в момента. Клиентите са белокози, с любопитни очи, леко недоверчиви, защото ме виждат за пръв път. Час по-късно вече научавам някои от личните им истории. Като тази на Стефка Мартева. Или на Иваничка Георгиева – и на нея навършените 80 години не ѝ личат. *„Съпругът ми почина, а самотата е най-лошото нещо – никому не я пожелавам! Няма на какво да се усмихнеш. Синът в Русе, дъщерята във Варна, много ми липсват. Добре, че идвам тук почти всеки ден. Намирам средата си, общ език с другите хора, да почувстваш, че все още значиш нещо за другите. Тъй ще е, докато удари камбаната...“* Очите на Иваничка се пълнят със сълзи, но Стефка я прекъсва: *„Добре, че тук ни търпят капризите, правят ни екскурзии, празнуваме заедно... „Шефове“ са екстра!“*

„Шефовете“ са представителите на фондация „Трета възраст“ – **ръководителката Ценка Димитрова** и нейните колеги, които работят тук. Фондация „Трета възраст“ е основана точно преди 20 години, в началото на Милениума. Създателката ѝ Ценка Димитрова твърди, че е станало като на шега. Тогава тя е медицинска сестра. В задълженията ѝ влиза да посещава домовете на болни възрастни хора – бие им инжекции, мери кръвно, дава хапчета...

„Близките им ни даваха ключовете, за да влизаме по домовете – тогава беше друго, имаше повече доверие между хората. Само че близките са на работа, а възрастните скучаят, самотни са, страдат. Така се роди идеята за някакъв друг вид грижа,“ обяснява Ценка Димитрова. Докато прави магистратура в София, тя попада на курсове за писане на проекти.

„Написах един проект, без изобщо да знам дали ще бъде финансиран. Беше съвсем в началото – нямаше нито опит, нито знание, нито пък кой знае колко организации, пред които да кандидатстваш. Обединени Холандски фондации се казваше донорът – обадиха ми се и казаха, че е финансиран.“

Така фондация „Трета възраст“ стартира първия си проект: грижа за стари и болни хора по домовете им. Част от тези хора са подвижни и жизнени. Те сами изявяват желание да общуват помежду си, да се събират на групи... Кмет на Русе тогава е Елеонора Николова, която проявява разбиране и общината предоставя сграда, която отново с помощта на Обединените холандски фондации се превръща в истински дневен център за стари хора.

През 2009 година гражданската организация става доставчик на социални услуги за същите потребители. Това е делегирана държавна дейност: издръжката идва от държавата по единни стандарти, минава през общината и се разпределя към доставчиците. Цялото оборудване на Центъра е закупено с дарения или по

проекти отпреди 2009-а. Според Ценка Димитрова **тринадесет години, след като България стана член на ЕС, гражданските организации като нейната имат все по-малко шансове за донорска подкрепа. Големите европейски програми не са по силите на малките местни организации.**

В началото дневният център предоставя услуги за 50 души. Миналата година обаче в партньорство с община Русе се преобразуват в Център за социална рехабилитация и интеграция – ЦСРИ. Неясно защо капацитетът е намален на 30 потребители, въпреки многото желаещи да ползват услугите. Разширяват целевите групи – могат да идват хора със заболявания на опорно-двигателния апарат, които са над 18-годишна възраст. Имат вече и такива посетители. „*Капацитетът ни е 30 души, по документи обаче обслужваме 52 в момента – два пъти над капацитета,*“ уточнява Ценка Димитрова. Имат и мобилна услуга – посещават клиентите си по домовете им, носят храна, правят социални консултации, общуват с тях.

Един за всички, но не всички за един

Център за социална рехабилитация и интеграция управляван от Фондация „Трета възраст“, **е единственият в Русе, който посреща възрастни хора, които не са болни и нямат психични или физически проблеми... Хора, които просто искат здравословно и смислено да прекарват старините си, в подходяща среда.** Според регистъра на социалните услуги на Община Русе се предоставят общо 41 услуги. Две трети са за деца, останалите – за хора с деменции, плюс един център за незрящи, един – за бездомни и др.

Има ли нужда от поне още един подобен център за социална интеграция в Русе, където възрастните хора да се чувстват приобщени, обгрижени, полезни? „Да, несъмнено, но ще стане след много анализи“, казва Катя Петрова, директор на дирекция „Хуманитарни дейности“ в Община Русе. Блокираният задълго нов закон за социалните дейности сега е приет, но няма правилник за приложението му. Готви се Наредба за карта на социалните услуги в страната. Бавни и тежави процеси, които тепърва ще дават резултати.

Цифри, факти, контекст

Русе. По официални данни на Националния статистически институт градът в момента е с население близо 143 000 души. Хората на възраст над 75 години са близо 11 600. По данни на НОИ за последната една година се изплащат пенсии средно на 69 500 души. Средният размер на пенсиите в Русе през първото тримесечие на 2020 г. е 372,72 лв. – под средното ниво за страната.

България. Средната продължителност на живота в България е 75 години – най-ниската в Европейския съюз, но близка с Латвия – 75,1 години, и Румъния – 75,3 години.

Европейски съюз. Средната продължителност на живота в Европейския съюз е 81 години. Най-дълголетни са испанците и италианците: средна продължителност на живота 83,4 години.

Преди коронавируса и след това

„Три месеца бяхме затворени по карантината... Много, много беше тежко! Те бяха затворени вкъщи, ние ходехме да им носим храна. Да, имаше забрана да влизаме в домовете им, но аз съм я нарушавала. Не давах на колежките ми да влизат, но аз – да, не можех да не вляза. Защото рискът от инфаркт, от инсулт, беше много голям... „Не излизайте, не излизайте!“ – добре, те са изпълнителни хора. Не излизат. Седят затворени, блокират, не излизат, хапват, седят, психясват, обездвижват се... Той вдигнал кръвно, ще направи инсулт, личният лекар не си вдига телефона – какво да направим ние? То две думи като му кажеш, и той се успокоява...“ Някаква естествена деликатност и стеснителност се долавя в тихия глас на Ценка, докато разказва за най-притеснителното време отпреди няколко месеца. И безпокойство, че може да се завърне отново... Пазете възрастните хора, пазете близките си... И този призив се оказва нож с две остриета според Ценка Димитрова.

„Не знаеш кое вреди повече – вирусът, който може да ги убие, или самотата, която прави същото... Много натоварено беше при нас. При децата – добре, родителите им се грижат за тях, а старите хора? Децата им не ги посещават – уж за да ги пазят, а като не ги посещават – те, хората, какво да правят? Откачат от самота... Като мина карантината, тук беше стълпотворение. Докато ги научим да не идват на големи групи, че трябва да не седят дълго време, защото и други искат да дойдат да ползват услугите... Да са разделени, за да не се заразят...“

Допреди пандемията хората, които се събират в Центъра, ходят заедно на екскурзии, не пропускат да отбележат всеки празник – от Коледа и Бабинден до Димитровден, събират се всички... На щат в Центъра са социален работник, кинезитерапевт, идват психолог и лекар физиотерапевт. Имат и певческа група – „Иглика“, с музикален ръководител акордеонистът бай Митко, на 86 години. С група „Иглика“ ходят по фестивали, на фолклорни конкурси – е, преди пандемията, вярно. Сега е друго, казват всички с притеснение.

Сега нещата са променени заради изискванията да бъдат до десет души едновременно на едно място. Следваща група идва, след като се дезинфекцират всички пространства, повърхности, уреди за терапия. Борислава е кинезитерапевт от близо три години тук – бакалавър от Русенския университет, магистър от Софийския. Казва, че ѝ е по-лесно да работи с възрастни хора, отколкото с деца. Признава, че лесно се сближават. **„Имат нужда да си общуваме – с разказите се връщаме в миналото – златното им време на младостта...“**

Градинарстват заедно – добре отглеждани растения и цветя опасват всички прозорци. Разглеждаме снимки от заниманията по рисуване, по готварство... На Трифон Зарезан дългогодишна агрономка показва как се присажда лоза. В началото на всяка година правят десет хиляди мартенички за банка, която купува материалите. *„Не за друго – да се чувстват полезни и ангажирани, да знаят, че все още могат да правят нещо смислено“*, обяснява Ценка Димитрова.

Светла Стоянова завършва тази година специалност „Социални дейности“ в Русенския университет. Работи вече три години и половина в Центъра като социален работник. „Бях първи курс, когато тръгнахме на практика, бързо разбрах, че това е моята работа. Имала съм мои собствени баби и дядовци, но не са ме отглеждали. Тук всички са ми като баба и дядо...“ Моля я да ми разкаже нечия лична история – без имена, просто да сподели. „О, не, не, нали са лични и са ми ги поверили – нищо, нищо няма да ви кажа.“ Мисли малко, а после добавя: „Има един извод: всички хора тук са много съхранени – и като физика, и като психика. Заради всичко, което правим заедно – рехабилитация, здравна профилактика, общуване... Средната възраст тук е 80 години! Не можеш изобщо да им ги дадеш, нали?“

Не мога, факт. Дано всеки доживее достойно старините си. И такива като Фондация „Трета възраст“ да са повече.

Натиснете тук, за да прочетете разказа на НПО Портала, където можете да видите повече снимки, а и да го споделите, ако ви е харесал.

КОГАТО РОЗИТЕ УБИВАТ

Трудното бягство от домашното насилие и как една гражданска организация от Търговище помага всеотдайно и иновативно на изпадналите в беда

Автор: Диана Желязкова

„Аз съм Мария. На 36 години съм и през последните години от живота си пазех огромна тайна. Това, че човекът, когото обичах повече от всичко на света, ме нараняваше най-жестоко. Повече пъти, отколкото помня. Не искам да разказвам за унижението, заплахите и побоите, след които винаги получавах букет червени рози. Успях да се измъкна от този капан, когато разбрах, че този мъж щеше да ме убие, ако му бях позволила. Наруших мълчанието и потърсих помощ. Напуснах съпруга си преди една година. Започнах работа и си намерих удобна квартира. Справям се добре и сама се грижа за детето си. Никога повече не получих букет с червени рози.“

Разтърсващата изповед на Мария, за съжаление, не е прецедент. Нейната история е като тази на много други жени, получаващи удари в буквален и преносен смисъл от най-близките си хора. Мария обаче е сред щастливките, успели да се спасят от капана на домашното насилие. Защото е имала силите и куража да започне това трудно бягство. И е потърсила помощ от точните хора.

Гражданска организация срещу насилието

Мария е една от десетките жени, закриляни и подкрепяни от **„Асоциация НАЯ“**. Създадена през 2002 г. в Търговище с мисия да се бори срещу насилието над жени и деца, тази неправителствена организация разбива клишетата за малкия град. Търговище може да е една малка точка на картата на България, **но екипът на „Асоциация НАЯ“ вече учи колегите си от страната и от Европа на своите практики**, които отговарят на най-високите стандарти. И съвсем не случайно. Асоциацията получи Наградата за гражданското общество за 2019 г. на Европейския икономически и социален комитет (ЕИСК).

„Ние от екипа на „Асоциация НАЯ“ близо 20 години подкрепяме жени като Мария, за да заздравеят синините по тялото и раните в душата, за да повярват отново в себе си, да бъдат пълноценни и успешни“. Така се представят в своя сайт хората от асоциацията. Пъзучи, сякаш е лесно да се направи. Но всъщност зад всяка Мария се крият огромни усилия, работа и съпричастност от целия екип и понякога са необходими дълги години, за да спасиш една жертва на домашно насилие.

От 2006 г. към асоциацията е разкрит **Център за социална рехабилитация и интеграция**, който работи пряко с жени и деца, жертви на насилие. Вече 14 години социални работници, психолози и адвокати оказват специализирана помощ на пострадалите, консултират ги, съдействат им при контактите с различни институции, помагат при решаване на социални проблеми. **Асоциацията си партнира много активно и с учители, полицаи, социални работници и ги обучава как да работят всички заедно, така че да разпознават случаите на домашно насилие и да предоставят комплексна грижа на деца и жени.**

„През първите години Центърът се поддържаше чрез проекти, но за щастие от 2018 г. тези услуги станаха държавно делегирана дейност“, припомня си началото **председателят на „Асоциация НАЯ“ Светла Сивчева**. Според нея, това е голям успех за организацията, защото е основа, която дава сигурност и устойчивост на дейността им и е основа за доразвиване на програмите.

През 2014 г. „Асоциация НАЯ“ беше първата в страната, която започна програмата за работа и с извършители на домашно насилие. „Обикновено насилниците остават извън погледа ни, но те са там и могат да се насочат към друга жертва, ако не понесат никаква отговорност. А с тази програма затворихме целия цикъл: работим пряко с жертвите на домашно насилие, правим превенция и работим с извършителите“, коментира Сивчева.

Асоциацията работи в целия регион чрез мобилни екипи и открити приемни. Доброто партньорство с полицията и със социалните служби гарантира, че откритите от тях жертви на насилие ще бъдат препратени към организацията и ще получат помощ, правят се и много кампании, за се изостри обществената чувствителност към темата.

Жертвите стигат до организацията основно по два канала. Много от тях са препратени от полицията, след като са преживели тежък побой или е бил застрашен животът им. Други търсят помощ, насочени от бивши клиенти на асоциацията.

Понякога и кметовете на малки населени места също насочват жените към организацията. *„Има обаче слаби места в работата с личните лекари. Те най-лесно могат да разпознаят насилието, но незнайно защо не пращат жените при нас“*, учудва се председателката на Асоциацията.

Трудният избор на жертвите

Дори за жертвите на най-тежко насилие не е лесно да решат да напуснат дома си заради различни емоционални, социални и икономически фактори, казва Светла Сивчева. Директорът на консултативния център Мая Маркова допълва обясненията: *„Много от пострадалите жени остават при нас, но това е труден избор. Те трябва да вземат сложни решения и да преценят кое е най-добро за тях, за децата им, особено ако нямат собствени средства, ако нямат работа и разчитат за издръжката на семейството на партньора си. В тази ситуация някои преценяват, че не могат да се справят сами и се връщат у дома. Не можем да им се сърдим за техния избор!“*

Затова за подпомагането на жертвите на домашно насилие никога не е достатъчна само една услуга, например само да получи консултация от психолог. Голяма част от тези жени са безработни и за да се откъснат от средата си, трябва да имат възможности да се квалифицират и да започнат работа. По тази причина асоциацията кандидатства по различни проекти и набира дарителски средства, за да помогне на жените да оцелеят сами – да си купят храна, да си платят тока, да отидат на лекар.

Защото работата с жертвите на насилие е дълъг процес. *„Ако жените са готови да работят за промяната, емоционалното им възстановяване е много дълго. Имаме клиенти, с които работим повече от 3 години“*, казва заместник-председателят на асоциацията Нина Николова. А най-дългогодишната клиентка на консултативния център ползва услугите му вече осма година.

Това е един от най-тежките случаи на организацията и класически пример до какво може да доведе липсата на подкрепа от семейството, от близките и от институциите. *„Тази жена е наш клиент вече 8 години и още не сме решили всички проблеми, защото тя е била подложена на дългогодишно насилие още от детството. След това насилието е продължило в интимните отношения, продължава и до днес, въпреки че физическото насилие е прекратено. Продължава обаче психическото насилие от страна на бившия ѝ партньор, който продължава да заплашва жената и да я държи в страх през децата им“*, обрисова семейната трагедия Николова. **Когато човек е жертва на толкова дълго физическо и психическо насилие, е необходима голяма екипна работа и много експертен ресурс за решаване на проблема.**

Първоначално „Асоциация НАЯ“ осигурила на жената физическа защита и сигурност, дори два пъти завеждали дело по Закона за защита от домашното насилие. В крайна сметка с помощта на организацията жената е успяла да извоюва апартамент, в който да се настани с двете си деца. *„Сега има спокойствието да живее в собствен дом, но психическото насилие не спря. Налагаше се да води дела за издръжката на децата си, да си търси парите чрез съдия изпълнител.*

И през всичкото това време ѝ беше трудно да се справя сама, защото тя няма професионални умения и трудно се задържа на едно работно място дълго време. През тези 8 години тя изпадна в кризи да не може да си плати тока, да няма храна за децата, и ние помагахме много пъти чрез различни проекти, чрез Червения кръст“, обяснява Нина Николова.

Важните проекти

Именно заради такива тежки случаи асоциацията търси възможности да предлага хуманитарна помощ през различни проекти. **„Да, консултациите с психолози са много важни, но ако не можеш да си платиш тока и нямаш какво да сложиш на масата на децата си, никакво консултиране не може да те успокои“,** посочва Светла Сивчева.

Сега асоциацията осигурява хуманитарни и здравни пакети от първа необходимост на жени от Търговище, които са жертви на домашно насилие и сами отглеждат децата си. Помощта идва по проект „КРИЛА за самотните майки“. За сумата от 20 хиляди лева, предоставена от Програма „ИРИС“ на Фондация „Работилница за граждански инициативи“, се осигуряват неща от първа необходимост за 19 семейства, тежко засегнати от кризата с коронавируса.

По този проект са платени здравните осигуровки на най-дългогодишната клиентка на центъра, за която ви разказахме. *„Тази жена нямаше възможност да стигне до здравеопазване, защото години не беше плащала осигуровки. Сега за първи път си е взела направление за гинеколог и всякакви специалисти. Мечтата ѝ е да си направи зъбите, които са избити от побоите. Мисли си, че когато е с хубави зъби, работодателите няма да я уволняват“,* разказва председателката на асоциацията.

Организацията всеки месец купува храна за 19-те жени и техните деца, с друга част от парите им плаща тока и им купува дърва, купува и лекарства. През други малки проекти от дарители гражданската организация осигури на децата пособия за новата учебна година, спортни екипи и маратонки. Екипът много се надява да няма нова изолация заради коронавируса, защото извънредното положение е било изключително тежко за „техните“ жени. *„Те преживяха тежки месеци заради пандемията, най-често затворени в домовете си със своите насилници, натоварени с денонощни грижи за децата си, без възможност да ходят на работа и без доходи“,* спомня си Светла Сивчева. Самата тя и колегите ѝ не спряха да работят, бяха в офиса и посветиха времето си в търсене на дарители, за да осигурят неща от първа необходимост за своите клиенти, които в момента са около 60 жени и деца.

Един сериозен нормативен проблем

В работата на организацията обаче се появява един сериозен проблем заради нормативни изисквания. Държавно делегираните дейности, каквито са услугите на асоциацията, изискват всички клиенти да имат заповеди от социалните дирекции или от Агенцията по закрила на детето. *„Това означава, че те трябва да се престрашат, да се появят в институциите, за да попълнят съответната документация, да ги видят на публични места, а жертвите на насилие са чувствителни“,* казва Светла Сивчева. И посочва големия минус на държавно

делегираната дейност – че не се признават доброволните клиенти, хора, които са потърсили помощ в асоциацията, но не искат да ходят другаде и не искат да бъдат виждани в различни институции. *„Домашното насилие е свързано с кризиса, с пазене да не те разберат, да не научи извършителят, че търсиш помощ и споделяш мръсната тайна на семейството“*, коментира председателката на НАЯ. **А държавно делегираната дейност изисква тези хора да се заявят пред институциите с лицата си, с имената си, с адресите си, с историята си. Това възпира много жертви да търсят помощ, отчитат с огорчение от екипа на асоциацията.**

Сериозен проблем се появява и заради пандемията с коронавируса. В продължение на месеци асоциацията няма нови клиенти, защото пострадалите трябва да дойдат с направления от социалните служби, а те спират да издават направления по време на извънредното положение. Въпреки че точно в този период се засилва нуждата от подкрепа и помощ за случаите на домашно насилие. От март до август в „Асоциация НАЯ“ не са получили документите на нито един нов клиент, въпреки че има нови жертви. Екипът работи с тях, но не знае дали ще му се признае като извършена дейност.

Тревожни тенденции

Професионалистите в асоциацията се притесняват от тревожните тенденции на увеличаващата се жестокост при случаите на домашно насилие. Увеличават се и клиентите на организацията. *„Нашата организация отдавна работи в общността, познават ни и това дава повече сигурност на пострадалите. Затова се увеличават клиентите, които търсят помощ от нас“*, казва **директорката на консултативния център Мая Маркова**. Тя обаче с тревога отбелязва нарастващата жестокост, с която се извършва насилието. *„Увеличава се и броят на убитите жени, това е най-жестокият показател, защото там вече няма интерпретации за степента на насилие. Броят на убитите жени от домашно насилие всяка година се увеличава“*, посочва Маркова.

А според Светла Сивчева насилието се провокира и от страховете на различни общности, когато се сблъскат с *„безумия на ниво социални политики“*. *„Хората от ромската общност се страхуват, че социалните ще им влязат в къщите и ще им вземат децата, манипулациите по тази тема са големи. Имаме европейски проект към детските градини, където се сблъскахме с отчайваща неграмотност. Вярва се на публикации във Фейсбук, а не на здравия разум“*, дава пример Сивчева и коментира: *„Може би защото ние, българите, през последните 20 години сме в базова тревожност, която лесно може да бъде канализирана в тази посока, темата за половете, за равните възможности е силно манипулирана и ето как стигаме дотам, да се плашим с норвежците, дето идват да ни вземат децата!“*

Промяната

Въпреки проблемите, има съществена промяна към темата за домашното насилие, посочват от екипа на „Асоциация НАЯ“. *„Преди 20 години за домашно насилие изобщо не се коментираше, тогава се смяташе, че ако мъжът набие жена си или децата, това е нормално, възпитателна мярка“*, напомня Светла Сивчева. И подчертава: *„Сега вече има много закони и прерава!“*

Според нея обаче „*през последните години дърпаме назад*“. И отново посочва примера с тяхната най-дългогодишна клиентка, която 8 години не може да излезе от кошмара на насилието и да се възстанови. „*След толкова дълго тежко насилие човек вече не функционира нормално, от него не може да се очаква да тръгне на работа и да прави кариера, а институциите като че ли очакват да отчетат резултати след първата среща и ако човек се откаже, престават да се занимават с него*“, казва Сивчева. Като гражданска организация, „Асоциация НАЯ“ има голямо предимство за хората, които търсят помощ – **екипът разбира колко е тежко преживяното от жените и децата, разбира как пострадалите могат да откажат помощ и да продължат да търпят насилието. Въпреки това винаги ще ги посрещнем, без да ги обвиняваме, ще ги изслушаме, ще им предложим решения. Този подход е един голям плюс на нашата организация**“, оценява директорката на консултативния център Мая Маркова.

Спасителите от НАЯ

В „Асоциация НАЯ“ работи екип от 10 социални работници, психолози и адвокати. Повечето от тях са на тежкия терен над 10 години, а председателката Светла Сивчева ръководи организацията от нейното създаване.

Ежедневната среща с толкова тежък феномен като домашното насилие със сигурност оставя следи върху хората от организацията. „*Понеже случаите на насилие се увеличават, се налага да се увеличава и екипът, но имаме проблем с кадрите. За много от тях темата е плашеща, има хора, които работят само ден и бягат*“, казва Светла Сивчева. И прави портрет на „оцелелите“ си колеги: „*Трябва да си много подготвен професионално и да си наясно със себе си. Всеки носи на гърба си някакви докосвания до темата за домашното насилие, това е една от най-личните теми, затова е толкова тежка и сложна – отношенията с най-близкия човек. Много помагат екипните обсъждания всеки ден. Слушаш за изнасилвания, за побоища, не можеш да повярваш, че човек причинява това на близкия си. И когато слушаш няколко пъти, може и да не издържиш. Тези, които остават, са хора с голям професионален опит, любопитство и желание да посрещнат предизвикателството*“.

Асоциацията непрекъснато има нужда от психолози. Не само заради тежката проблематика на работата, но и заради по-ниското заплащане в социалната сфера в сравнение с образованието, където се ориентират повечето психолози. „*При нас заплатите са несравнимо по-ниски в сравнение с образованието и ние не можем да сме конкуренти. От една страна темата е трудна, изисква да ѝ се посветиш, да четеш, да ходиш по обучения. От друга страна не можем да дадем такива заплати, като в училищата. Това задължително трябва да се промени – колкото получава един психолог в училище, толкова трябва да получава в една социална служба*“, описва проблема Светла Сивчева.

Големите успехи на малката организация

Макар че „Асоциация НАЯ“ работи в един от малките български региони, организацията осигурява услуги по най-добрите европейски стандарти. Екипът от Търговище учи колегите си от Испания, Гърция, Италия, Германия как качествено

но да подкрепят пострадалите от домашно насилие. „Ситуацията тук го изисква, имаме близо 200 села, най-отдалеченото от които е над 100 км. Как една жертва без пари ще стигне от последното село до Търговище? А такива села с бедни и безработни хора има много. Загрижени за тях, направихме мобилна услуга, открихме приемни в малките общински центрове, дори в селата, за да стигнем до хората“, казва Светла Сивчева. След това тази методика е станала част от указания и процедури за всички подобни организации.

Асоциацията е и сред новаторите с програмата си за работа с извършители на домашно насилие. Това е една от първите подобни програми в страната и екипът на НАЯ я разработва сам, стъпка по стъпка. „През 2014 г. стартирахме програмата, без да съществуват никакви стандарти в България, нямаше даже практика по тази тема. Събрахме информация какво правят в Европа, докато си оформим цялата програма. Сега сме сигурни, че в страната няма толкова добра програма“, казва с основателна професионална гордост **Нина Николова**. **Заради тази програма „Асоциация НАЯ“ е приета в европейската мрежа за работа с извършители на домашно насилие, а част от опита им е включен в разработения наскоро европейски протокол.**

В края на декември 2019 г. Европейският икономически и социален комитет (ЕИСК) отличава в Брюксел „Асоциация НАЯ“ с Наградата за гражданското общество за 2019 г. Темата на конкурса е „Повече жени в европейското общество и икономика“. От около 80 организации от ЕС, „Асоциация НАЯ“ е сред петимата финалисти и се класира на трето място, което е огромно признание за дейността и професионализма на екипа.

Организацията има и много други награди, с които се гордее. Но сега екипът е фокусиран върху поредните проекти в помощ на пострадалите. Асоциацията продължава да набира средства за пострадалите жени и деца, за да им осигури хуманитарни и медицински пакети. „**Парите, които сме събрали досега, ще стигнат до февруари, но ние искаме да ги осигурим за цялата зима**“, каза Светла Сивчева. **Ако се съберат необходимите средства, организацията ще може да подкрепи 90 жени от региона, за да оцелеят през зимата.**

За търсещите помощ Центърът за социална рехабилитация и интеграция има гореща телефонна линия 060167025; 0879606855.

Натиснете тук, за да прочетете разказа на НПО Портала, където можете да видите повече снимки, а и да го споделите, ако ви е харесал.

ЖИВЕЙ ЕДИН ЖИВОТ – СПАСИ ХИЛЯДИ

Как гражданската организация „Съюз на българските спасители“ работи за изграждане на национална доброволческа мрежа и създава иновации в спасителната дейност

Автор: Росинка Проданова

*Ние сме хора на честта!
Помагаме на хора в беда
навсякъде по цялата страна,
за да провъзгласиме доброта.*

Стихът е част от химна на **Съюза на българските спасители**. Може би на мнозина звучи обикновено, дори леко наивно, но е ценен със своята искреност и отстоявано разбиране, че винаги има хора в беда и те винаги имат нужда да бъдат спасени. Извънредните ситуации само доказват, че добротата, готовността да бъдеш в подкрепа на нуждаещи се и така да защитиш честта на собственото си име и това на солидарното общество, дават смисъла на житейския път, често го правят напрегнат и труден, но винаги цветен и удовлетворяващ.

Живей един живот – спаси хиляди

Зад този девиз преди девет години застават 15 млади хора от град Сандански. Те основават гражданска организация, която за първи път в България си поставя

амбициозната задача да обедини в национална мрежа всички, които на доброволни начала оказват помощ на хора, изпаднали в беда при бедствия, катастрофи и извънредни ситуации. Решени са да работят за опазване на обществения ред и околната среда, активно да популяризират доброволчеството. **Идеята е на Костадин Карамитов, който тогава е само на 21 години.** Днес той продължава да е начело на организацията със самочувствието на дипломиран експерт по „Гражданска и корпоративна сигурност“ в Нов български университет, със специализация по „Защита на обществения ред“ и с успешно защитена дипломна работа „Ефективност на взаимодействие на неправителствените организации с институциите за сигурност“. Костадин е носител на отличието „Най-млад бодигард“ от световното първенство „Бодигард“ през 2012 година в Украйна, има поредица от професионални курсове и десетки последователи в ръководения от него Съюз на българските спасители. Организацията постепенно „излиза“ от град Сандански, **18 нейни регионални организатори днес работят в 14 области на страната** – Благоевград, Кюстендил, Перник, Враца, София, Пловдив, Хасково, Стара Загора, Габрово, Велико Търново, Търговище, Русе, Варна, Добрич. Членовете на Съюза на българските спасители са доброволци, по своя воля избрали да спазват устав, да носят униформа с емблема на организацията и да плащат членски внос.

Всеки може да бъде спасител, всеки може да бъде спасен

„Целите ни никак не са лесни, но нашата мисия е да докажем, че макар да е малко, все още е останала човечност. Чувството да помогнеш на някого в беда е неопируемо и неустойимо!“, споделя Костадин Карамитов и подчертава, че често доброволците спасители рискуват здравето и живота си, докато помагат на хора, изпаднали в беда. От организацията не чакат да се случи нещо извънредно, за да покажат и докажат какво могат. Те виждат възможности навсякъде, работят в диалог и сътрудничество с институциите. Бяха сред участниците още в първите издания на националната инициатива „Да изчистим България за един ден“, активни кръводарители са. **В община Сандански създадох първия доброволчески велопатрул в България, а специализираният спасителен отряд с добре обучен екип има възможности да реагира на територията на цялата страна.** Зад гърба си отрядът има редица успешни акции, сред които е участието в потушаването на големия пожара в Кресненското дефиле през 2018 година. Надяват се скоро отново да бъдат потърсени от организатори на мероприятия с участието на повече хора, за да се грижат за тяхната сигурност.

От организацията са готови и **да подновят образователната дейност сред подрастващите и младежите**, за да продължат да ги запознават със спасителната дейност, с основните правила за безопасност в различни ситуации, да ги учат на практически умения, важни за запазване на собствения и на други хора живот. Юрист и психолози на съюза са на разположение на нуждаещи се и продължават да дават безплатни консултации по телефона. По време на извънредното положение членове на организацията бяха в подкрепа на местните щабове за охрана на паркове, градини и детски площадки, при проверки за спазване на карантината, бяха сред доброволците, доставящи храна и лекарства на нуждаещи

се хора. Така на практика постоянно показват и доказват смисъла на доброволчеството, неговата безвъзмездна мисия в името на добруването на други хора.

„Казват, че когато се притечеш на помощ на някого в беда, то ти си отговорът на Бог на неговите молитви. Мисията на Съюза на българските спасители е моята мисия“, казва убедено **Владимир Филков, компютърен специалист и координатор на Съюза на българските спасители за Благоевград**. На доброволчеството Владимир вече е посветил повече от 10 години. Помни първото си изпитание, когато се включва в издирването на изчезналия син на свой колега. Търсенето продължава 40 дни, а след този случай идват нови. През 2012 година е сред доброволците при потушаването на огромния горски пожар в Рила планина. Негова е заслугата и за подписания договор с Народното читалище „Виртуален свят“, за да може Съюзът на българските спасители да използва залата му в Благоевград за срещи, семинари и практически обучения.

Отскоро координатор на Съюза на българските спасители за град Тополовград е Фатме Шенолова или както всички я наричат – Фани. Иначе и тя доброволства от години. По време на извънредното положение заради КОВИД-19 заедно с **Ивелина Механджиева от град Русе оказват психологическа подкрепа** на нуждаещи се хора. Фани успява да мотивира собственици на хранителни магазини да дарят продукти на семейства в неравностойно положение от Тополовград и седем селата на общината. Те достигат до тях с помощта на доброволци. Доброволци изпълняват и волята на дарителка от Тополовград и така стоплят сърцата на 15 самотно живеещи възрастни хора.

Цветина Начева от София е от младите и съвсем новите членове на Съюза на българските спасители. По време на извънредното положение Цветина прави нещо много важно, зряло и отговорно. **Тя похарчва своите лични свестявания, отделени за море през лятото, за продукти от първа необходимост и лично ги предава на нуждаещи се възрастни хора и семейства** от столичния квартал „Левски“. Защото за нея добротата, безкористната подкрепа и любовта към хората са много по-важни от отложената лятна почивка на море.

Мобилно приложение „Rescuer BG“ – иновация в спасителната дейност

Съюзът на българските спасители е инициатор за създаване на мобилното приложение „Rescuer BG“ – в превод „Спасител“. **То е замислено като гражданска система, която дава информация на хората за случващото се на 10 км. около тях.** Достъпно е за всички на територията на Република България, за да може всеки да има време за реакция, да вземе мерки, да предпази себе си, близки хора или имуществото си. Приложението ще бъде в помощ на пострадали или на тези, които не знаят какво да правят при неочаквана ситуация. Дава шанс да сигнализират, че са в беда и да получат помощ (дори преди медицинските екипи и специализираните служби) от обучен гражданин, който е близо до мястото на инцидента. С „Rescuer BG“ може да се сигнализира и предупреждава за приближаваща опасност от наводнение на намиращи се по пътя на водната стихия хора. Ще бъде полезно при свлачища и затворени пътни участъци, за да се осигури безопасността на пътуващите, те да могат да изберат навреме обходни марш-

рути или да помогнат за обезопасяване на района. Приложението ще предава информацията и на телефон 112, ще помага на спасителите членове на съюза едновременно да получават сигналите, без да се губи време за телефонна връзка поотделно с всеки един от тях.

Мотори, дроневи, сателити

„Чувал съм за хора, които като доброволци са отишли на пожар по джапанки, на висок ток или по тениска, но аз не съм имал такъв случай. Дори при големия пожар в Креснското дефиле, когато в неговото гасене се включиха много хора, в това число и доброволци“, казва Костадин Карамитов и подчертава, че членовете на Съюза на българските спасители знаят добре каква екипировка е нужна и как да действат при всяка ситуация. Дава пример с активното използване на европейската сателитна система „Коперник“, която автоматично уведомява за възникнал пожар и дава възможност той да се наблюдава в реално време. *„След това ние изпращаме човек горе. Затова са ни много важни хората с кросовите мотори. Те са доброволци при нас. Ние изпращаме разузнавач с анемометър (ветромер), с радиостанция и GPS. Казва ни температура, влажност, посока. Имаме бинокли и уреди за нощно виждане“*, уточнява детайлите Владимир Филков. Радва се, че има хора, които предоставят личните си дроневи, благодарен е на рафтинг клубовете за подкрепата с екипи, какя или лодка при претърсване на водоеми.

Големият въпрос е за финансирането на обучението, подготовката и екипировката на доброволците. Членовете на Съюза на българските спасители се грижат с лични средства за своята квалификация и специална екипировка, сами плащат горивото за колите и застраховките си. Но са наясно, че за да помагат, трябва да са добре обучени и оборудвани, защото става дума за оцеляването на хора в беда и на самите тях. Посочват и друг важен проблем от практиката на доброволчеството – този, че в социалните медии хората са много активни, винаги са готови да участват в спасителни акции, но когато има реална и конкретна нужда от помощ, се отзовават не повече от 15-20 % от тях. Това не винаги е заради липсата на желание за помощ или очакване на заплащане. Причините са много и различни, което налага доброволците да бъдат търсени, привличани, мотивирани, да бъде пробуждана и развивана добрата воля у всеки един от тях. И да бъдат „отглеждани“ за дълъг период от време. **„Затова се борим за Закон за доброволчеството. Не само ние. Да има закон ще е много по-добре, защото сега всичко от страна на работодателите е на добра воля“**, убедено заявява председателят на Съюза на българските спасители Костадин Карамитов. **Според него законът ще е ясен знак за отношението на държавата към работата на гражданските организации, към доброволчеството и неговата роля, ще създава сигурност за доброволците и организациите, работещи с тях, ще съдейства за отстояване на основни обществени ценности.**

Бъди доброволец!

„Вие сте хигиенист, адвокат, шивач, собственик на фирма, безработен, шофьор, дори полицай, пожарникар, лекар, военен, общински съветник, кмет

или каквато и да е професия, **всеки един от вас може да бъде част от нас! Не се колебайте!**“, призовават от Съюза на българските спасители. За поредна година поделението в Благоевград набира доброволци за участие в потушаване на горски пожари. На 20 и 21 юни ще е първото за тази година учение за членове и доброволци на Съюза на българските спасители. То ще е на новия полигон на организацията в Сандански и е за търсене и спасяване на пострадали хора при земетресение, оказване на долекарска помощ, евакуиране. Всеки, който иска да участва, но не е член на организацията, можете да се включи, като се запознаете с условията за членство: <http://spasitelbg.com/seat>

Докато има мъже и жени като членовете и доброволците на Съюза на българските спасители, готови да спасяват и да помагат безвъзмездно, да дават пример и надежди на другите, обществото ни ще има сили да се справя с връхлитащите изпитания. Те пишат съвременната история на доброволчеството, създават традиции във възпитанието, солидарността и взаимопомощта, откриват нови хоризонти. И колкото по-голям е борят на българите с кауза и мисия в името на другите, толкова по-добре, смислено и щастливо ще живеем всички.

Натиснете тук, за да прочетете разказа на НПО Портала, където можете да видите повече снимки, а и да го споделите, ако ви е харесал.

ПЛОВДИВСКАТА ФОНДАЦИЯ, КОЯТО СЪЗДАДЕ КУЛТУРНА ТРАДИЦИЯ

Капана фест е не само фестивал, но и добротворческа акция

Автор: Паулина Гегова

Пловдивският квартал на творческите индустрии „Капана“ стана национално известен, след като градът спечели титлата Европейска столица на културата за 2019 година. Това подтикна Общината да осъществи един проект от 90-те години за нови пешеходни зони в квартала на занаятите и да възвърне предишната му слава чрез стимулиране на артистичното съсловие.

В годините след Освобождението зоната е била занаятчийска и търговска чаршия, център на занаятите за цяла Югозападна България. До града са пътували хиляди търговци, за да се докоснат до изящството на майстори ювелири, дърводелци, обушари, звънчари, кожари, пекари, тъкачи и много други.

Но идва поредица от зловещи събития – Чирпанското земетресение, разграбването на Куршум хан с цел добиване на строителни материали за нови домове, разрушаването на десетки автентични къщи с цел построяването на жилищни кооперации и Съдебната палата, национализирането на частни имоти и разпродаването им след прехода.

Всичко това приспива за почти 100 години квартал „Капана“, който постепенно замира и се превръща в зона, през която пловдивчани с години преминават транзитно, без да се застояват особено. Неосветено, мръсно място, тотално изгубило спомена за отминалия си блясък и просперитет.

През 2013-а обаче светлина озари Капана – общинска фондация „Пловдив 2019“ пое едногодишния наем за помещения на млади творци, служещи за развиване на занаяти, изкуство и бизнес в мрежовидния квартал, специфичен с малките си очарователни калдъръмени улички, преплитачи се като лабиринт. След като годината изтече, наемателите продължиха да развиват сами създаденото в малките ателиета. Тази инициатива роди много идеи след себе си, кои успешни, кои по-малко. Едно по едно изникваха крафт ателиета, малки галерии, арт заведения и бирарии. Кварталът се възроди, а днес цяла България говори за него. Неговата слава стигна и до нашите сънародници зад граница, както и до техни близки приятели.

Защо Ви разказвам за „Капана“? Защото оттам тръгва историята на **фондация „Soul City“**, която организира един от може би най-популярните за последните седем години **фестивали в страната – „Капана фест“**. **Тазгодишното му издание ще бъде през август (2021)**.

Началото

Фондацията е създадена от **Никола Сивков**, който заедно с братовчед си Иван Янев е сред първите, спечелили пространство по програмата на „Европейска столица на културата, Пловдив 2019“, с основна дейност производство на собствена марка за дрехи, тип градска мода. След по-малко от година, прекарана в квартала на занаятите, Никола и съседите му констатираха ежедневната липса на човекопоток и наличието на автомобили и забързани минавачи от сутрин до пладне. Решени да променят заобикалящата ги среда, марката „Що за чудовище“, ателие „Дърводелие“, галерия „А+“ и антиквариатът „Магазин при Сашо Костов“, решават да създадат квартален купон, който да докара малко живот из техните улички. „Капана фест“ се ражда с пилотното име „Капана звучи“ през 2014 година, благодарение на междусъседско обединение около идеята за повсеместно възраждане.

„От общинската фондация ни обяснявах как зоната ще стане пешеходна и всичко ще се нареди, но докато това се случи, тези занаятчийи и фирми нямаше как да останат тук, защото няхаме никакъв клиентопоток. Да, плащаха ни

наемите за 12 месеца, но това не беше достатъчно. Затова започнахме ние, хората, работещи и живеещи тук, да мислим какво можем да направим, за да съживим квартала“, разказва Никола.

По това време той няма опит в организирането на събития, но с братовчед си Иван решават да направят съвсем малко събитие пред магазина им. Разговарят със съседите си по помещения, всички се ентузиазират и запретват ръкави, за да се случи „Капана звучи“. Средствата събират от собствения си джоб, със съседите се ентузиазират, канят няколко музиканти и формации да свирят, създават празнична декорация. Събитието се провежда между самите коли, паркирали по паважа. Очаквали да дойдат максимум стотина човека, а дошли над 700.

Тогава осъзнават, че нещата могат да станат много по-сериозни. Привличат за съмишленици пловдивския DJ Стефан Колев Skill и музиканта Ивайло Стайков, убедени, че ще наложат една нова традиция. Заедно учредяват гражданката организация „Soul City“, за да могат евентуално да кандидатстват по бъдещи културни програми на Фондация „Пловдив 2019“. Оттогава досега Сивков е председател на организацията, чиято единствена дейност е организация на събития. За всяко конкретно издание на фестивала се събира екип, осъществява се, после екипът няма задължения към фондацията, докато не дойде време за следващото издание. И тъй като дейността не е ежедневна, се работи с фирми подизпълнители, всички взаимоотношения между фестивал, спонсорства и участници се уреждат чрез договори и фактури, което гарантира коректните партньорства.

Искрата на най-шарения фестивал в България

В основата на „Капана фест“ застана гражданската ангажираност да се разработи улица „Загреб“, а впоследствие и останалите улици и пространствата около тях. Философията е тя да стане привлекателна, забавна и уютна за всички, което поражда желание и за инвестиция на предприемчивите хора. Така фондацията реално работи в полза развитието на цял квартал.

„Фестивалът е гражданско начинание, което ми се иска да е заразно, за да амбицира хората да поемат собствени инициативи и заедно да водят към добро. Може да се опише със слогана „ние, гражданите, единни сме душата на града“, защото нищо в живота не идва даром или без да вложиш старание и любов. А силата на гражданската ангажираност е дотолкова, доколкото всеки я възприеме като лична мисия. Ние решаваме доколко ни се занимава и доколко ще дадем от себе си. Личната ми мисия с Капана Фест е да се занимавам с дейност, която радва колкото околните, толкова и мен самия, защото позитивната енергия и щастието са безценният заряд живот, от който всички се нуждаем. Смяя да кажа, че засега съм доволен от постигнатото, но винаги знам, че ще има какво да надграждам в професионален план като организатор“, споделя Никола.

Другата основна линия е подкрепа на артистите и създаване на работна среда за всякакъв вид изкуство. Това включва музиканти, актьори, спортисти, алпинисти, обучаващи деца как да се катерят, художници, фотографи, зелени организа-

ции, арт инсталации, дизайнери, графит майстори, артисти на кокили, писатели. Всички получават възнаграждение или от фестивалния бюджет, или от създаден директен контакт със спонсори на събитието.

На феста са гостували творци като П.И.Ф, Gravity Co, Белослава, Рут Колева, Bobo and the Gang, Джанго Зе, а сред чуждестранните изпълнители са James & Black от Хюстън, Revery от Лос Анджелис, комедиантите от Comedy Club Sofia, театрални групи, графити майсторите Stern и Nasimo, шахматен клуб „Чес Бомб“, сценаристите на анимацията „Златната ябълка“ и други. Подборът е широк откъм стилове, без да се набляга на комерсиални изпълнители.

Основните герои обаче са артистите на приложното изкуство – майсторите на крафт изделия, заради които фестивалът създава съббранд „Базар Капана“, чиято идея е да представя подбор от автори, представящи продукти, подходящи и отбелязващи всеки сезон. Базарът представлява наредени шатрички, на които handmade творци от цяла България идват, за да предлагат артистичната си стока – крафт храна и напитки, книги, текстилни изделия, бижута, дървени изработки, свещи, картини, плетива, играчки, керамика, козметика, сувенири.

През последната година Никола регистрира и „Капана фест“ ЕООД, за да работи по-добре с банковата система, тъй като освен частни спонсорства, за да се поддържа постоянно високо ниво, са необходими финансираня и от кредитни програми. *„Работейки на светло, установих, че без да си забъркан в сделки, не получаваш финансиране току-така. Затова реших, че ще се концентрирам върху самофинансирането от банка и спонсори, за да остана верен на моралните си принципи“*, обяснява той.

Благотворителност

По време на своите фестивали фондация „Soul City“ провежда и благотворителни акции. На всеки базар и фестивал организаторите отдават безвъзмездно шатри на хора, които събират средства за свои близки и роднини, страдащи от тежки заболявания. Може да е всеки един човек, нуждаещ се от помощ. Трябва само да се свърже с фондацията и да удостовери с документи реалната ситуация.

С Раунд Тейбъл клуб–Пловдив пък четири поредни пъти организират интерактивната игра Човешка джага. Тя представлява джага в реални размери, като вместо фигурки, се включват реални хора, които се разделят на отбори и играят футбол, вързани през кръста и с ограничени движения на ръцете. **В кутия за дарения се събират пари, които отиват за стипендии на студенти от Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“.** Засега са събрали четири стипендии по 4000 лв. на човек, които са раздадени на ежегодния бал на Раунд Тейбъл клуб–Пловдив.

Фестивалът подкрепя и гимназистите. На коледните събития учениците от Националната гимназия за сценични и екранни изкуства в Пловдив – единственото по рода си средно училище по изкуствата в България и на Балканите – създават коледни инсталации за пешеходната вече зона, които им се водят не само като практика, но им се и заплащат.

Друга благородна инициатива, в която „Soul City“ се включва, е събирането на помощи за приютите за животни в града, в партньорство с организации, които спасяват и търсят дом на улични кучета и котки.

Зелени инициативи и облагородяване на средата

Гражданската организация работи не само в посока забавление за граждани-те, но и оставяне на наследство, което облагородява завинаги средата на квартал „Капана“. Така наречените зелени инициативи са ключов елемент, който тепърва ще приема още по-голям мащаб.

През 2020 година фондацията инициира единствения официално регистриран в общината проект за облагородяване на „Капана“. На теория прави цялостен чертеж за облагородяване на няколко улици. На практика засажда дръвчетата в кашпи, които поставя равномерно на територията на ул. „Златарска“. Поставя и декоративно осветление, което увлича и останалите работещи пространства да последват примера. Създават мини градинка две улици по-нагоре – в началото на ул. „Абаджийска“, с подкрепата на фирма Site Ground. Не на последно място, поставят кошчета за боклук от ковано желязо по ул. „Загреб“, ул. „Златарска“ и площад Ядрото.

„Капана“ е добре познат и с графити композицията си (стенописи) – дело на различни графити майстори. Графитите са най-достъпното улично изкуство, а тези по стените на прекрасните сгради в квартала могат да ти спрат дъха. Рисуването по стените има двойна функция – разкрояване на заобикалящата среда и създаване на работа на самите художници.

„Графитите са наследство, което е добро за всички. Има смисъл във всяка една рисунка, тя не е правена просто така. Всяка една е с кауза. Такава например е грандиозният ни проект върху фасадата на Централни хали. Той прави паралел между миналото и настоящето и дава призив за мир в отношенията между хората. Една част от него е нарисувана от Stern, а друга от Nasimo. Stern изобразява миналото на Централни хали – бившия Куршум хан – а Nasimo създава негова концепция, която олицетворява пълната свобода и мир на духа“, коментира Никола Сивков.

Когато гражданската активност се сблъска с общинската администрация

За жалост много често вижданията на гражданските организации се разминават с тези на общинската или държавна управа. Случаят на „Soul City“ не е по-различен. Макар „Капана фест“ да бива отличен в Културния календар на община Пловдив за пета поред година, да е с национално значение и да привлича хиляди туристи от цялата страна, а и извън нея, от което се облагодетелства и целият туристически сектор на града, общинската висша администрация по-скоро спъва организирането му, отколкото да го улеснява.

Най-често проблемите са свързани с бюрокрация и по-точно с бавене на документи, което води до изпускане на срокове и финансови загуби. За пример: от 2016-а до 2020-а фондацията подава ежегодни заявления за дейността си около

4 февруари и не получава отговор чак до началото на конкретното мероприятие, при положение, че срокът за получаване на такъв е двуседмичен. Други пъти са се губили папки и листове от документацията. Имало е случаи, в които са им отказвали разрешително с оправданието, че не е одобрено от пожарната, при все, че самата пожарна е сложила печат и подпис на документите със съгласие за провеждане на събитието.

„Проблемът е, че в Общината продължават да работят все едно им е бащиния, а не е социално движение, което функционира за гражданите. Водещите фигури не приемат длъжностите си като призвание, а като работа с ниско заплащане, но с „големи възможности“. И всички такива добри проекти и инициативи, а такива има много в Пловдив, не сме само ние, дотолкова не ги интересуват, че ако не им носят някакъв конкретен материален интерес, ги приемат като досадна ежедневна рутина. Трябва да призная, че винаги има едно „но“ – има и много добри кадри, и те обикновено са от дълги години в Общината. Администрацията сама по себе си не е лоша, но една или няколко птички пролет не правят. Отдавам факта, че имаме финансиране по Културния календар, на това, че още се намират истински хора, които ни гласуват доверие, но отпорът от самата висша администрация е винаги налице“, обяснява председателят на гражданската организация.

Последният проблем, който общинските служители създават на организацията, е изтъкването, че базарът, който се реди на ул. „Райко Даскалов“, по-известна като Малката главна (част от главната улица в Пловдив), пречи на останалите магазини, макар да са спазени всички законови норми за разполагане на кампанийни обекти. Малко известен факт обаче е, че Малката главна всъщност е главната улица на квартал „Капана“ – в миналото Узун чаршия. В наши дни тя изглежда различно и за разлика от вътрешните улички на зоната, паважът е премахнат, а на негово място е положен асфалт и след това добре познатите газобетонни павета, които унищожават духа на прекрасния център.

Затова фондацията намира решение на проблема и в бъдеще ще премести базара, според сезоните – пролетният и зимен базар ще са в Цар-Симеоновата градина, а летният и есенният ще бъдат ситуирани на централната алея при парк Бунарджик (ал. арх. Здравко Василков). Засега обаче текущият Великденски базар ще остане на ул. „Райко Даскалов“ и ще се проведе от 29 април до 2 май, а самият „Капана фест“ ще се превърне в знаково мероприятие само на територията на творческия квартал.

Така екипът полага нови традиции за своите събития, като следва мисловния път на **първите и най-знакови търговски мероприятия в града:**

1. Създаването на Куршум Хан през 1370 г. – днешни Централни Хали, ситуирани на ул. „Райко Даскалов“

2. Създаването на Първото българско земеделско-промишлено изложение през 1892 г. от правителството на Стамболов, ситуирано в Цар-Симеоновата градина

3. Откриването на Пловдивския Панаир на 4 март 1933 г., ситуиран на парк Бунарджика.

Бъдещи цели

Никола Сивков е амбициран да входира официално предложение Общината да прекрати концесията на Централни хали, разположени в началото на квартал „Капана“, и да си възвърне собствеността, запазвайки нужния персонал. След което от търговски център, каквито са сега, да ги преобразува във функционална и съвременна сграда за пловдивчани и цялото съсловие от занаятчиите и съвременни артисти, с достъпни наеми, по модел на едновременния Куршум хан (малки ателиета в цялата обиколка на сградата), и евентуално с бутикова концертна зала в центъра на сградата.

Сивков е убеден, че само така може да бъде запазена историята на квартала и названието му „Квартал на творческите индустрии“, което в момента не отговаря на масовата заетост сред помещенията.

„Моето предложение е Централни хали да възстановят и надградят оригиналната функция на Куршум хан, да се превърнат в ключово занаятчийско средище и да защитят историята на „Капана“ като квартал на творческите индустрии. Това, от своя страна, ще одухотвори ежедневието на нашия красив център и ще привлече значително повече туристи и странични инвестиции от съграждани и сънародници „, завършва той.

Натиснете тук, за да прочетете разказа на НПО Портала, където можете да видите повече снимки, а и да го споделите, ако ви е харесал.

САМО ДНЕС ИЛИ КАК СЕ ПРАВИ ПЪРВАТА СЪПКА ПО ДЪЛГИЯ ПЪТ НА ЛЕЧЕНИЕ ОТ ЗАВИСИМОСТИ

С цялостен подход и индивидуално отношение едно семейство психотерапевти от Варна запълва пропуските в държавната политика

Автор: Диана Желязкова

В гръмогласното ни ежедневие, в което социалните мрежи изваждат на показ дори най-интимни преживявания, учудващо остават и тъмни петна. Зад тях се крият проблеми, за които малко се говори, а още по-малко се прави.

Зависимостите са един от тези скрити проблеми, превърнали се почти в стигма. Преди десетилетия те са свързвани основно с алкохолизма и наркоманиите, а хората, пожелали да се лекуват, нямат друг избор освен държавните психиатрични болници. Днес сме наясно, че има много други зависимости: от лекарства, която се оказва една от най-проблемните, поведенчески зависимости, сред които са и трите вида хранителни разстройства – анорексия, булимия и преяждане – хазартна зависимост, зависимост от секса и др.

Но фактът, че сме наясно, не ни прави по-ангажирани като общество и като държава. Оказва се, че и днес говорим пестеливо за зависимостите, а някои от тях дори не коментираме. Макар че темата е доста злободневна – според последните проучвания злоупотребата с алкохол, наркотици, секс и хазарт става все по-масова и все „по-млада“. Докато преди десетилетие младежите се хвърляха в тези „удоволствия“ на 15-16 години, сега възрастта е паднала до 12-13 години, казват специалисти по зависимости.

Разбира се, не всяка употреба и злоупотреба води до зависимост, подчертават експертите. Но онези 7-10 процента в риск стават все повече реални човешки съдби заради все по-масовата употреба на психоактивни вещества и алкохол. А в същото време липсва целенасочена държавна политика за превенция и подкрепа на зависимите. Малкото, което се прави, е работа на парче, и то след доста усилия от страна на граждански организации и специалисти в сектора.

Затова една неправителствена организация от Варна изпъква на фона на общото negliжиране и бездействие по проблема.

Между миналото и бъдещето

Асоциация „Само днес“, създадена от семейство психотерапевти, от години подкрепя хора с различни зависимости, а през 2019 г. беше разкрит и център за лечение на зависимости „Само днес“ във Варна.

Основният двигател и на асоциацията, и на терапевтичния център, са Милена Петрова и Павел Павлов, терапевти по зависимости, лицензирани треньори към Гордън Тренинг Институт по програмите „Трениране на успешни младежи“ и „Трениране на успешни родители“, ръководители на сектор България на Международната терапевтична организация за лечение на зависимости „Свобода – център“. Дватамата се занимават със зависимости още от 2008 г.

Първоначално гражданската организация възниква като неформално обединение на зависими, които търсят пътя към нормалния живот, обяснява Павел Павлов. Тези групи за взаимопомощ, от типа на Анонимни алкохолици, съществуват и днес, и подкрепят хората по време на лечението и след терапията. При първите неформални срещи членовете на групата обсъдили различните трудности в комуникацията между зависими и институциите, или по-скоро липсата на такава комуникация. Като резултат от тези срещи се появила асоциацията „Само днес“, припомня си началото Павел Павлов.

Името на асоциацията е избрано символично, защото зависимият човек от една страна има навика да отлага своето лечение, а от друга – живее в миналото или в бъдещето. Затова акцентът е върху днешния ден, казва Павлов. **Само днешният ден е денят, в който може да бъде направено нещо, за да се спре употребата и да се поеме отговорността за собствения живот, днес е първата стъпка по дългия път на лечението – на това двамата психотерапевти учат своите пациенти, които наричат резиденти.**

Сега главната цел на гражданската организация е превенцията и разработване на информационни материали за запознаване на обществеността с проблемите на зависимостите. Организирант се обучителни семинари и информационни кампании, както и центрове за обучение на зависимите и насочването им към подходящо лечение. Асоциацията работи със специалисти в областта на зависимостите, както и със зависими лица, преминали през обучение като консултанти.

Също толкова важен е и създаденият в края на 2019 г. терапевтичен център за лечение на зависимости „Само днес“. Той е от резидентен тип и в него се прилага цялостен подход към терапията. Милена Петрова и Павел Павлов са ръководители на центъра, а целият екип обхваща **14 професионалисти – лекари, терапевти и консултанти** в областта на различните проявления на зависимостта: **алкохолизъм, наркомания, хазартна зависимост, хранителна зависимост, интернет зависимост, игромания.** Специалистите имат необходимите опит и квалификация и за лечение на различни **депресивни, тревожни и личностови разстройства.**

Най-често в центъра постъпват хора заради проблеми с алкохол, амфетамини и опиати, но обикновено не са само с една зависимост. Според състоянието на

резидентите, рехабилитационните програми са с продължителност от няколко седмици до 10-12 месеца.

Да контролираш неконтролируемото

Терапевтичната програма на Милена Петрова и Павел Павлов е базирана на доказани методи в лечението на зависимости. *„Създадохме терапевтичния център с две основни цели: да предложим съвременно и адекватно лечение на нашите клиенти, които страдат от зависимост и да консултираме близките на зависимите ни клиенти в различните етапи на лечението“*, обяснява Павел. Самият той е човек, изпитал на гърба си алкохолната зависимост, затова разбира своите резиденти по-добре от всеки друг.

„Преди да започне терапия, зависимият трябва да направи много други стъпки – да получи информация, да разбере състоянието си, да открие мотиви, за да промени живота си“, казва психотерапевтът. И подчертава, че по принцип зависимите до последно отричат своето състояние и идеята за лечение: *„Зависимият губи контрол и над употребата, и над поведението си, той не може да осъзнае своята зависимост и е убеден, че може да се контролира и да спре във всеки момент. Затова обикновено семействата се тази, които успяват да убедят зависимите да започнат терапия“*.

Хората, които тръгват по пътя на промяната, получават в терапевтичния център „Само днес“ комплексно лечение. Нашият център работи по една от най-успешните програми, създадени още през 50-те години на миналия век – моделът „Минесота“, обяснява Павел Павлов. При тази програма се обхващат всички аспекти на заболяването, затова в центъра работи мултидисциплинарен екип от 14 специалисти, отговарящи за духовната, психологическата и физиологичната страна на проблема.

Трудно е един зависим човек да бъде мотивиран да започне промяна и лечение, психотерапевтите от центъра много добре знаят, че това е изключително сложен въпрос и дори невъзможен в повечето случаи.

„Комплексната терапия на зависимостите е насочена към четири области от живота на човека – на биологично, психологическо, социално и духовно ниво“, казва Милена Петрова и допълва: *„Вярваме, че това са основните сфери, в които е засегнато съществуването на зависимия, затова залагаме нашата терапия върху тези елементи“*.

Биологичната терапия включва режим и физическа активност. *„Зависимите имат нерегламентиран живот, могат да легнат в 2 ч. след полунощ и да станат в 2 следобед, а при нас нещата са по график. Всеки ден има и задължителна физическа активност, а когато е необходимо, се помага с медикаменти, предписани от специалист. Но само медикаменти няма как да помогнат за лечението от зависимост, необходими са и други мерки“*, подчертава Милена.

На психологическо ниво зависимите се учат как да се справят със житейските ситуации. Това се изгражда както чрез индивидуални терапии, така и чрез работа в групи, в които човек се свързва с други хора със същите проблеми и се учи как да се доверява. *„Но по принцип зависимите трудно се лекуват с индивидуални*

терапии, затова за нашите резиденти е важно да създадат връзка с други хора като тях и след края на лечението да имат на кого да се опрат“, коментира Милена.

Според нея, **най-важният елемент от терапията е духовният. Чрез него психотерапевтите се грижат да възстановят реалните ценности на своите резиденти – честност, откритост, отворено съзнание, връзка с близките, уважение, любов.**

Рехабилитационната програма се провежда в безопасна среда, като резидентите участват в едни и същи ежедневни и седмични дейности, включват се в обучителни и терапевтични групи, имат индивидуални консултации. Гарантираната сигурност, установеният режим и присъствието на хора, които ти помагат в лошите дни, са рецептата за лечение, коментират психотерапевтите от асоциация „Само днес“.

„По време на терапията развиваме у своите резиденти уменията да се справят с трудностите, така че след лечението зависимият да може да бъде самостоятелен и да е отговорен към себе си“, казва Павел Павлов.

Сред предимствата на център „Само днес“ е и силният индивидуален подход. **„Различните хора имат нужда от различна терапия и от различно време за лечение, затова всеки получава индивидуално отношение, а не някаква обща щампа“**, обяснява Милена. Екипът от специалисти поддържа тесни контакти с роднините и близките на резидентите през целия период на лечение от момента, в който се свържат с центъра до уточняването на най-подходящата терапия и нейното провеждане. Защото щетите за зависимите не са само здравословни, те губят и приятели, и работа, и семейство, затова е важно близките да знаят как да се справят, поясняват Милена и Павел.

Работата им със зависими и техните близки обаче ги е научила, че е по-разумно да се говори с хората, преди да се появи проблемът. Затова успоредно с терапията на зависими те водят тренинги за тийнейджъри и родители с цел подобряване на комуникацията в семействата, себепознание, емоционална интелигентност.

За съжаление зависимите стават все повече и все по-млади, констатира Павел. Според неговите наблюдения, употребата на алкохол и наркотици започва вече едва ли не в детска възраст, все повече стават и зависимите от хазарт, макар че това не се смята за отклонение от обществото.

Да запълваш дупките в системата

На този фон държавата почти няма превенция или помощ за тези хора, за разлика от силните социални програми по други проблеми. Работата на център „Само днес“ е изключително необходима и важна, тъй като държавните институции ограничават лечението на зависимите в психиатрични клиники. В много други държави има изградени системи за обхват на зависимите, които осигуряват тяхното адекватно лечение и стриктен контрол. В тези системи са включени звена с различни дейности: медицински услуги, детоксификация, психосоциална рехабилитация, ресоциализация, превенция, помощ на семействата и др. В България повечето звена или липсват, или работят на парче с ограничен капацитет. Затова

Асоциация „Само днес“ е изключително активна при инициирането на обществени дебати и диалог с институциите във връзка с проблемите на зависимостите в България. Гражданската организация подпомага подобряването на нормативната уредба в тази насока, като участва в изготвянето на проекти за изменения и допълнения в нормативните актове, свързани с държавната социална и здравна политика, осъществява връзка между гражданското общество и институциите, предлага независима експертна оценка за проблемите, свързани със зависимостите, разработва проекти и участва в международни програми.

„Необходима е комплексна държавна политика по проблемите на зависимостите, защото зависимостта е болест и е включена в Международната класификация на болестите“, посочва Павел Павлов. И дава за пример зависимостта от наркотици: никой наркоман не си е поставил за цел да стане такъв, повечето хора не вярват, че на тях ще им се случи нещо такова. Вярно е, че не всички употребяващи стават зависими, но наркоманията е прогресираща и потенциално опасна болест. Наркоманът няма контрол върху развитието на болестта, затова губи контрол и върху поведението си. Ако се лекува ефективно, едни зависими има всички шансове да се възстанови и да се върне към нормален живот, подчертава, Павлов. Според международните стандарти, около 30 % напълно излекувани от зависимости се приемат за добра успеваемост на различните терапии. Варненският център „Само днес“ има над 50 % успешно излекувани, но Милена и Павел веднага посочват, че това не трябва да се приема като окончателен показател, защото центърът действа само от една година. **„Необходимо е да мине по-дълго време, поне година след излекуването, за да разберем дали нашите резиденти са се отървали напълно от своите зависимости или започват да се връщат към тях“**, коментира Павел Павлов. Трудно е един зависим човек да бъде мотивиран да започне промяна и лечение. Психотерапевтите от Център „Само днес“ много добре знаят, че това е изключително сложен въпрос и дори невъзможен в повечето случаи. Но онези **30-40 %**, които успешно преодоляват зависимостите и се връщат към нормален живот, към семействата си и работата си, оправдават всички усилия, вложени за тяхната терапия. И ни напомнят колко важни и жизнено необходими са организации като асоциация „Само днес“. Нужно е обаче и адекватно законодателство, качествени превантивни програми, образование в тази насока, за да се ограничи самата болест „зависимост“, вместо само да търсим начини за нейното лечение.

Натиснете тук, за да прочетете разказа на НПО Портала, където можете да видите повече снимки, а и да го споделите, ако ви е харесал.

ЗА ДЕЦАТА С ЛИЦЕВИ АНОМАЛИИ И ТЕХНИТЕ АНГЕЛИ ПАЗИТЕЛИ

Асоциацията без аналог – АЛА, осигурява комплексно лечение на над 100 подрастващи с цепнатина на устната или небцето годишно

Автор: Паулина Гегова

Асоциацията на пациентите с лицеви аномалии и техните родители (АЛА) е една от онези пловдивски неправителствени организации, които отдават сърцето си, за да помогнат на най-малките да растат здрави и щастливи. **Гражданската организация подпомага деца, които се раждат с цепнатина на устните и небцето и работи в тясно сътрудничество с отделението по „Пластично-възстановителна хирургия за деца“ към УМБАЛ „Свети Георги“.** Създадена е през 1997 година от лекари и родители на деца с лицева аномалия, които не могат да приемат факта, че техните рожби изостават от другите и не им се предлага нужното и адекватно лечение от държавата. Осъзнатостта, че са готови да се борят дори и със здравните власти, подтиква хирурга д-р Юрий Анастасов, логопеда Златка Ботева и юриста и родител Валентина Ангелова да разкрият ново звено, което да създаде мултидисциплинарен център за лечение на лицеви аномалии.

В първите и най-трудни години на АЛА даренията за оборудване идват от самите родители, поддръжници на идеята, Медицински университет – Пловдив и болницата в град Лил, Франция. Оттогава насам организацията защитава инте-

ресите както на децата, така и на техните семейства. Работи с медицински експерти, а дейностите са насочени както към повишаване на информираността на семействата и обществото, така и към промяна в нормативната среда. **Изграждат електронно медицинско досие на пациентите** – www.emrfa.org – чрез което всеки от тях е в директен контакт с лекуващите го специалисти и което осигурява проследяване състоянието. **Поддържат регистри на най-големите специалисти в работата с деца с цепнатина на устната и небцето, както и родителска група за взаимопомощ.**

Екипът зад АЛА

В момента екипът се състои от председателя на Управителния съвет **Жана Ангелова, проф. Юрий Анастасов** – завеждащ отделение по Пластично-възстановителна хирургия към УМБАЛ „Свети Георги“ – Пловдив, икономиста **Мариана Цветилова, Надежда Сарафова, Галина Колева, Екатерина Тимчева** – майки на деца с вродена лицева аномалия, **Елена Кетева** – пациент и **Нели Хъшова** – медицинска сестра, специалист по хранене. **За 23 години съществуване асоциацията е помогнала на над 3000 деца.**

В отделението по „Пластично-възстановителна хирургия за деца“, съвместно със специалистите на проф. Анастасов, АЛА поддържа единствения в страната мултидисциплинарен екип за лечение на лицеви аномалии. Там се лекуват над 90% от всички случаи в България. Създават асоциацията, защото в страната ни единствено осигурено от здравната система е хирургичното лечение на вродените лицеви аномалии, което е крайно недостатъчно. За пълноценното възстановяване на децата и тяхното пълно интегриране в обществото са необходими и логопедично, УНГ и ортодонтско лечение, както помощ при хранене и психологическа подкрепа. Друга важна причина за създаването на АЛА е, че все още при раждането на деца с аномалии родителите биват „съветвани“ от медицинския персонал да ги изоставят в специализирани институции с мотива, че няма да могат да се грижат адекватно за тях.

„За жалост и до днес много родители ни споделят как гинеколози им предлагат да направят аборт. Аз си го обяснявам с липсата на знания. Факт е, че цепнатината не се случва всеки ден и навсякъде и някои специалисти наистина вярват, че тези бебета са обречени, че ще имат умствено изоставане. Когато се роди бебе с цепнатина, често вместо информация и подкрепа, на родителите се предлага да го оставят в дом, за да може някой друг да се грижи за храненето. Тази тиха атака често успява да склони по-неустойчивите родители да изоставят рожбите си. Практика е бебетата да се оставят за една година в домове, докато се проведе цялостното оперативно лечение. След като операциите завършат, родителите си прибират обратно децата, но това не е правилният подход, нито моралният. Това е огромен психически стрес. Затова ние целим да повишим информираността и на родителите, и на лекари, гинеколози, за да знаят, че с комплексна грижа може да се постигне оптимално развитие на детето. Има много хора по света с цепнатина, които са постигнали много в живота си“, разказва Жана Ангелова – председател на организацията.

До този момент гражданската организация е развила активна мрежа от 16 родители за контакт, които подпомагат семейства на деца с вродени лицеви аномалии в България. Екипът споделя, че въпреки трудностите с възприемчивостта, от страна на обществото, все повече хора излизат от черупките на неувереността и притеснението и се обръщат за помощ към родителите за контакт. Търсят подкрепа, черпят опит и информация и не на последно място – взимат самостоятелни решения, повлияни от собствените си нагласи и придобити знания, а не от отношението на институциите или отделните личности към състоянието на техните деца.

Какво всъщност представлява вродената цепнатина на устната и небцето

В ранния стадий на бременността отделните части на главата и лицето се развиват самостоятелно, като в определен момент се сливат. Понякога това сливане не се осъществява напълно и в този случай се получава цепнатина. Този тип лицева аномалия може да е цепнатина само на устата или само на небцето, но често се случва да обхваща и двете. Най-общо казано вродената цепнатина на устната и/или небцето е разделение между двете части на лицето, за което все още не съществува категорично научно обяснение. При някои семейства се предава по наследство, но в повечето случаи този фактор липсва.

Статистиките сочат, че годишно в България се раждат около 60 бебета с цепнатина на устната и небцето. **Около 10% от тях биват оставяни в институции, макар да е доказано, че с правилното лечение 90% от децата нямат никакви последващи здравни и интелектуални затруднения.**

Това специфично състояние по никакъв начин не е животозастрашаващо, но се отразява на храненето, слуха, визията, растежа на зъбите и води до говорни дефекти. Ето защо е необходим и мултидисциплинарен подход при лечението. На първо място се налага хирургическа корекция, която се извършва в рамките на първата година от живота на детето, но тя не е достатъчна. Логопедичната терапия е от изключителна важност, защото чрез нея пациентите се научават правилно да произнасят звуците чрез поставяне на езика на определени точки в устната кухина и много други упражнения. Така се придобива мускулна памет и след време езикът се движи правилно, без човек дори да го осъзнава. Препоръчва се и проследяване от специалист по УНГ. Навременната реакция, в случай на нужда, е гаранция за добър слух при децата с вродени цепнатини. След това идва ортодонтското лечение, което коригира малоклузията. Малоклузията е неправилно нареждане на зъбите и се лекува с поставяне на брекети или шини. Коригирането ѝ също предотвратява дентални и орални заболявания като кариеси, парадонтоза, гингивит и други.

Настоящи проекти

Асоциацията участва в много проекти по програма Еразъм +, последният от които е SCR4Cleft – Speech, Communication and Resilience <http://www.scr4cleft.org/>. По проекта се разработват материали, които здравните специалисти ще могат да предоставят на родителите. В тях **ще се предлагат практични съвети, с които да помогнат на децата да подобрят речта и езика си и да изградят своята психологическа устойчивост.** Инициативата е на партньорски принцип, като освен АЛА се

включват сдружения и институции от Нидерландия, Малта, Италия, Сърбия, Ирландия, Румъния, Естония и Норвегия. Консорциумът по проекта включва опитни хора, които правят научните изследвания и предоставят здравни грижи и експертиза. Използват се силните страни на всички НПО-та, взели участие.

Оказва се, че проблемът с липса на адекватна медицинска и психологическа грижа за хора с лицева аномалия е широко разпространен в Европа. „Златният стандарт“ на мултидисциплинарните грижи е различно достъпен за европейците, но по нищо не може да се сравнява с положението в България.

„При нас нещата стоят много различно спрямо европейските страни. Там, за разлика от България, специфичното ортодонтоско и логопедично лечение са финансирани от държавата. И ако ортодонтоското лечение позволява да се провежда в по-отдалечени места, то логопедичното трябва да се осъществява на място, за да е ефективно. Тъй като по различни причини като отдалеченост и липса на подготвен специалист то често липсва, се търсят варианти за оптимизиране на процеса. Един от тях е родителите да бъдат партньори на логопеда. Те могат изключително много да допринесат за това терапията да се случи максимално адекватно и бързо. И съответно, ако те не са готови да съдействат, тази терапия ще постигне резултат с голямо закъснение. А основната цел е, когато децата навършат седем години и тръгнат в първи клас, да имат пълноценна комуникация с хората около тях. Да чуват добре и да разбират, както и да бъдат разбирани. В противен случай автоматично биват категоризирани като умствено изоставащи, въпреки че не са такива“, коментира Жана Ангелова по повод последния проект на АЛА – SCR4Cleft – Speech, Communication and Resilience.

В страната ни логопеди има в детските градини и училищата, но нуждите на децата с цепнатини са специфични и трябва да бъдат съобразени. През годините АЛА е изградила мрежа от доверени логопеди и се старае да поддържа и усъвършенства квалификацията им чрез семинари и обучения.

„Съществува едно неразбиране от страна на здравните власти за необходимостта от мултидисциплинарно лечение на децата с цепнатини и пълното му финансиране от държавата, за да се гарантира пълноценното им развитие. През годините сме правили срещи с много министри, зам.-министри, участвали сме в европейски процес по създаване на препоръки за лечение и сме очаквали, че МЗ ще се ангажира с прилагането им в България, но това не се случва. Обяснявам си го с липса на интерес, защото не са лично засегнати. Вероятно има значение и това, че страдащите от това състояние не са огромен брой. И все пак това е една група от граждани на България, които с правилното лечение биха били пълноценни членове на обществото ни, а не хора, очакващи помощи. Отделно годишните бюджети за здравеопазване не са кой знае колко големи и при разпределянето им винаги има по-приоритетни звена. Това е само малка част от обяснението“, допълва председателят на АЛА.

За да се привлече внимание и да се даде гласност на проблемите, които имат децата с цепнатина, е в ход и инициатива по идея на Методи Симеонов – баща на

дете с лицева аномалия. На 22-23 май ще се проведе благотворителен маратон по трасето център Враца – връх Вола. Участието в бягането ще е с такса, като всички събрани средства ще отидат в помощ на децата с лицева аномалия.

Личните истории, които казват всичко

Екипът към отделението по „Пластично-възстановителна хирургия за деца“ в УМБАЛ „Свети Георги“, Пловдив

Когато се отнася до децата им, родителите слушат сърцето, не разума. Към гражданската организация се обръщат не само семейства с деца с цепнатина на устата, но и с други лицеви аномалии. **Такова дете е Калоян**, който се ражда с вродена аномалия на лявото ухо. Родителите му са в шок от новината, защото той по нищо не се е различавал от другите. След множество молби за прегледи, специалист по уши, нос и гърло им заявява, че детето им най-вероятно е глухо, а и не само. Семейството обаче не се отказва, научава за проф. Анастасов, който успява да им вдъхне надежда и да им предостави нужната информация. Най-важното, което разбират, е, че майката не е виновна за състоянието на сина си и че има много други бебета, които се раждат с „малко ухо“. Синдромът се нарича Микротия и Атрезия и с времето жената се запознава и с други хора в нейното положение. След като Калоян израства малко, му правят изследвания и се установява, че той чува перфектно. И когато **някой попита родителите какво му е, те отговарят, че това е неговото специално малко ухо, което му носи късмет.**

През 2013 година във врачанска болница се ражда малката **Християна** с цепка на устата и небцето. Родителите били изключително неприятно изненадани от грубото и лошо отношение на медицинския екип, незаинтересоваността му и липсата на информация. След раждането медиците не дават на майката да види бебето, а вместо това го захранват със сонда. Позволяват ѝ да го посети чак на втория ден и то след молби от нейна страна. На четвъртия ден след раждането персоналът ги изписва, като заявява, че клиничната пътека на Християна свършва и трябва да я хранят със сонда вкъщи или да я оставят в институция. Изправени пред ужасен избор, родителите решават да я оставят в дом, защото не знаят как да я хранят, след което си уговарят среща с проф. Анастасов. Идват до Пловдив, заедно с медицинско лице от дома, което отговаря за захранването на Хриси. Специалистите им обясняват възможностите, дават им специално шише за захранване, което бебето веднага засуква и в края на месеца Хриси се връща обратно при семейството си. Правят ѝ първа операция на устната, след 10 месеца още една, малко по-късно поставят шънтове в ушите ѝ, след като прави отит и на двете. **Към днешна дата Хриси е едно здраво дете, което се радва на живота.**

Ники идва на бял свят през 2012 г. след тежко раждане. По време на бременността нито един акушер гинеколог не вижда, че нещо не му е наред. Ники се ражда с пълна цепнатина на устата, небцето, венеца и съпътстваща инфекция на кръвта. Екипът го транспортира до отделението по неонатология в Пазарджик, където обучават родителите как да го хранят и ги насочват към Юрий Анастасов. При посещението си в Пловдив успяват да се запознаят и с Галя, която е родител

за контакт. **Всички ги посрещат с отворени обятия, семейството е изключително благодарно за доброто и лично отношение, търпението и професионализма. За куража и надеждата, поради които Ники расте усмихнат и уверен.**

Колкото до съдбата на **Божидар** – тя е малко по-различна. Той е осиновен като съвсем малък. Вече му е била извършена една операция на устната, предстояли още две. Въпреки това бъдещите му родители се влюбват в него от пръв поглед. За тяхно разочарование, много малко хора от близките им ги подкрепят. Повечето ги обявяват за луди, но това не ги отказва. Докато тече целият муден процес по осиновяването, започват да търсят информация за проблема на малкия Боби. Четат статии и научни материали, правят всякакви проучвания, не спят по цели нощи в размисли кое ще е най-доброто място за направата на следващите две операции. Избират доц. Анастасов и екипа му и когато времето настъпва, заминават за Пловдив. Жената и до днес си спомня, че точно там, по време на операцията, е разбрала какво значи да си истинска майка. Тогава вижда и за първи път такава човечност от медицински екип. Такава състрадателност, спокойствие и кураж. Родителите не водят Боби на логопед, вместо това самите те се превръщат в такива, правят упражнения за правилно изговаряне на звуците, въобще всичко необходимо. **Малко по малко проблемите изчезват и момченцето получава едно нормално, заслужено детство. По-късно семейството си осиновява и момиченце, а още години след това се ражда и първото им биологично дете. С гордост заявяват, че Божидар е разумен и грижовен батко и на двамата.**

Натиснете тук, за да прочетете разказа на НПО Портала, където можете да видите повече снимки, а и да го споделите, ако ви е харесал.

ДА ИНВЕСТИРАШ В БЪДЕЩЕТО НА ДРУГИТЕ

Ентузиазирани младежи от Бургас помагат на деца и нуждаещи се от региона, осигурявайки им образование, здравеопазване, храна и грижи

Автор: Елена Тилова

Докато обществото се разкъсва в (не)аргументирани дебати „за“ и „против“ мерките против пандемията, има една група от хора, които нямат време да извият позицията си в социалните мрежи. **Тези хора на действието са заети ежедневно, ежечасово със социалните последици от кризата и с нуждата от спешна реакция за тяхното преодоляване.**

Да вярваш в доброто, да правиш добро

Сърфирайки безцелно в социалната мрежа откриваме **сдружение „Верният настойник“** от Бургас по един техен кратък и настойчив призив за събиране на храна за организираната от тях хранителна банка. Всъщност, призивът приковава вниманието ни с друго. Че апелира към хората да изпратят информация за нуждаещи се хора – възрастни, многодетни семейства и други, докато **гражданската организация поема личен ангажимент да окаже помощ** (разбира се с подкрепата на своите доброволци и дарители). Сдружението, състоящо се от ентузиазирани млади хора, още през миналата година е иницирирало организирането на хранителна банка, която да преразпределя дарения и ненужни хранителни продукти, към хората, за които те са от критично значение. Когато епидемията от Ковид-19 засяга страната, гражданската организация реагира мигновено, като за десетина дена привежда в действие своята идея. **Само за две седмици, в началото на април** – хранителна банка „Верният настойник“ с финансовата подкрепа на „Повече бъдеще“ – Германия **раздава хранителни пакети на 1023 социално**

слаби семейства. С помощта на своите доброволци, гражданската организация доставя своите продукти на място, до домовете на нуждаещите се. Понастоящем, мрежата покрива град Бургас, с амбицията да се разрастне значително и да покрие други населени места и общини.

Хранителната банка в действие

Хранителната банка е една от многото кампании на гражданската организация, която **повече от 10 години активно работи в социалната сфера.** Регистрирана през 2009 г., като сдружение с нестопанска цел в обществена полза, тя обединява група младежи, вярващи в доброто и благотворителността, работещи неформално от 2003 г., с желание да се гради по-добро бъдеще за българското общество. През 2010 г. Сдружението създава клонова мрежа към организацията в цялата Бургаска област.

Същата година стартира и мащабна кампания под името „Нова възможност“ за образование на младежи на територията на седем общини. Младежите и техните родители са подпомагани с консумативи и консултации, за да продължат образованието си. **За няколко месеца 110 младежи, отпаднали от системата на образованието отново тръгват на училище.** С тази инициатива се очертава един от приоритетите на организацията – превенция на отпадане на лица от системата на образованието. *„Ако игнорираме проблема и не предприемем нищо, тези деца няма да бъдат пълноценни членове на обществото ни“*, споделя **Желю Желев, председател на Организацията.** *„Те са потенциални бъдещи безработни, престъпници или безделници, които ние можем да превърнем в полезни на държавата граждани, ако подпомогнем тяхното образование“.* Това мотивира екипът на „Верният настойник“ и за **инициативата „Шестица – жълтица“**, в която гражданската организация залага на вродената у всяко дете амбиция и състезателен хъс. Проектът има за цел да награди децата от институции, показващи отличен успех в училище, с финансов стимул, като за всяка една текуща отлична оценка, детето получава по един лев в края на всеки учебен срок.

Резултатите са впечатляващи и учителите отбелязват прогресия в постигнатото от децата. В инициативата се включват и редица културни дейци и музиканти. За кампанията допринася и национален благотворителен DMS „NAGRADA“ на номер 17777 за всички мобилни оператори с цена 1,20 с ДДС. *„Не забравяйте, че всяка една инвестиция в образованието не е напразна, особено когато се касае за деца без родители“* – мотивират дарителите си от сдружението.

В подкрепа на образованието

„Настойниците“ стопанисват и едно от т.нар. „наблюдавани жилища“, в което помага на младежи, напуснали домовете за изоставени деца. *„Тези деца просто нямат шанс за успешен старт в живота“*, споделя Желю и разказва историята на Иван и Димитър. На 18 години те трябва да напуснат дома. Имат уговорка с „настойниците“ да дойдат на автогара в Бургас, но тъй като нямат никакъв опит в пътуването извън дома, дори не разбират, че са се озовали на автогарата в Слънчев бряг. След като успяват да се свържат със Сдружението, което праща човек да ги прибере, екипът остава трогнат от двамата самотни и объркани 18-го-

дишни младежи, държащи в ръка всичко, което имат....по една малка, черна найлонова торбичка....

„Помагаме на такива младежи с неща, които за другите може да изглеждат елементарни – обучаваме ги как да напишат автобиография, или как да се представят на интервю на работа, как да си открият банкова сметка и да имат дебитна карта. С тях работят специалисти като психолози и педагози. Търсим им работа сред приятели на сдружението или в стопанисваните от нас старчески домове или в стопанската ни дейност. Благодарение на тази скромна подкрепа, младежите поемат своя път. Особено ни радва съдбата на Мирослав, който успя да започне сериозна работа, създаде семейство, сключи граждански брак и вече отглежда свое дете. Други младежи започнаха курсове за шофьори или за други професионални квалификации, някои дори записаха висше образование“.

Потресаваща е историята на Вальо, който след навършване на 18 години трябва да напусне дома в една студена зимна вечер. Младеж без никакво имущество и роднини, без познати, към които да се обърне, без работа или препитание. *„Наложих се да се вмъкна в дома през едно малко прозорче, но пазачът ме намери и отново ме помоли да напусна. Тогава влязох през друга врата, за да прекарам нощта на топло...“.* Много такива младежи спят по входовете, където хората се обръщат към полицията, защото смятат, че са пропаднали наркомани. Именно на такива младежи помагат „настойниците“ в своята работа.

Да инвестираш в бъдещето

Убеждението на „настойниците“, че образованието е инвестиция в бъдещето е и в основата на друга тяхна инициатива, насочена към превенцията на трафика на хора и „търговията“ с бебета, по която работят с малцинствата в община Камено. Сдружението организира програма за образование и подкрепа, както и изяви в гръцките медии, където традиционно се пласират (в буквалния смисъл) децата. На практика дейностите довеждат до прекратяване на тази порочна практика в няколко населени места. През 2018 г. Сдружение „Верният настойник“ става един от основателите на Алианс за ранно детско развитие – обединение на над четиридесет неправителствени организации, образователни институции, професионалисти и физически лица. Обединението има за цел осигуряване на пълноценна среда за развитие потенциала на всяко дете в ранна възраст. Организацията работи и в сферата на предоставянето на здравни консултации, подкрепа и лечение. За здравната ни програма ни вдъхнови един цитат в болница *„Здравият човек има нужда от много неща, а болният само от здраве“.* Тогава решихме, че за да осигурим добруването на хората – съответно на обществото, това ще е сред основните ни приоритети“, споделя Желю. За това в инициативата **„Повече здрави“ гражданската организация осигурява безплатни медицински прегледи на здравно неосигурени лица.** Проведени са повече от 15 кампании, като в медицинския кабинет се извършват първични медицински прегледи, измерване на кръвна захар, ЕКГ, кръвно налягане, ехограф и други.

Раздавани са подаръци за децата от болници, подпомагани са домове за стари хора, Центрове за настаняване и Дружество на инвалидите, дарявана е

медицинска апаратура. Тези инициативи са от водещо значение за гражданската организация, която се стреми да се грижи за двете основни нужди на населението – здравеопазване и образованието. Което мотивира екипа да търси и други точки на картата и да се разраства все повече.

За по-добро бъдеще – грижа и развитие е мотото, които често ползват „настойниците“ в работата си. В съзвучие с него, те подкрепят и местните хора, които нямат традиции в земеделието, да започнат да обработват земя. **В рамките на проекта си „Добрия земеделец“** те им предоставят инструменти, разсад и съвети, **за да могат хората сами да осигуряват прехраната си.** *„Етническите порядки са преодолими и това е далеч по-устойчиво от нуждата от социални помощи или непрестанни дарения“*, споделя Желю. **Сдружението създава пчелин „Верният настойник“.** **Социалното предприятие цели да се обучават младежи в тънкостите на пчеларството.** След прекарано обучение и стаж, гражданската организация осигурява на младежите капитал от кошери и пчелни семейства за стартиране на собствен самостоятелен пчелин. В същото време, с реализираната печалба от продадената продукция, се подпомагат деца в неравностойно положение да посещават училище и детска градина. На същия принцип е инициативата **„Млад готвач“** в Основно училище „Никола Вапцаров“ с. Факия. Проектът е насочен към младежи от прогимназиален курс на обучение – извънкласна дейност, като в него се включват ученици, които имат желание за придобиване на умения и навици в областта на кулинарията, които обаче показват и много добър успех по всички останали предмети. Проектът се финансира от немската организация „Обувки за България“ като мотивира много младежи да се развиват професионално, създава им полезни навици и знания, които да са полезни в тяхното всекидневие и подsigурява училището с качествена храна, приготвена на място от самите ученици. *„Хората от страни с висок стандарт, често участват в нашите акции със сърце и душа. Така например при наше посещение в Горно Езерово, по време на една мониторингова проверка, нашите гости от дарителски организации, останаха потресени от тичащите в снега боси деца. Тези хора, израснали без да познават каквато и да е липса в живота си, реагираха напълно непринудено и първосигнално, като започнаха да събличат дрехите и чорапите си и да ги обличат на децата...По-късно създадоха свои организации, с които да разгърнат дарителската си дейност“.*

И искат, и могат, и го правят

Сдружението се включва и в инициативата „Да изчистим България за един ден“, като успява да мобилизира в нея и роми. Мотивирайки ги чрез състезателен елемент, семействата от Вресово само за няколко часа събират над 300 кг боклук, а с последващи инициативи се поддържат почистените места. **Въпреки стереотипите и обществените нагласи, че участието на роми в подобни инициативи не е реалистично, гражданската организация постига успех, съобразявайки се с характерните за етноса психология и нагласи.**

Една от идеите, които сдружението развива е използването на спорта, като превенция на агресията сред младежите. За целта организира благотворителна „Шампионска лига“, в партньорство с „Обществен дарителски фонд – Област Бургас“ и Община Бургас.

Сдружението осигурява и социални услуги на възрастни хора – полага грижи в два дома, създадени и поддържани от гражданската организация. В домовете работят на трудов договор някои от младежите, които пребивават в „наблюдаваното жилище“, като това им дава добър старт в живота извън домовете.

В опит да запази своя малък , но сплотен екип, организацията впряга в действие и предприемчивостта си стопанисвайки магазини за дрехи втора употреба. Дрехите идват от дарители в Германия и Австрия, част от тях се даряват на нуждаещи се. Трогателна е историята на Ханс от Германия. Близко 10 години той подготвя пакети, които праща като част от кампанията „Рождествено дете“, по която **Сдружението е приело и разпространило над 600 000 подаръчни пакета**. Ханс решава сам да се убеди дали подаръците се ползват по предназначение. Пристига неочаквано, като изявява желание да се участва в раздаването на пакетите. Веднага е включен в акцията по разтоварване на хилядите пакети, дошли от различни точки на света. И тогава – погледът му се спира точно на неговия пакет. Един конкретен пакет, сред хиляди други! Така, той успява лично да го връчи, а **виждайки сълзите в очите на дарените деца, дава пред себе си обещание, че до края на живота си ще участва в кампанията**. Малките чудеса се случват постоянно в работата на „настойниците“. Така например подаръчните пакети, съдържащи шоколади, моливи, играчки, изключително рядко съдържат обувки. Това обясняват „настойниците“ и на малкия Иван, който казва, че мечтае в пакета да има нови маратонки. *„Това няма да се случи, Иване, в кутите няма обувки“*, казват „настойниците“, но остават слисани, когато при разкъсването на пакета Иван открива....нови маратонки с неговия номер... *„Нямаше как да знаем какво има в пакета. Това беше удивително“*.

Заедно можем повече – доверие и подкрепа е друга крилата фраза на екипа на сдружението. Това е и причината да изберат името на организацията си – настояничеството, като форма на личен ангажимент и подкрепа, и верността, като израз на лоялност, ангажимент към оказаното доверие и към ценностите на дарителството и доброволчеството.

Едни ентузиазирани млади хора, които не чакат кризисните ситуации, за да отворят очите си за нуждаещите се в обществото и да дадат своя принос за решаване на проблемите и промяна на човешките съдби.

Хора, за които популарният цитат от Хайтовите „Мъжки времена“ – *„Едно е да искаш, друго е да можеш, а трето и четвърто – да го направиш“*, би могъл, да звучи и така, в днешните мрачни времена : **„И искат, и могат, и го правят“**.

Натиснете тук, за да прочетете разказа на НПО Портала, където можете да видите повече снимки, а и да го споделите, ако ви е харесал.

С ЛЮБОВ КЪМ ДЕЦАТА, ЗЕМЯТА И ПРИРОДАТА

Мечтата за дядовата къща връща един научен работник от Англия в търговищко село

Автор: Диана Желязкова

Голям слънчев двор посреща гостите в една необичайна къща в търговищкото село Надарево. Къщите всъщност са три, но за тях ще ви разкажем по-късно. Самото село е встрани от главните пътища и дотук няма как да стигнете случайно. Отклонението обаче си заслужава всяка минута, ако искате да избягате от бетонния градски делник. Надарево е живо място, с около 300 постоянни жители, които си имат избираем кмет, читалище, средишно училище. И една атрактивна гражданска организация, която е избрала селото за своя база и осигурява както много гости, така и поминък за местните хора.

Вече пета година фондация „Ботаника лайф“ разработва тук биоградини и опитно поле, където отглежда плодове, зеленчуци и билки, и се опитва да възроди забравени стари български култури. Мисията на организацията е да насърчава устойчивото земеделие, като обучава младежи и фермери от цялата страна и подкрепя творческите идеи и иновациите в областта на екологията и пермакултурата. Макар и млада, фондацията вече е добре известна сред почитателите на биоземеделието. На площ от 30 декара „Ботаника лайф“ отглежда своите екологично чисти продукти, като прилага традиционни практики за обработка на почвата, без торове и химикали.

Екоземеделието се радва на все по-голям интерес, а градините на фондацията осигуряват учебен терен за младежи от професионални гимназии, за малчугани от детските градини и за любители градинари от цялата страна, които искат да отглеждат качествена и здравословна храна.

Базата на „Ботаника лайф“ в Надарево работи като Зелено училище за деца до 15 години и Зелена академия за млади предприемачи до 29 години. Освен това развива менторска програма с практически уроци по земеделие с участието на хора от местната общност. Тук е разкрито и социално предприятие, подпомагащо трудовата реализация на младежи в неравностойно положение. Цялата тази дейност напълно оправдава слогана на организацията: **Правим всичко с любов към децата, земята и природата!**

От мечтата за дядовата къща до Ботаника Лайф

Всичко започва с мечтата да върнеш живота в дядовата къща. Не като място за лятна почивка, а като истински дом, който ще предадеш и на следващите поколения. *„Нещата са много лични, както в повечето случаи, когато човек тръгва да се занимава с някаква кауза“*, казва **създателят на фондацията Апостол Апостолов**. И обяснява как той – филолог, учител, научен работник в Англия – се е върнал към корените на рода си в едно българско село и към земята.

Апостол е от Търговище, завършил е английска филология, за кратко е бил учител и лектор в университет. Заминава за Англия, където живее и работи почти 10 години. Продължава образованието си в направление „социология на младежта“ и се занимава с наука. *„Там, за разлика от България, науката и научните ръководители са добре платени. Но за мен това не беше най-важното. Най-важното е да намериш смисъл в живота, и аз го намерих в това село, защото то ми е много близко, тук са ми корените“*, признава Апостол. През 2012 г., след смъртта на баща си, научният работник в Англия се оказва наследник на дядовата си къща в търговищкото село Надарево и на семейните земи. *„Беше лудост да се разделя с тях, защото знам колко усилия са положили предците ми да построят дом, да обработват земята. И си казах – ще направя нещо с това богатство“*, припомня си Апостол. И подчертава, че в едно семейство истинското богатство са къщата и земята. *„В Англия имах други идеи, да се занимавам с деца, с образование. Но като се разделих с родителите си, започвах да си задавах въпроси: оттук нататък какво ще правиш, за какво ще живееш?“*. И Апостол решил, че уреденият живот в Англия не е точно това, което иска, защото утъпканите пътечки не го удовлетворяват. **За да има прогрес, за да се случва нещо в нашата красива държава, човек трябва да има буден мозък, да мисли, да търси**, убеден е създателят на Ботаника Лайф.

Идеята за тази организация се ражда спонтанно. Апостол на всяка цена искал да запази дядовата си къща и земята, макар че тогава не разбирал нищо от земеделие. Единият му прадядо обаче бил опитен градинар, ходил да учи унгарците на земеделие и тази семейна история се превърнала в стимул за еми-

гранта от Англия. След като някой в семейството се е справил толкова добре, защо и самият Апостол да не го направи, макар че неговата кауза е малко различна от чистото земеделие. *„Аз обичам да работя с деца, с младежи, да давам някаква посока на хората да се развиват. Затова с приятели и съмишленици направихме Център за младежко участие и устойчиво земеделие“*, обяснява Апостол.

Екипът му се опитва да възстанови устойчивото земеделие – чисто, локално, съобразено и с природата, и с нуждите на хората. *„Природосъобразното земеделие е различно от това да произвеждаш биопродукти за хипермаркета“*, посочва Апостол и обяснява: **Устойчивото земеделие не само дава чиста храна, но и означава правилно отношение към земята, към животните и растенията, така че да ги запазиш и бъдещите поколения да се възползват от същите богатства, които имаме и ние. Това е устойчивото земеделие – имаш днес, оставяш и за утре. На това Ботаника Лайф се опитва да научи и все по-многобройните си последователи.**

Училище за екоземеделие

„Казах си, че трябва да има млади хора в България, които искат да правят устойчиво земеделие. И наистина има, някои започват, защото е модерно и го осъзнават в крачка, други целенасочено са тръгнали по този път. Например, на младежите от професионалните гимназии вече им е светнала лампичката и училищата въвеждат предмети по агроекология. А като дойдат при нас, виждат какво е агроекология, какво е устойчиво земеделие“, обяснява Апостол.

Вече няколко години Ботаника Лайф работи съвместно с професионалните гимназии по земеделие от Попово и Търговище, тук на обучение идват и младежи от Силистра. *„Именно това е смисълът на нашата дейност – за да има бъдеще за устойчивото земеделие, то трябва да влезе в училище“*, обобщава Апостол. И подчертава, че фондацията не е училище, въпреки че прави обучения. ***„Ние се занимаваме с неформално образование. Обясняваме теорията, показваме как става на практика на полето, но обичаме да го правим много разчупено, с игри и различни занимания за работа в екип. Опитваме се да бъдем житейски учители, житейски наставници. Кой колкото може и каквото е научил от живота“***, коментира създателят на фондацията.

В екипа на Апостол са събрани интересни хора, обединени от каузата на Ботаника Лайф. Кирил и Маги са семейство от Бургас, което се грижи за базата в Надарево. И те като Апостол са се върнали на село от чужбина. *„Намерих ги по един авантюристичен начин, с обява, че търся семейство, което иска да смени градския живот със селски. След като разгледахме над 100 кандидатури, се спряхме на Кирил и Маги, които тогава живееха и работеха в Германия. Както много други българи, имаха добри доходи, но бяха стигнали до разбирането, че не всичко е пари и не се живее най-добре в чужбина“*, разказва Апостол. След

като получило покана от него, семейството решило да се върне в България и сега е важна част от екипа на Ботаника Лайф. Те разбират какво правим на село и защо го правим по този различен начин, не пести похвалите си Апостол. Кирил е и професионален готвач, което е голям плюс за работата на фондацията. Когато в базата има групи за обучение или гостуващи семейства, Кирил им осигурява прясна храна с продукти от градините на Ботаника Лайф. В менюто на комплекса има вкусни вегетариански и вегански ястия, както и позабравени български рецепти, които се радват на много почитатели.

В екипа на гражданската организация има и учител по биоземеделие. Галя Пенчева, освен че учи младежите, си има и собствена градина, която гледа по принципите на пермаземеделието, постоянното земеделие, за което няма мъртъв сезон. Ботаника Лайф много разчита и на **агронома Петър Петров,** който бил открит по същия авантюристичен начин с обява, припомня си Апостол. Оказало се, че агрономът живее в Сливен, но толкова харесал идеята на фондацията, че се преместил в търговишкото село и даже вече си е купил къща в него. *„Когато един човек е мотивиран да направи нещо, той прави промяна и в собствения си живот. Така направи и Петър, и не съжалява нито миг“*, казва Апостол. Сега двамата проверяват старите и новите техники за обработка на земята. В екипа на Ботаника Лайф е и съпругата на Апостол, **педагог,** която се занимава с групите от малки деца. **Защото учениците от професионалните гимназии са много важни, но фондацията работи и с деца, за да ги приобщи от малки към грижата за земята и природата.**

В базата се организират редовно и обучения за възрастни. Това лято са проведени два едноседмични курса с хора от цялата страна, които искат да се научат на чисто земеделие. „Наистина има хора, които се интересуват и са готови да дойдат от другия край на България, за да видят какво и как правим“, радва се Апостол. В рамките на една седмица се организират лекции и практически занимания на опитното поле, така че любителите градинари да научат всички тайни. Тъй като фондацията не използва торове и химикали, културите се третират с билкови разтвори. „Показваме на нашите курсисти кои билки ползваме за пръскане на растенията, заедно с тях правим билкови отвари и настойки. Тази инициатива се оказва работеща и съм много щастлив“, признава Апостол.

Градините на Ботаника Лайф

Фондацията има общо 30 декара земя край селото, която обхваща десетина декара зеленчуци, овощни градини, поляна и езеро. На това опитно поле се гледа от всичко по малко – всякакви сезонни зеленчуци като домати, краставици и пипер, но също и нетрадиционни или забравени култури.

В есенния двор сега ще ви посрещнат щайги с червено цвекло и пашърнак. Пашърнакът е стара култура, която не е много популярна, но хората, които я познават, я търсят, защото е полезна и вкусна, обяснява Апостол. Екипът има и малка плантация от аспержи и се опитва да възроди тази традиционна в миналото

култура. В началото на миналия век България е била дори износител на аспержи, но през 50-те години тази култура спира да се отглежда и отмира. Апостол смята, че тя може да бъде възродена.

„Целта е да показваме от всичко по малко. Ето, пащърнакът почти не се сее, вероятно защото е доста труден за отглеждане, пуска много дълъг корен и трябва да имаш рохкава почва, богата земя. Бамята също е рядък продукт, търсят го, но никой не гледа, защото е трудоемка и иска много влага“, обяснява Апостол.

Отгледаните екопродукти изхранват гостуващите групи в базата или се консервират, а една съвсем малка част може да бъде купена. Консервирани чушлета, специално смесени със сорт от Тоскана, сушени чери домати, слънчеви кисели краставички и буркани с бамя са подредени по слънчевите первази и грабват погледа на гостите.

В базата има специално оборудвана демонстрационна кухня, където учениците след занятията могат сами да си приготвят храната с помощта на професионалния готвач. „Тогава се усеща истинският вкус на храната, която първо си отгледал, после си я набрал и след това си я сготвил“, коментира Апостол.

А гордостта на екипа е петмезът – едно от най-трудно произвеждащите се сладка. Прави се от захарна метла (сорго), която се пресова през специална преса, а след това сокът се сгъстява на бавен огън. Вече почти никой не прави петмез, или маджун, както е известен, и Апостол положил големи усилия да намери машинка за изстискване на соргото. Сега с гордост показва бурканчетата с тъмно сладко.

Дядовата къща отново живее

Вече 4 години Апостол реставрира къщата на дядо си и работата още продължава. Междувременно в големия селски двор е построена и посреща гости модерна хотелска част, а най-старото жилище на фамилията е ремонтирано и превърнато в учебна кухня и семинарна зала.

Всъщност, голяма част от реставрацията на дядовата къща се прави от екипа на фондацията, защото на село е почти невъзможно да се намерят майстори. *„Едва намерихме дърводелци да възстановят старите прозорци. Струваше ни много усилия и време, за парите изобщо не говорим. Вече почти няма майстори, които се занимават с реставрацията, това не се цени у нас, за разлика от други държави“*, разказва Апостол. Но дългите му усилия са дали прекрасни резултати – дядовата къща, строена през 50-те години на миналия век, отново възвръща автентичния си вид със старите прозорци и врати. Сега ремонтът продължава вътре в къщата, а **на тавана ще има библиотека**. *„Баба ми беше книжарка и е купувала много книги, имаме кашони с книги, които трябва да се съхраняват, затова решихме да направим библиотека“*, обяснява Апостол.

Избата под къщата, изградена от три вида дялан камък, ще бъде своеобразна демонстрационна зала за продукцията от градините. Тук ще се съхранява

консервираната зимнина и бутилираните сокове. В избата вече са складирани буркани със слънчеви краставички, т. нар. лятна туршия, приготвена без консерванти, така, както се е правела по времето на баба му. Помещението е почти готово и веднага грабва погледа с автентичните каменни стени.

Стопла връзка къщата е свързана с най-стария дом на семейството – приземни стаички, които вече са ремонтирани и превърнати в учебна кухня и семинарна зала. Ниските бели постройки веднага грабват погледа с автентичните дървени прозорци, откритите греди по тавана и мазилката от бяла пръст и слама, която вече почти не се среща почти у нас. Допреди половин век къщите в този край са се измазвали с тази специфична смес от пръст и слама, но сега в Надарево е останала само една жена, която може да прави такава мазилка. Именно тя е реставрирала стените в семинарната зала, а над тях се извисяват огромни стогодишни греди, също грижливо възстановени от Апостол. Семинарната зала, изцяло с южно изложение, освен за обучение се ползва и за практически дейности. Там младежите се учат как да приготвят разсад, който намира точното място край слънчевите прозорци.

Срещу старите къщи е **хотелската част**. Новата сграда е проектирана така, че да оформи двора между тях като листо, което ще бъде насечено от малки пътечки. Така съчетанието на селски простор, здравословна храна и модерни удобства превръща мястото в прекрасна дестинация за родители с малки деца.

Предизвикателството самоиздръжка

Дългосрочната цел е хотелът да бъде отворен непрекъснато, така че екипът да може да се самоиздържа. Изграждането на базата е финансирано от датска фондация, която спонсорира Ботаника Лайф до 2021 г., но след това екипът трябва да намери начини сам да осигурява дейността си. „Кандидатстваме по нови проекти, търсим начини за самоиздръжане. Смятам, че неправителствените организации трябва да търсят начини да бъдат част от реалната икономика, да предлагат на пазара продукти и услуги“, коментира Апостол.

Чистите плодове, зеленчуци и консерви на Ботаника Лайф са изключително търсени, но истината е, че екипът не може да се издържа с продукцията от градините си. „Ние поддържаме опитно поле, не сме „промишлени“ производители. Гледаме от всичко по малко и не можем да изкараме на пазара големи количества. Ако утре ни звънне един ресторант и ни поиска 50 кг домати, както се е случвало, ние не можем да осигурим такова количество за един ден“, обяснява Апостол. Все пак екипът продава на индивидуални клиенти остатъчната си продукция и е истинско кулинарно богатство да се снабдиш с чери домати, пипер или зелен лук, сушени на слънце, с петмез или плодови сокове без консерванти.

Затова фондацията ще разчита на хотелската база, за да си гарантира самоиздръжката. „Надяваме се базата да успее да заработи с пълния си капацитет“.

тет, като привличаме любители градинари, семейства с малки деца, на които ще приготвяме здравословни храни с продукти от нашите градини“, обяснява Апостол. Хотелската част е регистрирана като **къща за гости с 3 звезди** и може да приема до 24 човека, а готвачът предлага истинска **здравословна храна**. Всички зеленчуци, подправки, билки и плодове в менюто са произведени в градините на Ботаника Лайф или в дворовете на хора от селото, преминали обучение по природно земеделие. Омлетът на майстора е невероятно вкусен заради домашните яйца и тайната съставка – сушен на слънце зелен лук, а прословутата местна надаревска яхния се приготвя от пресен жълт боб, лук, бамя и картофи.

А екипът на Ботаника лайф ще продължи да учи младежите на устойчиво земеделие, ще им показва как изглеждат чистата земя и чистата храна, ще демонстрира ползите от традиционните техники за обработка на почвата и вероятно ще убеждава все повече хора в своята мисия – да се грижим за земята и природата така, че да я запазим и за утре.

Натиснете тук, за да прочетете разказа на НПО Портала, където можете да видите повече снимки, а и да го споделите, ако ви е харесал.

БИОВСЕЛЕНА

Фондация „Биоселена“ подпомага фермери в производството и намирането на пазар на екологично чиста храна

Автор: Паулина Гегова

Българското селско стопанство – когато говорим за него в минало време, асоциациите най-често са позитивни и носталгични – България е била значим производител и износител, изхранвали сме себе си, изнасяли сме и е имало достатъчно за всички.

Когато обаче говорим за българското земеделие в сегашно време, асоциациите по-често са негативни и кахърни. Внос на второ качество плодове и зеленчуци от Гърция и Турция, вносно месо в магазините, прекупвачи от борсата на общинските пазари, евтаназия на добитък и пернати домашни животни от страна на БАБХ, имитиращи млечни продукти, спекула с цени на храните, злоупотреба с еврофондове. Все неща, водещи до заляняване на българското производство. Или поне на доверието в него или в тези, които определят политиките за него.

Има организации обаче, които успешно работят за развитие на българското земеделие и подпомагане на дребните производители. Една от тях е **Фондация за биологично земеделие „Биоселена“** с основател д-р Стоилко Апостолов.

Покълването на Биоселена

Пътят на фондацията започва през 1996 година. В началото не е имало организация, само екип от пет човека от цяла България. Всичко започва като проект към

един от най-добрите в света институти за биоземеделие – Научен институт по биологично земеделие (FIBL) – Швейцария. Идеята е да се допринесе за развитието на биологичното и устойчивото земеделие чрез застъпничество и лобиране за осигуряване на реална политическа подкрепа и ефективен достъп до европейски и национални програми.

В края на 90-те години темата е непозната за държавата ни. Единствените професионалисти, които са запознавали общността с нея, били проф. Каров от Аграрен университет Пловдив и двама негови студенти. Затова, реално погледнато, д-р Стоилко Апостолов и съмишлениците му започват от нулата.

Съсредоточават се в района на Централна Стара планина и Пловдивското поле. Тогава земеделието в селата следва любопитен модел – големите кооперативи са в ликвидация, правителството връща земята на старите собственици, появяват се наченки за създаване на нови ферми. Много от земеделците стават такива по неволя, тъй като са съкратени от заводите, но притежават наследствена земя. Други пък започват с огромен хъс и желание, но без никакво образование и умения. Без познания за състава на почвата, за анатомията на животните, за отглеждането на реколта, за отглеждане на животни и т.н. В същото време липсва държавна политика, насочена към производството, което допълнително ограничава фермерите.

В тези начални години, в които фондацията все още се сформира и изчиства концепцията си, членовете ѝ провеждат сбирки и лекции по старопланинските и родопски села, раздават обучителни материали, правят демонстрации, посрещат специалисти от Швейцария, с които обменят опит.

Първата програма с Научен институт по биологично земеделие (FIBL) – Швейцария приключва през 2000 година. От 2001-ва до 2005-та Биоселена е одобрена по втори проект към института. В този период нещата изглеждат потръгват за родното селско стопанство. Големите фирми започват да инвестират в него, доходите на хората (потребителите) растат. Разрастват се веригите от супермаркети и частните магазини, пътуването в чужбина вече не е недостижим блян, а то отваря нови хоризонти за бъдеща визия и дава възможност да се пробват различни вкусове.

„В хората се зароди нужда да питат, да се интересуват. Често завърнали се познати от някоя европейска страна ме питаха тук нямаме ли био продукти. Не, нямахме! Първите започнаха да се предлагат през 2003 година. Вече официално работехме като българска неправителствена организация, а екипът ни нарасна. Основните ни занимания са консултантска дейност за производство на био храни и напитки. Извършваме обучения с малки и/или нови ферми, правим опити с нови продукти, като паралелно ги и промотираме, защото след като се произведат, трябва да се продадат. От 2000 до 2007 г. организирахме Национален празник на биоземеделieto, след което създадохме фермерски пазар на производителя“, разказва д-р Стоилко Апостолов.

„Детските“ години

През 2010 г. Биоселена създава първата в България детска учебна ферма „Слънчева градина“. Реализирана по Норвежка програма за сътрудничество за икономически растеж и устойчиво развитие в България, фермата е насочена е към училищни практики, за да могат децата и младежите да научат повече за селското стопанство и за начина, по който храната достига до магазините. Оказва се, че много от тях нямат представа за времето, грижите и труда, нужни за един зеленчук, например, за да стигне от почвата до трапезата. Затова Стоилко Апостолов и екипът му решават да разбулят тази „мистерия“ на консуматора. Сключват партньорски договор с Аграрен университет Пловдив, по силата на който две учебни зали биват реновирани със средства от проекта, оборудвани с хладилници, пастъризатори за мляко и печ на дърва. Техниката е там и до ден днешен. **Детската ферма се намира в Агроекологичния център на университета. Само за година през нея минават над 3000 деца от 31 училища от различни градове,** които биват превозвани до Пловдив от туристически фирми. Странното е, че нито едно пловдивско училище не проявява интерес към образователната програма, въпреки че се намира в покрайнините на града.

Заниманията се водят в сезоните пролет и есен от специалисти в селското стопанство, част от Фондация за биологично земеделие „Биоселена“, както и от две обучени студентки от Аграрния университет, които изпълняват ролята на аниматори и асистенти.

Практиката се състои в пол-лесни задачи, свързани с кулинарията и производството: белене на картофи, месене и печене на хляб, садене на зеленчуци и билки, варене на лютеница и конфитюри. Направената храна се е изяждала на момента или децата си я носят у дома.

Взимат и две зайчета, които да стимулират малчуганите. Който се представял най-добре през деня, си извоювал правото да гушка и храни зайчетата.

„Децата бяха изключително въодушевени. Дори по-буйните участваха активно и се забавляваха. Това е необятно поле за работа. По-малките ферми спокойно могат да използват програми по зелени дни и часове и да работят с областните училища. Децата имат нужда от такъв образователен елемент, защото контактът с природата е много важен. Да видят откъде идва храната, защо е важно да се опазва природата, как да рециклират. За жалост, сме стигнали до там, че повечето родители държат децата си под стъклен похлупак. Пазят ги толкова зорко, че ги лишават от естествената им природа. Няма да забравя как на едно от заниманията в „Слънчева градина“ учителка от гостуващото тогава елитно софийско училище ни вдигна скандал, че даваме на децата ножове да белят и режат ябълки за конфитюр – опасно било! Деца в трети клас! Обясних ѝ, че може да е свикнала всички да ѝ се подчиняват в тяхното училище, но когато е тук, ние сме преподавателите, а те не трябва да ни се месят. В крайна сметка хлапетата се справиха отлично и не се нараниха. Едно момиченце плачеше със сълзи – от радост, че се беше справило да реже с нож. Никога преди не бе използвало

прибора – мама ѝ забранявала вкъщи, учителите в училище!“, обяснява д-р Стоилко Апостолов.

И докато всичко върви гладко, в един момент Агенцията по храните изисква от „Биоселена“ регистрация като обект за търговия с храни, макар че такава не се реализира. Неправителствената организация няма как да инвестира в такава регистрация, а ректорът на Аграрния университет тогава не проявя интерес да регистрира помещението и точно това се превръща в причина детската ферма да спре дейността си.

За Балкана и хората

Друг голям проект е „За Балкана и хората“, започнал през 2012 г. и финансиран по Българо-швейцарската програма. Той включва подкрепа на граждански организации, институции и малкия и среден бизнес в девет Натура 2000 зони в България с цел икономическо развитие в хармония с устойчивото използване на природните ресурси.

В проекта Биоселена си сътрудничи с Българско дружество за защита на птиците, Българска фондация Биоразнообразие, Асоциация на парковете в България и WWF Дунавско карпатска програма в България. Министерството на земеделието, храните и горите е институционалният партньор от българска страна в проекта. Три швейцарски неправителствени организации помагат за осъществяването му. Сътрудничеството набляга на изграждането на стабилна връзка между местното развитие и опазването на природата, като едновременно с това допринася за повишаване на доходите и стандарта на живот в селските райони. Амбицията е да се помогне на фермерите да направят втората стъпка – директната продажба на продукти, при това не на безценица, каквато е практиката.

Цената на продукцията се определя от пазара. Един малък производител на мляко няма силата да преговаря с мандрата, затова най-често се съгласява на предложената ниска цена. Това рязко разминаване между производител и изкупвач се получава, защото земеделецът няма алтернатива. Повечето живеят и отглеждат реколта или добитък по далечните планински райони. Изолирани са от развитите населени места и не могат да сменят изкупвача. Не могат и да намерят друга мандра, която да пътува специално заради тяхното мляко. **По този начин вместо да се създава реална пазарна конкуренция, по-скоро се образува вид дискриминация и изкупуване на ниски цени.**

„В същото време е грехота толкова хубаво, чисто мляко, добито в малка ферма в планината, да се смесва с, да речем, 10 тона мляко, идващо от голяма индустриална ферма в равнината. Така качествата на чистото и ароматно мляко се губят в общото количество. В цял свят продукцията на малките ферми се води бутикова и е много по-ценена, само при нас не е. Мога да дам пример с най-скъпото сирене в Швейцария. То се прави в хижа на 1500 м. надморска височина. С очите си видях как млякото се загряваше в бакърен двесталитров казан. Под него горяха цепеници дърва и пушекът се смесваше с млякото, докато се пастьоризира. След това мандраджията бъркаше с ръце

и тензук, за да извади сиренината. После го продаваше с патентовано наименование и географски произход“, разказва Стоилко.

Партньорството между организациите започва от най-важното – промяна на законодателството, което не е позволявало на фермерите сами да си обработват млякото. Нормативите ги задължават да продават млякото на млекопреработвателни предприятия, животните – на кланици, яйцата и пчелния мед – на фирми за пакетиране и продажба.

За да убедят Министерството на земеделието, храните и горите, че наредбата трябва да претърпи изменения, организират посещение в Швейцария на служители от министерството и Агенцията на храните. Показват им десет планински ферми, за да докажат, че млякото може дори да се загрява на открит огън. Че няма европейски закони, които да забраняват подобни практики. На следващата година водят и група фермери, за да почерпят опит. Така постепенно се заквасва промяна в нагласата към дребните производители. Впоследствие законодателството се променя в тяхна полза.

От фермата директно до трапезата

Към днешна дата биоземеделието е приоритет на Европейската комисия и на Министерството на земеделието, храните и горите. Всяка година от държавния бюджет се разпределят близо 40 млн. лв. за подпомагане на биоземеделието в България. По данни в страната ни са регистрирани почти 6000 производители. Някои произвеждат продукти само за износ, други са специализирани за местния пазар. 5% от общата селскостопанска земя в страната е сертифицирана за био производство.

Проблемът е, че правителството отделя субсидии за частните фирми и неправителствени организации, но не и за професионално обучението и предоставянето на консултантски услуги, поради което и много фермери без опит остават без базови знания за бранша.

„През всичките 20 години, в които работим в бранша, сме се борили и ние, и другите като нас, да имаме равен шанс за държавно подпомагане. Неведнъж сме предлагали идеята да се вкара ваучерна система в полза на фермерите. Един ваучер, например, да е зареден с 1000 лв., с който фермерът да заплати консултантска услуга по негов избор. Настоявахме за подобна политика с години. Пращали сме официални писма до министерството, но без резултат. Приложи се някакъв подобен модел за втората Програмата за развитие на селските райони, в периода 2014-2020-та. В нея са заложени мерки, които са насочени да финансират професионални обучения и консултации за фермерите. Но смешното е, че системата така и не се стартира“, коментира управителят на „Биоселена“.

Тук идва мястото и на фермерските пазари, които възпитават и консуматорите. За да предпочитат те родното и качествено производство, трябва да знаят за съществуването му. Пазарите наброяват десетина в България и всички налагат контрол на качеството. Те са реалната свързка, в реално време, между произ-

водителя и купувача. „Биоселена“ успява да организира постоянен фермерски пазар в столицата пред сградата на Министерството на земеделието, храните и горите. Той се провежда всяка сряда с подкрепата на Столична община.

Във фермерските пазари не може да участва всеки. Продукцията им се проверява предварително, трябва да са регистрирани по Наредба 26 на МЗХ, трябва да имат нужните сертификати, а самите пазарни пространства задължително трябва да са оборудвани с нужната техника, например хладилни витрини за запазване качеството на предлаганата стока.

„Този тип фермерски фестивали и пазари са много важни, защото двете страни могат да общуват помежду си. Това няма как да се случи в магазина. Там дори да има дегустации, те се предлагат от студенти, които не могат да обяснят какво има в стоката. Това, което ми прави впечатление е, че много малко ресторанти се включват във фермерската ниша. Много рядко сме имали запитване от ресторант, а когато им се предостави ценова оферта, даже не получаваме обратен отговор. Чуваме коментари, че им идва скъпо, но се чудя тогава скъпите ресторанти, които имат претенции за високо ниво, от къде зареждат и с какви продукти приготвят храната на клиентите си“, коментира Стоилко Апостолов.

На пазара може да се открие изобилие от занаятчийска храна – месо, млечни продукти, домашен мед и сладка, яйца, билки, сезонни плодове и зеленчуци, колбаси, нектари. Организацията не работи с компостираща фирма, защото фермерите носят в столицата малки количества продукция и каквото не се продаде, се изнася обратно за тяхна лична консумация. Активните фермери, които ходят всяка седмица на пазара, наброяват 38. Отделно има и такива, които пътуват от време на време. От общо 630 предлагани артикула, 167 са с био сертификат.

Рискът ще дойде, когато пазарите станат повече от производителите. Тогава е възможно организаторите да си затварят очите за качеството и произхода на продукцията, само за да могат да запълнят пазара.

Как да разпознаем фалшивите фермери край пътя

Когато някой се занимава със земеделие или е потребител, държач на чист продукт, трябва да може да различава истинските фермери от представящите се за такива.

Д-р Апостолов ни научи как да разпознаваме кои продавачи по пътищата са производители и кои са поставени там от някой прекупвач. Трябва да следим за няколко аспекта. Първият е ако няколко продавача са разположени последователно един след друг на къс участък. Наблюдавайте подредбата на сергиите им и предлаганите артикули. Ще забележите, че са като копирани – всички са еднакви. Това трябва да провокира съмнение у вас, че нещо не е наред. Ако не сте убедени, спрете при няколко и им задавайте един и същ въпрос, за един и същ продукт. Ще получите еднакви отговори, предварително назубрени. Друг елемент е начинът на пакетирание. Ако няма етикет, са в нарушение на закона.

Сиренето и кашкавалът най-често се предлагат в хладилни пластмасови кутии. А да продаваш млечни или месни продукти без хладилна витрина също е нарушение съгласно Закона за храните. Ако кашкавалът пък е вакуумиран, значи е правен някъде, където има вакуум машина, а не в домашна обстановка. Една такава машина струва между 4000 и 5000 лв. и рядко някоя малка ферма може да си я позволи.

Незнайно защо обаче Агенцията по храните си затваря очите за такива бизнесмени, използващи хора в нужда, за да представят купени продукти за фермерски. Това е реална заблуда на потребителя, която е възможна заради отсъствието на ефективен държавен контрол.

Но както е известно пазарът не търпи вакуум и там, където държавата отсъства, се появява частната инициатива. Благодарение на нея, благодарение на организации като Биоселена и другите като тях, потребителите могат да получат истинска храна от проверени фермери, а самите фермери да получат заслужения доход за труда си.

Натиснете тук, за да прочетете разказа на НПО Портала, където можете да видите повече снимки, а и да го споделите, ако ви е харесал.

КОГАТО ЦВЕТЕТО УВЕХНЕ, ПРЕДИ ДА РАЗЦЪФТИ

Разказ за единственото възпитателно училище-интернат за момичета в България, за един малък светъл лъч в техния живот и за недалновидната държавна политика за детско правосъдие у нас

Автор: Петя Генова

Екипът на Сдружение Плевенски обществен фонд Читалища обявява в края на 2019 г. началото на проекта „Менторство за приобщаване“

Такива са те – увехнали, прекършени цветя, преди да са разцъфнали. На момичетата, които попадат в корекционни институции, се е наложило да пораснат още като деца. Историите им са различни и в същото време еднакви. Няма семейства, или поне не такива, каквито си ги представяме. Няма дом, нито модели, които да следват или хора, на които искат да приличат. Най-често са питомци на Центровете за настаняване от семеен тип (ЦНСТ), където опитът да се създаде семейна среда в повечето случаи се проваля – отделна болезнена и много дълга тема.

Липсва им ясна представа за света в неговата пълнота и възможности, липсва им устойчива ценностна система, липсват им базови жизнени умения, липсва им перспектива. Но имат опит. Опит, който им е показал само тъмната страна на живота. Паднали са, преди да полетят. Целите им са повече от краткосрочни и се свеждат до оцеляването им ден за ден – идеална среда за кривване от „правия път“. Така те стигат до ВУИ – Възпитателно училище-интернат.

От ТВУ до ВУИ

Този род институции се създават в социалистическа България през 50-те години на миналия век като Трудово-възпитателни училища. Изолирането на деца в конфликт със закона, в комбинация със суров ред и наказания, дават облика системата за превъзпитание и наказание. В тях се настаняват деца от 13 до 18-годишна възраст, извършили противообществени прояви и престъпления.

През 1996 г. ТВУ-тата са преименувани във Възпитателни училища-интернати. В момента на територията на страната съществуват 3 ВУИ – едното от тях за момичета. В тях към 31 декември 2019 г. по данни на Държавната агенция за закрила на детето (ДАЗД), са настанени 92 деца и младежи.

Настаняването във Възпитателно училище-интернат е най-тежката възпитателна мярка по Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните. В повечето случаи предложение за настаняване се дава до Районен съд на специално заседание на общинска Местна комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни, с присъствие на детето и родител, или настойник. Окончателното решение се взема от районния съд и се изпраща на местната комисия за привеждането му в изпълнение.

Макар тези заведения да са на подчинение на Министерство на образованието, те са със строг ограничителен режим. „Така например във ВУИ разрешението

за ползване на т.нар. домашен отпуск се приема за изключителна форма на награда, която не може да се прилага всеки уикенд. Поради „лошо“ поведение има деца, които и през ваканциите остават в интерната.“ (статия „Институциите от интернатен тип в системата за социална и социално-педагогическа дейност с деца в Република България“, Тони Манасиева). Настанените във ВУИ са лишени от средства за комуникация – телефони, интернет – за което алармира и омбудсманът.

Това е сухата информация, която можете да прочетете и в нормативните и отчетни документи. В нея не пише за пътя на тези деца до престъплението, нито за това, че промененото име на институциите не е довело до съществена промяна в подхода и философията за превъзпитание на момичетата и момчетата.

Да пробиеш системата

Даниела Димитрова, психолог във ВУИ „Христо Ботев“ в плевенското село **Подем**, ми дава точно този човешки поглед, който се крие зад статистиката и административното говорене.

Даниела е изпълнителен директор на **сдружение Плевенски обществен фонд „Читалища“** и има своя мисия – да използва читалищната мрежа като лост за социални промени.

Преди три години в интерната обявяват позиция за психолог и Даниела Димитрова кандидатства. Няколко години преди това се е сменил и директорът на училището. Новият директор е отворен за промени. След постъпването на Даниела са нужни шест месеца за установяване на доверие и избистряне на идеята за проект за „отваряне“ на институцията и за нов подход в подкрепата за тези момичета. Така на бял свят се ражда **проектът „Менторство за приобщаване“**, който се осъществява от Плевенски обществен фонд „Читалища“ в партньорство с Възпитателно училище-интернат „Христо Ботев“.

За престъплението и наказанието

В интерната в момента са настанени 14 момичета, но бройката им може да се промени по всяко време, защото настаняването е целогодишно. Почти всички момичета са дошли от Центрове за настаняване от семеен тип. Този факт ме учудва.

Според Даниела причините са две. На първо място, ако едно дете има противообществени прояви и девиантно поведение (отклонения от общоприетите норми), но има семейство, то близките биха могли да въздействат, да провокират промяна. Докато в услугите, където децата или нямат семействата, или те са абдикирали напълно, а социалните работници са на предела на силите си, ситуацията трудно може да бъде овладяна. От друга страна, когато извършителите живеят в семейна среда, много случаи се прикриват – семейството брани децата си, колкото и „лоши“ да са те. А тези момичета са абсолютно беззащитни. Понякога са въздворени за такива големи „престъпления“ като бягство от ЦНСТ или за това, че не ходят на училище. (Статистиката в детайли може да се намери на страницата на Националния статистически институт).

Менторство за приобщаване

За ВУИ няма специални стандарти. Момичетата и момчетата се обучават вътре в институцията по правилата на общообразователната система. Има програми за корекционно-възпитателна работа, но поради ниския бюджет на тези институции се разчита на преподавателите и на психолога. Те, в рамките на своите задължения, провеждат корекционно-възпитателна работа. Но нещата опират и до средства, а когато институцията е недостатъчно обезпечена финансово, възможностите не са много.

Ето защо Даниела много залага на този проект и е окрилена от резултатите дотук. През медиите обявяват, че набират ментори доброволци. Над 80 човека кандидатстват за десет места.

Менторският проект се финансира от Програма „Активни граждани“ на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. *„И ако не беше финансиран, чудеса от усилия да направи човек, не би постигнал нещо. Защото това е институция, която дори физически е откъсната от селото. Децата нямат право на самостоятелно излизане – за да изведеш едно от тях, най-малкото трябва да му платиш транспорта. Звучи елементарно, но и това е пречка“*, разказва Даниела.

Урок по поведение в обществото

Менторите, чрез своя личен пример, се опитват да променят момичетата, да ги окрилят. *„Тези момичета по различни причини са се изгубили по пътя на собственото си порастване. Направили са грешни избори във възраст, в която светът изглежда лесен, достъпен и безопасен. Една от причините за обърканите им съдби е и отсъствието на добри и успешни модели за следване.“* Менторите се опитват да преодолееят тези дефицити. Те даряват време, опит, знания и човечност на тези объркани млади момичета. **Десет успели личности приемат предизвикателството и излизат от обичайните си социални**

роли. Между тях има музикант, приложник, икономист, историк, хореограф, педагог, библиотекар, IT-специалист, мениджър и психолог. Онова, което ги събира, е идеята за добротворство. **И в момента нови хора заявяват желание да се включат. Това показва нова готовност, порастване на обществото ни към тези социални проблеми.**

Нов опит, нови емоции

Част от проекта са и срещи с експерти, посещения на институции, арт занимания. *„Вече нещата вървят – с видима промяна във вътрешните процеси и нагласи. Във взаимоотношенията също“* – доволна е Даниела Димитрова. – *„Сега ще ги водя на обучение в Априлци (срещата ни се състоя в началото на септември 2020 б.а.). Самият факт, че това е излизане, че ще пътуват, че ще видят някакви хора, ще видят басейн – за тях е празник. Те дори не могат да си го представят. Те не могат да си представят и уважение към тях.“*

Даниела си припомня и друго пътуване преди това. Завежда ги в с. Сливек на тренинг за личностно развитие. Преди това се подготвят три дни – как да се хранят, какви правила да спазват, каква хигиена да поддържат. В момента, в който момичетата влизат в ресторанта и биват обслужени от сервитьор, се шокират. Не могат да приемат, че това е естествен начин на живеене. „Битката“ с ножа и вилицата също е голяма, но преодоляна. Даниела е удовлетворена от престоя там – при напускането на хотела нищо не е счупено или откраднато, а стаите са оставени в безупречен вид. *„Ето че когато им покажеш добрата страна на медала, те могат да се приспособят. Но когато са в калта, в тинята, как да променят ценностно себе си?“*

Проектът ще приключи през януари 2021 година. Психологът го смята за ключов, за нещо, което ще предизвика промени в статута на тези затворени институции.

Лист обрулен

Проектът се стреми чрез промяна на поведенческите нагласи да даде перспектива за бъдещето на тези момичета. Защото, освен че нямат модели за следване, те нямат и нормален житейски опит.

Даниела се безпокои за съдбата на момичетата след навършването на пълнолетие (излизането е след изтърпяване на тригодишен срок на наказание или навършване на 18 г.). Тогава на преден план изниква въпросът „какво се случва след това“. След като години наред са били дистанцирани и в защитена среда, къде ще отидат после и какво ще правят? Те нямат покрив, някои нямат семейство, което да ги поеме, нямат добро образование. Някои идват на 16 години и са в пети клас. Отиват никъде.

След напускането на ВУИ част от момичетата са въвеждани в проституция дори от собствените си семейства. *„И в един момент се чувствам излъгана“* – с болка казва психологът. – *„Ти си работил, открехнал си у тях някакви мечти, някакви желаниа за промяна, но те се връщат пак в същото гето. И после в затвора в Сливен.“* Перспективата за тези младежки съдби ми напомня на есенен обрулен лист, който пада на земята и бива стъпкан от минаващите хора и автомобили.

Петдневното посещение в Априлци е ваканция, планирана по проект „Менторство за приобщаване“. Престоят включва обучение, свързано със зависимостите, което се води от Антоанета Мачева – координатор „Превантивни програми“ в Превантивно-информационния център по зависимости (ПИЦ) в Плевен. Тя разказва, че момичетата имат най-естествената нужда да споделят своите мисли, да получават нова информация. **Вълнуват се от това да имат семейство и любов**, говорят за зависимостта си към определени хора в техния живот, за които тези деца буквално са се хванали като удавник за сламка, споделят различни свои истории.

Понякога има и светлина

Късметът се усмихва на едно от момичетата и то успешно е осиновено в САЩ. Тогава то е на 16 години. Даниела Димитрова много се гордее с този случай, защото притесненията ѝ са били големи. Осиновителите са менонити (вид християнска протестантска религия) и психологът не е знаел дали момичето ще се приспособи. Новото ѝ семейство обаче я обгръща с много любов. *„Сега работи, учи и е щастлива. Непрекъснато сме в кореспонденция онлайн. Но за съжаление това е само един случай“*, натъжава се Даниела. Менонитите ще осиновят девиантно дете. А кой българин ще осинови момиче с криминогенно поведение?“

Проблемите

Специфичен проблем за ВУИ е неграмотността на голяма част от учениците. Някои от тях многократно са повтаряли един и същи клас, не са усвоили знания от началния етап на образование и се нуждаят от елементарно оgramотяване. И макар че във ВУИ е заложена организация за обучение до 12-и клас, почти никой от възпитаниците не стига дотам. Навършилите 16 години в институцията, със завършен 6-и клас, задължително се обучават в професионално-заятийска паралелка. В с. Подем девойките се обучават за шивачки. Базата е добра, има квалифицирани преподаватели. Но няма вътрешна мотивация. Няма информация за нито едно момиче, което досега да е практикувало професията или да изявява желание да го направи. *„Въобще, образованието и трудът не са ценности за тях. Но не са виновни за това. Те идват от най-тежките „килери“ на света“*, споделя психологът.

Проблем е и това, че паралелките са смесени – от различни класове. Все още в тези институции, както и в социално-педагогическите интернати (СПИ), институция с по-лек режим, се „възпитава“ чрез сила. Децата са подложени на унижително отношение, използват се методи, които допълнително machат достойнството им. За това алармират многократно и предишният, и настоящият омбудсман. За това сигнализират и различни граждански организации. Правят се комплексни проверки, но статистиката за подобен род поведение от страна на възрастните по-скоро не отговаря на действителността.

„По официални данни за 2019 г., ДАЗД е направила само една проверка по сигнал за насилие във ВУИ. Констатиран са налични предпоставки за нарушение на детски права. Но, както знаете, там е много трудно да се изпрати сигнал, така че ние не можем реално да знаем точно какво се случва, защото са затворени училища“ – разказва **Денница Маринчева**, координатор **„Мрежа за правна помощ“** към Националната мрежа за децата (НМД).

Не по-малко тревожен е фактът, че държавата няма цялостна политика за ресоциализация на тези момчета и момичета, както и на възпитаниците от ЦНСТ, след навършването на пълнолетие. *„Проблемът е средата, в която те се връщат. Вероятно ако се отделят от нея, ще могат да се превъзпитат, но навършвайки 18 години, момичетата отново попадат в тази вредна за тях среда“*, коментира Антоанета Мачева.

Това потвърждава и Денница Маринчева. По данни на **сдружение Ре-Акт**, член на НМД, които работят директно с деца от ВУИ и СПИ, голяма част от тях правят рецидив, т. е. системата не е адекватна и не успява да изпълни една от основните цели на наказателното право спрямо децата – превъзпитанието.

Да накажеш наказания

Освен ВУИ, в страната има и един Социално-педагогически интернат, където се настаняват деца на по-лек режим за леки противообществени прояви. **Тази институция приютява деца и младежи с идеята да накажат провинилите се, да противодействат на нови антиобществени постъпки, да превъзпитат. За съжаление нищо от това не се случва, освен наказанието. Сегашното състояние на интернатите показва провала на социалната, образователната, законодателната и съдебната система, когато трябва да си взаимодействат.**

Тези деца и младежи са наказани от живота, наказани са от институциите, наказани са от предстоящото бъдеще. Те са жертви, които получават наказание за това, че са расли без семейство, в бедност, че са насилвани, че са склонявани към определено поведение. И както коментира Мая Манолова като омбудсман през 2015 година, „Не е логично децата да бъдат наказвани по-сурово от възрастните“. Защото за повечето провинения на въдворените нито един възрастен няма да попадне в затвора.

Законът вчера, днес и утре

Липсата на адекватни и хуманни действия „в най-добрия интерес на детето“ се усложнява от факта, че сега действащият Закон за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните е на цели 62 години – анахроничен и неефективен. И макар новият закон да е готов, той вече няколко години е „на трупчета“. Законът се разработва от 2016 г. с участието и експертната подкрепа на неправителствени организации. Неговата цел е да се въведат по-модерни подходи, по-човечно детско правосъдие.

На 9 януари 2018 г. в Портала за обществени консултации към Министерския съвет (<http://www.strategy.bg>) е публикуван Консултационен документ относно проект на Закон за отклоняване от наказателно производство и налагане на възпитателни мерки на непълнолетни лица. В обяснителната записка се казва:

„Със законопроекта се прогласяват приложимите принципи за отклоняване и налагане на възпитателни мерки, както следва:

- защита на най-добрия интерес на непълнолетния;
- недопускане на дискриминация;

- зачитане на физическото, умственото, нравствено и социално развитие на непълнолетния и на правото му на образование;
- налагане на най-малко ограничителната мярка, чрез която се постигат целите на закона;
- участие на родителя/попечителя или лицето, което полага грижи за непълнолетния/ при избора на мерки и при тяхното изпълнение, освен когато това би било в противоречие с най-добрия интерес на непълнолетния или когато това би пречило за съществено хода на производството;
- индивидуализация на мерките и програмите за възпитателно въздействие;
- бързина на производството“.

„На следващия месец проектът беше преминал етапа на обществени консултации. Оттогава няма движение и цялата реформа, касаеща правосъдието за непълнолетните деца в конфликт със закона, е в застой. В началото на 2020 година се проведе онлайн заседание на Съвета по прилагане на актуализираната стратегия за продължаването на реформата в съдебната система, през януари. Ние трябваше да участваме в Съвета през второто полугодие, но до този момент няма насрочено заседание“, разказва Денница Маринчева. Някои НПО и общественици изразиха позиция, че не желаят да участват в Съвета, защото не се върши достатъчно работа, а НПО секторът ще се използва само да валидира провеждането на заседание, което после не води до резултат.“

Според юриста има неосъзнаване на спешността и нуждата от реформа в детското правосъдие от страна на институциите, макар че публично се заявява обратното. **Необходимо е да се постави фокусът върху превенцията и социалната работа, а не върху наказанието на децата, за да могат да се интегрират обратно в обществото.** *„Ние от НМД настояваме за пълно закриване на ВУИ и СПИ и въвеждане на съвременни и ефективни наказателни мерки за децата извършители.“*

Нашите деца, дори тези, които са в конфликт със закона, не са статистика, не са проценти. Те са живи, те са тук, те са част от нас, от България. И докато институциите се опитват да си прехвърлят като „горещ картоф“ някои от отговорностите по отношение на тях, то ще продължава да има повече разплакани детски очи, разбити сърца, загубени мечти и шанс за нормален живот за тези момичета и момчета.

Натиснете тук, за да прочетете разказа на НПО Портала, където можете да видите повече снимки, а и да го споделите, ако ви е харесал.

ЧУЙТЕ НАШИТЕ ГЛАСОВЕ!

Как гражданската организация „Сийдър“ подкрепя деца и младежи в неравностойно положение в борбата за независим живот и социално включване

Автор: Росинка Проданова

Антон (променяме името) е агресивно, много ядосано на целия свят и на всички момче. Постъпва по спешност в един от центровете за деца и младежи, лишени от родителска грижа на **фондация „Сийдър“** в Казанлък. Четири години по-късно, вече на 20, Антон е зрял мъж. Намира си работа и квартира.

„Дойдох при вас с чифт дънки и една раница багаж, а пък станах човек. Аз не ви напускам, вие продължавате да бъдете моето семейство“, казва на тръгване и е готов да предаде опита си на останалите младежи, разказвайки за трудностите и за успехите в живота след центъра. „Антон е пример за това, че при нас децата идват като потребители, както ги наричат в социалната сфера. Да, много бездушно звучи това „потребители“, но важното е, че стават хора“, подчертава **Александрина Димитрова, изпълнителен директор на фондация „Сийдър“**. Тя знае имената на всяко от близо 100-те деца, настанени в 9-те центъра на организацията, а примерът с Антон е от тези, които радват, изпълват с удовлетворение, зареждат с нови сили и ентузиазъм.

Каузата „Сийдър“

„Сийдър“ е общност, която променя. Общност, която обединява енергия и смисъл“, казва актьорът Стефан Щерев, активист на организацията, създадена преди 15 години. Тогава, през 2005-а, над 10 000 деца в България живеят в държавни домове. Живеещото в Казанлък ирландско семейство Марк и Пени О’Съливан основава фондация, за да оказва подкрепа на тези деца и да работи за по-доброто качество на грижата към тях. Наричат фондацията на името на своя най-голям син Сийдър и започват да събират дарения, организират обучения, осигуряват терапии. Марк О’Съливан живее в България до 2013 година, но и до днес е член на борда на фондацията, която продължава по своя път като българска организация. През февруари 2010 година българското правителство обявява, че 137 институции ще бъдат закрити за период от 15 години, като ще се започне от домовете за деца с увреждания. Целта е да се промени философията на грижа за децата с увреждания, поставяйки акцент върху осигуряването на семейна или близка до семейната среда за тях. Тогава това са 1797 деца над тригодишна възраст и младежи с увреждания, често наричани „невидимите деца“ на България, живеещи далеч от очите на обществото в 55 институции – 23 дома за деца с интелектуални увреждания, един дом за деца с физически увреждания и 31 дома за медико-социални грижи.

Пионер в промяната на отношението към децата в неравностойно положение

През 2010 година фондация „Сийдър“ проправя пътя на промяната в социалната политика на България. Тогава домът в село Горна Козница, община Бобов дол, е закрит, а неговите обитатели – настанени в създадените и управляваните от организацията центрове от семеен тип в Кюстендил. Това е годината, в която зарочва процесът на т. нар. деинституционализация в България.

Гражданската организацията „Сийдър“ се превръща в двигател на реформата, сътрудничи си с всички участващи страни: местни власти в общините Бобов дол и Кюстендил, Областна администрация – Кюстендил, Агенция за социално подпомагане и Държавна агенция за закрила на детето. Изминат е целият дълъг път на планиране и координиране на всички етапи на процеса на закриване на дома и разкриване на нов. Натрупаният опит е споделен в специална книга, която можете да прочетете под заглавие „Създаване на нови хоризонти“ на сайта на фондацията.

„Сийдър“ дава своя принос в закриването на още 10 институции за деца и младежи с увреждания в страната, организира набирането и обучението на екипите за работа с тях след преместването в новия им дом, слага началото на промяната на негативните обществени нагласи към хората в неравностойно положение и тяхното приемане като значима част от обществото. Това е труден, деликатен и комплексен процес. Днес фондация „Сийдър“ е най-голямата неправителствена организация в България, доставчик на социалната услуга „Център за настаняване от семеен тип“. Работи на територията на общините Казанлък и Кюстендил, предоставя 24-часова индивидуална грижа и специа-

лизирана подкрепа на деца и младежи в неравностойно положение, директно се грижи за повече от 100 обитатели на собствените си осем центъра за настаняване семеен тип и един център за социална рехабилитация и интеграция, посещаван не само от младежи с интелектуални увреждания от центровете на организацията, но и от живеещи в семейна среда в Кюстендил и района. **Само за 2019 година са отделени 11 000 часа за специализирана терапия, оказана е помощ на 3000 деца и младежи. Обикновено те са със сериозни интелектуални и физически увреждания, които в 95% от случаите ще останат в такава форма на грижа за цял живот.**

„Сийдър“ работи в тясна връзка с местните власти и социалните служби. Често се случват и така наречените „спешни настанявания“, които са изключително тежки, защото става дума за деца, жертва на домашно насилие, сираци, разсиновени или изоставени от приемни родители. „Промените изискват много време, търпение и смирение, особено за деца и младежи преживели много години в институции. Младежите все по-спокойно и успешно участват в групови сесии, подкрепят се и учат заедно, чувстваме се „с една крачка по-уверени“, разказва Светла Васева, управител на центровете за настаняване от семеен тип „Сияние“ в Кюстендил. **Всеки ден децата и младежите в центровете на „Сийдър“ придобиват нови умения, опознават себе си и света, показват развитие. Ходят в детски градини и училища, някои работят, други развиват хобитата си, посещават и участват в събития, създават приятелства. Деца, за които се е смятало, че никога няма да ходят, вече го правят без помощ. Голямата част от тях се хранят самостоятелно, а много от тези, които са използвали едва по една-две думи, могат да водят разговор.**

„Майка съм на 19-годишно момче с увреждане – незрящо, с лека форма на детска церебрална парализа и лека към умерена умствена изостаналост, но със запазен интелект. От няколко месеца ползвам услугите на Центъра за социална рехабилитация и интеграция на фондация „Сийдър“. С детето ми работят всички специалисти в центъра и с чиста съвест мога да заявя, че съм много доволна от тях. Там работят хора, които обичат професията си и подхождат с внимание и любов към нашите деца с увреждания. Надявам се да има повече такива центрове, за да социализираме децата си, а не да ги превръщаме в затворници в собствените си домове. Трябва да има повече хора като тях, които със своите умения, знания и най-вече професионализъм и много търпение обучават и социализират нашите деца. Благодаря ви!“ с признателност споделя родителската си благодарност Венета Зарева.

Животът като фотоапарат

„Животът е като фотоапарат.
Фокусирай се върху най-важното,
улови хубавите моменти,
трансформирай негативите
и ако не се получава, направи нова снимка.“

Автор на стиха е Ваня Стратиева-Димитрова, програмен директор на фондацията. Той ясно показва смисъла на усилията, които полага организацията, как и защо работи упорито, последователно и прозрачно, качествено и безкомпромисно, с отдаденост, размах и перспектива. Екипът на „Сийдър“ е от 95 човека, като 45 от тях работят в центровете в Кюстендил, 44 – в Казанлък и шестима – в централния офис на фондацията в столицата. Това са социални работници и терапевти, арт и трудови терапевти, физиотерапевти, психолози, логопед. Работата им е трудна, налага се самите те да получават психологическа и професионална подкрепа, постоянно да се обучават от български и международни експерти. Фондацията е въвела съвременни бизнес модели в управлението на екипа си, заимства опит от Великобритания, Ирландия и Исландия, утвърждава нови стандарти, които прехвърлят социалните услуги от релсите на административния подход към тяхното качество и целесъобразност.

„Проблем са ниските възнаграждение и голямата натовареност на работещите в социалната сфера. Трудно се намират кадри, трудно можем да ги задържим, има отлив на хора от социалните услуги към образователната сфера, където в последните години значително повишиха заплатите. По-голямата част в момента са хора в предпензионна или пенсионна възраст, а младите хора не избират работа в социалната област“, споделя тревогата си Александрина Димитрова. Самата тя е млад човек и като изпълнителен директор на фондация „Сийдър“ търси възможности за промяна и в тази област.

Основна дълголетна задача на „Сийдър“ е изграждането на силна организационна култура у екипа и поддържане на финансова стабилност на организацията. 60% от дейностите в центровете на фондацията се финансират от националния бюджет. **Останалите нужни средства, годишно около 600 000 лева, „Сийдър“ набавя чрез индивидуални дарения и корпоративни партньорства, разнообразни събития и акции.** По този начин работят сравнително малко организации в нашата страна, а тази година заради коронапандемията процесът е по-труден. Наложила се е промяна в стратегията за тази дейност, като се правят онлайн акции, търсят се повече индивидуални дарители.

По отношение на доброволците във фондацията са много внимателни, особено с тези, които работят директно с децата и младежите в домовете в Кюстендил и Казанлък. За тях изискването е да доброволстват дългосрочно, но в офиса в София различни млади хора помагат в различни събития за набиране на средства, с преводи, с административна работа. **„Сийдър“ има признанието на институциите, пример е за добри иновативни практики, ефективно управление на социалните услуги и устойчиво развитие.** Носител е на отличие на Националния алианс за социална отговорност за цялостен принос в развитието на националните партньорства, социалните политики и услуги в България. Осъществява активна застъпническа и обучителна дейност, разпространява своя опит в процеса на закриване на държавни домове и разкриване на нови социални услуги, разработва образователни програми за предизвикателствата в социалната сфера и ролята на гражданското общество. Участва в изготвяне на анализи за състоянието на центровете за настаняване от семеен тип в България, както и в

разработването на Закона за социалните услуги. Член е на Коалицията „Детство 2025“, на Националната мрежа за децата и Eurochild. Поредна година е съпредседател на Постоянната експертна работна група по деинституционализация към Държавната агенция за закрила на детето. Активната работа в социалната сфера е осъзнатата необходимост от пряка връзка на практиката с политиката и вземането на решения. От фондацията отбелязват, че често тази връзка се къса и се вземат решения, които са далеч от реалните нужди на хората. Затова е нужен опитът на тези, които от години работят с уязвими деца и хора с увреждания, за да насочват политиките и управленческите процеси във вярната посока. Според експертите на фондацията новият закон за социалните услуги е добър, утвърждава съвременни критерии за качеството на социалните услуги, както и по отношение на кадрите – за тяхното нормално възнаграждение, изисквания за квалификация, обучение. Остава открит въпросът за подзаконовата уредба и как законът ще се прилага практически.

Малките неща влияят на големите планове

„Съвсем в началото на процеса на деинституционализацията и в Казанлък, и Кюстендил имаше доста настроения против изграждане на подобни центрове и преместването на деца с проблеми в града, в квартала, изобщо в съседство. Имаше протести, много страх в хората какви ще са тези деца, как тяхното поведение ще повлияе върху поведението на собствените им деца“, припомня първите стъпки на реформата Александрина Димитрова, изпълнителен директор на фондация „Сийдър“. След десет годни живот на нейните центрове в Кюстендил и пет години в Казанлък, картината вече е различна. Местните жители реагират много по-спокойно, познават обитателите на централите, общуват с тях по съседски. **Безспорно е направена голяма крачка, но все има неразбиране и негативни обществени нагласи.** Александрина припомня случай от миналата година, когато организират планински лагер за младежите от техните центрове в Кюстендил. В хотела, в който са настанени, срещат две семейства от друг град, които обаче си тръгват веднага заради неочакваното съжителство. *„А нашите младежи бяха изключително любезни, възпитани и естествено придружени от хора от нашия екип“*, подчертава Александрина. **Ето защо едно от постоянните усилия на екипа е да обяснява, да разказва, да показва на обществото какво и защо се прави, от каква подкрепа имат нужда настанените в домовете от семеен тип, както и да се спре порочната практика да се сещаме за обитателите им само по празниците.** Те нямат потребност от епизодичните подаръци, а от хора, които да бъдат с тях, нуждаят се от терапевтична подкрепа и най-вече да бъдат приети в обществото. В България все още има държавни домове за деца, лишени от родителска грижа и домове за медико-социални грижи. В тях се отглеждат около 500 деца. Очакването е процесът да приключи в края на 2021 година.

Няма друго място като у дома

Най-мощното благотворително събитие на фондация „Сийдър“ тази година бе съобразено с реалностите на коронакризата. Петнадесетото му издание

премина под формата на първи по рода си благотворителен коктейл: There Is No Place Like Home (Няма друго място като у дома), който 30 септември 2020 година бе излъчван онлайн с възможност за събиране на дарения на специална уеб платформа.

Чуйте нашите гласове!

В центровете от домашен тип попадат деца и младежи, за които няма алтернатива. Те нямат семейство, отминал ги е късметът да бъдат осиновени или да постъпят в приемна грижа. Това са най-трудните деца. Но екипът на „Сийдър“ вярва, че те имат шанс да се развият, да се радват на живота, да бъдат видими за обществото и съществена част от него. Затова работят здраво, с постоянство и отговорност. И успяват да променят животи!

Натиснете тук, за да прочетете разказа на НПО Портала, където можете да видите повече снимки, а и да го споделите, ако ви е харесал.

ДА ПОМАГАШ НА НАРАНЕНИТЕ ДА ЛЕКУВАТ ДУШАТА И ТЯЛОТО СИ

За усилията на женското сдружение „Екатерина Каравелова“
в Силистра и постиганите от него резултати

Автор: Цвета Ненова

„О, тя е страхотна жена, спокойна, добра, отзивчива. Разбира проблемите на хората и има железни нерви. Откакто я познавам, работи за отстояване на правата на жените и помага на наранените да лекуват душата и тялото си“. Признанието се отнася за **Христина Георгиева – създателка и председателка на Женско сдружение „Екатерина Каравелова“ в Силистра.** Прави го друга жена – да я наречем Мария, на която гражданската организация е помогнала преди няколко години да се измъкне от бездната на нездрава зависимост от токсична брачна връзка.

„Бяхме заедно в гимназията – не си спомням каква искаше да стане Христина, но днес е уважавана и значима за местната общност. Незаменяема е с енергията да обединява около себе си хора с кауза за жените. Инженер, има опит като заместник-кмет, беше и народен представител. Но в сдружението е от самото му начало“. Казва го **Лиляна Великова –** пенсионирана библиотечарка, която помни, че преди години са правили различни събития с женското сдружение, председателствано от Христина Георгиева.

„Много са читави – помагат, истински са, не пестят сили. Работят в отдалечени места и дават всичко от себе си в изключително трудни ситуации на жертви и потърпевши от домашно насилие. Не знам как издържат, но са достойни за възхищение. Пожелавам си да имаме в бъдеще възможност отново да си сътрудним“, признава Диана Бебенова-Николова, доктор по интеркултурни комуникации, председател на друга активна силистренска гражданска организация – „Паралел – Силистра“.

На брега на Дунав, в един от най-бедните северни райони на България, силистренското женско сдружение „Екатерина Каравелова“ днес е един от малкото доставчици на социални услуги в региона. С екип от 11 души гражданската организация помага на стотици хора годишно. Имат доброволци, имат и поддръжници.

*„В момента имаме добри взаимоотношения с общината. Съумяваме да бъдем гъвкави, така че да се случват нещата, които искаме да направим. **Трудното време на пандемията отключва солидарността на хората – даренията се увеличават.** Това много ни помага да издържим, да се справяме по-лесно с предизвикателствата“,* обяснява Христина Георгиева.

Най-скорошната им успешна кампания „Подари компютър на дете“ от началото на годината досега е помогнала на 27 семейства с общо 73 деца в региона. Убеждават представители на бизнеса и институциите да се включат в инициативата, помагат им магистрати и граждани. Всеки лев е скъпоценен, щом е влязъл в някоя от двете кутии за дарения или по банковата сметка на каузата. Защото усилията им дават шанс за училищни успехи на деца, които иначе едва ли биха могли да се впишат в дигиталното обучение по време на пандемия.

Основните цели на гражданската организация са свързани с подкрепата на семейства в нужда, социално слаби, самотни родители на много деца... И най-вече – превенцията на домашното насилие, помощ за жертви на насилие и работа с извършителите. Все неблагодарни, но отговорни задачи.

Днес сдружението управлява четири социални услуги в четири общини. Освен в Силистра, специалистите помагат на семейства и хора в нужда в общините Алфатар, Кайнарджа и Ситово. Нерядко става дума за тежки случаи и драматични съдби, които изискват продължителна работа, разбиране, отдаденост. Тези дни Община Силистра открива нов център за обществена подкрепа – от гражданската организация се надяват това малко да облекчи тяхната натовареност.

Услугите са мобилни. Това означава, че социалните работници обикалят десетки, понякога стотици километри в Добруджа, за да стигнат до своите потребители. Те често са в ромските общности на малките населени места.

„Вие знаете ли, че има хора, които и днес живеят в землянки? Не, аз не съм ходила, но Анелия Петрова и другите от сдружението са непрекъснато там – помагат, настояват, водят майстори за водопровод и канали... Това е невероятно тежка работа, шапка им свалям! Христина и останалите ѝ колеги се отличават с емоционална устойчивост и удивително постоянство.“ Диана

Бобенкова-Николова го казва от позицията на колега, който също работи с различни местни общности и уязвими групи в Силистра и региона. Анелия Петрова е сред отдадените специалисти на женското сдружение „Екатерина Каравелова“, с много опит в деинституционализацията на детските услуги и грижата за деца в риск. Днес общува с ромските майки в малките селища, оказва подкрепа, носи памперси и бебешко мляко, утешава, насърчава, вдъхва увереност...

Работата е усилна, често неблагодарна, заслужава си само заради убеждението, че е въпрос на кауза. Това прозира в думите на Христина Георгиева, нищо, че тя говори съдържано и без видими емоции. Гласът ѝ е малко уморен, но общува търпеливо и с рядко срещана отзивчивост. „Това е изборът, който сме направили, и няма как – просто вървим нататък“, обяснява тя.

Най-отдавнашната социална услуга, която предоставя сдружението, е Кризисен център за пострадали от домашно насилие – работи от 2001-ва година насам. Само за последната една година са решили 48 случая, в 17 от тях става дума за деца. **Центърът за обществена подкрепа за деца и семейства в риск (ЦОП)** по документи и финансиране е с малък капацитет – само за 20 потребители. Средно на месец обаче работят поне със 70 случая. Може би най-трудната част от работата на гражданската организация е в **Центъра за консултиране и превенция на домашно насилие.** Тук се работи по специализирани програми – освен с пострадали, и с извършители на домашно насилие. Натовазваща работа, но все някой трябва да я върши – професионално и с увереност за промяна.

Как изобщо се постигат резултати в такъв предизвикателен процес – да се опиташ да промениш самите извършители на домашното насилие?

„На първо място, благодарение на Закона за защита от домашното насилие. Имаме споразумение с районните съдилища на територията на областта, извършителите пристигат при нас със съдебно решение. Съдът издава решение, че те трябва да бъдат включени в специализирана програма. Ние получаваме копие от това решение. Уведомяваме извършителя, който трябва да посещава програмите ни. Ако той не се включи, уведомяваме прокуратурата. Най-често успяваме и с помощта на полицията. Обикновено след две-три сесии общуването ни поема по своя нормален път. Те виждат, че ние не сме страшни, не сме съдебна или наказателна институция и работим сравнително успешно. Има случаи, в които насилниците се променят. Има случаи с щастлива развързка. Общуването влиза в някакви нормални измерения, спазва се режим на контакти с децата, без да се натовазва пострадалата...“, обяснява Христина Георгиева. Когато обаче става дума за зависимости – алкохол или наркотици – специализираните програми не помагат, защото има нужда от съвсем друг тип професионална намеса.

Най-често извършителите на домашното насилие предпочитат да избягат от досегашната си среда. Напускат страната, изоставят жертвите си – дори това е форма на нормализиране... Понякога има и тежки рецидиви. Стига се до ефективно изпълнение на присъди над насилниците.

За колко време може да се очаква позитивна промяна?

Специализираните програми за работа с извършителите на домашно насилие действат за шест месеца в 24 сесии. Доста често хората продължават да търсят експертите и след официалния край на програмите – за контакти, за съвети, за подкрепа...

И според експертите в Силистра, но и според различни други изследвания на проблема, в повечето случаи жените са обект на домашното насилие. Женското сдружение прави годишен мониторинг по темата, задълбочени анкетни проучвания, статистики, анализи... Всички те показват, че жените са по-често жертви, отколкото мъжете. Страдат от вербален, психически или физически тормоз.

В обратния случай най-често става дума за психически тормоз от страна на жените върху мъжете. И почти винаги поводът за тормоза е достъпът до децата на двойката – особено при раздяла или развод, при определяне на родителските права. На специализиран език се нарича превенция на родителското отчуждаване. Когато единият родител иска да скъса връзката на децата с другия родител. А те, децата, имат право на контакти и с двамата си родители. И тогава специалистите полагат съсредоточени и продължителни усилия, за да не се скъсат тези крехки връзки между поколенията.

Няма матрица, няма схема: домашното насилие може да се прояви във всяко семейство.

Бедността изобщо не е основна причина за домашното насилие – случаите са най-различни, засягат всички социални групи. Основен провокатор е алкохолната зависимост, но често има и патологична ревност, стремеж за надмощие...

В Силистра действа експертен регионален съвет за превенция на домашното насилие, председателстван от областни управител. Гражданската организация на Христина Георгиева е сред активните участници в консултативния орган. Всяка година правят анкетно проучване сред всички институции, ангажирани с приложението на Закона за защита от домашно насилие. Тяхното проучване през 2019 г. става основа за национален мониторинг, проведен от колегите им от Асоциация „Анимус“.

„Резилианс“ – умението да преодоляваш трудности.

Наричат я „Преходна къща „Резилианс“. Всъщност е подкрепящ център, защитено жилище, място, където пострадалите от насилие могат за по-дълго време да намерят подслон, стабилност, утеха и професионална помощ. Разполага с две спални, оборудвана кухня – изобщо, нещо като дом. Капацитетът ѝ е до 6 души и обикновено е запълнен. В преходната къща хората, потърсили закрила, могат да останат за период до три години. Не плащат наем, но сами посрещат разходите за ток, вода... И все пак има възможност за някаква устойчивост, в сравнение с по-кратковременната услуга от шест месеца, предлагана от Центъра за обществена подкрепа. Да се стабилизират малко, да потърсят и евентуално да намерят работа, да си стъпят на краката – това е целта на всички усилия.

Идват млади хора, не успяват да издържат повече от два месеца. Напускат

Да работиш в областта на социалните услуги става все по-голямо предизвикателство. Идват млади хора, имат желание, но не успяват да издържат на напрежението и отиват в образователната сфера. През последните години заплатите на учителите в училищата и детските градини стават доста добри. Не много по-високи от тези на социалните работници, но напрежението на всекидневие и емоционалната натовареност е несравнима.

„И в момента търсим колега социален работник. Психолози, социални работници, логопеди – много наши колеги станаха учители. Просто напрежението при нас е много натоварващо. Трудно е да намериш колеги, които имат усещането и нагласата за нашия тип работа“, отбелязва Христина Георгиева. Личното ѝ кредо? „Надявам се, че сме полезни и можем да направим действителността малко по-поносима и по-добра. Надявам се, че усилията ни си заслужават“.

Бележка, но не под линия: еманципация, аристокрация и романтика

Патронът на силистренското женско сдружение – Екатерина Карavelова – е родена в Русчук, на брега на Дунав, през 1860 г. Символ на българското женско движение за еманципация и независимост, благотворителка, инициаторка на някои от първите социални жестове в независимата българска държава. Олицетворение на усилията на жените за отстояване на техните права и достижения в модерното общество на XIX и XX в. Основателка на дружество „Добродетел“ – едно от първите женски благотворителни дружества в България, създадено в Русе.

Екатерина Карavelова е съпруга на Петко Карavelов – министър в едно от първите български правителства след Освобождението. Дъщеря им Лора Карavelова се омъжва за легендарния поет Пейо Яворов.

Натиснете тук, за да прочетете разказа на НПО Портала, където можете да видите повече снимки, а и да го споделите, ако ви е харесал.

ДЕТСТВОТО НЕ БИВА ДА БОЛИ

Сдружение Самаряни от Стара Загора възкресява „притчата за добрия самарянин“, помагайки на страдащи деца и младежи

Автор: Елена Тилова

През 1998 г. трима младежи започват своето образование по богословие и социални дейности, водени от желанието да бъдат полезни на хората и обществото, да се докоснат до тези изконни човешки ценности, които свързват всички хора, независимо от етнос, вяра и социален им статус. Тогава те се сблъскват с болка и страдание, които бележат целия им живот и ги карат да тръгнат по трънливия път на добротворството. Съдбата им е преобърната не от лекциите в университета, не от учебниците по хуманизъм и вяра, а от разтърсващият сблъсък с децата на улицата.

Така започва всичко, преди малко повече от 22 години. В края на 1998 година, младежите регистрират официално Фондация „Самаряни“, а четири години по-късно е пререгистрирана като Сдружение с нестопанска цел „Самаряни“ за осъществяване на дейности в обществена полза.

Децата на улицата

„Те живееха в пещта на изоставен локомотив на ЖП гарата в Стара Загора“, споделя Димо Димов, един от основателите на Сдружение „Самаряни“ и

настоящ изпълнителен директор. „Носеха всичките си дрехи на гърба си, завити като буби, в пластове мръсни парцали, които просто изхвърляха, когато ставаха твърде корави за носене. Деца на видима възраст 9-12 г., чийто пол не можеш да разбереш. Живееха скупчени зимата под стари одеяла и юргани, сред собствените си нечистотии, често дрогирани до припадък от дишането на лепило и бронз, често с травми, причинени от случайно преминаващи или злоупотребяващи с тях хора...“. Такава е например Ралица, която е със счупен нос и следи от прорези – от бурканите, които майка ѝ е чупела в главата ѝ.

Разтърсени от нечовешкото положение на тези дечица тримата младежи решават да помогнат. „Тогавя няхаме дългосрочни идеи да създаваме организация или да се занимаваме с хуманитарна дейност. Искахме само да помогнем на тези деца, да променим живота им“, споделя Димо. Започват да общуват редовно с децата, които изпитват недоверие към всеки непознат. „Нужни ми бяха три седмици, за да разбера, че едно от децата, представило ми се като Иван, всъщност е момиче и се казва Албена. Тази Албена промени живота ми“, продължава разказа си Димо.

Започват стъпка по стъпка. Вземат под крилото си всички, тогава 22 бездомни деца в града. Намират временно място, където те могат да идват, да се мият и да се преобличат. Свързват се с хуманитарната организация Children of the World, която първа им подава ръка и ги насоча към първия им дарител – хуманитарната фондация „Самарянска дейност“ от Германия.

„Започнахме с проста купонна система, която развихме с подкрепата на местен производител на хлебни изделия. Всяко дете имаше право на един купон – да получи един хляб и една закуска на ден. Макар и скромно, това им даваше жизнения минимум, за да знаят, че ще преживеят и този ден, без да умрат от глад, на улицата“. Постепенно „самаряните“ успяват да спечелят доверието на бездомните деца, които започват да посещават редовно сградата им, да се мият, да се преобличат. Тогавя решават да се заемат с тяхното приобщаване към обществото и откъсването им от улицата. Свързват се със семействата им, започват да ги подпомагат с идеята децата да могат да се завърнат къщи. Започват да работят с тях, за да се върнат на училище – помагат им не само с материални средства, но и като се занимават ежедневно с тях.

Постепенно временното убежище за бездомните деца се превръща в истински „кризисен“ център, създаден с помощта на Община Стара Загора, която предоставя на вече регистрираното Сдружение сградата на бивша дискотека в града. Така започва преобразяването на децата, които като пеперуди от какавида се измъкват от своите пластове парцаливи дрехи и се превръщат в усмихнати и общителни хлапета. Отнема години, преди тези деца да започнат да посещават училище, да отидат на лунапарк, на море. Започва тяхното трудно и мъчително преобразование, за да съградят от отломките на порутените им детски души пълноценни личности...

За съжаление, не всяко дете успява да се справи с това преобразование. Така е например с Иван, който при опит да открадне баничка е заловен, в уплахата си

наръгва собственика с нощ и попада в затвора за десет години. Или с двете дечица – Милена и Дамян – които са убити от баща си – буквално посечени с брадва, по време на пиянски изблик на току–що завърналия се от затвора баща. **Десетки мъчителни истории съпътстват делата на „самаряните“.** Истории, които биха накарали много хора да се откажат от подобна мисия. Мисия, която е разтърсваща до дъното на душата – многократно, с всяка пропаднала човешка съдба, за която не можеш да се пребориш.

„За жалост, можем да споделим много такива истории и от по-късната дейност на организацията ни и те няма как да бъдат забравени“, разказва **Ваня Попова – един от основателите и сега Председател на Управителния съвет.** Такава е историята на Василка, жена, пребита жестоко, със счупена челюст, която идва в Кризисен център „Самарянска къща“ буквално с една найлонова торбичка. Жената е закарана по спешност в болницата, където почива от травмите си, а целия ѝ „живот“, събран в малката черна найлонова торба, остава непотърсен...

„Бяхме решени по всякакъв начин да окажем подкрепа на такива хора. Първите ни проекти бяха подпомогнати от „Отворено общество“. Получихме и доверието на Димитър (Дими) Паница, който гарантира за нас и помогна много за дейността ни“, продължава разказа си Димо. Така през годините гражданската организация успява да реализира мащабна дейност, в много различни направления на социалната работа: с деца с агресивно поведение, с отпаднали от училище, с деца, живеещи в специализирани институции или в семейства, застрашени от разпадане, с деца и жени, преживели различни форми на насилие, с проституиращи лица по отношение на ХИВ/СПИН и полово предавани болести, с безработни млади хора, с родители и близки на лица, употребяващи наркотични вещества, с родители, при които има идентифициран висок риск от изоставяне на детето.

Помагат и на семейства, в които има затруднения в отглеждането и възпитанието на детето, на приемни семейства и настанените в тях деца, на деца от 0 до 7 г., които имат нарушения в развитието, на осиновители, на бременни жени за здравно образование и промоция на здраве. Работят със служби, институции и медии за защита на граждански права, с доброволци, съмишленици и дарители за всяко възможно добротворство, с други неправителствени организации, представители на бизнеса, медиите и цялата местна общественост за развитие на социални предприятия и подкрепа на социалното предприемачество и корпоративната социална отговорност.

„Самарянството има дълбоки исторически корени още от края на XIX в. в Стара Загора, свързани с дейността на три изключително значими самарянски дружества – старозагорското благотворително дружество „Добрий Самарянин“ основано на 3 март 1899 г., червенокръстките дружества „Самарянка“, основано на 9 декември 1910 г. и „Самарянин“, основано на 15 декември 1911 г. За тяхната значима обществена и духовна дейност имаме богат исторически материал в старозагорския фонд на библиотека „Захарий Княжески“ и „Родина“, както и в архивите на държавния архив. На техния вдъхно-

вяващ пример стъпваме и ние като организация, следвайки нашата мисия да оказваме своевременно помощ и подкрепа на децата и семействата в риск“, казва Ваня. През своята 22-годишна история Сдружението успява да изгради общо 11 центъра за социални, здравни и образователни услуги, всеки от които от изключително значение за местната общност...

Кризисен център „Самарянска къща“ за деца и жени, пострадали от насилие

От 17 години гражданската организация предоставя денонощна закрила, подслон и професионална помощ на жертви на домашно насилие, сексуална експлоатация и трафик в Кризисен център „Самарянска къща“. В първите години неговото финансиране е осигурявано по проекти от американски и канадски организации, фондове в страната, посолства, общински бюджет, частни дарители и фирми, а от юни 2010 г. услугата става делегирана от държавата дейност. Причина за това е, че всички тези услуги са разпознати от нуждаещите се и местните институции като изключително необходими в общността.

Днес, след повече от 17 години на динамично развитие и преодоляване на множество предизвикателства, **Кризисният център на Сдружение „Самаряни“ продължава да е най-големият функциониращ център в Южна България – сега с капацитет от 15 места.** В него се осъществява кризисно настаняване на пострадали от насилие, трафик или друга форма на експлоатация жени и техните деца. Изпаднали в състояние на силен стрес след преживяно насилие, останали без подслон, доходи, емоционална или материална подкрепа от близки хора, идвайки в Кризисния център, в една защитена среда, жените и децата им получават напълно безплатно психо-социална помощ и професионална подкрепа в процеса на възстановяването им.

Към Кризисния център, освен основното звено „Кризисно настаняване“, функционира и три допълнителни: „Приемна за подкрепа“, „Консултативни линии“ и „Терапевтични и корекционни програми“, които са достъпни за лица, пострадали от насилие или трафик, ползващи само консултативни услуги, без да се налага да се извършва непременно и настаняване. **За периода 2004 – 2020 г общият брой на настанените в Кризисния център е 759,** като 434 от тях са деца – 375 заради домашно насилие, 27 заради трафик, 32 поради други социални рискове. За същият период приемната е обслужила 1485 клиенти, осъществени са повече от 250 консултации в рамките на **Консултативните линии – 24-часовата телефонна линия (042/ 64 11 11) и онлайн.**

Специализираният екип на Самарянската къщата работи с жертви на насилие и трафик не само от регион Стара Загора, но и от цялата страна. „През всички тези години екипът на Кризисен център „Самарянска къща“, с подкрепата на Община Стара Загора, дарители, доброволци, партньори, симпатизанти, старозагорци, сме заставали редом до хората, пострадали от насилие, всеки ден с разбиране, уважение, грижа, съчувствие и доброта, за да оказваме подкрепа и помощ, да споделяме надежда и вяра, да вдъхваме доверие и сила чрез водителство към промяна и вдъхновение за нов живот, изпълнен с любов“, споделя развълнувано Ваня.

Наблюдавано жилище

Наблюдаваното жилище е друго направление от дейността на „Самаряни“, създадено с цената на много усилия и преодоляване на редица препятствия. То е предназначено за младежи над 18-годишна възраст, които напускат специализирана институция, преходно жилище или защитено жилище и им предстои да водят независим начин на живот. Тази социална услуга подкрепя и млади хора от общността, попаднали в рискова житейска ситуация или състояние на бедност, останали неподкрепени от страна на своето семейство или близките си. Често, такива младежи попадат напълно неподготвени в реалния живот и без подкрепата на близки или професионалисти се провалят в своята интеграция, превръщат се в престъпници или товар за социалната система.

Услугата „Наблюдавано жилище“ е обособена в помещения, намиращи се в три различни общински сгради в Стара Загора: две наблюдавани жилища и Централното управление на сдружението, в което се намират помещенията за специализирания екип и приемната за консултиране на потребителите. От стартирането на тази дейност през 2010 г. досега в Наблюдавано жилище са били настанени 56 младежи.

Всъщност „доставчиците на социални услуги“, които бяха широко дискутирани в социалните мрежи (често от хора, които не са се докосвали до дейността им), са именно граждански и други организации, които разполагат с експертиза и капацитет, по-големи от тези на държавните институции. Затова държавата се ползва от тези техни активи, за да изпълнява своите хуманитарни задължения към обществото. **На практика зад странното име „доставчик на социални услуги“ стоят десетки хора, отдали живота си на хуманната кауза и на призванието да полагат грижа за най-уязвимите членове на обществото.**

Така е и със „самаряните“. Услугите им са основани на базисни принципи в социалната работа при прилагане на индивидуален подход и са съобразени с конкретните потребности на всяко настанено лице. Наблюдаваното жилище е част от външната система за подкрепа и придружаване на младежите, напуснали домовете за деца, по пътя им към социална интеграция, професионална реализация и независим живот. Основната цел на услугата е да се предоставят подходящи битови условия за самостоятелен и независим живот на младите хора, под наблюдение и с осигуряване на комплексна подкрепа на екип от професионалисти, за постигане на ускорена и ефективна социална интеграция, чрез развиване на личностните ресурси, придобиване на нови умения за самостоятелен живот, изграждане и развиване на сътрудничество между младежите в нужда, местните институции и общността. На практика тази дейност изцяло предопределя пътя на младежите и им позволява да станат пълноценни членове на обществото, да създадат семейства, да си намерят работа.

През последните години сдружение „Самаряни“ е разширило обхвата на оказваната подкрепа за млади хора чрез създаването на Звено за консултиране към услугата Наблюдавано жилище. В него се предоставят услуги без настаняване за младежи от общността, намиращи се в рискова житейска ситуация, в която обаче

не е наложително осигуряването на подслон. В Звеното се предоставя социално-психологическо и професионално консултиране по предварително разработена програма или по индивидуална заявка, юридическо консултиране по преценка на екипа и заявена проблематика от юридическата сфера, придружаване при необходимост и по преценка на екипа.

„Вълнуваме се да придружаваме младите хора в първите им стъпки към самостоятелност – споделя Ваня – да ги подкрепяме в това да успяват и да вярват в промяната, която докосва живота им, като преоткриват своите възможности, дарби, таланти и намират сили за пътя напред. Това е мисия, която ежедневно предизвиква целия ни самарянски екип да намира нови възможности, да привлича нови ресурси за подкрепа и да осъществява нови партньорства с институции, бизнес и доброволци...“

Консултативно-информационен център, Терапевтична програма за деца за справяне с насилие

Все по-често специалистите от Кризисен център „Самарянска къща“ попадат на случаи на деца, които оказват тормоз или са станали жертви на такъв сред свои връстници, в училищната си среда или в семейството си. В отговор на тази тревожна тенденция гражданската организация разширява обхвата на услугите, предоставяни на лица, пострадали от насилие. В рамките на Консултативно-информационен център „Самаряни“, разкрит през октомври 2017 г., стартира разработването и прилагането в практиката на цялостна Терапевтична програма за работа с деца за справяне с насилие, която включва провеждане на терапевтични групи за деца „Изиграй насилието!“ и специализирани занятия по превенция – „НЕНасилие в моето училище!“.

Центърът обединява в себе си работата в няколко направления, които се развиват в отговор на необходимостта от предоставяне на социални услуги на лица, които се намират в рискова ситуация, станали са жертва или свидетели на оказано насилие или трафик, но не се налага за тях да се извършва настаняване, както и за лица с агресивни прояви, оказващи тормоз и насилие. Цел на програмата е превенция на насилието в училищата, а една от основните ѝ задачи е повишаване на информираността и развиване на системни умения у децата в училищна възраст за разпознаване и справяне с агресията и насилието, както и стимулиране на активното им участие в противодействие на тормоза и насилието в училищна среда. Използват се различни игрови и рисувателни методи и ролеви техники, включително психодрама, които да провокират децата към разбиране на собствените чувства и емоции и активно да развиват подходящи позитивни стратегии за справяне с ежедневни стресови ситуации.

Напоследък в Сдружение „Самаряни“ активно се работи и за създаване на **Ресурсен мобилен информационен център (РМИЦ) „НЕНасилие“** – с „лаборатория“ и „пътуваща библиотека“ като нов информационен ресурс, който да бъде постоянно на разположение на потребители, служители, доброволци и други

заинтересовани страни. Дейността на РМИЦ включва създаване на едноименна физическа и онлайн „Библиотека НЕНасилие“, съдържаща ресурси, книги, изследвания, наръчници и други информационни материали (специализирана и художествена литература) за превенция и/или справяне с насилие, които да бъдат в помощ на пострадали от насилие или техни близки, студенти по психология и социална работа, доброволци и други заинтересовани. Библиотеката ще бъде на разположение всеки работен ден в централния офис на Сдружение „Самаряни“. Тя ще се превърне в целогодишен своеобразен ресурсен център за борба с насилието, като се предвижда да бъдат разработени и концепции за нейната мобилност и гостуване като „Пътуваща библиотека“ на различни подходящи за целта места. Същевременно е планирано провеждането и на изнесена „Лаборатория за НЕНасилие“ на различни места.

През последните пет години, в резултат на широката обществена подкрепа и финансови дарения за двете основни каузи: „**Детството не бива да боли!**“ и „**Любовта не бива да боли!**“, са осъществени много и различни дейности в подкрепа на деца и жени, преживели или станали свидетели на насилие, като по този начин са посрещнати множество специфични техни нужди, благодарение на доброволчество, дарителство и партньорство.

„Всички ние, от екипа на Сдружение „Самаряни“, поглеждайки назад, към извървения 22-годишен път на организацията ни, сме изпълнени с благодарност за получената подкрепа, за вдъхнатите надежди, за променените съдби, за сбъднатите мечти... – завършва разказа си развълнувано Ваня – И си пожелаваме да запазим ентузиазма и да продължим да работим и напред, опазвайки вярата си във възможното добро бъдеще за всяко дете и семейство!“

Стотици са разтърсващите истории, които могат да бъдат споделени от екипа на „Самаряни“. Стотици невъобразими трудности са преодолені, за да помогнат на десетки хора да променят съдбата си. И днес, 22 години след създаването на гражданската организация, екипът ѝ продължава да пресътворява притчата за добрия самарянин...

Натиснете тук, за да прочетете разказа на НПО Портала, където можете да видите повече снимки, а и да го споделите, ако ви е харесал.

НЕСЛУЧАЙНО... СПАСЕНИЕ ДЕБНЕ ОТВСЯКЪДЕ

Или как едно сдружение от Ловеч помага на деца в риск и възрастни хора в нужда да подобрят живота си, да преживеят сегашната криза и да вървят напред

Автор: Петя Генова

Весела Цанкова и нейният екип разбиват на пух и прах мнението, че социалните работници са преди всичко администратори, които се крият зад букви, параграфи и членове от закона.

Това са петнадесет човека, които работят със сърцата си, за които общуването с хората в нужда е дар, за които заплатата е най-маловажният мотив, за да си свършат работата добре.

Понякога една крачка назад са две крачки напред

Сдружение „Граждански инициативи – Ловеч“ се създава през 2013 г. Весела Цанкова е негов вдъхновител и председател на управителния съвет. „Това бе някаква съдба за мен“ – разказва ми тя. „Винаги съм искала да се занимавам с право. Когато не ме приеха веднага, съвсем случайно реших да кандидатствам „Социални дейности“, без въобще да знам къде отивам и за какво отивам.“ Весела завършва и започва да работи в защитено жилище за младежи с увреждания. Справя се с лекота. По-късно все пак завършва право и се отказва от „случайната“ професия на социален работник. Но не се чувства на място. Осъзнава бързо, че проблемът не е в правото, а в това, че не спира да мисли за социалната работа.

„Още една година ми трябваше да взема решение какво да правя. Казаха си, че няма да се върна назад, но после осъзнах, че понякога една крачка назад са две крачки напред.“ Решава да създаде неправителствена организация и да

кандидатства за доставчик на социални услуги, да започне да променя системата отвътре, а не просто да помага на няколко човека.

В момента в организацията работят петнадесет отдадени, надъхани, ентузиазирани съмишленици – социални работници, психолози, логопед, рехабилитатор, клиничен психолог.

Във времето много хора се сменят. Създаването на екипа не върви „по мед и масло“, но отправната точка винаги е една – търси се професионализъмът и хората, които са млади по дух и имат хъс. „Изискваме отношение, изискваме грижа към човека, изискваме да искаш да го правиш!“

„Да си първокласник, туй не е шега“

През 2020 г. „Граждански инициативи – Ловеч“ става на седем години – първокласници! И като първокласници са изправени пред изпитания, каквато е сегашната кризисна ситуация.

Още от първия ден на кризата организацията заслужава шестица – за бързата и адекватна реакция, за пренастройката и гъвкавостта. **Те са от първите граждански организации в страната, които реорганизират така работата си, че да бъдат максимално полезни на всички нуждаещи се в общината.**

Весела намира обяснение на този успех в две неща. На първо място това са хората от екипа, на които тя може да разчита напълно – въпреки страховете, защото страховете ги има.

Успешната реорганизация се дължи и на дългогодишните, много добри партньорски взаимоотношения с Община Ловеч. *„Формулата и сега беше проста – събираме се, мислим с какво можем да сме полезни, веднага взимаме решения и започваме да работим.“*

С подкрепата на Българския център по нестопанско право и други граждански организации е създаден специален Координационен механизъм за доброволчество по време на криза и се развива доброволческа мрежа. „Това доста надгради нашата работа по грижата за възрастни. Защото не е достатъчно да развиваш доброволческа дейност. Това трябва да става по правилния начин, за да не се допускат злоупотреби. В този координационен механизъм ние, Община Ловеч, кметовете на малките населени места си взаимодействат по начин, по който не допускаме външни хора да стигат до домовете на възрастните. Така ги подкрепяме, но и им осигуряваме безопасност.“

В търсене на „невидимите“ хора

Весела и нейните 14 мускетари осъзнават нещо много важно, отново плод на опита от работа на терен, а не на бюро – че колкото и да се създават организационни програми и дейности, винаги остават хора, които не могат да попаднат в системата. И точно тук е мястото на сдружението „Граждански инициативи – Ловеч“. Те издирват и подкрепят хората в нужда, до които не достига организираната помощ на институциите. Така те взаимно се допълват.

Във сегашната кризисна ситуация екипът работи по няколко направления. **Буквално на втория ден откриват горещ телефон за възрастни хронично болни**

лица, които не могат да си пазаруват сами, да си купят лекарства. *„Най-важно то бе да създадем условия да не им се налага да излизат навън и много хора се възползват от тази подкрепа.“*

Открита е и гореща телефонна линия за психологическа подкрепа. Прави се връзка с ловешката болница, защото освен хората от общността, тези, които работят на първа линия, също имат нужда от такава подкрепа.

Организацията започва дарителска кампания за купуване на респиратори за ловешката болница. В началото на кризата там има само един, който обслужва спешното отделение – хората, които са пострадали от катастрофи. Впоследствие кампанията е преустановена, защото Министерството на здравеопазването осигурява шест респиратора. Със събраните до този момент средства сдружението купува колектор за кислород. Предстои набавянето на други консумативи. **„Хубавото в тази кампания за мен бе, че хора, обикновени хора, отделиха от своите доходи, за да направят нещо за болницата. Това е осъзнаване, че всички ние сме основата да вървим напред! Имаме и по-големи дарители, но не сме давали публичност, защото актът на дарение е много личен акт. Даваш, без да очакваш нещо насреща.“**

Общуване в 21 век

Екипът продължава да работи и със своите потребители, макар и онлайн. Поддържа се ежедневен контакт с всеки ползвател от социална услуга. В тази ситуация хората от уязвими социални групи, хората с увреждания имат още по-големи затруднения, защото не могат да излизат от къщи.

Голяма помощ в това отношение е дарението на Теленор – компанията осигурява 20 компютърни конфигурации на сдружението. Те пък ги предоставят на децата и младежите от четирите Центъра за настаняване от семеен тип (ЦНСТ) в общината, два от които за деца с увреждания. В момента това много помага за ежедневното общуване на екипа с децата. Освен това децата вече могат адекватно да се обучават онлайн, както всички останали.

„Ако знаете как се вълнуваше едно от тези деца, когато започнахме работата с компютрите – то беше с увреждания и вероятно за пръв път се сблъскваше с предизвикателството да застане пред компютър, да държи мишка... Справи се много по-добре, отколкото очаквах. И ако едно дете с увреждания може да се справи, останалата част от обществото няма оправдание да не го направи.“

Да подадеш ръка, когато свободното падане започне

Сдружението управлява ЦОП (Център за обществена подкрепа), Център за социална интеграция и рехабилитация и Наблюдавано жилище. Работи и с четирите ЦНСТ на територията на общината. Всяка от тези социални услуги изисква специално внимание и различен подход, търпение и обич. В „Центъра за социална рехабилитация и интеграция“ се дава дневна почасова услуга. Децата и възрастни в риск от социално изключване, с различни увреждания, жертви на насилие получават социално-правни консултации, рехабилитация, образователно и професионално ориентиране, подкрепа за социално включване.

В наблюдаваното жилище са настанени младежи, навършили 18 години, изведени от специализирани институции и социални услуги от общността. Оказва им се подкрепа за пълноценен старт в самостоятелния им живот като пълнолетни.

Работата в ЦОП е много важна сега – социалните „спасители“ на Весела подпомагат семейства, които са изпаднали в криза. Не само такива, с които са работели и преди, а и такива, които се обаждат за пръв път и казват, че нямат пари да купят храна за децата. Такива са няколко в момента. Има самотен баща на четири деца, има самотна майка на три деца. Има жена, изхвърлена на улицата след домашно насилие.

„В днешния ден, когато сме съсредоточени върху коронавируса, ние подценяваме, че има хора, които изпадат в много тежки житейски кризи. И ако някой не им подаде ръка в точно този момент, при тях това наистина може да бъде фатално“ – казва тя.

Бомба със закъснител

Така определя Весела ситуацията в Центъра за настаняване от семеен тип днес. *„Защото, когато говорим за семеен дом, вероятността да се разболееш е много по-малка от това да си в дом, където живеят 15 деца с увреждания плюс десет човека персонал.“*

Хората, които работят там, имат своите семейства, своите контакти. Това води до по-големи рискове от заразяване за всички. *„В Центровете в страната трябва да създаде адекватна организация, за да не се допусне това. В нашите ЦНСТ успяхме да го направим и засега се справяме. Но трябва да се мисли по въпроса постоянно, както и да се подкрепят хората, които работят в тези услуги. Те наистина са на първа линия всеки ден.“*

Ъндърграунд, или какво остава скрито

Това е една от големите тревоги на Весела днес. В настоящата ситуация на заден план остават жертвите на домашно насилие и гладуващите деца от семейства с нисък социален статус или етнически общности. *„Тези общности са, от една страна, изключително рискови по отношение на разпространението на разатата, а от друга – в тях има бедност, която е несъпоставима с живота на средностатистическия българин. Тази бедност я има и при възрастните хора с много малки пенсии. Няколко пъти, отивайки на адрес да купуваме продукти за възрастен човек, разбихме, че той няма пари.“*

Като че ли днешната криза замазва много други проблеми и те остават скрити. *„Ние се фокусираме върху проблема с вируса, но забравяме, че има хора, които, докато си стоят въщи, ядат шамари, че има деца, които си лягат гладни и ние не достигаем до всички тях.“*

Успехът

Питам Весела как разбира, че са успели в работата си. *„Разбирам го всеки ден, когато се случва нещо хубаво, когато изпълним някаква задача, която изглежда невъзможна.“*

Разказва ми поредната красива приказка. **Преди около две седмици получават сигнал от полицията за жена, изхвърлена на улицата с детенцето си след домашно насилие.** Било студено, те били с леки дрехи, треперели от страх и студ. Срещнал ги случаен човек и ги прибрал. Дал им подслон, а Сдружението им подигурило храна и започнало търсене на Кризисен център, за да ги настани. Е, към днешна дата това не е нужно. Възрастните се харесали, пламнала любов. *„Даже не носим и храна. Мъжът ѝ намери работа. Сега се чуваме просто така, за „здравей“. Тази майка в момента можеше да е на улицата, а детенцето в институция.“*

„Можеш да станеш и разказвач на приказки“ – казвам ѝ.

„Зная, зная, имам много, но не само хубави“ – усмихва се Весела.

Една човешка съдба се променя със силата на емоцията, със силата на хъса на човека, който помага, с желанието за подкрепа. Това не може да бъде вписано в никоя длъжностна характеристика. Затова и успява екипът на Сдружение „Граждански инициативи – Ловеч“.

Весела обяснява, че гражданските организации, които предоставят социални услуги, имат съвсем различен подход от Общините, при които надделява административното начало, поради естеството на работа. *„Общината има много функции и няма как хората, които са в административна институция, да бъдат ту администратори, ту в друго амплуа – на подкрепящи, емоционални. Ние даваме душа на социалната услуга. В същото време спазваме всички административни правила, дори повече от институциите.“*

Късмет, дар или кръст

Веселата Весела говори за работата си като за радост, щастие, дар, удоволствие. Разказва приказки. **Мечтае скоро хората да осъзнаят, че гражданските организации са законната форма да променяме света около нас.** Мечтае работата на социалните работници, на учителите, на лекарите да бъде оценена. В заключение, отново с усмивка, ми казва: *„Всеки от нас страда от сегашните ограничения. Ние в момента правим неща, които нямаше да направим по никакъв друг начин, защото нямаше какво да ни предизвика!“*

Дали пък тези предизвикателства няма да ни научат как всички приказки да завършват щастливо! Ще бъде прекрасно, нали!

Натиснете тук, за да прочетете разказа на НПО Портала, където можете да видите повече снимки, а и да го споделите, ако ви е харесал.

Iceland   _____
Liechtenstein **Active**
Norway **citizens fund**

Този сборник е издаден с финансовата подкрепа на Фонд „Активни граждани България“ по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от фондация ПАЦЕП и при никакви обстоятелства не може да се приема, че отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Фонд „Активни граждани България“.

София, 2021 г.